

**T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
STRATEĞI GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI**

ORTAK PİYASA DÜZENLERİ ALT ÇALIŞMA GRUP RAPORLARI

KOORDİNATÖRLER

**Dr. A. AHMET YÜCER
Doç. Dr. AHMET BAYANER
Zir. Yük. Müh. SEBAHAT POLAT**

CİLT 2

Haziran-2006

Ankara

T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI

**ŞEKER, TÖTÖN,
LİFLİ BİTKİLER,
ŞERBETÇİOTU, ÇAY
ORTAK PİYASA DÜZENLERİ
ALT ÇALIŞMA
GRUP RAPORLARI**

CİLT 2

**Haziran-2006
Ankara**

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği (AB)'ne uyum sürecinde, Türkiye'nin en çok zorlanacağı sektör olarak tarım sektörü görülmektedir. Türkiye'deki tarım sektörünün AB tarım sektörü ile yapısal ve idari yönden önemli farklılıkları bulunmaktadır. Türkiye ile AB arasındaki tam üyeliğe yönelik zeminin hazırlanması ve tarım sektörleri arasındaki yapısal uyumun ve politika farklılıklarının giderilmesi, büyük ölçüde Türkiye'nin AB tarım politikasına uyum sağlaması ile gerçekleşecektir.

Ankara Antlaşması'nda (1963) tarım ürünleri ticaretinin kolaylaştırılmasıyla ilgili düzenlemelere, Katma Protokol'ün (1973) tarımla ilgili bölümünde, tarım ürünlerinin serbest dolaşımına yönelik düzenlemelere, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararında Katma Protokol'ün tarımla ilgili hükümlerine aynen yer verildiği görülmektedir. Helsinki Zirvesinden (1999) sonra, tarım sektöründe mevzuat uyum çalışmalarının etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla "Alt Komitelerin" kurulması çalışmalarına başlanılmıştır. Bu çerçevede oluşturulan "Tarım ve Balıkçılık Komitesi"nin altında, birisi de "Ortak Piyasa Düzenlerine (OPD) Uyum Alt Çalışma Grubu" olmak üzere 7 adet Alt Çalışma Grubu oluşturulmuştur.

Tarımsal üretimin yönlendirilmesi ve piyasaların dengelenmesi amacıyla ürün veya ürün gruplarının belirli bir rejime tabi tutulması şeklinde ifade edilen piyasa politikası, Ortak Tarım Politikası'nın (OTP) en eski ve en önemli araçlarından birisidir. Bu sistemin özü tarımsal üretimi iç piyasada desteklemek ve dış pazarlara karşı korumaktır. Roma Antlaşması ile yasal dayanağı oluşturulan OTP, 1962 yılında ilk OPD'nin kurulması ile hayata geçirilmiştir. Geçen süre içerisinde ise, patates ve alkollü içecekler dışında, tarımsal ürünlerin %90'ını içine alacak şekilde genişlemiştir.

Katılım Ortaklığı Belgesinde, OPD'nin kurulması ve tarım piyasalarının etkin biçimde izlenmesine yönelik yasal dayanak, idari yapılar ve uygulama mekanizmalarının oluşturulması orta vadeli öncelikler arasında yer almaktadır. Daha önce DPT'ce yürütülen OPD'nin koordinatörlüğü 23 Haziran 2004 tarihinde Bakanlığımıza verilmiştir.

Bu doğrultuda; öncelikle Ulusal Programda yer alan ürün/ürün grupları (hububat-çeltik, sığır ve dana eti, süt ve süt ürünleri, taze meyve ve sebze, işlenmiş meyve ve sebze, zeytinyağı, şeker, şarap ve tütün) ile Ortak Piyasa Düzenlerine tabi olmayan ancak belirli bir üretim modeline tabi tutulan ve yardım mekanizması oluşturulan ürün/ürün grupları (yağlı tohumlar, koyun-keçi eti, yumurta-beyaz et, tohumculuk, kaba yem, ipekböcekçiliği, lifli bitkiler, şerbetçiotu, baklagiller, çiçekçilik, pamuk, bal- arıcılık ve çay) için 21 tane Alt Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Alt Çalışma Gruplarının oluşturulmasında ve koordinatör seçiminde olabildiğince katkı ve katılım sağlamak amacıyla, ürünlerle ilgili aktörlere (birliklere ve özel sektör temsilcisi kurumlara) ağırlık verilmiştir. Alt Çalışma Gruplarıncı yapılan çalışmalarda OPD'ne yönelik Konsey ve Komisyon Tüzükleri temin edilerek tercüme yapılmış, Ulusal Mevzuat ile karşılaştırılmış, mevzuat uyum tabloları oluşturulmuş ve raporlar hazırlanmıştır.

AB'ne üye olan 10 ülkeden sonra müzakere başlığı 30'dan 35'e çıkarılmış ve tarım 3 müzakere dosyasına (1-Veterinerlik-Gıda-Bitki Sağlığı, 2-Balıkçılık, 3-Tarım ve Kırsal Kalkınma) ayrılmıştır. Müzakere sürecinde OPD'nin, Tarım ve Kırsal Kalkınma başlığı altında müzakere edilmesi beklenmektedir. AB'de OPD'nin zaman zaman revizyona uğradığı dikkate alındığında, tam üyeliğe kadar mevcut düzenin tekrar revizyona uğrayacağı kuvvetle muhtemeldir. Yapılan revizyonlarda ürünlere ilişkin yapılan ödemeler revizyona uğrarken, sınıflandırmalar ve standartlar ile kurumsal yapıda (ödeme kurumu) önemli bir değişiklik gözlenmemektedir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak tam üyelik sürecinde kurumsal yapıyı oluşturmamız ve ürünlerin AB'dekine benzer şekilde sınıflandırma ve standartlarının uygulamaya konulması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada; AB ve Türkiye'de yumurta-beyaz et, hububat-çeltik, taze meyve-sebze, kırmızı et, süt-süt ürünleri, şeker, şarap, tütün, tohumculuk, kaba yem, ipekböcekçiliği, lifli bitkiler, şerbetçiotu, baklagiller, çiçekçilik, bal-arıcılık ve çay sektörlerinin genel durumu, sektöre ilişkin politikalar ve uygulamalar incelenmiştir. Ürün ve ürün gruplarının koordinatörlüklerini yürüten; Dünya Bilimsel Tavukçuluk Derneği Başkanı Prof. Dr. Rüveyde AKBAY'a, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğüne, Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığına, Türkiye Süt Et Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği (SETBİR)'e, Pankobirlik Genel Müdürlüğü'ne, Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu'na, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'ne, Kozabirlik Genel Müdürlüğüne, TARBES Tarım Ürünleri ve Besicilik A.Ş.'ne, Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü'ne, Antalya İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği'ne, Ege Canlı Hayvan Su Ürünleri ve Mamulleri İhracatçıları Birliği'ne, Ege Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği'ne, Trakyabirlik Genel Müdürlüğü'ne, Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü-İrtibat Bürosu Müdürlüğüne ve Alt Çalışma Grubu Üyelerine göstermiş oldukları özverili çalışmalarından dolayı teşekkür eder, devam eden süreçte katkılarının devamını dilerim.

Strateji Geliştirme Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

1. ŞEKER ORTAK PİYASA DÜZENİ ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU.....	1
2. TÜTÜN ORTAK PİYASA DÜZENİ ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU.....	25
3. LİFLİ BİTKİLER ORTAK PİYASA DÜZENİ ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU.....	51
4. ŞERBETÇİOTU ORTAK PİYASA DÜZENİ ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU.....	77
5. ORTAK PİYASA DÜZENLERİ ÇAY ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU.....	109

**T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
STRATEĞI GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI**

**ŞEKER
ORTAK PİYASA DÜZENİ
ALT ÇALIŞMA GRUBU
RAPORU**

**Ocak-2005
Ankara**

ŞEKER ALT ÇALIŞMA GRUBU ÜYELERİ

Atilla YILMAZ (Şeker Alt alıŐma Grubu Koordinatörü- Pankobirlik APK Müdürü)

Cem KAPTAN (APK Müd. Yrd. Pankobirlik)

Dilek ÇOBAN (TÜGEM)

Hasan KILINÇ (TÜGEM)

Aylin ÖZALTAN (T.Ő.F.A.Ő.)

Nezahat YAKIN (Şeker Kurumu)

Derya Sağlam (APK)

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	5
2. ÜLKE ŞEKER PANCARI TARIMI VE ŞEKER SANAYİİ.....	6
2.1. Şeker Pancarı Üretimi ve Tüketimi	6
2.2. Kotalı Üretim	7
2.3. Tarımsal Üretimin Dağılımı	8
2.4. İşletme Büyüklüğü ve Üretim Maliyeti	10
2.5. Pancar Tarımında Çiftçi Gelirleri.....	10
2.6. Şeker Sanayi Yan Ürünleri	11
2.7. Sanayiinin Tarıma ve Ekonomiye Katkıları.....	11
2.8. Tarımsal Üretim ve Üreticilerin Kalkınmasındaki Önemi	12
2.9. Tarım ve Sanayi ye Sağladığı İstihdam	13
2.10. Şeker Pancarı Tarımının Kırsal Kalkınmadaki Önemi.....	13
2.11. Şeker Pancarı Tarımının Ülkemize Kazandırdıkları.....	14
3. ŞEKER PANCARI TARIMININ TEMEL SORUNLARI.....	15
3.1. Çeşit İslahı ve Tohumluk Üretiminde Dışa Bağımlılık.....	15
3.2. Şeker Üretim Maliyeti ve Fabrikaların Verimliliği.....	15
3.3. Nişasta Bazlı Şeker Sektöründeki Gelişmeler ve Etkileri.....	17
3.4. Kaçak Şeker Girişi	17
4. ŞEKER FABRİKALARININ ÖZELLEŞTİRİLMESİ.....	18
4.1. Bazı AB Ülkeleri ve Yeni AB Üyesi Ülkelerde Şeker Sektörü Özelleştirme.....	18
5. AB'DE PANCAR TARIMI.....	19
5.1. Ekonomik ve Ekolojik Önemi.....	19
5.2. AB (25)'de Şekerin Bölgesel ve Politik Önemi	20
6. DTÖ TARIM REFORMU ÇERÇEVE KARARLARININ ÜLKE TARIMINA ETKİLERİ.....	20
7. ÜLKEMİZDE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER.....	22
8. SONUÇ.....	23

1. GİRİŞ

Dünyada hızla artan nüfusun yüzyılın başında 12 milyar olacağı tahmin edilirken, insan nüfusunu en çok tehdit edecek olan tehlikenin gıda yetersizliği ve güvenliği olacağı aşikardır. Ülkemizde ise halen en büyük istihdam tarım kesiminde sağlanmakta ve sanayileşmenin temelinde de tarım sektörü bulunmaktadır. Ülkemizi AB ülkeleriyle kıyasladığımızda, yüksek tarımsal nüfus problemi daha belirgin hale gelmektedir. Dünyada ve özellikle AB’de tarımsal nüfusun toplam nüfusa oranı baktığımızda bu oran % 2-4 civarında iken, ülkemizde % 35-40’lar düzeyindedir. Ülke sanayiinin ve ihracatının büyük çoğunluğu tarıma dayalıdır ve geleceği açısından sanayi kadar tarımında ihmal edilmemesi gerektiği aşikardır.

Globalleşme sürecinde Türkiye'nin tarım politikalarında artık, içsel dinamikler değil dış dinamiklerin belirleme gücü baskın hale gelmiştir. Yeni Dünya düzeni olarak adlandırılan sürecin temel unsurlarından olan IMF ve Dünya Bankası gibi oluşumlar kadar, tarımı derinden etkileyen DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) ve AB Ortak Tarım Politikaları (OTP) gibi yönlendirici ve kısıtlayıcı mekanizmalar da Türkiye'nin gündemine girmiş bulunmaktadır.

AB yolunda 2005 yılının ikinci yarısı için müzakere tarihi alan ülkemizde, üzerinde en çok durulacak, tartışılacak ve zaman alacak konu Türk tarımının Ortak Tarım Politikası'na (OTP) uyumu olacaktır.

Türkiye’de 1996 yılında tarımın GSMH içindeki payı % 16,6, büyüme hızı ise 4,4 iken, 2003 yılına gelindiğinde %11.8 ve (-)%2,5 olarak gerçekleşmiştir. 2004 yılının ilk çeyreğinde ise tarımın GSMH içindeki payı %4.5 büyüme hızı ise (-) %0,8 olmuştur.⁽¹⁾

Tarım sektöründeki verimliliğin bir göstergesi olan tarımda istihdam edilen kişi başına tarımsal katma değer miktarına bakıldığında ise, bunun Türkiye’de 2.700 Euro/kişi olarak gerçekleştiği görülmektedir. Kullanılan tarım arazisi büyüklüğü bakımından Türkiye’ye yaklaşan İspanya, Fransa ve Almanya’da ise tarımda çalışan kişi başına tarımsal katma değer miktarı sırası ile 23.000, 33. 400 ve 20.500 Euro/kişi ile Türkiye'nin oldukça üzerindedir.

ABD, AB ve TÜRKİYE’DE BAZI EKONOMİK VE TARIMSAL GÖSTERGELER

GÖSTERGELER	ABD	AB	TÜRKİYE
TOPLAM NÜFUS (Milyon)	272	374	67
TARIM NÜFUSU (Milyon)	6.6	18.5	23
TARIM NÜF.TOP.NÜFÜSA ORANI (%)	2.4	4.9	34.9
GSMH'DA TARIMIN PAYI(%)	1.7	1.9	12
TARIMSAL DEST.GSMH'YA ORANI (%)	0.9	1.4	1.7
TOPLAM DESTEK MİKTARI (Milyar Dolar)	75	45.5	2.9
İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ (Ha)	180	17.4	5.9
İSTİHDAMDA TARIMIN PAYI (%)	2.8	5	45
İŞLENEN TARIM ALANI(Milyon Ha)	185.7	76.1	23.7
TARIM İŞLETMESİ SAYISI (Bin Adet)	1900	6989	3967

Kaynak : OECD-FAO-TKB, 2003

¹⁾ DPT Temel Ekonomik Göstergeler, Tablo II.1 Gayri Safi Milli Hasıla, Haziran 2004,

Ülke olarak tek pazara uyum sağlama ihtiyacı ve zorunluluğu çok önceden bilinmesine rağmen, gelinen nokta olması gerekenin çok gerisindedir. Dolayısıyla özellikle uyum süreci içerisinde ağırlıklı üzerinde durulması gereken konu tarımda verimlilik ve rekabet gücünü artırıcı önlemlerin alınması ve yapısal politikaların üretilmesi olacaktır.

Ülkemizde 2000'li yıllar küreselleşme rüzgarları ile gelen radikal tarım politikası uygulamaları dönemi olacaktır. Pazara hakim gelişmiş ülkelerin kendi menfaatleri doğrultusunda oluşturdukları tarım politikaları ve uluslar arası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülükler artık ülke tarımında köklü değişiklikler yapılmasını elzem hale getirmiştir.

2. ÜLKE ŞEKER PANCARI TARIMI VE ŞEKER SANAYİ

Şekerpancarı; çiftçimizin geçinmek amacıyla üretimini yaptığı, ailesi ve sahip olduğu hayvanlarının yaşamını bağladığı, sayesinde ileri tarım teknikleriyle bütünleştiği, dünya ile rekabet edebileceğimiz tek tarımsal üründür. Tarımı ve üretimi tümüyle T.Ş.F.A.Ş. ve Pankobirlik'in destek ve kontrolünde yapılmakta, teknik sorunları ise diğer ürünlere kıyaslandığında geniş ölçüde çözümlenmektedir. **Bu nedenle hazırlanan bu raporda; Ülke şekerpancarı tarımı ve sanayii daha ziyade şeker üretimindeki yeri, ülkemiz çiftçisi için yaşamsal önemi ve dünyada ve özellikle AB'de son gelişmeler karşısında karşılaştığı sorunlar yönünden ele alınarak incelenmiştir.**

Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı açısından meseleye bakıldığında ise; Şeker pancarının sağladığı katma değer diğer ürünlere göre açık ara önde olduğu görülecektir. Dünyada ve özellikle de ABD ve AB'de durum ülkemizden farklı değildir. Pancardan şeker üretimi AB'de yılda 17-18 Milyon ton, ABD'de ise yaklaşık 4- 4.5 Milyon ton dur. Bu ülkeler dünyanın en çok pancar şekeri üreten ve pancar şekeri üretimini destekleyerek teşvik eden ülkeleridir. Yine bu ülkeler stratejileri gereği pancar şekeri üretimine öncelik vermekte ve sürekliliğini sağlayacak tüm tedbirleri olmaktadır.

Bu ülkelerde tarımın geneline ve şeker üretimine verilen destekler ise 2003 Yılı itibariyle; ABD'de tarımın geneline 74.5 milyar Dolar, şeker ise 1.8 milyar Dolar, AB'de tarımın geneline 45.0 milyar Euro, (AB Bütçesinin yaklaşık %50'si) şeker ise 1.5 milyar Euro dur. Türkiye de ise tarıma 1.5 milyar Dolar destek yapılmakta, şeker ise destek yapılmamaktadır.⁽²⁾ Görülmektedir ki ülkemizde de ABD ve AB olduğu gibi pancar şekeri sanayi, AB normlarındaki uygulamalar çerçevesinde korunmalı ve teşvik edilmelidir.

Türkiye'de planlı ve münavebeli olarak üretimi yapılan yegane ürün şeker pancarıdır. Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar şeker pancarı tarımı kırsal alanların gelir düzeyi ve refahını yükselten, istihdamın ve bölgeler arası kalkınmışlık farklarını asgariye indiren en önemli endüstri bitkisi olmuştur. Şeker pancarı tarımı ve sanayisi, yan ve alt sanayi dalları ile birlikte 10 milyon insanımızın geçimini temin ettiği iş kollarını oluşturmaktadır.

Ülkemizde şeker pancarı ekim alanı potansiyeli 12 milyon dekar, kurulu şeker üretim kapasitesi ise 3 milyon ton/yıldır. Ancak şeker sektöründe yıllarca uygulanan yanlış politikalar ile bu üretim kapasitesi %60'lar seviyesinde düşmüştür.

Türkiye'de tarıma elverişli arazilerin çok parçalı ve küçük olmasından dolayı pancar dışı diğer ürünlerden yeterli gelir sağlayamayan üreticiler, pancar tarımı ile geçimini nispeten sağlamakta, ayrıca fabrikasyon yan ürünleri (yas pancar küspesi, melas vb.) ile de hayvan yemi ihtiyacını karşılamaktadırlar.

Pancar tarımı ve şeker üretimi; şekerde dışa bağımlılığı önleyerek döviz kaybını engellemesinden başka, çevreye sağladığı katkılarında (aynı genişlikteki ormanlık alana göre 4 kat daha fazla oksijen üretir) dolayı da göz ardı edilmemelidir.

2.1 Şekerpancarı Üretimi ve Tüketimi

Şekerpancarı genellikle yüksek rakımlı bölgelerimizde, sulanır hububat ekim sahalarında dört yılda bir münavebeye giren, Türkiye'de Ege, Akdeniz sahil kuşağı, Doğu

²⁾ USDA / AB Tarım Genel Müdürlüğü 2003 yılı Bütçesi

Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimiz dışında 65 ilde her yıl ekimini yapan yaklaşık 450.000'e yakın çiftçi tarafından üretilmektedir.

Üretimi, üreticilerle işleyiciler (fabrikalar) arasında akdedilen “**Şekerpancarı Üretim Sözleşmesi**” hükümlerine uygun olarak yapılmaktadır. Türkiye’de şekerpancarı tarımı 1926 yılında ilk şeker fabrikasının kurulmasıyla başlamış; 1926 yılında ekim alanı 5 bin hektar, üretim miktarı 4 bin 728 ton iken, zaman içerisinde hızla artarak, 1998 yılında ekim alanı 504 bin hektara, üretim miktarı ise 22.503.000 tona ulaşmıştır (Tablo 1). Kotalı üretim uygulamasının başlamasıyla 1999 yılından itibaren, üretim alanı (ha) üzerinden değil, üretim miktarı (ton) üzerinden sözleşme yapılmaya başlanmıştır; şekerpancarı ekim alanları ile üretimi azalmaya başlamıştır. (Anonim, 2004).

Bununla birlikte Türkiye, Avrupa’da pancar ekimi ve üretiminde Almanya ve Fransa’dan sonra 3. sırada yer almaktadır. Üretim tekniklerindeki gelişmelere paralel olarak, başlangıçta 0.9 t/ha olan şekerpancarı verimi de hızla artarak, 2003 yılında 44 t/ha seviyelerine yükselmiş ancak arazilerin parçalı ve dağınık olması, uygulanan tarım teknikleri ve mekanizasyonun yetersizliği vb. nedenlerle halen verim Fransa, İspanya, İngiltere Almanya ve İtalya’dan düşüktür. Bu ülkelerden Almanya ve Fransa’da ortalama pancar verimi 70-80 ton/ha düzeyindedir.

Tablo 1. Türkiye ve bazı önemli şekerpancarı üreticisi AB ülkelerinin 1997-2003 yılları arasındaki ekim alanları ve üretim miktarları.

Ekim alanı (1000 ha)							
Yıllar	Türkiye*	Almanya	İngiltere	Fransa	İspanya	İtalya	Polonya
1997	473	504	170	421	148	290	408
1998	504	501	164	412	148	280	386
1999	424	489	160	393	134	272	352
2000	410	451	146	361	130	249	333
2001	359	449	149	386	108	223	317
2002	372	455	148	409	115	246	303
2003	315	446	140	363	100	205	300
Üretim miktarı (1000 t)							
Yıllar	Türkiye*	Almanya	İngiltere	Fransa	İspanya	İtalya	Polonya
1997	18.770	25.769	10.031	27.070	8.281	13.359	15.723
1998	22.503	26.787	8.927	24.820	8.201	12.880	14.967
1999	17.207	27.578	9.582	26.770	7.607	14.127	12.556
2000	19.189	27.870	9.079	30.740	8.379	11.569	13.083
2001	12.839	24.730	8.335	28.552	6.755	9.910	11.252
2002	16.940	26.794	9.557	33.463	8.040	12.726	13.433
2003(*)	13.726	23.756	9.296	29.358	6.483	9.726	11.740

Kaynak: T.Ş.F.A.Ş. / Pankobirlik, F.O.Licht’s Sugar Statistic. 2003/2004

(*) Kooperatif fabrikalar dahildir.

2002/2003 üretim döneminde dünya beyaz şeker üretimi bir önceki yıla göre % 8,58 oranında artarak 158 milyon 720 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin % 76,6’ü (121 milyon 540 bin ton) şeker kamışından, %23,4’ü ise (37 milyon 180 bin ton) Şeker Pancarından elde edilmiştir.

2.2. Kotalı Üretim

Şeker üretiminde ülkemizin ana politikası ve 2001 yılında çıkan Yeni Şeker Yasası gereği ithalat ve gerektiğinde ihracata yönelik olacak şekilde iç talebin yerli üretimle karşılanmasıdır. Bu politikanın istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi ekonomik çıkarlarımız açısından büyük önem arz etmektedir.

Üretimde kendi kendine yeterliliğin gerçekleştirilmesi ise pancar üretiminin kontrol altına alınması ile mümkündür. Ülkemizde pancar üretimi uzun yıllar fiyat ve destek mekanizmaları ile planlanmaya çalışılmış, ancak istenilen sonuca ulaşılamamıştır. Bu nedenle, ülkemiz dönem dönem, ithalatçı ve ihracatçı olma konumundan kurtulamamıştır. Pancarda uygulanan fiyat ve destek politikalarının üretimin istikrarı için yetersiz kalması, fiyat dışında bazı mekanizmaların uygulamaya konulmasını gerekli kılmıştır.

Bu gereği yerine getirebilmek için, şeker üretiminde istikrarın ve yeterliliğin sağlanması, üreticilere düzenli ve haklı bir gelir sağlanması, fabrikaların verimlilik ilkelerine göre optimal kapasite ile çalıştırılması, tarımsal desteklerle ilgili kamu finansman yükünün azaltılması, desteklerin akılcı kullanılması, uluslararası yükümlülükler çerçevesinde öngörülen Tarım Politikalarına uyum ile yerli ve yabancı sermayenin sektöre girmesinin sağlanması gibi amaçlarla, 1998 yılı ekimlerinden başlamak üzere “Kotalı Üretim ve Kademeli Fiyatlandırma” uygulamasına geçilmiş, uygulamada üreticilerle yapılan sözleşmelerde ekim alanı yerine teslim edilecek pancar miktarı esas alınmaya başlanmıştır.

Bu konudaki temel endişe, zaman içerisinde kota uygulamasının son yıllarda gelişen nişasta bazlı şekerler lehine genişletilerek, pancar şekeri payının daraltılmasıdır. Nitekim gerek ülkede faaliyet gösteren NBS sektörü (ki önemli bölümü yabancı yatırımlardır) gerekse Dünya Bankası, IMF vb. dış kaynaklar NBS ’in kotasının yükseltilmesi veya NBS ’in kota dışında tutularak üretiminin serbest bırakılması yönünde talep ve baskılarını sürdürmektedir. Ancak NBS üretiminin artırılması doğrudan doğruya şekerpancarı üretiminin azaltılması sonucunu doğuracaktır. Bu açıdan Türkiye’nin, kotaların belirlenmesi konusundaki politikalar belirlenirken yalnızca maliyet değerlerinin göz önünde bulundurulması doğru olmayacaktır.

2.3. Tarımsal Üretimin Dağılımı

TÜRKİYE’DE ÇOĞRAFI BÖLGELER OLARAK (1994-2003) ŞEKER PANCARI EKİM, HASAT ALANI, ÜRETİM VE VERİM DURUMU

BÖLGELER	EKİLEN ALAN (HEKTAR)									
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1- Marmara BÖLGESİ	42137,6	21954,5	24384,4	24612,8	26403,9	17832,4	19583,2	17365,3	16158,9	12971,1
2- Ege BÖLGESİ	31088,4	23006,6	29315,1	32304,8	33924,9	29338,9	28253,5	24680,8	25059,8	21685,0
3- Akdeniz BÖLGESİ	19703,0	16526,0	21150,3	22851,4	23895,1	18933,7	18977,0	15921,6	14953,5	12643,1
4- İç Anadolu BÖLGESİ	179838,4	143228,3	193729,4	222752,6	234969,0	203100,0	190713,9	168553,3	184703,3	152702,7
5- Karadeniz BÖLGESİ	66535,2	50610,4	70366,7	77359,8	84517,9	73340,6	71012,5	64400,5	63700,2	60004,1
6- Doğu Anadolu BÖLGESİ	70662,9	56925,9	83645,1	92782,7	100735,7	81895,2	81673,1	67835,9	67838,2	60600,0
TOPLAM	411.966	312.252	422.591	472.664	504.447	424.441	410.213	358.762	370.404	320.484

BÖLGELER	ÜRÜN TAŞIYAN ALAN (HEKTAR)									
	1992	1993	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1- Marmara BÖLGESİ	41661,4	20744,8	22057,2	22304,7	24925,6	16035,1	19173,9	17364,8	16139,8	12417,7
2- Ege BÖLGESİ	31088,4	22877,6	29315,1	32079,7	33874,9	28645,0	28247,1	24678,2	24906,6	21503,6
3- Akdeniz BÖLGESİ	19703,0	16526,0	20990,0	22529,9	23853,8	17482,8	18965,0	15899,6	14911,4	12604,1
4- İç Anadolu BÖLGESİ	176828,7	143004,6	191920,1	221294,5	234660,9	201990,5	190646,6	167022,5	184625,8	152522,2
5- Karadeniz BÖLGESİ	65967,1	50547,9	69865,6	76936,3	84228,7	72914,8	70794,5	64178,3	63715,8	60940,8
6- Doğu Anadolu BÖLGESİ	69473,4	56616,0	82082,8	91506,4	99407,1	79121,5	80540,2	67373,7	67495,9	60485,0
TOPLAM	404.722	310.317	416.231	466.652	500.951	416.190	408.367	356.517	371.795	320.484

BÖLGELER	ÜRETİM (TON)									
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1- Marmara BÖLGESİ	1747388	807324	813020	985416	1213107	762735	1069831	844215	902144,0	563614,0
2- Ege BÖLGESİ	1028109	779911	1011654	1209984	1495587	1089526	1253725	917734	1045778,0	879552,0
3- Akdeniz BÖLGESİ	499800	670108	708831	878493	1040171	593774	867954	663881	625145,0	502916,0
4- İç Anadolu BÖLGESİ	5589080	5223990	7057694	9428941	11894907	8899407	10013063	6008281	8832436,0	6629307,0
5- Karadeniz BÖLGESİ	1485715	1831967	2371050	2806842	3171271	2738409	2757852	1791792	2420097,0	1994877,0
6- Doğu Anadolu BÖLGESİ	2177522	1676071	2456390	3091046	3245078	2771309	2796508	2324767	2412819,0	2161936,0
TOPLAM	12.527.614	10.989.371	14.418.639	18.400.722	22.060.121	16.855.160	18.758.933	12.550.670	16.238.419	12.732.202

BÖLGELER	VERİM (Kg / Ha)									
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1- Marmara BÖLGESİ	41943	38917	36860	44180	48669	47567	55796	48616	55896	45388
2- Ege BÖLGESİ	33071	34091	34510	37718	44150	38035	44384	37100	41300	38000
3- Akdeniz BÖLGESİ	25367	40549	33770	38322	45665	33365	45700	41730	41324	38901
4- İç Anadolu BÖLGESİ	31607	36530	36774	42608	50690	44059	52522	35973	47840	43461
5- Karadeniz BÖLGESİ	22522	36242	33937	36483	37651	37556	38956	27919	37983	32735
6- Doğu Anadolu BÖLGESİ	31343	29604	29926	33780	32644	35026	34722	34506	35748	35743
ORTALAMA	30.954	35.413	34.641	39.431	44.036	40.499	45.936	35.204	43.676	39.728

Kaynak: T.Ş.F.A.Ş./Pankobirlik

Son dönemlerde pancar şekeri sanayiinde ki rakamlar incelendiğinde de görülecektir ki, 1998 yılından sonra çeşitli faktörlerin etkisiyle ve 2001 yılında yeni Şeker Kanunuyla uygulamaya konan kota sistemiyle başlayan süreçte 2003 yılına gelindiğinde 12 milyon 730 bin ton civarında bir üretim gerçekleştirilebilmiştir.

Şeker pancarı üretimi konusunda bir çok hususu söylemek mümkün ise de, 1999 yılından 2003 yılına doğru gelindikçe pancar şekeri sanayiinde uygulanan üretim politikaları, Dünya Ticaret Örgütü ve IMF ye verilen taahhütler, pancar şekerinde kota uygulamaları vb. nedenlerden dolayı şeker pancarı ekim alanlarında ve üretiminde ciddi düşüşler yaşanmıştır. 2001 yılında yürürlüğe giren yeni Şeker Kanunu ve yönetmelikleri çerçevesinde **“yurt içi ihtiyacı karşılayacak miktarda şeker üretilecek olmasına rağmen ve ülkemizde yılda kişi başına 30 kg şeker tüketimi hesabı ile yaklaşık %1.8’lik nüfus artışımızda dikkate alındığında, 2.3-2.5 milyon ton civarında şeker üretmesi gerektiğidir.”**

Tarım sektörü, gerek uluslararası yükümlülüklerimiz, gerekse uygulanan politikalar ve verilen taahhütler sonucu son yirmi yıldır bugünkü durumuna getirilmiştir. Sektör ülke ekonomisine bir yük olarak görülmüş ve maalesef kamuoyuna da bu şekilde lanse ettirilmiştir.

Bu durumdan tabii ki pancar şekeri sanayisinde kendine düşen payı almış ve üretim fazlalığı gerekçe gösterilerek ekim alanları her yıl daraltılmıştır. Pancar şekeri sanayiini tehdit eden tatlandırıcılar, Nişasta Bazlı Şeker üreticileri (NBS) grubunun da, 1990’lı yılların başından itibaren bugüne kadar göstermiş olduğu hızlı büyüme ile pancar şekeri pazarından aldığı pay şeker pancarı üretimini olumsuz etkilemiştir.

Yeni Şeker Kanunu ve yönetmelikleri gereği, NBS grubunun kota denetimlerinin yeterli ölçüde yapılamaması sınır ticareti, sentetik tatlandırıcıların çeşitli yollarla ithal edilerek gıda maddelerinde kullanımının yaygınlaşması ve dahilde işleme rejimindeki aksaklıklar gibi nedenlerle pancar şekeri pazarı daralmış, 2003/04 pazarlama yılını 300 bin ton stokla kapatmıştır. Bu stokun 2004/05 yılı kampanya döneminde üretilecek şeker miktarını da olumsuz etkileyecek olması sektörün geldiği noktanın ifadesi açısından önemlidir.

Ülkemizde 25’i kamu, 1’i bağlı ortaklık, 4’ü kooperatif ve 1’i özel olmak üzere 31 adet şeker fabrikası vardır. (Tablo 2) Bunlardan bağlı ortaklık durumunda olan Adapazarı şeker fabrikası deprem sonucu tahrip olduğu için çalışmamaktadır. Faal olan 30 şeker fabrikasının günlük pancar işleme kapasitesi ise 131 000 tondur.

Ekonomik olarak optimum çalışma süresi 140 gün olan pancar işleme kampanyasında yılda ortalama 2,5 milyon ton şeker üretilebilmektedir. Yıllık şeker tüketimimiz, 1 750 000 tonu pancar şekeri, 350 000 tonu mısır dan elde edilen nişasta bazlı şekerler (NBS) olmak üzere, 2,1 milyon ton civarındadır. Kişi başına şeker tüketimimiz ise 29 kg/yıl civarında olup, dünya ortalamasının üzerinde; AB ülkeleri ortalamasının (36 kg/yıl) altındadır. Küba yaklaşık 63 kg/yıl, İsrail 66 kg/yıl ile şeker tüketiminin en fazla olduğu ülkelerdir (Anonim, 2004c).

Tablo 2. Şeker fabrikalarının günlük pancar işleme ve şeker üretim kapasiteleri.

Şeker Fabrikaları		Ekonomik olarak optimum çalışma süresi (gün)	İşlenecek pancar kapasitesi (t /gün)	İşlenecek toplam pancar (t)	Ortalama şeker randımanı (%)	Şeker üretim kapasitesi (t/yıl)
Ait Olduğu Kesim	Adet					
Kamu	25	140	103 600	14 504 000	13,9	2 016 000
Kooperatif	4	140	37 500	5 250 000	14,3	750 000
Şahıs	1	140	1 900	250 000	14,0	37 000
Bağlı ortaklık	1	-	-	-	-	-
Toplam	31	140	131 000	20 004 000	14,0	2 803 000

Kaynak: T.Ş.F.A.Ş./Pankobirlik

2.4. İşletme Büyüklüğü ve Üretim Maliyeti

Türkiye’de şekerpancarı tarımı ile uğraşan çiftçi başına ortalama arazi büyüklüğü ise düşük seviyededir. Kamu ve özel şeker fabrikaları için 2003 yılında pancar üreten 459 710 çiftçi ailesinin 235 341’i (% 50’si) 5 dekarın altında, 137 190’ı (% 30’u) 5-10 dekar arasında pancar ekimi yapmıştır (Anonim, 2004). Çiftçilerimizin 372 530’unun (% 80) pancar ekimi 10 dekarın altındadır (Tablo 3). Diğer taraftan, 10 dekarın altındaki üretim birimleri, toplam üretim alanı içerisinde %53.15’lik bir paya sahiptir. Tablo 4 incelendiğinde ise; Türkiye’de çiftçi başına düşen ortalama ekim alanının, 2001’den itibaren, 1 hektarın altında ve Avrupa’nın önemli şekerpancarı üreticisi ülkelerinin çok altında olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Şeker fabrikaları 2003 yılı ekim alanının çiftçi sayısı ve tarla büyüklüğüne göre dağılımı (Anonim, 2004).

İşletme Büyüklüğü	Çiftçi sayısı				Ekilen tarla büyüklüğü dağılımı (1000 da)			
	Kamu	Koop.	Özel	Toplam	Kamu	Koop.	Özel	Toplam
< 5 da	202 878	23 771	8 691	235 340	596,0	77,3	21,6	695,0
%	55,2	29,6	72,5	51,2	25,6	9,4	42,1	21,7
5-10 da	107 896	26 934	2 360	137 190	793,2	199,2	16,4	1008,8
%	29,4	33,6	19,7	29,9	34,0	24,2	31,9	31,5
10-20 da	46 509	21 539	858	68 906	645,2	304,6	11,3	961,0
%	12,7	26,8	7,2	15,0	27,7	37,0	22,0	30,0
20-30da	7 317	5 452	68	12 837	178,5	132,6	1,6	312,6
%	1,9	6,8	0,6	2,8	7,7	16,1	3,0	9,8
30-40da	1 755	1 606	11	3 372	60,1	55,6	0,4	116,1
%	0,5	2,0	0,1	0,7	2,6	6,8	0,7	3,6
40-50da	568	555	1	1 124	26,0	24,8	0,04	50,8
%	0,2	0,7	0,01	0,2	1,1	3,0	0,08	1,6
50-100da	466	421	1	888	28,0	25,8	0,05	0,05
%	0,1	0,5	0,01	0,2	1,2	3,1	0,1	0,1
>100 da	30	23	-	53	4,4	3,2	-	7,5
%	0,01	0,03	-	0,01	0,2	0,4	-	0,2
Toplam	367 419	80 301	11 990	459 710	2 331,3	823,1	51,3	3 205,7
	79,9	17,5	2,6	100	72,7	25,7	1,6	100

Tablo 4. Bazı ülkelerin çiftçi başına düşen ekim alanı miktarı (ha/çiftçi)

Yılı	Türkiye	Almanya	İngiltere	Fransa	İspanya	İtalya
1998	1,02	6,15	18,68	13,78	4,93	3,10
1999	1,01	8,44	18,31	15,02	5,48	3,18
2000	1,00	8,57	18,20	14,25	5,58	3,09
2001	0,75	8,20	17,01	11,75	5,42	2,86
2002	0,76	8,63	17,60	12,78	4,91	3,19
2003	0,70	9,10	20,72	13,63	5,48	3,51

Avrupa topluluğu içerisinde şeker üretimi ve ticareti çok katı kurallara göre yönetilmekte ve Şeker Pazar Organizasyonu (CMO) tarafından kontrol edilmektedir. Adı geçen organizasyon, yaptığı değerlendirmelerde, birlik içerisinde 30 t/ha bir verim için, pancarın ekimden başlayarak, ilk silolandığı yere kadar olan üretim maliyetini 1.300-1.370 Euro/ha veya 43,3-45,7 Euro/ton olarak vermiştir. Bu maliyetlere pancar temizleme, yükleme, taşıma ve boşaltma masraflarının dahil olmadığı, verimin artmasına paralel olarak maliyetin de düşeceği ayrıca belirtilmiştir.

2.5. Pancar Tarımında Çiftçi Geliri

Şekerpancarı üretim birimlerimizin çok küçük olması, üreticilerin aynı zamanda modern tarım tekniklerini uygulamasını ekonomik açıdan zorlaştırmakta ve elde edilen ürünün verim ve kalitesini etkilemekte, maliyeti artırmaktadır.

Yapılan çiftçi üretim maliyeti hesapları, yıllara göre değişmekle beraber, üretim masraflarının satış fiyatının ortalama 3/4 ü düzeyinde oluştuğunu göstermektedir. **Genellikle pancar çiftçisinin geliri enflasyonun altında kalmakta; bir sonraki üretimde kullanmak zorunda olduğu girdileri sağlamada zorlanmaktadır.**

Çiftçimiz kurak geçen yıllarda hububat tarımından zarar etmektedir. Ülkemizde 2004 yılında, aile başına ortalama pancar alanı 7 da; bu alanda üretilen şekerpancarı miktarı 28 tondur. Pancar fiyatı 98 909 TL/kg kabul edilirse, pancar çiftçisinin ortalama brüt pancar geliri 2,7 milyar TL düzeyindedir. Bunun 3/4'ü üretim masrafları, sadece 1/4'ü net gelirdir.

O halde, çiftçimizin 2004 yılı pancar tarımından sağladığı net gelir 675 milyon TL/Kg civarındadır. Dekar başına net gelir ise 100 milyon TL'nin altındadır. Görüldüğü gibi bu rakam, aile içi iş gücü bedelini ancak karşılamaktadır.

2.6. Şeker Sanayi Yan Ürünleri

Bir dekar alandan üretilen şeker pancarının (**Türkiye Ort. 4000 ton**) fabrikada işlenmesi sonucu ortalama 550 Kg şeker, 160 kg melas elde edilmektedir. İçinde % 50 şeker ihtiva eden pekmez kıvamındaki melasın kullanıldığı yerler ise;

a-Hamur mayası üretiminde:

Ülkemizde mevcut maya sektörünün kullandığı ana hammadde melastır. 3 kg melastan 1 kg maya elde edilir. 1 dekar, 160 kg melastan ortalama 50 kg maya üretilir.

b- Yem Sanayiinde:

Ülkemizde mevcut yem fabrikaları, karma hayvan yemi üretiminde, enerji ve yapıstırıcı özelliği dolayısıyla, % 5-8 oranında melas kullanır.

c- Etil alkol üretiminde:

İçki alkolü üretiminde kullanılan etil alkol, şeker pancarı yan ürünü olan melastan elde edilir. 3 kg melastan, 1 kg etil alkol elde edilir. 1 dekar, 160 kg melastan ortalama 50 kg etil alkol üretilir. Rakı imalatında kullanılan alkolün % 70' i melas alkolüdür.

Ayrıca son yıllarda artan enerji ihtiyacı karşısında fosil kaynaklı yakıtlara bağımlılığın azaltılması ve kaynakların kısıtlı olması gibi nedenlerden dolayı, Kyoto protokolü'ne imza atan ülkelerde atmosfere sera gazı salınımlarının azaltılmasında en önemli yenilenebilir enerji kaynağı olarak pancar ve pancardan üretilen yakıt alkolü gündeme girmiş, büyük yatırımlar yapılmaya başlanmış ve dünya çapında üretimi hızla artmaktadır. (Detaylı bilgi için Pankobirlik APPK Müd.)

d- Hayvan beslemede:

Çiftçiler tarafından bidonlarla fabrikadan alınan melas, kaba hayvan yemine sulandırılarak katılmaktadır. En ucuz kaba yemdir.

2.7. Sanayiinin Tarıma ve Ekonomiye Katkıları

Dünya ile rekabet edebileceğimiz tek tarımsal ürün şeker pancarıdır. Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı açısından meseleye bakıldığında; Ülkemizde şeker pancarı tarımı, sanayisi, yan ve alt sanayi dalları ile birlikte ülke GSMH'sına yaklaşık **3 milyar dolar katma değer yaratmaktadır.**

Ülkemizde son 5 yıllık pancar ekimi, üretilen pancar ve şeker durumu sektörde faaliyet gösteren kesimlere göre dağılımı aşağıda verilmiştir.

Pancar Ekimi (1000 Ha)

Yıllar	1999	2000	2001	2002	2003
Özel Fabrikalar	81	80	82	89	82
Türk Şeker + Bağlı Ort.	343	330	276	284	239
Toplam	424	410	358	373	321

Kaynak: Pankobirlik /T.Ş.F.A.Ş.

Pancar Üretimi (1000 Ton)

Yıllar	1999	2000	2001	2002	2003
Özel Fabrikalar	3.632	4.081	2.805	4.380	3.444
Türk Şeker + Bağlı Ort.	13.223	14.678	9.600	12.600	9.314
Toplam	16.855	18.759	12.405	16.980	12.758

Kaynak: Pankobirlik /T.Ş.F.A.Ş.

Şeker Üretimi (1000 Ton)

Yıllar	1999	2000	2001	2002	2003
Özel Fabrikalar	424	565	397	535	476
Türk Şeker + Bağlı Ort.	1.575	1.970	1.255	1.622	1.256
Toplam	1.999	2.535	1.652	2.157	1.732

Kaynak: Pankobirlik /T.Ş.F.A.Ş.

Tablondan da görüleceği üzere kooperatif fabrikaları (Özel Şeker Fabrikaları) sektörde 2003 yılı itibariyle % 27,5 gibi önemli bir paya sahip ve birim alanda kamu fabrikalarına göre daha fazla verimin alındığı ve üretimin yapıldığı fabrikalardır. Çumra Şeker Fabrikasının devreye girmesi ile bu rakam %33'ler seviyesine ulaşmıştır. Türkiye toplam pancar şekeri sanayi yatırım miktarı 4 milyar dolardır.

Pankobirlik bünyesinde faaliyet gösteren şeker fabrikaları (Amasya, Kayseri, Konya) kuruluşlarından itibaren 1991 ve 1992 yıllarına kadar Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarafından çiftçi adına tedviren işletilmiş ve bu tarihten sonra kendi yönetim kurullarınca yönetilmeye başlanmıştır. Bu fabrikalar öz yönetime geçmesini müteakip bir dizi yenileme, modernizasyon ve otomasyon yatırımlarına girmiş ve günlük işleme kapasitelerini 15 500 ton dan Eylül 2004'de Çumra Şeker Fabrikasının devreye girmesi ile birlikte kooperatif fabrikalarının günlük pancar işleme kapasiteleri toplamı 36.500 ton/gün ve çıkmıştır. Kooperatif Fabrikaları, Çumra Şeker Fabrikası yatırımı da dahil olmak üzere, geçen süre içerisinde sanayiye modern teknolojiyi taşımışlardır.

2.8. Tarımsal Üretim ve Üreticilerin Kalkınmasındaki Önemi

Ekilebilir tarım arazilerinin sınırına gelinen ülkemizde, çiftçi gelirini daha fazla artırabilmenin ana koşulu çiftçimizin sahip olduğu aile içi iş gücünden, tarım arazisinden ve hayvan varlığından en üst seviyede faydalanılmasına bağlıdır. Dolayısıyla tarım arazisi ve hayvan varlığı yetersiz olan ve her an kente göç edebilecek yapıdaki küçük tarım işletmelerinin gelir seviyelerinin yükseltilmesi gerekir.

Şeker pancarı çiftçisi, ortalama 10 dekar şeker pancarı ekiminden elde ettiği 40 ton şeker pancarı ve 50 dekar buğday ekiminden elde edebildiği 17 ton buğday geliri ile yaşamını köyünde sürdürme mücadelesi vermektedir. Başka bir ifade ile şeker pancarı tarımı küçük aile işletmeleri tarafından yapılmakta, yoğun emek ve sermaye ağırlıklı olan pancar tarımında aile işi iş gücü değerlendirmektedir. 10 dekar şeker pancarı tarımı yan ürünleri olan pancar baş ve yaprağı, pancar posası (sözleşme gereği bedelsiz olarak verilmektedir) ve melasın hayvan besin değeri karşılığı 5 ton arpaya eşdeğer olup, hayvancılığın gelişmesine de önemli katkılar sağlamaktadır.

2.9. Tarım ve Sanayiye Sağladığı İstihdam

Şeker pancarı tarım ve sanayiinde 26 dekada 1 tam istihdam sağlarken, Orta Anadolu da hibrit tohum kullanılarak yapılan mısır tarımında 200 dekada Buğday tarımında ise 320 dekar sulu tarımda 1 tam istihdam sağlanmaktadır. Aile içi iş gücü kullanılarak yapılan pancar tarımında beher ekim dekada toplam 80 saat iş gücü kullanılır. Şeker fabrikalarında daimi ve mevsimlik olarak 32 500 kişi çalışmakta Ayrıca, bakım ve hasat dönemlerinde 200 bin mevsimlik tarım işçisine, yılda 100 gün süreli istihdam imkanı sağlamaktadır.

Gelişmiş ülkelerde tarımda istihdam edilen nüfus % 5-10 arasında iken Türkiye’de bu oran reel olarak % 35-40 aralığındadır. Türkiye ile gelişmiş ülkelerdeki bu açık oransal farkla ters orantılı olan bir diğer husus; gelişmiş ülkelerdeki hazine desteğinin % 50 si tarıma ayrılırken, Türkiye’de pancar tarımında özel bir destek yapılmamaktadır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde kent nüfusu yoğunlaşması köyün iticiliğinden değil, kentin ve kentsel istihdam şartlarının çekiciliğinden kaynaklanırken, Türkiye’de bunun tam tersi durum söz konusudur. Dolayısıyla kent ve kentsel istihdam imkânları artmayan bir Türkiye’de köydeki istihdamın büyük bir bölümünü sağlayan şeker pancarı ekim alanları hızla daraltılacak olunursa köyden kente göç daha da hızlanacaktır.

2.10. Şeker Pancarı Tarımının Kırsal Kalkınmadaki Önemi

1. 2003 yılı şeker pancarı veya diğer bitkiler tarımında çalışan kadın işgücü gündeliği 7-8 milyon TL/gün (5 Euro/gün), 1 dekar şeker pancarı tarımında 10 işgünü = 50 Euro/dekar, **10 dekar şeker pancarı tarımında aile içi işgücünün paraya çevrilen değeri 500 Euro karşılığıdır.** Şeker pancarı tarımının çiftçilerimiz tarafından cazip olması ve tercih edilmesinin sebebi, aile içi işgücünün kullanılabilmesi, aile içi işgücünün paraya çevrilerek tarım işletmesine gelir sağlaması, yan ürünlerinin tamamının hayvan yemi olarak kullanılabilme özelliği (bir dekar şeker pancarı yan ürünlerinin hayvansal besin maddesi içeriğinin 2 dekar arpa verimi olan 500 kg arpa karşılığı) ve bedeli pancar bedelinden kesilmek üzere verilen nakdi ve aynı avanslar olmasıdır.
2. Her yıl yaklaşık 450-500 bin çiftçi ailesi pancar tarımı ile geçimini sağlar. Şeker fabrikalarında daimi ve mevsimlik olarak 32 500 kişi çalışır. Şeker pancarı çiftçisinin kendi imkanları ile sulama suyuna kazandırdığı kıraç tarım arazisi miktarı 1 700 000 dekadır. 1,7 milyon dekar sulu tarım ile tarımda **36 milyon saat**, ilave istihdam sağlanır. **15 000 tam istihdam karşılığıdır.**
3. Ayrıca, bakım ve hasat dönemlerinde 200 bin mevsimlik tarım işçisine, yılda 100 gün süreli istihdam imkanı sağlamaktadır. Şeker pancarı ekilemeyen/ ektilmeyen tarlaya çiftçi genellikle buğday veya arpa eker.
4. 80 saat/dekar istihdamın değeri, 1 tam istihdam 300 gün = 2 400 saat (2400 saat /80 saat =30) ve 1 kişilik tam istihdam sağlamanın yatırım değeri 100 000 Dolar itibariyle, $1/30 \times 100\ 000$ Dolar = 3.330 Dolar’dır.
5. 1 dekar şeker pancarı yan ürünü olan pancar posası, pancar baş ve yaprağı ve melasın hayvansal besin değeri 500 kg arpaya eşdeğerdir. Bir dekar şeker pancarı ekmekle aynı tarlaya 2 dekada arpa ekilmiş kabul edilebilir.
6. Şeker pancarının fabrikada işlenmesi sonucu elde edilen melas, maya sanayisinin ana hammaddesidir. Melastan üretilen maya 80 ülkeye ihraç edilerek döviz girdisi sağlar,
7. 1 dekar şeker pancarı, taşımacılık sektörüne pancar, pancar posası, şeker, melas, yakıt, kireçtaşı, alkol olarak 5.750 kg yük sağlar. 4 milyon dekar/yıl şeker pancarı ekimiyle, taşımacılık sektörüne 23 milyon ton yük sağlar.

8. 1 dekar şeker pancarının fotosentez sonucu havaya verdiği oksijen miktarı 6 kişinin bir yıllık ihtiyacını karşılayabilmektedir.

9. 1 dekar şeker pancarının şeker fabrikasında işlenmesi süresince fosil kaynaklı yakıt kullanılırsa havaya verilen karbondioksit gazının 26 katı oksijeni, atık su ile oluşturulan kirliliğin arıtımı için ihtiyaç duyulan oksijenin 48 katını, fotosentez ile havaya vermektedir.

ŞEKER PANCARI, BUĞDAY VE MISIRIN TARIMDA SAĞLADIĞI İSTİHDAMIN MUKAYESESİ

Bitki Adı	Türkiye Ortalaması Verim (kg/dekar)	Tarımda Sağlanan İstihdam (saat/dekar)	1 Saatlik İstihdam Sağlamanın Yatırım Maliyeti (milyon TL)	Tarımda Sağlanan İstihdam (milyar TL)
Buğday (*)	350	3	60	0,180
Mısır (**)	600	6	60	0,360
Şeker pancarı (***)	4000	80	60	4,800

(*) Buğday verimi şeker pancarı münavebe sahalarının

(**) Mısır verimi TİGEM (Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü) verim rakamıdır

(***) Aile içi iş gücü kullanılan şeker pancarı tarımında

1 tam istihdam sağlamak için gereken yatırım : 143 milyar TL

1 tam istihdam = 300 gün/yıl = 2 400 saat/yıl olarak aldığımızda

1 saatlik istihdam sağlamanın yatırım değeri 143 milyar TL : 2 400 saat = 60 milyon TL' dir.

* şeker pancarının tarımda sağladığı istihdamın yatırım değeri olan 4,8 milyar TL ,

1 dekar = 500 kg şekerin ihracatındaki maliyet ile ihraç fiyat farkı olan ortalama

300 dolar = 450 milyon TL' nin = 11 katıdır.

2.11. Şeker Pancarı Tarımının Ülkemize Kazandırdıkları

1. Şeker pancarı çiftçisi devlete hiç yük olmadan **1 700 000 dekar kıraç tarım arazisini kendi yatırımı ile sulu tarıma kazandırmıştır**. Kuru tarımdan sulu tarıma geçişte münavebeye şeker pancarı tarımının girmesi ve sulama yapılamayan buğday tarımı yerine, 3 yıl sulu buğday + 1 yıl şeker pancarı tarımı yapmakla beher ekim dekarda tarımda kazanılan istihdam artışı 23 saat /dekardır. (şeker pancarı 4 lü ekim nöbetine göre ekilir) Bir saatlik istihdamın yatırım karşılığı ise **42 dolar/saat** yapmaktadır.
2. Şeker pancarı çiftçisinin kendi imkanları ile sulama suyuna kazandırdığı 1 700 000 dekar tarım arazisi ile sağladığı istihdamın istihdam değeri ise **1,6 milyar dolar/yıl karşılığıdır**.
3. Pancar çiftçisinin sulu tarıma kazandırdığı saha **DSİ** 'nin 2 yıllık sulama suyu temin yatırım faaliyetine eşdeğerdir.
4. Pancar çiftçisinin kendi imkanları ile sulu tarıma kazandırdığı 1 700 000 dekar tarım arazisi ile ülkemize kazandırdığı 23 saat/dekar ilave istihdam ve karşılığı 1, 6 milyar Dolar yatırım değeri ile 4 milyon ton şeker ihracatının görev zararını karşılamaktadır.
5. Şeker pancarı tarımı, çiftçinin yer altı suyu arama çalışmaları ile yağmurlama sulamayı teşvik etmektedir. Ülkemizde ekilen pancarın yüzde 45 i yağmurlama sulama ile sulanmaktadır.

3. ŞEKER PANCARI TARIMININ TEMEL SORUNLARI

Daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere şeker pancarı, ülkemizde en iyi örgütlenmiş çiftçi grubu tarafından ve sözleşmeli olarak üretimi yapılan yegane ürün ve tarım şeklidir.

Gerek T.Ş.F.A.Ş 'nin gerekse Pankobirlik'in bünyesinde araştırma birimleri ve Ziraat Mühendisleri istihdam edilmekte, üretimin her aşamasında üreticilere yardımcı olunmaktadır. Bu nedenle şekerpancarı tarımında, yetiştiricilik açısından diğer bitkilere kıyasla çok daha az sorun yaşanmakta, karşılaşılan sorunlar da yeni, etkili ve bölgesel projelerle kısa sürelerde çözülmeye çalışılmaktadır. Bugün için şekerpancarı sektörünün en önemli sorunları, yetiştiricilik açısından değil, etki alanı çok daha geniş ve derin olan yapısal, ekonomik ve siyasal sorunlardır.

3.1. Çeşit İslahı ve Tohumluk Üretiminde Dışa Bağımlılık.

Yazları sıcak ve kurak, kışların soğuk ve yağışlı, yıllık yağışın düşük (400-500 mm) ve yıl içerisindeki dağılımının düzensiz olduğu ülkemizde, tarlada çıkış oranında düzensizlikler yaşanmaktadır. Bu nedenle, birim alanda yeterli bitki sayısının sağlanması için 8 cm sıra üzeri mesafeye ekim yapılmakta; bu da tohum sarfiyatımızı artırmakta ve ülkemiz tohumda dışa bağımlı hale gelmektedir.

Türkiye, 300 bin ha ekim alanı ve 1.200 ton civarındaki tohum ihtiyacı ile Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde en fazla şekerpancarı tarımı yapan Almanya, Fransa ve Polonya gibi ülkelere daha fazla tohum kullanmaktadır. Bu kadar çok pancar tohumu kullanan bir ülkenin kendi ülkesine iyi adapte olabilecek çeşitler ıslah etmemesi ve dışa bağımlı kalması büyük bir handikaptır.

3.2. Şeker Üretim Maliyeti ve Fabrikaların Verimliliği

Dünya şeker borsa fiyatı 220-250 ABD Doları (USD)/ton seviyesindedir. Bu fiyatın oluşumunda, dünya şeker üretiminde %77 ve şeker ticaretinde %90 paya sahip olan şeker kamışı şekeri belirleyici rol oynamaktadır. Sadece şekerpancarı üretiminin yapıldığı AB içerisinde, "CMO" tarafından, 2001/2002 - 2005/2006 üretim dönemleri arasındaki beyaz şeker fiyatı 63,19 Euro/100 kg; ham şeker fiyatı ise 52,37 Euro/100 kg olarak kararlaştırılmıştır. Aynı dönem için % 16 polar şeker içeren standart şekerpancarı için belirlenen fiyat 47,67 Euro/t dur.

2003 yılı verilerine göre; Ülkemizde şeker üretim maliyetinde pancarın payı % 58, personele ödenen masrafların payı ise %24 seviyesindedir. Şekerpancarı çiftçi üretim maliyeti, pancar satış fiyatının 3/4'ü seviyesindedir. **Tüm dünyada şeker pancarı üreten ülkelerde olduğu gibi şekerinin üretim maliyetinin, her koşulda kamış şekeri maliyetinin altına düşmesi ve pancar şekeri üreticilerinin kamış şekeri üreticileriyle ekonomik anlamda rekabet edebilmesi olanaksızdır.**

Bu durum sadece Türkiye için değil, şekerpancarı şekeri üreten tüm ülkeler için geçerlidir. Ancak, şekerin stratejik bir ürün olması nedeniyle AB ülkelerinde şekerpancarı tarımı desteklerle sürdürülmektedir. Bu noktada en akılcı yol, şeker üretim maliyetini azaltıcı uygulamalarla maliyet ile satış fiyatı arasındaki aralığın daraltılmaya çalışılması olacaktır. Ancak bu noktada, DTÖ'nün talep ve dayatmaları değil, ülke gerçekleri ile uyuşan doğru politikaların izlenmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Tablo 5. Türkiye ve bazı AB ülkelerinde yıllara göre fabrikası sayıları ve fabrikaların ortalama günlük işleme kapasiteleri.

Ülkeler	Fabrika sayısı				Kapasite (fabrika/gün)			
	1991	1996	1999	2004	1991	1996	1999	2004
Avusturya	3	3	3	3	8.415	10.150	10.730	12.260
Belçika	11	9	8	8	7.620	8.980	8.780	10.160
Almanya	54	35	34	28	4.100	8.340	9.230	10.450
Danimarka	5	4	4	3	8.220	9.140	9.210	9.785
İspanya	24	20	15	13	4.340	5.400	7.000	7.850
Fransa	49	45	40	34	8.360	7.950	8.375	11.500
Finlandiya	4	3	3	2	4.050	5.415	5.355	6.315
İngiltere	12	9	9	6	6.080	7.720	7.915	9.650
İtalya	30	22	22	20	6.570	7.040	8.000	7.070
İrlanda	2	2	2	2	7.570	8.115	8.735	7.900
Hollanda	7	6	5	5	11.730	12.500	10.825	15.050
Türkiye	26	27	30	31	3.810	4.275	4.275	4.500

Not: Çumra Şeker Fabrikası ile ülkemizde faal olarak faaliyet gösteren fabrika sayısı 30 olup, Adapazarı Şeker Fabrikası depremde zarar gördüğünden dolayı faaliyetlerini ürdürememektedir.

Ülkemizdeki duruma baktığımızda, faal olan toplam 30 şeker fabrikası içerisinde 10.000 ton/gün ve üzeri pancar işleme kapasitesine sahip Pankobirlik'e ait Konya, ve Kayseri Şeker Fabrikaları ile 12.000 ton/gün işleme kapasitesine sahip Çumra Şeker Fabrikaları bulunmaktadır. T.Ş.F.A.Ş.'ye ait 6 fabrikamızın nominal kapasitesi 6000 ton/gündür. Bir fabrikanın ise nominal kapasitesi 7000 ton/gündür. Diğer fabrikaların nominal kapasiteleri 1500 ton/gün ile 4500 ton/gün arasında değişmektedir. AB'de artık 5000 ton/gün kapasiteli fabrikaların bile rantabl sayılmadığı göz önüne alındığında bazı fabrikalarımızın ekonomik kabul edilecek kapasitelere sahip olmadığı görülmektedir.

Kapasite yanında, fabrikalarımız yakıt tüketimi, işgücü kullanımı, şeker verimi gibi maliyet üzerine etkili olan diğer faktörler açısından da farklılıklar göstermektedir. Fabrikalarımızın yakıt oranları, Avrupa fabrikaları ile kıyaslandığında yüksek çıkmaktadır. Bu alanda fabrika otomasyonlarının yaygınlaştırılması film tipi buharlaştırıcılar, plakalı ısıtıcılar, sürekli pişirim aparatları, yüksek kapasiteli santrifüjler gibi yeni yatırımlara ihtiyaç vardır. Bu tür yatırımlar enerji ekonomisi sağladığı gibi, kalite ve işçilik açısından da tasarruf sağlayacaktır.

Şeker maliyeti içinde 2003/2004 kampanya döneminde işçilik maliyeti % 23,66 olarak gerçekleşmiştir. Geçmişte uygulanan istihdam politikaları nedeniyle personel sayısı 1985 yılında 32 000'e kadar çıkmıştır. Bu sayı 2002 yılında 19 000'e kadar düşmüş; ancak, kalifiye eleman sayısı vasıfsız personele göre daha hızlı azalmıştır. Teknolojik gelişmeler paralelinde kalifiye eleman, özellikle mühendis ihtiyacı giderek artmaktadır.

Fabrikalarımızın şeker verimleri bazı Avrupa ülkelerindeki şeker verimleri ile kıyaslanabilir düzeydedir. Şeker verimi konusunda en önemli faktör pancarın içerdiği şeker oranıdır. Bu açıdan bakıldığında Orta Anadolu fabrikaları pancardaki şeker içeriği ve verim açısından öne çıkmaktadır.

Görüldüğü gibi, diğer ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de şekerpancarından şeker üretim maliyeti ve verimliliği açısından önemli sorunlar bulunmaktadır. Ancak bu konuda hemen tüm dünyada pancardan şeker üretiminin devletler tarafından koruma altına alındığı ve çeşitli yollarla desteklendiği göz ardı edilmemelidir.

Bu korumanın temelinde toplumsal politik ve stratejik tercihler vardır. Ülkemizde kurulan şeker fabrikalarının pek çoğunda (özellikle Erzincan, Erzurum, Muş, Erciş, Ağrı, Malatya, Elazığ ve Kars) bu tercihler göz önüne alınmış; ekolojik-coğrafik

koşullar nedeniyle kârlı çalışmalarının olanaksız olduğu bilinmekle birlikte, kırsal kesimde istihdam yaratılması, sağlıksız göçün yavaşlatılması, bölgesel kalkınmışlık farklarının azaltılması gibi toplumsal işlevleri de yerine getirmeleri hedeflenmiştir. (Anonim)

3.3. Nişasta Bazlı Şeker Sektöründeki Gelişmeler ve Etkileri

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde NBS için (HFCS) ortalama %2'lik kota bulunurken, şekerpancarından şeker üretiminde birinci ve ikinci sırayı paylaşan ülkelerden Fransa'da bu oran % 0.42, Almanya'da ise % 0.89'dur. AB ülkeleri de şekerpancarı tarımının sağladığı katma değer nedeniyle, daha ucuz olan NBS üretimine kota uygulayarak şekerpancarı tarımını teşvik etmektedir. Türkiye'de ise, AB normlarının aksine yeni Şeker Yasası ile bu kota % 10 olarak belirlenmiş; Bakanlar Kuruluna tanınan yetkinin NBS lehine kullanılmasıyla, son üç yıldır % 50 arttırılarak %15'e çıkarılmıştır.

NBS üretiminde ana hammadde mısırdır. Türkiye'nin yıllık mısır üretimi 2 milyon ton ve tüketimi ise 3 milyon ton'un üzerindedir. Yani Türkiye mısır açığını kapatmak için her yıl 1-1.5 milyon ton mısır ithal etmek zorundadır. Bu ithalatın büyük bölümü de Arjantin ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi aktarma genli mısır üreten ülkelere yapılmaktadır. AB ülkelerinde aktarma genli ürünler üzerinde hassasiyetle durulurken, Türkiye'de aktarma genli ürünlerin sağlık, çevre ve tarım açısından oluşturacağı tehlikeler konusunda yeterli bir çalışma yoktur. Ayrıca ülkemizde ithal edilen ürünlerin aktarma genli (modifiye) olup olmadığını tespit edebilecek sistemin dahi olmadığı belirtilmektedir.

NBS üretimi ile Şekerpancarından şeker üretimi birbirlerini ters yönde etkilemektedir. Başka bir deyişle, birinin artması diğerinin azalması anlamına gelmektedir. Ne yazık ki NBS kotalarında yaşanan bu artışlar şekerpancarı ekim alanlarını daraltmakta, pancar çiftçisini, şeker fabrikalarını ve oralarda çalışanları olumsuz etkilemektedir.

Türkiye'deki iklim koşulları, Şekerpancarı üretiminin yanında mısır üretimi için de uygundur. Mısır için Türkiye'nin pek çok bölgesinde, yılda bir ürün ve bazı bölgelerde yılda iki ürün almak mümkündür. Burada hassasiyetle üzerinde durulması gereken nokta, Şekerpancarı tarımı için uygun olmayan; ancak, mısır tarımı için çok uygun olan Adapazarı, Alpullu, Çarşamba ve Susurluk Şeker Fabrikalarının ekim alanlarında, pancar üretimi yerine mısır üretilmesi ve ayrıca Şekerpancarı tarımında uygulanan dörtlü münavebeye mısıra da dahil ederek, ülke ihtiyacı olan NBS ve türevlerinin yerli olarak üretilen mısırla karşılanması konusudur. Böylece hem yerli üretici ve yerli sanayi kazanacak, hem de transgenik ürünlerin uzun dönemde oluşturacağı olumsuzlukların önlenmesi mümkün olacaktır.

3.4. Kaçak Şeker Girişi

Sektörün en önemli sorunlarından bir diğeri de ülkeye sınır ticareti yoluyla "kaçak şeker girişi" ve tam olarak ne kadar ithal edildiği bilinmeyen "kimyasal tatlandırıcılar" dır. Ülkemizde ilaç ve vb. sanayilerde kullanılması gereken kimyasal tatlandırıcı ihtiyacı 1 ton olmasına karşın, 2003 yılında ithalatı yapılan ve sakaroz kökenli şekerin de kullanıldığı sanayilerde kullanılan tatlandırıcı miktarı 8 ton 'dur. Pancar şekerine göre tatlandırma oranı 10 ila 20.000 kat daha fazla olan bu tür sentetik tatlandırıcıların pancar şekeri eşdeğeri ortalaması 600 bin tondur. 600 bin ton pancar şekeri için 4 milyon 320 bin ton pancar üretilmesi gerekmektedir. Bu da 1 milyon 075 bin dekar alanda pancar yetiştirilememesi, 110 bin çiftçinin pancar ekememesi, 6 adet orta ölçekli fabrikanın kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalarak 6.000 çalışanın işinden olması anlamına gelmektedir.

Şeker Pancarı tarımı doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olduğu pek çok sektöre (Gıda, Alkol, Kimya, Hayvancılık, Taşıma, Enerji vb.) ve bu sektörlerin alt ve yan kollarına önemli ölçüde katma değer yaratan bir bitkinin ve sanayisinin yaşatılması ulusal menfaatlerimizin ve geniş üretici kitlesinin hak ve menfaatleriyle doğrudan ilgilidir. Şekerde dışa bağımlılığı önleyerek

döviz kaybının engellenmesinden başka; ekolojiye ve karbondioksit tüketerek atmosfere katkılarında dolayı, yakın gelecekte Kyoto protokolü gereği emisyon ticaretinden ülkemize döviz kazandıracak olması, insan sağlığı, gıda güvenliği ve eko sisteme katkıları açısından göz ardı edilmemelidir.

4. ŞEKER FABRİKALARININ ÖZELLEŞTİRİLMESİ

Şeker sektöründeki olası özelleştirme uygulamalarında, en yüksek kârı amaçlayacak yatırımcılar, hammadde sorunu yaşamamak açısından pancar kalitesi ve verimi yüksek bölgelerde bulunan, günlük işleme kapasitesi yüksek ve ürettikleri şekeri tüketim merkezlerine en kolay ve en az masrafla ulaştırabilecekleri fabrikaları seçeceklerdir. Türkiye’de bu özelliklere sahip fabrika sayısı 6-7 civarındadır. Bu durumda, kalan diğer fabrikaların düşük verimlilikleri nedeniyle yaşama ve özel sektörle rekabet şansları olmayacaktır.

Bilindiği gibi kamuya ait şeker fabrikaları özelleştirme kapsamındadır. Özelleştirme İdaresi tarafından özelleştirmenin hızlandırılmasına yönelik çalışmalara başlanmış, ülke şartlarına en uygun modelin tespiti amacıyla konu danışmanlık yapmak üzere bir konsorsiyuma verilmiştir. 2005 yılında çalışmaların hızlanacağı beklenmektedir.

Sektörün özelleştirilmesinin önünde; iç pazar payındaki daralma, uygulanan sektörel politikalar, dünyadaki gelişmeler, uluslararası anlaşmalar önemli sorunlardır. Özellikle sosyo-ekonomik boyutu büyük olan sektörün özelleştirilmesinde stratejiler doğru tespit edilmeli ve milli güvenlik boyutu da unutulmamalıdır.

Bu nedenle AB’ne girme yolunda çalışmalarını hızla sürdüren ülkemizde, özellikle tarım kesiminde, diğer stratejik ürünlerde olduğu gibi pancar tarımında sürekliliğin sağlanması ve özelleştirme sonrası yaşanabilecek olumsuzlukların şimdiden giderilmesi amacıyla, sektörle ilgili kararların aceleyle getirilmeden ve sektörü temsil edenlerinde içinde bulunduğu teknik çalışmalarla belirlenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmalarda öncelik 2005 yılı ve sonraki yıllarda Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) vb. dış kuruluşların öngörülerıyla hareket edilmeden, mevcut sanayiinin yaşatılmasıdır. Bunun içinde çıkar yol uygun bir model ve ödeme planı içinde, geniş çiftçi kitlelerinin içinde yer aldığı bir özelleştirme modelidir. Yani SEKTÖRÜN GERÇEK SAHİBİ OLAN ÜRETİCİLERE İŞLETME HAKKI DEVRİNİN VERİLMESİDİR. Bu modelle sektörde sermaye tabana yayılmış, devamlılığı sağlanmış ve geleceği de güvence altına alınmış olacaktır.

4.1. Bazı AB Ülkeleri ve Yeni AB Üyesi Ülkelerde Şeker Sektörü Özelleştirme

Polonya’da Şeker fabrikalarının özelleştirmesini hızlandırmak amacıyla Hükümet; ülkede bulunan toplam 76 fabrikayı kapsayacak şekilde 5 bölgesel holding kurmuştur. Sektörün %40 hissesini kamuda tutarken, geriye kalan %60’ hissesini de yerli ve yabancı konsorsiyumlara özelleştirmiştir.

Sırbistan, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan’da yapılan özelleştirme çalışmalarının bir kısmında amacı doğrultusunda olmaması nedeni ile istenilen sonuç alınamamış, dolayısıyla bazı fabrikalar kapanmış ve bu ülkeler kısmi şeker ithal eder duruma gelmişlerdir.

AB’ne yeni 10 ülkenin katılmasıyla topluluğun şeker üretimini 3 milyon ton/yıl daha artmıştır. Bu da şimdiye kadar genişlemede, ürünler bazında görülen en büyük artış olmuştur. Hali hazırda genişleme süreci içerisinde olan AB, ilerideki muhtemel genişleme politikaları sonucunda, AB’ne yeni girecek ülkelerin sanayileri de göz önüne alındığında, bu ülkelerin şeker sektöründeki güçlü yatırımcıların önünü açmak ve özelleştirmeyi cazip kılmak için bu hususta daha çok efor sarf etmeleri gerekecektir.

Doğu Avrupa ülkeleri içinde özellikle Litvanya, Romanya ve Bulgaristan gibi ülkelerde de şeker endüstrisinin özelleştirilmesi süreci tamamlanmıştır. Bu ülkelerde genellikle yabancı yatırımcılara satışının (örneğin Litvanya da 2 fabrikanın bir Danimarka firmasına satış gibi) yapıldığı görülmektedir.

AB’de şeker piyasasında kotaların % 90’ı, 9 büyük şeker şirketinin elinde toplanmıştır. Bu ülkelerde şeker piyasasının oligopol (piyasanın birkaç şirket tekelinde olması) piyasa özelliklerine sahip olduğu görülmekte ve zaman zaman rekabeti önleyici şirket birleşmeleri ve alım-satımları tartışılmaktadır. Bu koşullarda firmalar, Doğu Avrupa’ya yönelerek, daha düşük üretim maliyeti ile şeker temin etmek veya ellerindeki üretim fazlası şekerini pazarlayabilecek alternatif pazarlar bulmayı hedeflemektedirler.

Avrupa Şeker Sanayininin yeni üye ülke sanayileri üzerine yatırım yapmasının arkasında ekonomik ve ticari beklentiler yatmaktadır. Bu ülkelerdeki fabrikaların AB (15) seviyelerine gelebilmeleri ve rekabet edebilmesi için kayda değer yenileme ve tekrar yapılmaya ihtiyaçları vardır. (3)

5. AB’DE PANCAR TARIMI

Şeker Pancarı; Lüksemburg dışındaki tüm AB ülkelerinde, 300.000 işletmede tarımı ve üretimi yapılan ve bir çok kırsal alanda önemli oranda istihdam sağlayan ve bu bölgelerin kalkınmasında büyük katkısı olan yegane bitkidir. Avrupa pancar şeker sanayininin ülke ekonomisine katkısı dışında, üreticilere sağladığı yüksek ekonomik getirisi, karlılığı ve yetiştirildiği bölgelere yüksek çevresel katkıları ile sürdürülebilirliği açısından büyük önem arz etmektedir. Pancar ve Pancardan Şeker üretimi bugün Avrupa Birliği ülkelerinde Genel Pazar Organizasyonu (CMO) çerçevesinde ve rafine şeker eşdeğeri olarak 15 ila 18 milyon ton arasında gerçekleşmektedir. Bu üretim 45 ayrı şirketin işlettiği 135 şeker fabrikası ve 6 rafineri tarafından gerçekleştirilmektedir. 19986/87 döneminde 226 olan fabrika sayısı 2003/2004 döneminde 135’e inmiştir.(4)

AB ne yeni giren şeker pancarı üreticisi ülkelerde 100 yeni şeker fabrikası ve 30 000 dolayında insanın istihdam ediliyor olması, pancar işleme ve şeker üretim kapasitelerin AB ortalamaların çok altında olması da genişleme sonrası ve 2006 yılından sonra olası Şeker Reformu AB ‘de tartışılan diğer önemli konular arasındadır.

Bu arada göze çarpan en önemli konulardan birisi de Avrupa da Pancar Şekerini üreten şirketlerin birliğe yeni katılan ülkelerdeki şeker fabrikalarına yatırım yapmaları Polonya haricindeki ülkelerde bu fabrikaların en büyük sermaye hissedarları durumuna geçmeleridir. Polonya da ki fabrikalarda en büyük sermayedar halen %40’lık bir payla (Polski Cukier) devlettedir.(5) Ayrıca AB deki büyük sanayici gruplarının üçüncü dünya ülkelerinden Brezilya ve Avustralya şeker sanayilerinde önemli yatırımları söz konusudur.

AB’de 1981 yılında 2,6 milyon hektar olan pancar ekim alanı bugün yaklaşık 1,8 milyon hektarlar düzeyindedir ki bu da toplam ekilebilir alanın %1.4’üne tekabül etmektedir. Buna karşılık 1981 de 6 ton ha olan şeker verimi 8.5 ton hektarlar düzeyindedir.14 AB üyesi ülke ekilebilir alanlarında ortalama arazi büyüklüğü 7-7,5 ha olup, işletme başına yaklaşık %25’lik kısmında ise pancar tarımı yapılmaktadır.

5.1. Ekonomik ve Ekolojik Önemi

Şeker pancarı bir münavebe bitkisidir. Aynı tarlada üst üste her yıl (3 veya 5 yılda bir ekimi yapılır) ve pratik olarak asla mono kültürel olarak tarımı yapılamaz. Kök bitkisidir ve üreticilerin ekilebilir alanlarında diğer tahıl bazlı ve arazilerin rotasyonunda kullanılan münavebe bitkilerine göre en yüksek gelir elde ettikleri bir bitkidir. AB şeker üretimi 56 ticari işletmenin ve bunların çoğunluğu aynı şirketler gruplarına ait 30 şirket tarafından yönlendirilmektedir.

Bu fabrikalarda direkt olarak istihdam edilen işçi sayısı kampanya boyunca yaklaşık 38 Bindir. AB de ortalama kampanya süresi 91 gündür. Kampanya dışı ve genel ortalama olarak

³⁾ CIBE (Number of Growers) D.279/9.12.2003, Industrial Importance of The Sugar Sector, Page.89

⁴⁾ CEFS and CIBE The Sugar Regime in The European Union, December 2003

⁵⁾ F.O. Licht’s Vol. 136, No.20, Page 345 July 6.2004,

bakıldığında 20 Bin kişi direkt olarak fabrikalarda istihdam edilmektedir. Ayrıca AB şeker üretiminin %35'lik kısmı ise direk ve in direk olarak şeker pancarı üreticilerinin elindedir.

5.2. AB (25)'de Şekerin Bölgesel ve Politik Önemi

Bilindiği üzere Avrupa Birliğinin bazı bölgelerindeki görülen ani hava değişiklikleri ve bundan doğan yüksek üretim maliyetleri ile sulama olanaklarının yetersizliği ve düşük şeker verimi vb. nedenlerden dolayı, şeker fiyatlarındaki sürekli dalgalanmalar yaşanmış ve müdahale fiyatı uygulamasına geçilmiştir. Bu nedenlere bağlı olarak yüksek gelir getirmediği bu bölgelerdeki üretim maliyetlerinin yüksekliğinden dolayı bazı rekabet risk faktörleri güvenli görülmedikçe üretimi kolay yapılamaktadır.

AB'de Şeker Reformu tartışmalarının bir bölümü bu bölgelerdeki üretimin yerine aynı bölgelerde daha fazla yarar sağlayacak alternatif ürünlerin üretilmesi yönünde iken, bir diğer tartışmada navlun bedellerinin yüksekliği ve ekonomik dışa bağımlılığın olumsuzlukları göz önünde tutularak, bu bölgelerdeki düşük verim ve daha az faydaya rağmen ekstra bütçe harcamaları ile üretimin sürekliliği ve desteklenmesi yönündedir.

AB Komisyonu içinde genel kanı ve çalışmalar şeker üretimin nispeten rekabet edebilir ve üretim açısından daha avantajlı olan Güney ve Kuzey Avrupa (İskandinav Ülkeleri) toplanması yönündedir. AB'de pancar üretiminin ekonomik açıdan daha zayıf olan bölgelerde yaygınlaşmış olmasının nedeni ise, ekonominin itici gücü ve yetiştirildiği bölgelerdeki üreticilerin gelirlerinin garanti alınmasını sağlamasının yanında, ağır sanayi ve bir çok yan sektörlerdeki iş ve istihdam yaratması açısından kalkınmada önemli rol oynamasındandır. İşte bu anlamda pancar üretimi AB içerisinde bölgesel gelişmede ve politik baskı aracı olarak çok önemli bir yere sahiptir.

1995 yılından beri süre gelen tartışmalar 2001 yılında Katar'ın Doha kentinde DTÖ üye ülkeleri tarafından anlaşmazlıkla sonuçlanmış, "Doha Turu" adı altında süren görüşmelerin devamında 2003 yılında Meksika'nın CANCUN kentinde düzenlenen toplantı da "genel tarım sübvansiyonlarının azaltılması" noktasında tıkanmıştır. Sonrasında ise 14 Temmuz 2004 tarihinde AB Komisyonu şeker sektörü ile ilgili bir dizi reform paketi hazırlayarak Konsey ve AB Parlamentosuna sunmuştur.

DTÖ Şeker Rejimi Çerçeve Kararları niteliğinde olan bu kararlar 31 Temmuz 2004 günü Eylül 2004'e kadar AB üyesi ülkelere müzakerelere başlanması ve 2005 yılında **Hong Kong'ta yapılacak AB Bakanlar Toplantısı'nda** nihai karara bağlamak üzere neticelenmiştir. Taslak metin şeklinde açıklanan, "DTÖ Genel Tarım Politikaları içerisinde Şeker Reformunda değişiklik yapılmasına dair çerçeve kararları" hakkında Avrupa ve ilgili diğer merkezlerde de yoğun tartışmalar halen sürmektedir. DTÖ ve taraflarının değerlendirmeleri sonuç aşamasına henüz gelmemiştir.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) karar metni özellikle gelişmekte olan ülkeler (GOÜ) için önem taşımaktadır. Zira Cenevre'de yapılan G-20'ler Bakanlar toplantısında alınan karar, dünya ticaretinde serbestleşme eğilimini tarım ve hizmetler sektörüne de yaygınlaştırma ve bu doğrultuda devlet desteklerinin azaltılması temel amacıyla özetlenebilir.

6. DTÖ TARIM REFORMU ÇERÇEVE KARARLARININ ÜLKE TARIMINA ETKİLERİ

Uruguay Turu (UT) görüşmelerinde Cenevre'de kabul edilen tasarımların genel içeriğinde pazara girişin kolaylaştırılması, İç desteklerin azaltılması, ve dış satım ihracat desteklerinin gelişmiş ülkelerde (GÜ) azaltılarak, gelişme yolundaki ülkelerin (GYÜ) önünün açılabilmesi esasına dayanmaktadır. Türkiye UT tarım anlaşmalarında iç desteklerin azaltılması taahhütleri kapsamında GYÜ için geçerli olan kurallar kapsamına girmemiş, birkaç ürün dışında genel

olarak pazara giriş hükümlerinden ve bütçesel zorluklar nedeniyle kullanamadığı ihracat desteklerinin indirgenmesi hükümlerinden olumsuz etkilenmemiştir.

Konsey Karar Taslağı Çerçeve metninin üzerinde tartışmaların devam etmektedir. Ülkemiz açısından muhtemel Aralık 2004 ayında başlayacak olan ileri tarım müzakereleri çerçevesinde diğer ürünlerde olduğu gibi şeker sektöründe de konunun takibi ve alınması gereken önlemlerin tespiti amacıyla Ulusal Çalışma Grubu kurulmuş ve 2003 yılında Türkiye hassas ürünler listesinde verilen müzakerede pancar şekeri, mısır, NBS'ler yer almış bulunmaktadır.

Hassas ürünler listesinde bulunan bu ürünlerde Türkiye'nin çok önemli hassasiyetleri vardır. Bu nedenle bu ürünlerde pazara girişte gümrük tarife oranlarında indirmeye gidilmemesi kaçınılmaz görülmektedir. Ülkemizin; sınai, iktisadi, tarımsal ve kırsal hedefleri ile gıda ve istihdam güvencesi de göz önünde bulundurularak, müzakerelerde şekerin Ülkemiz açısından DTÖ anlaşmaları, disiplin ve perspektifleri bakımından sorun yaratmayacak bir mekanizmayla korunmasının garanti altına alınması gerekmektedir.

Şeker Pancarı tarımı doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olduğu pek çok sektöre (Gıda, Alkol, Kimya, Hayvancılık, Taşıma, Enerji vb.) ve bu sektörlerin alt ve yan kollarına önemli ölçüde katma değer yaratan bir bitkinin ve sanayisinin yaşatılması ülke ve ekonomik menfaatlerimizle doğrudan ilgilidir.

Çerçeve ile Türkiye'nin gelişmiş ülkelerin ihracat sübvansiyonlarını azaltmaları, gümrük vergilerini indirmeleri ve iç desteklerini kısmaları sonucunda Türk tarım ürünlerinin dış pazarlardaki rekabeti açısından bazı kazanımlar sağlaması da beklenebilir.

Kırmızı kutu: tedbirleri için öngörülen yüzde 10'luk istisna dikkate alındığında bugün için ek bir yükümlülük altına girilmemekle birlikte, asgari destek istisnasının yüzde 10'un altına çekilmesi halinde prim desteği verilen pamuk, ayçiçeği, soya fasulyesi gibi ürünlerde sorun yaşanabilecek.

Mavi kutu: tedbirleri altında fındık ve tütünde uygulanan alan daraltması ve çay budama tazminatları yer alıyor. Bu kapsamdaki desteklerin bir süreç içinde toplam tarımsal üretim değerinin yüzde 5'ini geçmeyecek şekilde azaltılması öngörülmüyor. Türkiye için bu kutuya giren destekleme tedbirlerinin parasal değerinin çok düşük olması nedeniyle çerçevenin olumsuz bir etki yaratması beklenmiyor.

Yeşil Kutu: tedbirleri içinde yer alan başta doğrudan gelir desteği olmak üzere, kırsal kalkınma, gıda güvencesi, altyapı yatırımları, genel hizmetler gibi desteklerin bugün olduğu gibi uygulanabileceği anlaşılıyor.

Pazara giriş: konusunda çerçeve metninde gelişme yolundaki ülkeler için söz konusu olan ayrıcalıklar, özel ürün tespiti yoluyla, hayvansal ürünler başta olmak üzere bölgesel kalkınma, gıda güvencesi açısından önem taşıyan tarım ürünleri için ayrıcalıklı işlemlerden yararlanmak mümkün kılınacak.

Tarımda ihracat teşvikleri: Müzakerelerde ihracat sübvansiyonlarının kaldırılması yönünde atılacak adımların teşviklerin kaldırılması gibi bir yükümlülük getirmesi beklenmiyor. Ancak gelişmiş ülkelerin uyguladıkları ihracat teşviklerinin kaldırılması Türkiye için rekabet avantajı yaratabilecek. Bu bağlamda özel ve hassas ürünlerin tanımı, strateji belgesinde yer alan tedbirlerin `yeşil kutuda yer alması, asgari destek istisnasının yüzde 10'un altına düşürülmemesi gibi konularda hazırlıklı olunması gerekiyor.

AB pancar ve pancar şekeri ve politikalarındaki deneyimler Türkiye'nin de geleceğine ışık tutması bakımından iyi bir örnek olacaktır. **Zira AB'de geçmiş 10 yıl içerisinde kooperatiflerin elinde bulunan şeker sanayiinin şuan büyük yatırımcı şirketlerin eline geçtiğini, şeker pancarı alanlarının daraldığını ancak birim alandan verimin arttığını söylemek mümkündür.** 2009 yılına kadar garanti şeker alım fiyatlarının 421 Euro/ton

seviyelerine indirilmesi konusu BİRLİK ŞEKER REJİMİN de uygulanacak olası değişikliklerdendir.

AB şeker rejimi çerçeve kararları ve politikaları kapsamında 2009 yılına kadar ve sonrası için yapılan değerlendirmesi; Ortak Şeker Pazar Rejiminde değişiklik noktasında halen tartışılan dört senaryodan (mevcut durumun devamı, kotaların sabitlenmesi, temel pancar alım ve şeker müdahale fiyatlarının düşürülmesi, sektörün tamamen liberalizasyonu) mevcut durumun devam etmeyeceği, şeker pancarı ve şeker üretiminin politikacılar için büyük bir oy potansiyeli olduğu, ekonomik, sosyal ve çevresel katkıları vb. nedenlerden sektörde tam liberalizasyonun da mümkün olamayacağı, aksi takdirde pancar tarımının biteceği, ayrıca tüm tartışmalar ve toplantılar sonrasında en erken 2008-09 yılına kadar orta bir noktada birleşebileceği yönündedir.

Ülkemizde ise durum AB ne giren yeni ülkelerden Polonya da kine çok benzemektedir. Dolayısıyla bu ülkelerde ki gelişmeler ülkemiz şeker sanayiinin geleceği açısından ışık tutmaktadır.

7. ÜLKEMİZDE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

Şeker pancarı tarımının ne kadar önemli olduğunu tüm dünyada bilinmektedir. Şeker pancarı ekiminin ve şeker üretimi azaltıcı uygulamalar ülkemiz aleyhinedir. Bu noktada önümüzdeki günlerde AB ile Aralık 2004 başlaması muhtemel ileri tarım müzakereleri çerçevesinde, diğer ürünlerde olduğu gibi pancar ve pancar şekeri sanayiinde konunun takibi ve alınması ve gereken önlemlerin tespiti amacıyla öne çıkacak önemli hususlar şöyledir.

- AB yeni giren 10 üye ülkede yaşanan gelişmelerinde ışığında, özelleştirme aşamasında olan kamu şeker fabrikalarında özelleştirme politikaların iyi belirlenmelidir.
- AB Şeker Reformu Çerçeve kararları kapsamında ülkelerin ihracat sübvansiyonlarını ve iç destekleri azaltarak, gümrük ithalat vergilerinde indirime gitmeleri neticesinde zaten ihracat desteği olmayan yerli şeker üretiminin dış Pazar rekabeti açısından bazı kazanımlar sağlaması beklenebilir.
- Fabrikalarda pancardan şeker üretimin dışında dünyadaki son gelişmeler de dikkate alınarak verimliliği arttıracak ve maliyetleri aşağıya çekecek alternatif üretimlere ve açılımlara yönelinmeli, ayrıca kapasite artırımına gidecek yatırımlar yapılmalıdır.
- Pancar tarımı ve pancar şekeri üretiminde dünyada fiyatları belirleyecek konumda olmamızı sağlayacak politikalar biran önce oluşturulmalı, bu yönde gerek AB gerekse Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ile tarım müzakerelerinde ülke çıkarları sonuna kadar savunulmalıdır. Bilindiği üzere 2003 yılında Türkiye'nin AB ne verdiği hassas ürünler listesinde verilen müzakerede pancar şekeri, mısır, NBŞ ler yer almıştır
- ABD ve AB ülkelerinde olduğu gibi ithalatta gümrük vergisi uygulamasının müzakerelerde devlet tarafından koruma altına alınması garantisi sağlanmalıdır.
- Sınır ticareti ve serbest bölgeler yoluyla kaçak şeker girişi ve bundan ötürü oluşan ekonomik kayıpların önlenmesi gereklidir.
- Bavul ticareti yoluyla ülkemize giren sentetik tatlandırıcıların girişinin denetim altına alınarak engellenmesi şarttır.
- Dahilde işleme rejimi kapsamında ülkeye sokulan ham şekerin mutlaka mamul ürün olarak ihraç edilmesi sağlanmalı ve mutlaka yeni hukuki yaptırımlar getirilmeli, Ülkenin bugünkü pancar şekeri üretim kotaları müzakereler boyunca korunmalıdır. Zira AB ülke üretim kotalarını belirlerken müzakerelerin tamamlanmasından önceki

son beş yıllık ortalama üretim rakamlarını esas almakta ve ülke A ve B Pancar ve NBŞ

üretim kotalarını bu verilere göre belirlemektedir.

- Sınır ticareti ve serbest bölgeler yoluyla kaçak şeker girişi ve bundan ötürü oluşan ekonomik kayıplar önlenmelidir. Özellikle bavul ticareti yoluyla sentetik tatlandırıcıların (Kimyasal tatlandırıcı) yurda girişi engellenmeli, girişleri denetim altına alınmalı, üretimlerde kullanım miktarları gıda kodeksine uygun oranlara çekilmeli ve gerekli denetimleri yapılmalıdır.
- İhracatı teşvik edici kaynaklar veya fonlar oluşturulmalıdır. (ABD ve AB gibi) NBS üretiminde AB normlarında üretim yapacak yasal düzenleme (Toplam pancar şekeri üretiminin %2'si kadar NBS üretimi) getirilerek denetimleri mutlaka sağlanmalıdır.

Çerçeve mahiyetindeki tarım ve şeker reformu kararları, uluslararası ticaretin daha fazla serbestleştirilmesine yönelik bir temel yapının kurulmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda; tarımsal desteklemelerin azaltılması, ihracat teşviklerinin azaltılması, tarım ürünleri pazarının korunmasına yönelik gümrük vergilerinin azaltılmasını içermektedir. Ayrıca çerçeve kararları ile gelişme yolundaki ülkelere serbestleşme önlemlerini daha az oranda ve daha fazla sürede yapma ayrıcalığı tanınmakta, Türkiye çerçeve karar metnindeki kriterlere göre gelişme yolundaki ülke grubunda yer almaktadır.

Çerçeve kararlarının ardından görüşmelerin başlayacağı Ekim 2004 öncesi, AB içindeki güçlü şeker lobisi, sanayiciler, üretici temsilcisi kuruluşlar ve ülke Tarım Bakanları arasında büyük tartışmalar ve itirazlar sürmektedir. AB, Genel Tarım Politikaları üzerinde kararlar alırken doğası gereği, tarımını ve sanayiini asla desteklemekten vazgeçmek niyetinde değildir. AB'de reform değişiklikleri senaryoları tarımın desteklenmesi gerçeğini asla değiştirmeyecektir. Başta ABD çiftçisi olmak üzere, kalkınmış ülke çiftçileri ya buna müsaade etmeyecekler ya da üretimi yani çiftçiliği bırakacaklardır. Zira bu ülkelerde dahi gelir düzeyi en düşük kesim çiftçilerdir. Çiftçilik zor bir meslektir. Üretim yatırımı ise doğa şartlarındaki bilinmeyenler başta olmak üzere risklerle doludur.

Müzakerelerin başlayacağı önümüzdeki günlerde dünya üretiminde söz sahibi olduğumuz ürünlerde fiyatları belirleyici bir konumda olmamızı sağlayacak politikaları biran önce oluşturmalı ve bu yönde gerek AB, gerekse DTÖ ile tarım müzakerelerinde Türkiye'nin 'tarım stratejileri' ışığında kendi çıkarlarını sonuna kadar savunmalı, gerekli önlemleri aldıktan ve çalışmalarını yaptıktan sonra müzakerelere katılmalıdır.

Hassas ürünler listesinde bulunan ürünlerde (Şeker ve Şekerli Mamuller, Mısır, Tütün, Pamuk, Fındık, Ayçiçeği vb.) Türkiye'nin çok önemli çıkarlı söz konusudur. Bu nedenle bu ürünlerde pazara girişte gümrük tarife oranlarında indirime gidilmemesi kaçınılmaz görülmektedir. Ülkemizin; sınai, iktisadi, tarımsal ve kırsal hedefleri ile gıda ve istihdam güvencesi de göz önünde bulundurularak, müzakerelerde ülkemiz açısından DTÖ anlaşmaları, disiplin ve perspektifleri bakımından sorun yaratmayacak bir mekanizmayla korunmasının garanti altına alınması gerekmektedir. Tarımsal desteklemede ABD ve AB ve diğer gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizin geleceği de dikkate alınmalı ve kararlar bu yönde verilmelidir.

8. SONUÇ

Yukarıda sayıldığı gibi son 10-15 yıl içerisinde yaşanan siyasal ve ekonomik gelişmeler sonucunda bugün şekerpancarı sektörü varlığını devam ettirme veya yok olma dönemecine gelmiştir. Şekerpancarı üretimi ve şeker sanayiinin, gerek doğrudan gerek yan ürünleri yoluyla ülke kalkınmasına yapmış olduğu katkılar ve gerekse şekerin stratejik bir ürün olması gibi nedenlerle, ABD, AB ve Pancar dan şeker üreten diğer ülkelerde olduğu gibi **mutlaka desteklenerek devam ettirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.**

Akılcı yaklaşımlar ve uygulamalarla, pancar ve şeker üretim maliyetinin azaltılarak sektörün verimliliğinin artırılması hedeflenmelidir. Zaman içerisinde teknolojik ilerlemelerle ulusal ve uluslararası boyutta yaşanan gelişmelere bağlı olarak, her sektör içerisinde yeniden yapılanma çalışmalarının yapılması kaçınılmazdır. Türkiye şeker sektörü için de böyle bir yeniden yapılandırma çalışması er yada geç yapılmak zorundadır. Önemli olan bu yeniden yapılanma çalışmasının hedef ve içeriğini doğru belirlemek ve iyi uygulamaktır.

AB üyesi olmak isteyen ülkemizin pancar şekeri üretim politikasında ülkemize sağladığı sayısız faydaları kabul ederek, dahili tüketimi karşılayacak seviyede bir pancar şekeri üretim politikası yerine, ihracata yönelik şeker üretim politikası izlemenin daha doğru ve daha akıllı bir uygulama olacağını benimsemesi ve görüşmelerde bu yönde politikalar üreterek pazarlıklarda ısrarcı olması ülke menfaatleri yönünden en akılcı yol olacaktır.

**T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI**

**TÜTÜN
ORTAK PİYASA DÜZENİ
ALT ÇALIŞMA GRUBU
RAPORU**

**Eylül-2005
Ankara**

TÜTÜN ALT ÇALIŞMA GRUBU ÜYELERİ

Ahmet Hamdi GÜMÜŞ (Koordinatör- Grup Başkanı- TAPDK, Tütün Piyasası Dairesi)

Halil İbrahim AYTAŞ (Sektör Uzmanı- TAPDK, Tütün Piyasası Dairesi)

Fatih UZNAY (Sektör Uzman Yrd. TAPDK, Tütün Piyasası Dairesi)

Sibel Banu TERZİOĞLU (Ziraat Mühendisi- TÜGEM)

Fatma ERSÖZ (Ziraat Mühendisi- TKB, SGB, Bilgi Sistemleri Dairesi)

İÇİNDEKİLER

2. ÜLKE ŞEKER PANCARI TARIMI VE ŞEKER SANAYİ	6
Türkiye*.....	7
Almanya.....	7
Fransa.....	7
Pancar Ekimi.....	12
3.1. Çeşit İslahı ve Tohumluk Üretiminde Dışa Bağımlılık.....	15
4. ŞEKER FABRİKALARININ ÖZELLEŞTİRİLMESİ.....	18
1. GİRİŞ.....	55
2. KETEN VE KENEVİR HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	55
2.1. Ketten.....	55
2.2. Kenevir.....	55
3. DÜNYA, AB ve TÜRKİYE de KETEN ve KENEVİR (SAMANI) EKİM ALANI, ÜRETİMİ, VERİMİ ve TİCARETİ.....	56
4. AB KETEN VE KENEVİR POLİTİKASI.....	59
4.1. Yardım Mekanizması.....	59
4.2. Dış Ticaret Düzenlemeleri.....	61
5. TÜRKİYE’NİN KETEN VE KENEVİR POLİTİKASI.....	61
6. AB KETEN VE KENEVİR OPD’NE TÜRK TARIMININ UYMASI İÇİN YAPMASI GEREKEN DÜZENLEMELER.....	62
1. GİRİŞ.....	81
2. ŞERBETÇİOTUNUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ.....	81
3. DÜNYADA ŞERBETÇİOTU ÜRETİMİ VE TİCARETİ.....	82
3.1. Dünya Şerbetçiotu Üretimi.....	82
3.2. Dünya Şerbetçiotu Ticareti.....	83
4. TÜRKİYE’DE ŞERBETÇİOTU ÜRETİMİ VE TİCARETİ.....	86
4.1. Türkiye’de Şerbetçiotu Üretimine Gelişimi.....	86
4.2. Türkiye’de Şerbetçiotu Sektörü.....	86
4.3. Türkiye’de Şerbetçiotu Dış Ticareti.....	88
4.4. Türkiye’de Şerbetçiotu Sektörünün Sorunları.....	89
5. AB ŞERBETÇİOTU ORTAK PİYASA DÜZENİ.....	91
5.1. AB Şerbetçiotu Mevzuat Listesi.....	91
5.2. Tanımlar.....	91
5.3. Şerbetçiotu Ortak Piyasa Düzenine Tabi Ürünler.....	93
5.4. Şerbetçiotunun Pazarlanması.....	93
5.4.1. Sertifikasyon Prosedürü.....	93
5.6. Üretici Grupları.....	98
5.6.1. Üretici Gruplarının Tanınması.....	98
5.7. Üreticilere Yapılan Yardım.....	99
5.8. Üçüncü Ülkelerle Ticaret.....	100
6. YENİ ÜYE 10 ÜLKENİN VE 2 ADAY ÜLKENİN MÜZAKERE POZİSYONLARI.....	100
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
8. KAYNAKLAR.....	102
9. EKLER.....	103
Şerbetçiotu sektöründeki tanınmış üretici gruplarına Üye Devletler tarafından verilecek yardımın ödenmesi ve yardım geri ödemeleri hakkında.....	104
26 Mart 1973 tarih ve 879/73 (EEC) sayılı.....	104

1. AVRUPA BİRLİĞİNDE TÜTÜN

Dünya tütün üretiminin yaklaşık %5'ini karşılayan ve bu oranla en büyük beşinci üretici konumundaki AB, kendi üretiminin yarısından fazlasını ihraç etmektedir. Buna karşılık dünya üretiminin %9'luk kısmını ithal ettiğinden, dünyanın en büyük tütün ithalatçısı durumundadır. Birlik içindeki üretimin yaklaşık %85'i İtalya, Yunanistan ve İspanya'da gerçekleştirilmektedir. İngiltere, Hollanda ve Almanya ise tütün mamulleri üretiminde Dünyada söz sahibi ülkelerdir.

Tütün üreticileri, sınırlı makineleşmenin ve yüksek maliyetlerin olduğu küçük işletmelerde üretim yapmaya çalışmakta, AB yardımları olmadan makul bir yaşam sürdürememektedir. Sübvansiyon olarak verilen primler üreticilerin tütün üretiminden kazandıkları gelirin yaklaşık %75'ini oluşturmaktadır.

AB'de tütün üretimi 1970'ten beri Ortak Piyasa Düzeni kapsamına alınmış ve desteklenir olmuştur. Tütün Piyasası ilk olarak 1992 yılında, daha sonra 1998'de ve 2004 yıllarında bütçe sınırları dahilinde düzenli gelir desteği sağlamak, piyasa ihtiyaçlarına karşılık vermek ve üretimin değerini artırmak için reforma uğramıştır. Yapılan reformlarla üreticilerin gelir seviyelerinin yükseltilerek sübvansiyonların tedricen azaltılmasının yanı sıra, sektörden gönüllü ayrılmalar ve alternatif ürünlere geçişler de özendirilmiştir.

1.1. Tütün Ortak Piyasa Düzeni (TOPD)

İşlenmemiş tütünde ortak piyasa düzeni ilk olarak 727/70 (EEC) No'lu Konsey Tüzüğü ile düzenlenmiş, ancak süreç içindeki reformlarla bu yönetmelik yürürlükten kaldırılmış, 2075/92 (EEC) No'lu Konsey Tüzüğü ile TOPD yeniden düzenlenmiştir. 2848/98 (EC) No'lu Komisyon Tüzüğü ile ise 2075/92 (EEC) No'lu Konsey Tüzüğü'nün uygulama kuralları geliştirilmiştir.

2075/92 (EEC) No'lu Konsey Tüzüğü'nün ana unsurları şunlardır:

- (1) Prim sistemi,
- (2) Üretim sınırlama (ulusal eşik ve kota sistemi) ve üretim yönlendirme sistemi
- (3) Topluluk Tütün Fonu vasıtasıyla üretimi dönüştürme önlemleri
- (4) Üçüncü ülkelerle ticaret düzenlemeleri

1.1.1. Prim Sistemi

TOPD kapsamında AB'de üretimi yapılan 74 tütün menşei 8 grupta sınıflandırılmıştır. Her tütün grubu için farklı bir prim tespit edilmiştir. Prim miktarı 2,15-4,13 Euro/kg aralığında değişmektedir.

Ortalama 7 800 Euro / ha'ya tekabül eden 2 900 Euro / ton prim verilmektedir.

1999'dan beri, üreticilere ödenen prim sabit kısım ile değişken kısımdan (ürünün kalitesine göre primin % 30 ile % 45'i arasında) oluşmaktadır. Prim miktarından Tütün Fonu ve üretici gruplarına yardım (1999'dan itibaren) için kesintiler yapılmaktadır. Kaliteyi, çevre korunmasını ve yönetmeliğe uyumu geliştirme faaliyetlerini finanse etmeleri için üretici gruplarına verilen özel yardım, primin % 2'si oranındadır.

1.1.2. Üretimi Yönlendirme ve Sınırlama Önlemleri: Garanti Eşiği ve Kota Sistemi

Konsey, hasat başına genel bir garanti eşiği ve bu miktar içinde her bir grup ve her bir üretici Üye Devlet için ayrı ayrı garanti eşikleri tespit etmiştir. Garanti eşikleri, birliğe yeni katılan 10 ülke içerisinde tütün üreticisi olan ülkeler de dahil edildiğinden 348.508 tondan (1999), 402.953 tona (2005) çıkarılmıştır. Yeni katılan ülkelere, Polonya'ya 37 933 ton, Macaristan'a 12 355 ton, Slovakya'ya 1 715 ton ve G.Kıbrıs'a 350 ton olmak üzere toplam 52 353 ton garanti eşiği verilmiştir.

Garanti eşiklerine uyulmasını sağlamak için Konsey “**Üretim Kotaları Rejimi**” getirmiştir. Üye Devletlerde menşe kotaları, üretici grupları ve bireysel üreticiler arasında en son hasattan önceki üç yılda ilk işleme sanayisine verdikleri ortalama tütün miktarıyla orantılı olarak dağıtılmaktadır. Esnekliğe olanak tanımak için, üreticiler Üye Devlet sınırları dahilinde kotaları alıp satabilmektedir.

Toplam ulusal garanti eşığının % 0.5’i ile % 2’si arasında belirlenebilecek bir ulusal üretim kotası rezervi de Üye Devletler için bir seçenek olarak bulunmaktadır. Her üye ülke, eşik miktarları bütçeyi etkilemeyecek şekilde bir menşe grubundan diğerine aktarım yapabilir. Bu önlem, üretimin piyasada daha çok talep gören ve daha iyi fiyatlara satılan menşelere kaymasına olanak tanımaktadır.

2848/98 (EC) No’lu Komisyon Tüzüğü ile üretim sözleşmeleri için tasarlanan “**Açık Arttırma Usulü**” uygulaması hayata geçirilememiştir. Çünkü üretici Üye Devletlerin çoğunda, ilk işlemcilerin bulunmaması gerçek bir rekabete olanak tanımamaktadır. Yeterli sayıda ilk işlemcinin bulunduğu ve rekabetin yapılabileceği Üye Devletlerde de, küçük işlemciler büyük işlemcilerle rekabet edemeyeceklerinden programa itiraz etmişlerdir.

Gönüllü olarak sektörden ayrılmaya karar veren üreticiler, “**Kota Geri Alım Programı**” vasıtasıyla kotalarını AB’ye satabilmekte, ulusal garanti eşikleri buna uygun olarak düşürülmektedir.

1.1.3. Topluluk Tütün Fonu ve Üretimi Dönüştürme Önlemleri

TOPD, bir “**Topluluk Tütün Fonu**” kurulmasını ve üreticilere verilen primlerden yapılacak belli oranlardaki kesintilerle finanse edilmesi öngörülmüştür. 2002’den önce bu Fon, tütün menşeleri ve üretim yöntemleri konularında tarımsal araştırmaları ve tütün tüketiminin zararlı etkileri hakkında kamusal bilinci yükseltme amaçlı bilgilendirme eylemlerini finanse etmek amacıyla kullanılmış, 2003’ten itibaren ise, tarımsal araştırma bölümü 6. çerçeve programına aktarılmıştır. Ayrıca, Fon ile kotalarını geri alım programı dahilinde satmış tütün üreticilerinin, başka alanlardaki istihdamlarının ve diğer ürün ve faaliyetlere geçiş olanaklarını araştıran çalışmalar finanse edilmektedir.

2003’ten bu yana Üye Devletler, tütün üreticilerinin diğer ürün ve faaliyetlere yönlendirilmesi için ulusal programlar koyabilmektedir. Tütün sektörünü terk eden ve kotalarını geri alım programında satan bireysel üreticiler, dönüşüm için bireysel projeler (diğer ürünlere geçmek, çeşitlendirme eğitimi yapmak, kaliteli ürünlerin pazarlaması için altyapı kurmak gibi) sunabilmektedir.

1.1.4. Üçüncü Ülkelerle Ticaret Rejimi

Ticaret rejimi şu unsurları içerir:

- Çeşit ve türe bağlı olarak değişen oranda ortak gümrük vergisi: Bu vergi ithalat değerinin % 11.2’si (minimum 22 Euro ile maksimum 56 Euro / net kg) ile % 18.4’ü (minimum 22 Euro ile maksimum 56 Euro / 100 net kg) arasında değişmektedir.
- İki taraflı veya tek taraflı tarife tercihleriyle ilgili olarak AB; Afrika, Karayip ve Pasifik ülkeleri ve Myanmar (Birmanya) ve Andean / Orta Amerika grubu hariç en az gelişmiş ülkelere ithalatta sıfır gümrük vergisi uygulamaktadır. Meksika, Güney Afrika ve diğer en az gelişmiş ülkelere indirimli gümrük vergisi uygulanmaktadır. Son olarak, Moldova, Bulgaristan ve Romanya tercihlili ithalat kotası içinde indirimli gümrük vergisinden yararlanmaktadır.

Dünya Ticaret Örgütü düzeyinde tercihlili ithalat kotaları ve ihracat destekleri bulunmamaktadır.

1.2. AB Tütün Ortak Piyasa Düzeninde Yapılan Son Değişiklikler

Birliğe son üye olan 10 ülkenin katılımı öncesinde 29 Nisan 2004 tarihli AB Resmi Gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe giren 864/2004 No'lu Konsey Tüzüğü ile Ortak Tarım Politikası kapsamındaki doğrudan yardım programlarının kuralları değiştirilmiş, çiftçiler için bazı destek programları oluşturulmuştur.

1782/2003 (EC) No'lu Konsey Tüzüğü doğrultusunda hazırlanan bu tüzükle; Ortak Piyasa Düzeni yardımları, doğrudan üretim yardımından “**Tek Çiftlik Ödemesi**” ne geçiş şeklinde değiştirilmiştir. Üretimden bağımsız olarak verilecek olan yardımlar 2010 yılından itibaren tamamen uygulanacaktır. Fakat, üye ülkeler 2006 yılından itibaren 4 yıllık bir geçiş süresi seçeneğini de seçebileceklerdir. Bu sürede, tütün için eski sistem kapsamındaki doğrudan yardımın en azından %40'ı tek çiftlik ödemesine tahsis edilecek, kalan %60'lık bölüm ise tütün yetiştiricileri için üretim yardımı olarak geçiş döneminde (2006-2009) devam edebilecektir. Üye devletler isterlerse 2006 yılından itibaren tütün üretim yardımlarının tamamını tek çiftlik ödemesi sistemi içerisinde yapabileceklerdir.

2010 yılından itibaren ise tütün sektörüne yapılan toplam yardımın yarısı (484 milyon Euro), kırsal kalkınmanın parçası olarak tütün yetiştirilen alanlarda yeniden yapılanma programları için tahsis edilecektir.

Tütün konusunda benimsenen bu son değişiklik ile, 2006 yılından itibaren, 2075/92 (EEC) No'lu Konsey Tüzüğü'nün prim sistemi ve üretim kotası konularına işaret eden bazı başlıklarının fesh edilmesi beklenmektedir.

Yeni Üye Devletler, katılımdan sonra, müktesebatı ("*acquis communautaire*") uygulamaya da tütün desteğini ve tüm diğer tarım ürünlerine yapılan destekleri basitleştirilmiş bir yöntemle (hektar başına sabit fiyatlı yardım) ödeme yollarından birini seçme olanağına sahip olmuşlardır. Polonya ve Kıbrıs bu basitleştirilmiş ödeme sistemini tercih etmiştir.

1.3. Avrupa Birliği Tütün Ortak Piyasa Düzeni Mevzuatı

1.3.1. Temel Mevzuat

- 2075/92 (ECC) No'lu işlenmemiş tütün ortak piyasa düzenine ilişkin 30 Haziran 1992 tarihli Konsey Tüzüğü,
- 1782/2003 (EC) No'lu Konsey Tüzüğü'nü değiştiren ve yeni üye olan ülkelerin Ortak Tarım politikası altında doğrudan destek planları için ortak kurallar oluşturma ve çiftçiler için belirli destek planları kurma ile ilgili 864/2004 (EC) No'lu 29 Nisan 2004 tarihli Konsey Tüzüğü,
- 2077/92 (EEC) No'lu tütün sektöründeki branşlararası kuruluşlar ve anlaşmalar ile ilgili 30 Haziran 1992 tarihli Konsey Tüzüğü.

1.3.2. Uygulama Mevzuatı

- 2848/98 (EC) No'lu işlenmemiş tütün sektöründe prim programı ve üretim kotaları ile üretici gruplarına verilen özel yardım ile ilgili 2075/92 (EEC) No'lu Konsey Tüzüğü'nün uygulanması ile ilgili detaylı kuralları belirleyen 22.12.1998 tarihli Komisyon Tüzüğü,
- 86/93 (EEC) No'lu tütün sektöründe branşlararası düzenlemeler ve anlaşmalarla ilgili 2077/92 (EEC) No'lu Konsey Tüzüğü'nün uygulanması için detaylı kuralları belirleyen 19.01.1993 tarihli Komisyon Tüzüğü,
- 2636/99 (EC) No'lu 2000 yılından sonraki hasatlar için tütün konusunda bilgi iletişimine ilişkin 14.12.1999 tarihli Komisyon Tüzüğü,

- 85/93 (EC) No'lu tütün sektöründeki kontrol ajanslarına ilişkin 19.01.1993 tarihli Komisyon Tüzüğü, şeklinde sıralanmaktadır. Ancak Topluluk tarım politikasında ve TOPD'de meydana gelen gelişmeler doğrultusunda başlıklar halinde belirtilen bu mevzuatta önemli değişiklikler yaşanacağı beklenmektedir.

2. DÜNYADA TÜTÜN SEKTÖRÜ

Bugün dünyanın 128 değişik ülkesinde (daha çok gelişmekte olan ülkelerde) değişik kalite ve özelliklere sahip tütün tarımı yapılmaktadır. Dünyada en fazla üretimi Çin gerçekleştirmektedir. Toplam tütün üretiminin yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ü Çin, ABD, Hindistan, Brezilya, Malawi, Endonezya ve Türkiye'de yapılmaktadır.

Dünya genelinde üretilen tütünlerin çeşitlerine bakıldığında ise Virginia tip tütünün % 63.5, Burley tip tütünün % 13.8, şark tipi tütünün 12.2, dark air-cured ve fire-cured tip tütünün % 3.8 ve diğer tip tütünlerin de % 6.7'lik bir üretim payı olduğu görülmektedir.

Dünyada, oriental (şark) tip tütün üreten ülkeler arasında gerek kalite bakımından ve gerekse de üretim ve ihracat miktarları bakımından Türkiye ilk sıradaki yerini daima korumuştur. Türkiye 2004 yılı itibarıyla dünya tütün üretiminin % 2'sini, şark tipi tütün üretiminin yaklaşık % 45'ini, tütün ihracatının % 4.77'sini, tütün ithalatının % 2.3'ünü ve tütün tüketiminin % 1.84'ünü gerçekleştirmiştir .

Tablo 1. Tütün Üreticisi Başlıca Ülkeler

ÜLKELER	2000		2001		2002		2003*		2004**	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
Çin	2.295.000	37.64	1.997.183	35.98	2.079.950	36.34	1.918.450	35.72	2.013.735	35.11
Brezilya	493.100	8.09	442.345	7.97	551.250	9.63	515.720	9.60	757.075	13.20
Hindistan	599.400	9.83	530.000	9.55	592.000	10.34	595.000	11.08	598.000	10.43
ABD	408.200	6.69	404.559	7.29	358.363	6.26	339.241	6.32	357.612	6.24
Malavi	89.550	1.47	37.408	0.67	124.301	2.17	121.021	2.25	138.000	2.41
Endonezya	157.052	2.58	146.100	2.63	144.700	2.53	135.000	2.51	135.000	2.35
TOPLAM	4.042.302	66.30	3.557.595	64.08	3.850.564	67.28	3.624.432	67.48	3.999.422	69.74
Diğerleri	2.054.942	33.70	1.993.940	35.92	1.872.384	32.72	1.746.996	32.52	1.735.295	30.26
DÜNYA TOPLAMI	6.097.244	100	5.551.535	100	5.722.948	100	5.371.428	100	5.734.717	100

Kaynak : U.S.D.A. FT 9-2004

* Geçici Veri

**Tahmini Veri'

Tablo 1'den açıkça görüldüğü gibi, Çin dünya tütün üretiminin üçte birini tek başına gerçekleştirirken, dünya tütün üretiminin üçte ikilik bölümü tablodaki altı ülke tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye ise dünya tütün üretiminin yaklaşık % 2'lik kısmını gerçekleştirmekte ve destekleme alımları kaldırıldığı için üretimde meydana gelen azalmadan dolayı sıralamada Endonezya'nın ardından gelmektedir.

Tablo 2. Tütün İthalatçısı Başlıca Ülkeler

ÜLKELER	2000		2001		2002		2003*		2004**	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
Rusya Fed.	285.000	14.18	307.500	14.72	307.500	14.74	293.202	14.53	275.042	14.76
ABD	196.601	9.78	254.259	12.18	263.895	12.65	261.179	12.94	270.000	14.49
Almanya	263.077	13.09	247.066	11.83	183.198	8.78	195.278	9.68	175.000	9.39
Hollanda	112.358	5.59	108.150	5.18	101.929	4.89	101.929	5.05	101.929	5.47
İngiltere	108.427	5.39	102.666	4.92	104.641	5.02	87.913	4.36	100.000	5.37
Japonya	93.928	4.67	92.425	4.43	89.456	4.29	81.931	4.06	84.000	4.51
TOPLAM	1.059.391	52.69	1.112.066	53.25	1.050.619	50.37	1.021.432	50.62	1.005.971	53.97
Diğerleri	951.114	47.31	976.282	46.75	1.035.056	49.63	996.561	49.38	857.887	46.03
DÜNYA TOPLAMI	2.010.505	100	2.088.348	100	2.085.675	100	2.017.993	100	1.863.858	100

Kaynak : U.S.D.A. FT 9-2004

* Geçici Veri

**Tahmini Veri

Tablo 2'ye bakıldığında Rusya Federasyonunun en büyük ithalatçı ülke olduğu ve son 5 yılda bu konumunu koruduğu görülmektedir. Almanya'da az miktarda, Hollanda ve İngiltere'de ise tütün üretilmemesine rağmen, bu üç ülke dünyanın önde gelen sigara üreticisi ve ihracatçısı ülkeleri arasında yer almaktadırlar. Dolayısıyla tütün ithal eden ülkeler arasında da ön sıralarda bulunmaktadır. AB olarak değerlendirme yapıldığında diğer üye ülkelere bakılmaksızın sadece bu üç ülke bile AB'nin dünyanın en büyük tütün ithalatçısı olduğunu göstermektedir. A.B.D. nin dünya tütün ithalatındaki payının son 5 yılda % 5 oranında artışı da dikkat çekicidir. Türkiye yıllık ortalama 50.000 tonluk ithalat yapmaktadır.

Tablo 3. Tütün İhracatçısı Başlıca Ülkeler

ÜLKELER	2000		2001		2002		2003*		2004**	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
Brezilya	341.500	20.19	435.500	21.03	476.000	22.58	466.000	22.22	564.000	26.91
Çin	113.259	6.69	139.918	6.76	140.783	6.68	146.123	6.97	156.900	7.49
ABD	179.892	10.63	186.302	9.00	153.427	7.28	155.454	7.41	156.000	7.44
Malavi	101.250	5.98	110.168	5.32	124.301	5.90	121.021	5.77	138.000	6.58
İtalya	100.608	5.95	109.524	5.29	119.165	5.65	120.882	5.76	110.000	5.25
Türkiye ***	100.194	5.96	95.700	4.66	88.850	4.21	112.430	5.14	106.988	4.77
TOPLAM	836.509	49.45	981.412	47.39	1013.676	48.08	1009.480	48.14	1124.900	53.68
Diğerleri	855.233	50.55	1089.688	52.61	1094.440	51.92	1087.484	51.86	970.830	46.32
DÜNYA TOPLAMI	1.691.742	100	2.071.100	100	2.108.116	100	2.096.964	100	2.095.730	100

Kaynak : U.S.D.A. FT 9-2004

* Geçici Veri

**Tahmini Veri

*** KAYNAK : TAPDK (Kesinleşmiş Veriler)

Tablo 3'te görüldüğü üzere A.B.D. nin ihracatındaki azalışa karşılık, Brezilya'da son 4 yılda %6'lık bir artış söz konusudur. Türkiye'nin tütün ihracatı her ne kadar miktar olarak stabil gözükse de, dünya ihracatındaki genel payı oransal olarak %1 civarında azaldığı görülmektedir.

Tablo 4. Dünya Tütün Stok Durumu

ÜLKELER	2000		2001		2002		2003*		2004**	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
Çin	4342.988	53.03	3655.589	49.75	3469.356	49.18	3064.503	47.40	2744.638	43.96
ABD	1536.000	18.76	1524.607	20.75	1530.248	21.69	1531.024	23.68	1552.636	24.87
Türkiye	380.820	4.65	392.427	5.34	346.694	4.91	306.402	4.74	268.015	4.29
Brezilya	266.980	3.26	176.745	2.41	149.995	2.13	108.695	1.68	209.820	3.36
Japonya	231.105	2.82	225.256	3.07	197.455	2.80	175.772	2.72	157.772	2.53
İtalya	150.795	1.84	140.156	1.91	132.363	1.88	125.779	1.95	130.844	2.10
G.Kore	126.473	1.54	122.750	1.67	116.578	1.65	115.579	1.79	114.083	1.83
TOPLAM	7035.161	85.90	6237.530	84.90	5942.689	84.23	5427.754	83.96	5177.808	82.94
Diğerleri	1154.510	14.10	1109.759	15.10	1112.356	15.77	1036.862	16.04	1065.148	17.06
DÜNYA TOPLAMI	8.189.671	100	7.347.289	100	7.055.045	100	6.464.616	100	6.242.956	100

Kaynak : U.S.D.A. FT 9-2004

* Geçici Veri

**Tahmini Veri

Tablo 4'te açıkça görüldüğü üzere dünya tütün stoklarının % 80'inden fazlası altı ülkenin elindedir. Çin en büyük üretici olmasının yanı sıra dünya tütün stoklarının yaklaşık yarısını elinde bulundurarak en büyük stoka sahip ülke olarak göze çarpmaktadır. Türkiye de ise TEKEL, son dört yılda stoklarının yaklaşık üçte birini eriterek büyük bir yükten kurtulmuştur. Destekleme alımlarının sona ermesiyle beraber TEKEL'in sigara fabrikalarının ihtiyacı dahilinde tütün alımı yapması ve depolama maliyetlerini azaltmak için stoklarında bulunan tütünleri ucuz fiyata satması, Türkiye tütün stoklarının azalmasını sağlamıştır, denilebilir.

Tablo 5. Dünya Genel Tütün Durumu

T Ü T Ü N D U R U M U	2000	2001	2002	2003*	2004
Üretim Alanı (Hektar)	4.182.920	3.950.561	3.944.184	-	-
Tütün Üretimi (Ton)	6.097.244	5.551.535	5.722.948	5.371.428	5.734.717
Tütün İthalatı (Ton)	2.010.505	2.088.348	2.085.675	2.017.993	1.863.858
Tütün İhracatı (Ton)	1.961.742	2.071.100	2.108.116	2.096.964	2.095.730
Tütün Tüketimi (Ton)	5.136.087	6.411.165	5.992.135	5.883.502	5.724.505
Yılsonu Tütün Stoğu (Ton)	8.189.671	7.347.289	7.055.045	6.464.616	6.242.956

Kaynak : USDA

3. TÜRKİYE'DE TÜTÜN VE SEKTÖRÜN DURUMU

Anadoluya 1600'lü yıllarda İngiliz, Venedik ve İspanyol gemiciler aracılığı ile giren tütün, önemli bir tarımsal ürün olma niteliğini korumaktadır.

Aile tarımı şeklinde üretimi gerçekleştirilen, üreticiden işlenmemiş halde alımı yapılan kurutulmuş tütün yaprakları; harman ihtiyaçları ile dış alıcıların talepleri doğrultusunda Türk Standartları Enstitüsünce belirlenen kalite, ağırlık, hacim ve ambalaj esaslarına uygun olarak yeniden tasnife tabi tutulmakta ve yarı mamul hale getirilmektedir. Uygun koşullarda fermantasyon geçiren denk (balya) halindeki yaprak tütünler, bakım ve muhafaza işlemleri ile olgunlaşarak sanayide kullanılabilir hale getirilmektedir.

3.1. Tütün Üretimi

Dünya tütün üretimi içerisinde % 2'lik payla 7'inci durumda olan ülkemiz, Oriental tip tütün üreticisi olarak da 1 inci sıradadır.

2005 yılında alımı yapılan 130.695 ton tütünün % 62,5'i Ege, % 16,4'ü Güneydoğu Anadolu, % 12,4'ü Karadeniz, % 4,5'i Marmara, % 4,2'si Doğu Anadolu Bölgesinde üretilmiştir. Bu tütünlerin % 96,7'si Oriental tip, %3,3 ise Tömbeki, Hasankeyf, Virginia ve Burley tipi yabancı menşeli tütünlerdir.

Yapılan yasal düzenlemeler ve sosyo - politik etkiler tütün üretiminde dalgalanmalara sebep olmuştur. Ancak 1950'den sonraki dönem dikkate alındığında yıllık ortalama üretim 175 bin ton civarındadır. Son yıllarda bu ortalamanın çok altında üretim yapılmış olmasının temel sebebi destekleme alımlarından vazgeçilmiş olmasıdır. Tablo 6'dan da görüldüğü üzere Türkiye tütün üretimi en yüksek düzeyine 1990'lı yıllarda ulaşmıştır. Ardarda gelen aşırı üretimler kota uygulamasına zemin hazırlamıştır. Kota uygulamasının politik müdahalelere açık olarak uygulanması nedeniyle istenilen sonuçlar tam olarak elde edilememiştir. Tütün ve Tütün Tekeli Kanununun yürürlükten kaldırılması ve 4733 sayılı yeni yasanın yürürlüğe girmesiyle ancak 2000'li yıllarda arz ve talebin birbirine yakınlaştığı söylenebilir.

Tablo 6. Yıllar İtibariyle Türkiye Tütün Üretimi

ÜRÜN YILI	ÜRETİM (Ton)	ÜRÜN YILI	ÜRETİM (Ton)
1925	56.294	1991	240.881
1930	47.335	1992	334.321
1935	36.926	1993	338.800
1940	71.356	1994	187.733
1945	69.599	1995	204.440
1950	93.328	1996	230.949
1955	120.143	1997	302.471
1960	139.177	1998	258.811
1965	132.374	1999	259.478
1970	149.861	2000	208.002
1975	323.963	2001	160.680
1980	228.349	2002	159.521
1985	170.491	2003	130.696
1990	296.008	2004	135.758

Kaynak: TEKEL ve TAPDK verileri.

Geçmiş yıllarda üretim miktarlarının ihracat ve iç tüketim ihtiyaçlarının çok üzerine çıkması nedeniyle oluşan tütün stokları ve karşılanamayan stok maliyetleri, tütün politikalarının yeniden gözden geçirilmesi gerçeğini ortaya koymuş, bunun neticesinde de devlet destekli üretim politikalarından vazgeçilmiştir. Tablo 7'den de anlaşılacağı üzere en büyük değişim, üretici sayısında olmuştur. 2000 yılında 583.474 kişi olan üretici sayısı tütün

politikalarındaki değişimlerle birlikte yaklaşık % 50'den fazla azalmıştır. Buna paralel olarak üretim miktarında da önemli düşüşler gerçekleşmiştir.

Tablo 7. Türkiye Tütün Üretimine İlişkin Bazı Veriler

	YILLAR					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (*)
ÜRETİM ALANI (Ha)	237.722	198.827	199.458	183.616	191.699	262.282
ÜRETİCİ SAYISI	583.474	478.022	405.882	318.496	280.813	255.176
ORTALAMA ÜRETİM ALANI (Ha)	0,407	0,416	0,491	0,577	0,683	1,028
ÜRETİM MİKTARI (Ton)	208.001	152.571	159.521	112.158	130.696	135.758

Kaynak: Tekel ve TAPDK verileri (*) Tahmini veriler

3.2. Tütün Ticareti

Ülkemizde önemli bir tarım ürünü olan tütün, önceleri en önemli ihraç ürünlerimizden biri iken, sanayi ürünleri ihracatının artmasıyla, tütün ihracatından elde edilen gelirin toplam ihracat içerisindeki payı son yıllarda hızla azalmıştır. Ancak tarım ürünleri ihracatı içindeki önemli payını ise korumaya devam etmektedir. 2002 yılında yapılan yasal düzenlemelerle tütün ticareti yapabilmek için TAPDK'dan "Tütün Ticareti Yetki Belgesi" alma zorunluluğu getirilmiştir. TAPDK tarafından 52 firmaya tütün ticareti yapma yetkisi verilmiştir.

Kamu sektörünün yasal yükümlülükleri gereği yaptığı destekleme alımları 2002 yılına kadar devam etmiş, bu nedenle artan stok maliyetlerinden kurtulmak için, genelde özel sektöre oranla daha düşük fiyatlarla tütün ihraç etmiştir. 2002 yılından sonraki dönemde kamu ihraç fiyatlarının daha da düşmesi, Özelleştirme politikalarına endekslenen Kamu Sektörünün temsilcisi Tekel'in mevcut stoklarından ne pahasına olursa olsun kurtulmak istemesi ile açıklanabilir.

Tablo 8. Türkiye Tütün İhracatı

YILLAR	KAMU			ÖZEL SEKTÖR			TOPLAM		
	MİKTAR	BEDEL	ort.fiyat	MİKTAR	BEDEL	ort.fiyat	MİKTAR	BEDEL	ort.fiyat
	(TON)	(BİN \$)	\$/Kg	(TON)	(BİN \$)	\$/Kg	(TON)	(BİN \$)	\$/Kg
1992	34.115	98.986	2,90	44.853	214.007	4,77	78.968	312.993	3,96
1993	22.265	48.937	2,20	73.294	361.508	4,93	95.559	410.445	4,30
1994	26.129	42.029	1,61	85.808	362.335	4,22	111.937	404.364	3,61
1995	79.032	147.426	1,87	57.360	207.038	3,61	136.392	354.464	2,60
1996	91.216	246.632	2,70	77.922	317.407	4,07	169.138	564.039	3,33
1997	82.846	198.111	2,39	77.515	377.805	4,87	160.361	575.916	3,59
1998	50.404	130.485	2,59	78.393	376.186	4,80	128.797	506.671	3,93
1999	34.715	94.274	2,72	80.625	375.348	4,66	115.340	469.622	4,07
2000	33.433	98.121	2,93	66.761	274.787	4,12	100.194	372.908	3,72
2001	41.892	113.086	2,70	53.808	227.308	4,22	95.700	340.394	3,56
2002	38.056	73.845	1,94	50.794	206.026	4,06	88.850	279.871	3,15
2003	42.076	71.667	1,70	70.354	258.615	3,68	112.430	330.282	2,94
2004	32.908	48.434	1,47	74.080	340.033	4,59	106.988	388.467	3,63
2005(*)	21.497	25.342	1,18	34.236	182.925	5,34	55.733	208.267	3,74

Kaynak: Tekel ve TAPDK verileri (*) 6 aylık veriler

Son yıllardaki tüketici tercihi değişimleri, yapılan yasal düzenlemeler ve bunlara bağlı olarak iç piyasada yaşanan gelişmeler sonucu, ülke içerisinde tütün mamulleri üretimi yapma izni almış firmaların tütün ithal etmeleri de serbest bırakıldığından, 1980’li yılların sonunda başlayan tütün ithalatımız 1990’lı yıllarda hızla aratarak 2000’li yıllarda miktar ve bedel bazında ihracatımızın yarısını aşmıştır.

Tablo 9. Türkiye Tütün Ticareti

		YILLAR					
		2000	2001	2002	2003	2004	2005 (*)
İHRACAT MİKTARI	(Ton)	100.194	95.700	88.850	112.430	106.988	120.000
İHRACAT BEDELİ	(Bin \$)	372.908	340.394	279.871	330.282	388.467	420.000
İTHALAT MİKTARI	(Ton)	78.200	64.000	55.750	54.666	57.300	60.000
İTHALAT BEDELİ	(Bin \$)	349.900	283.100	214.700	200.800	221.173	231.595

Tekel ve TAPDK verileri
(*) Tahmini veriler

İhracatımızın ülkelere göre dağılımı incelendiğinde bedel ve miktar bazında en önemli pazarımız ABD ve AB üyesi ülkelerdir. Tablo 10’da görüldüğü üzere ABD ve AB’nin toplam ihracatımız içerisindeki payı yaklaşık % 70 civarında olup, bu ülkeleri Rusya, Endonezya ve Japonya takip etmektedir.

Tablo 10. İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı

ÜLKE ADI	2003		2004	
	MİKTAR(KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR(KG)	DEĞER (\$)
ABD	36.321.700,00	102.432.746,32	33.462.927,00	141.571.132,59
AB	36.237.444,40	129.308.715,14	36.384.135,20	136.489.457,07
Arjantin	585.733,00	2.006.090,50	819.513,00	2.278.998,98
Avustralya	488.199,00	1.404.509,35	84.237,00	170.158,74
Bangladeş	56.203,00	89.583,49	35.808,50	46.557,21
Belarus	176.165,57	77.850,05	0,00	0,00
Brezilya	1.681.745,00	3.482.281,92	487.380,00	1.558.745,75
Çin	91.931,56	518.621,02	682.386,40	2.610.240,73
Dominik Cum.	10.524,00	20.627,04	30.968,00	98.168,56
Ekvador	31.448,00	99.690,16	0,00	0,00
Endonezya	6.377.626,00	16.997.290,41	5.322.677,00	16.990.825,83
Fas	259.819,00	683.833,83	438.743,00	1.278.338,01
Filipinler	2.244.288,00	3.507.809,79	4.467.698,00	5.745.659,57
Finlandiya	124.384,00	509.058,71	39.270,00	79.325,40
G.Afrika	777.137,00	2.041.234,44	104.419,00	484.930,57
G.Kore	10.023,00	24.055,20	20.809,00	108.206,80
Guatemala	21.149,00	55.104,25	70.657,00	303.575,60
Gürcistan	18.378,00	20.171,45	17.610,00	26.464,24
Haiti	53.417,00	208.861,32	0,00	0,00
Hindistan	167.962,00	902.983,12	111.226,00	765.053,18
Honduras	41.377,00	195.324,90	0,00	0,00
İsrail	56.560,00	54.518,65	0,00	0,00
İsviçre	1.491.693,00	3.726.942,59	1.840.499,00	8.756.300,10
Japonya	4.011.215,00	15.672.863,18	771.740,20	3.776.911,51
K.K.T.C.	6.835,00	0,00	0,00	0,00
Kamerun	28.242,00	80.964,11	56.921,00	169.900,67

Tablo 10. Devamı

ÜLKE ADI	2003		2004	
	MİKTAR(KG)	DEĞER (\$)	MİKTAR (KG)	DEĞER (\$)
Kanada	252.646,00	713.162,65	0,00	0,00
Kazakistan	615.583,00	1.325.834,68	524.254,00	2.269.021,94
Kore	1.509.781,00	3.431.196,46	1.808.996,00	6.616.051,75
Malezya	601.611,65	2.178.311,94	1.801.081,90	6.550.622,59
Mısır	74.320,00	342.760,00	0,00	0,00
Meksika	0,00	0,00	1.335.459,00	4.318.206,15
Pakistan	0,00	0,00	3.200,00	22.086,00
Paraguay	455.073,00	978.123,70	126.039,00	337.691,87
Peru	34.447,00	109.196,99	31.459,00	89.397,45
Romanya	953.652,00	3.006.557,93	755.986,00	3.588.668,81
Rusya	12.072.229,00	25.150.365,59	11.146.830,00	29.472.212,45
Serbest Böl.	656.850,00	1.498.870,00	24.600,00	63.960,00
Singapur	92.711,00	245.684,15	115.546,00	347.373,16
Sırbistan	0,00	0,00	487.731,00	1.116.159,07
Şili	247.292,00	1.110.034,75	289.643,00	1.517.058,52
Tayvan	20.858,00	85.720,01	12.852,00	77.112,00
Tunus	550.000,00	1.418.000,00	0,00	0,00
Ukrayna	2.800.766,00	4.211.407,11	3.215.970,00	8.592.893,08
Uruguay	121.192,00	354.745,28	58.747,00	179.178,35
GENEL TOPLAM	112.430.210,18	330.281.702,17	106.988.018,20	388.466.644,32

TAPDK verileri

3.3. Tütün Üreticilerinin Örgütlenme Durumu

Uzun yıllardan bu yana tütün tarımı ile uğraşan üreticiler sosyal ve ekonomik menfaatlerini koruyarak dayanışmayı temin etmek ve ürünlerini değer fiyatına satabilmek, ihtiyaç duydukları üretim girdilerini ucuza temin edebilmek amacıyla örgütlenmeye başlamışlardır. Bu kapsamda ilk olarak 1938 yılında 22 Sayılı Gaziantep Mıntıkası Hasankeyf Tütün Tarım Satış Kooperatifi'nin kurulduğu görülmektedir.

Tütün Tarım Satış Kooperatiflerinin (TTSK) kuruluş amacı, tütün üreticisi ortaklarının ürününü alıp pazarlamaktır. Ancak tütün pazarlama faaliyetinden çok birer tarım kredi kooperatifi gibi faaliyet göstermektedirler.

Tablo 11. Bölgelere Göre TTSK ve Üye Sayısı

BÖLGE	FAAL TTSK SAYISI	TTSK'NE ÜYE SAYISI
EGE	34	31.127
KARADENİZ	-	-
MARMARA	-	-
DOĞU-G.DOĞU	7	233
TOPLAM	41	31.360

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı verileri

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma ve Destekleme Genel Müdürlüğünün kayıtlarına göre, 16.03.2004 tarihi itibarıyla Tütün Tarım Satış Kooperatiflerinin toplam sayısı 76, ortak sayısı da 33.727 kişidir. Bu kooperatiflerin 35 tanesi 31.180 ortak sayısı ile 4572 sayılı Kanuna intibaklarını yaptırmış ve faal durumdadır. 3 kooperatif intibak için müracaatta bulunmuş fakat örnek ana sözleşmesini Resmi Gazete'de yayımlanmamış, 2642 ortağa sahip 32 kooperatif ise intibak yaptırmamış ve faal durumda değildir. Bu kooperatifler

anılan kanun hükmüne göre dağılmış sayılmaktadır. 4572 sayılı Kanunun yayımlanmasından sonra 180 ortakla 6 kooperatif daha kurulmuştur.

Tablo 11’den de anlaşılacağı üzere toplam tütün üreticilerinin yaklaşık % 10’unu biraz aşan sayıda, 31.360 üreticinin Tütün Tarım Satış Kooperatifine üye olduğu görülmektedir. Bu rakamlardan tütün üreticilerinin kooperatiflerin çatısı altında örgütlenme oranının çok düşük olduğu anlaşılmaktadır. Tütün Tarım Satış Kooperatiflerinin son on yılda sayısal olarak artış göstermesine rağmen etkinlik olarak pek fazla varlık gösteremediği, ürün kredisi dışında ortaklarına fazla katkı sağlayamadığı söylenebilir. Verilen kredilerin de Ziraat Bankasının üreticilere verdiği tarımsal destek kredileri yerine geçtiği düşünüldüğünde, kooperatiflerin daha da işlevsiz hale geldiği görülmektedir. Faal olan TTSK’nin iller itibarı ile dağılımında Manisa ve Denizli 12’şer kooperatifle örgütlenmenin en yoğun olduğu illerdir. Bunları sırasıyla 6 kooperatifle Balıkesir, 5 kooperatifle Gaziantep, 2 kooperatifle Aydın ve 1 kooperatifle Burdur, Hatay ve Malatya illeri izlemektedir.

TTSK ile ilgili olarak vurgulanması gereken bir diğer önemli husus Gaziantep ilindeki kooperatiflerin durumudur. Bu ilimizdeki TTSK’lar kuruluş amaçlarına uygun olarak ortaklarının tütünlerini satın almakta ve yurt dışına ihraç etmektedirler. Bu kapsamda en başarılı TTSK’lar olarak kabul edilebilirler. Ancak gerek çok az sayıda üyeye sahip olmaları gerekse satın aldıkları ve ihraç ettikleri tütün miktarının az olması bu başarılarının yeterince algılanmasına engel oluşturmaktadır. Bunun yanısıra bu TTSK’ların son yıllarda yaşadıkları sıkıntılar ve tütünlerini satmakta karşılaştıkları güçlükler varlıklarını tehdit etmektedir.

Tablo 12. İllere Göre Faal Olan TTSK ve Üye Sayıları

Sıra No	Kooperatif Adı	Adresi	Ortak Üretici Sayısı
1	845 S. Acıpayam	Acıpayam /Denizli	384
2	903 S. Dedebağ	Acıpayam /Denizli	871
3	854 S. Kızıllıhisar	Serinhisar / Denizli	736
4	781 S. Alaaddin	Acıpayam /Denizli	587
5	981 S. Yassıhöyük	Acıpayam /Denizli	433
6	22 S. Hasankey	Gaziantep	53
7	1049 S. Saruhanlı Merkez ve Çevre Köyleri	Saruhanlı / Manisa	3.549
8	1055 S. Akhisar Merkez ve Çevre Köyleri	Akhisar / Manisa	3.074
9	1061 S. Salihli Merkez ve Çevre Köyleri	Salihli /Manisa	1.813
10	1063 S. Borlu Demirci Merkez ve Çevre Köyleri	Demirci / Manisa	850
11	1065 S. Göl marmara Merkez ve Çevre Köyleri	Göl marmara / Manisa	1.789
12	1066 S. Kırkağaç Merkez ve Çevre Köyleri	Kırkağaç- Soma / Manisa	1.160
13	1068 S. Koldere	Saruhanlı / Manisa	1.110
14	1075 S. Alaşehir Merkez Belde ve Çevre Köyleri	Alaşehir / Manisa	922
15	1074 S. Sarıgöl Merkez ve Çevre Köyleri	Sarıgöl / Manisa	775
16	1077 S. Uzunpınar Merkez ve Çevre Köyleri	Denizli	1.276
17	1080 S. Eziler Güney Merkez ve Çevre Köyleri	Eziler / Denizli	378
18	1081 S. Kale Merkez ve Çevre Köyleri	Tavas- Kale /Denizli	1.215
19	1082 S. Beyağaç Merkez ve Köyleri	Beyağaç / Denizli	348
20	1083 S. İnceler Merkez ve Köyleri	Bozkurt /Denizli	253
21	1084 S. Bekilli Merkez ve Çevre Köyleri	Bekilli / Denizli	340
22	1087 S. Kıralan Merkez Ve Çevre Köyleri	Çivril /Denizli	277
23	1094 S. Balıkesir Merkez ve Çevre Köyleri	Balıkesir	29

Tablo 12. Devamı

Sıra No	Kooperatif Adı	Adresi	Ortak Üretici Sayısı
24	1092 S. Dügüncüler Merkez ve Yakın Köyleri	Sındırgı / Balıkesir	16
25	1093 S. Sındırgı ve Yakın Köyleri	Sındırgı/ Balıkesir	24
26	1098 S.Bıgadiç Merkez ve Yakın Köyleri	Bıgadiç/ Balıkesir	14
27	1101 S.Balıkesir Savaştepe ve Yakın Köyleri	Savaştepe / Balıkesir	30
28	1099 S.Balıkesir Sındırgı Kozlu Köyü ve Yakın Köyleri	Sındırgı/ Balıkesir	30
29	991 S.Karacasu	Karacasu /Aydın	1.090
30	1034 S.Bozdoğan Köyü ve Çevre Köyleri	Bozdoğan / Aydın	1.123
31	1057 S.Eşme Merkez ve Çevre Köyleri	Eşme / Uşak	1.510
32	1058 S.Turgutlu Merkez ve Çevre Köyleri	Turgutlu / Manisa	1.558
33	1062 S.Ahmetli Merkez ve Çevre Köyleri	Manisa	1.943
34	1064 S.Köprübaşı Merkez ve Çevre Köyleri	Köprübaşı / Manisa	1.068
35	1089 S. Çeltikçi Merkez ve Çevre Köyleri	Çeltikçi/Burdur	552
36	S.S. Gazikent Tütün Tarım Satış Kooperatifi	Gaziantep	30
37	S.S.Bayramlı Tütün Tarım Satış Kooperatifi	Gaziantep	30
38	S.S.Şahinbey Tütün Tarım Kooperatifi	Gaziantep	30
39	S.S. Ayıntab Tütün Tarım Satış Kooperatifi	Gaziantep	30
40	S.S.Malatya Tütün Tarım Satış Koopeatifi	Malatya	30
41	S.S.Altınözü Tütün Tarım Satış Koopearatifi	Hatay	30
	TOPLAM	41	31.360

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı verileri

3.4. Türkiye Tütün Mevzuatı

3.4.1. 4733 Sayılı Kanun Öncesi Dönem

Cumhuriyet öncesi Reji İdaresi'nde olan tütün tekeli; 1924 yılında alınan kararlarla tüm imtiyazları kaldırılarak devletleştirilmiş, üretimin izlenmesi ve gerekli izinlerin verilmesi gibi her türlü düzenleme İnhisarlar İdaresinin kontrol ve yetkisine bırakılmıştır. 1925 yılında 558 sayılı Kanunla dahilde tütün alımı, işletmesi, tütün ve sigara alımı ve satılması ile ilgili işlerin idaresi devlet tekeli şeklinde işlemeye başlamıştır. 1930 yılında 1703 sayılı Tütün İnhisarı (Tekeli) Kanunu çıkarılarak, tütünün devlet tekelinde olduğu hükmü muhafaza edilmiş, tütün tarımı ve ticareti düzenlenmiştir. 1938 yılında çıkartılan 3437 sayılı Tütün ve Tütün İnhisarları Kanunu tütün işlerine ait idari ve teknik hususlara ilişkin yasal ve kurumsal düzenlemeleri kapsamıştır.

Ülkemizde, ekici tütünlere satış piyasasını desteklemek üzere devlet nam ve hesabına lüzum görülen yıl ve yerlerde mubayaalar yaptırmaya ve mubayaalar için uygun göreceği müesseselere vazife vermeye Bakanlar Kurulunun yetkili kılındığı, 196 sayılı “Ekici Tütünlere Satış Piyasalarının Desteklenmesine Dair Kanun” 1961 yılında yayımlanmış ve bu Kanunun 1 inci maddesine istinaden Kararnamelerle tütünde destekleme alımı yapılmıştır.

1969 yılında yayımlanan 1177 sayılı “Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu”nda ise tütün ekim, dikim, denkleme, alım, işleme ve ticaretine yönelik hükümlerle birlikte milli tütün politikasını tespit etmek, düzenlemek ve tütüncülükle ilgili çalışmalarını koordine etmekle görevli; Maliye, Gümrük ve Tekel, Tarım ve Ticaret Bakanlıklarından oluşan “Bakanlıklar arası Tütün Kurulu” kurulmuştur. Kurul, tütün üretiminin ülkenin iktisadi ve ticari gereklerine göre düzenlenebilmesi ve tütünlere kalitesinin iyileştirilmesi için, üretim alanlarını ve bu alanlardaki üretim miktarlarını azaltacak her türlü tedbiri almaya ve bu tedbirleri kaldırmaya yetkili kılınmıştır. Kurulun kararlarında, yine bu Kanunla kurulan ve ilgili tüm kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin temsilcilerinden oluşan Milli Tütün Komitesinin teklif ve dileklerinin göz önüne tutulacağı da hükme bağlanmıştır.

1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanununa dayalı olarak çıkarılan Tütün ve Tütün Tekeli Tüzüğü'nün 10. maddesinde miktar ve alan olarak tütün üretimine sınırlama getirilmesi ve kota uygulamasına gidilmesi öngörülmüştür. 1177 sayılı Kanunda ve Tüzüğünde üretim planlaması öngörülmüş olmasına rağmen, 1994 ürün yılına kadar tütün üretimi için başvurulara, üretim alanı ve miktar bakımından hiçbir kısıtlama getirilmemiş, bazı yıllar tütün üretimi iç tüketim ve ihracat için gerekli olan miktarın üzerinde gerçekleşmiştir. 1992, 1993 ve 1997 yıllarında rekolte 300 milyon kilogramın üzerinde gerçekleşmiştir. 1993 yılı sonu itibarıyla 500 milyon kg olarak hesaplanan tütün stokları 1994 yılında 650 milyon kg ulaşmıştır. Tütün üretimi ve ticaretiyle ilgili iç ve dış gelişmeler, Kamu Sektöründe ihtiyaç fazlası büyük stokların oluşmasına neden olmuştur. Tütün üretiminin fiyata oldukça duyarlı olması ve bazı yıllarda uygulanan yüksek fiyat politikası sebebiyle, ürün zamanla normal ekolojisini aşarak belirlenen alanların dışına çıkmış ve üretimi istenmeyen düzeylere ulaşmıştır.

İhtiyaç fazlası tütün üretiminin yol açtığı kaynak israfının önlenmesi ve doğrudan üreticiye destek sağlanması amacıyla, 26/11/1993 tarih ve 2177 sayılı Resmi Gazete'de 93/4988 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına ekli Bakanlıklar arası Tütün Kurulu Kararı yayımlanmıştır. Bu Kararda; tütün üretiminin dünya ve ülke gerçeklerinin göz önüne alınarak gerçekleştirilmesi, tütün kalitesinin iyileştirilmesi ve üretim miktarının azaltılması amaçlanmıştır. Tütün üretimi ve fiyatlandırılmasında Avrupa Topluluğunca uygulanan sisteme benzer bir yapıda bazı tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler 1177 sayılı Kanunun 4'üncü maddesi gereğince, üretimine izin verilmeyerek üretimden vazgeçirilen üreticinin mağdur olmaması için üç yıl süreyle ekmemeye tazminatı ödenmesini de kapsamıştır. Ayrıca ürünün Dünya fiyatları ile üreticiye makul ölçüde bir gelir temin edebilecek seviyedeki fiyat arasındaki farkın, üreticiye prim olarak ödenmesi aynı Karar'da yer almıştır.

1994 yılında başlatılan kota uygulamasına 2001 yılı ürününe kadar devam edilmiş ancak istenilen düzeyde başarı sağlanamamıştır. Uygulamadaki istikrarsızlıklar ve politik müdahaleler, üretim kotası uygulamasının başarısızlığının temel nedenleri olarak ifade edilebilir.

2002 yılından itibaren ise tütün ile ilgili düzenlemeler 4733 sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve bu kanuna istinaden çıkarılan Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Eksperliği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'le belirlenmiştir.

3.4.2. 4733 Sayılı Kanun Sonrası Uygulamalar

4733 sayılı Kanun 9 Ocak 2002 tarih ve 24635 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, Tekel Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması, Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumunun (TAPDK) kurulması, tütün ve tütün mamullerinin Türkiye'de üretimine, iç ve dış alım satımına ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi amaçlanmıştır.

Kanunda tütün üretimi, üretici tütünlerinin alımı ve satımı, tütün mamulleri üretimi ile tütün mamulleri ticaretine ilişkin konular genel hatlarıyla düzenlenmiş, üretici tütünlerinin yazılı sözleşme esaslı veya açık artırma yöntemiyle alınıp satılabileceği, sözleşmeli üretim esasına göre üretilen tütünlerin fiyatlarının, tütün mamulleri üreticileri ve/veya tüccarlar ile üreticiler ve/veya temsilcileri arasında varılan mutabakata göre belirleneceği hükmedilmiştir.

Tütün üretim planlaması yapılarak üretimin kontrol altında tutulması, üretici veya birliklere üretim kotası belirlenmesi ve sözleşme dışı üretilen tütünlerin ekici elinde kalması halinde ne olacağına ilişkin herhangi bir düzenleme kanunda yer almamıştır. Sektörde

düzenleme, gözetim ve denetim görevi bulunan TAPDK'na da bu konularda herhangi bir görev ve yetki verilmemiştir.

4733 sayılı Kanunun "2002 ve müteakip yıllar tütün ürünü için destekleme alımı yapılmaz..." hükmü ve 196 sayılı "Ekici Tütün Piyasalarının Desteklenmesine Dair Kanunun" yürürlükten kaldırılması ile, devletin tütüne olan desteği kaldırılmıştır. Destekleme uygulaması, fiyat desteğinden ziyade ürünün son yaprağına kadar devlet nam ve hesabına TEKEL tarafından satın alınması şeklinde gerçekleşmiştir.

4733 sayılı Yasanın 2002 yılında yürürlüğe girmesiyle, tütün ticareti ile uğraşan firmalar Kanunun öngördüğü iki yöntemden biri olan yazılı sözleşme esası ile tütün satın almayı tercih etmişlerdir. Firmalar üreticilerle, TAPDK'nın kurulmasından önce, Ege Tütün İhracatçı Birliği önderliğinde hazırlanan "Tütün Alım-Satım Sözleşmesi" başlıklı bir tip sözleşme yaparak, talep ettikleri tütüne satın alma taahhüdünde bulunmuşlardır. Üretici temsilcileri, sözleşmelerin tek taraflı hazırlandığı, üreticileri alıcılara karşı korumadığı ve üretici aleyhine ağır hükümler içerdiği gerekçeleri ile bu sözleşmelerin değiştirilmesini istemiş, izleyen yıllarda TAPDK sözleşme maddelerini yeniden düzenleyerek hazırladığı tip sözleşme örneğinin kullanılmasını zorunlu kılmıştır.

Kanunun 9'uncu maddesinde, üretici tütünlerinin yazılı sözleşme esası veya açık artırma yöntemi ile alınıp satılması, açık artırma başlangıç fiyatının teknik olarak saptanması ve bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili diğer usul ve esasların, Kurum tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle düzenleneceği hükmüne yer verildiğinden; Kurum tarafından "Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekspertizi ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" hazırlanarak 4/12/2002 tarih ve 24956 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelikte; tütün üretimi, üretici tütünlerinin pazarlanması, tütün iç ve dış ticareti, denetimi, tütün ekspertizi ile ilgili usul ve esasları, üretici ve alıcı menfaatlerini koruyacak önlemleri belirlemek amaçlanmıştır.

4733 sayılı Kanuna uygun olarak sözleşmeli üretim esasına göre üretilen tütünlerin fiyatları, tütün mamulleri üreticileri ve/veya tüccarlar ile üreticiler ve/veya temsilcileri arasında varılan anlaşmaya göre belirlenmektedir. 2003 yılında yazılı sözleşmede öngörülen üretim miktarı yaklaşık 150 bin ton olup, 2002 yılına göre % 6 azalmıştır. Tütün üretiminde 1990 lı yıllarda ortalama 500.000 bini bulan üretici sayısı yaklaşık olarak 2003 ürün yılında 334 bine, 2004 ürün yılında 280 bine, 2005 ürün yılında ise 255 bine inmiştir.

Sözleşmeye bağlanmaksızın üretilen tütünler ile sözleşme yapılmasına rağmen sözleşmeden fazla üretilmiş ve alıcısı tarafından satın alınmayan tütünlerin açık artırma ile satılması işlemleri ise tütün satış merkezlerinin kurulması için gerekli şartların oluşmaması nedeniyle Kataloga Dayalı Açık Artırmalı Satış yöntemi ile pazarlanmaya çalışılmıştır. Ancak yeterli alıcı talebi olmaması nedeniyle sistemin sağlıklı işlemediği söylenebilir.

Devlet tarafından üretici tütünlerinin Tekel aracılığıyla destekleme alımı kapsamında son yaprağına kadar satın alındığı piyasa uygulamalarından sonra, sözleşme dışı üretilmiş tütünlerin üretim maliyetinin altında fiyatlarla alıcı bulması hatta bazen hiç alıcı bulamaması, açık artırma ile satış amacıyla tütün üretimi yapılmasına engel oluşturmuştur.

3.5. Tütüne Alternatif Ürün Çalışmaları

Tütün'de alternatif ürün projeleri yoğun olarak 2000 li yıllarda gündeme gelmiştir. Tütün Üretiminden Vazgeçip, Alternatif Ürün Yetiştiren Üreticilerin Desteklenmesine Dair 2001/2705 no'lu Bakanlar Kurulu Kararı 13 Temmuz 2001 tarih ve 24461sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Anılan Karar ile; Tütün üretiminden vazgeçerek alternatif ürün yetiştirmeyi tercih eden Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yer alan; Adıyaman, Bingöl, Batman, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Malatya, Mardin, Muş, Siirt ve Van il sınırları

içerisinde faaliyet gösteren ve tütün ekim cüzdanı bulunan tütün üreticilerine, bir defaya mahsus olmak üzere bir yıllık girdi ödemesi ile bakım ve hasat masraflarının karşılanması amacıyla bir yıllık net gelir farkı ödemesi yapılması, öngörülmüştür.

Alternatif ürün çalışmaları Tarımsal Reform Uygulama Projesi (ARIP) kapsamında olup, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte ve tütün üretim alanlarının daraltılması hedeflenmektedir.

ARIP kapsamında 2001 yılı Kasım ayında başlayan projenin ilk uygulaması, 2002 yılında gerçekleştirilmiştir. Beklenen başvurunun olmaması üzerine, üreticilerin alternatif ürüne yönelmesi halinde ödenecek destek miktarı dekar başına 46 ABD dolarından, 80 ABD dolarına yükseltilmiş ve başvuru süresi uzatılmıştır. Ancak yine de istenilen hedefe ulaşamamıştır. İzleyen yıllarda da (2005 dahil) alternatif ürünle ilgili uygulama tebliği Resmi Gazetede yayımlanmış ve Bakanlar Kurulu Kararında adı geçen illerde tütün üretiminden vazgeçen üreticilere destek sağlanmıştır.

Tütüne alternatif ürün projesi kapsamında söz konusu 11 ilde 50-60 bin tütün üreticisinin alternatif ürüne yönlendirilmesi hedeflenmektedir. Ancak 2004 yılına kadar ki gerçekleştirmelere bakıldığında bu hedeften oldukça uzak kalındığı görülmektedir.

Söz konusu Bakanlar Kurulu kararı kapsamı dışında kalan ve tütün üretimi yapılan diğer bölgelerde ise 2002 ürününden itibaren destekleme alımlarının kaldırılması sonucunda üreticiler kendi alternatiflerini aramaya başlamışlardır. Özellikle Ege Bölgesinde zeytin ve bağ tesisi, kekik üretimi, büyükbaş besi ve süt hayvancılığı uygulamaları dikkat çeken alternatif üretim faaliyetleri olarak ortaya çıkmaktadır.

3.6. Türkiye – AB Mevzuat Uyumu

24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete’de yayımlanan ve AB Komisyonuna sunulan Ulusal Programda, tütünle ilgili olarak 7 Konsey ve Komisyon tüzüğüne uyumlaştırılması öngörülmektedir.

Tablo 13. Ulusal Programda Tütün

No	AB Mevzuatının Adı ve Numarası	Karşılık gelen Taslak Türk Mevzuatının Adı	Sorumlu Kuruluş	Bakan Oluru / Bakanlar Kurulu Kararı (Beklenen Tarih)	1-Meclis Kabulü 2-Yürürlüğe Giriş (Beklenen Tarih)
1	2075/92/EEC: Ham Tütün Ortak Piyasa Düzenine İlişkin 30.06.1992 tarihli Konsey Tüzüğü 1467/70/EEC: İşlenmemiş tütünde pazara müdahale ile ilgili belirli kuralları koyan 20.07.1970 tarihli Konsey Tüzüğü	Ortak Piyasa Düzeni Çerçeve Kanunu, ilgili Bakanlar Kurulu Kararları ve Yönetmelikler	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Hazine Müsteşarlığı TAPDK	Mart 2004	1-Aralık 2004 2- Ocak 2005 Katılım Müteakip Tam olarak uygulanacaktır.
2	2848/98/EC : Ham tütün sektöründe prim programı ve üretim kotaları ile üretici gruplarına verilen özel yardım ile ilgili 2075/92 sayılı Konsey Tüzüğü'nün Uygulanması ile ilgili detaylı kuralları belirleyen 22.12.1998 tarihli Komisyon Tüzüğü	Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu, ilgili Bakanlar Kurulu Kararları ve Yönetmelikler	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2003,III.Çeyrek	1-2003 V.Çeyrek 2- Ocak 2004
		Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Eksperliği ile ilgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	TAPDK	Eylül 2005	2- Aralık 2005
		Ham Tütündeki Rutubet Seviyesini Belirleme Metodlarına İlişkin Standart	TSE	Eylül 2005	2- Aralık 2005
3	2077/92/EEC : Tütün sektöründeki branşlararası kuruluşlar ve anlaşmalar ile ilgili 30.06.1992 tarihli Konsey Tüzüğü 86/93/EEC :Tütün sektöründe branşlararası düzenlemeler ve anlaşmalarla ilgili 2077/92 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanması için detaylı kuralları belirleyen 19.01.1993 tarihli Komisyon Tüzüğü	Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Eksperliği ile ilgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değ. Yap. İşk. Yönetmelik	TAPDK	Eylül 2005	2- Aralık 2005
4	85/93/EC: Tütün sektöründeki kontrol ajanslarına ilişkin 19.01.1993 tarihli Komisyon Tüzüğü	Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Eksperliği ile ilgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değ. Yap. İşk. Yönetmelik	TAPDK	Eylül 2005	2- Aralık 2005
5	2636/99/EC :2000 yılından sonraki hasatlar için tütün konusunda bilgi iletişimine ilişkin 14.12.1999 tarihli Komisyon Tüzüğü	Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Eksperliği ile ilgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değ. Yap. İşk. Yönetmelik	TAPDK	Eylül 2005	2- Aralık 2005

Kaynak: 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete.

A) 1467/70 (EEC) No'lu İşlenmemiş Tütünde Pazara Müdahale İle İlgili Genel Kuralları Belirleyen 20 Temmuz 1970 tarihli Konsey Tüzüğü

Ulusal Programda yer almasına rağmen, yapılan çalışmalarda bu tüzüğün yürürlükten kalktığı ve işlerliğinin olmadığı anlaşılmıştır.

B) 2075/92 (EEC) No’lu İşlenmemiş Tütün Ortak Piyasa Düzeni hakkında 30 Haziran 1992 tarihli Konsey Tüzüğü

Bu Tüzük, işlenmemiş tütün piyasasına ait prim sistemi, üretimi yönlendirecek ve kısıtlayacak tedbirler (garanti eşikleri ve kota) ile üçüncü ülkelerle ticarete dair düzenlemeleri içermektedir.

Bu düzenlemelere uyum sağlanabilmesi için, tarım ürünleri alımında prim ve kota uygulanacağına yönelik düzenlemenin yapılması ve bu ödemeleri yapacak ödeme ajanslarının kanunla kurulması gerekmektedir.

Ulusal Program uyarınca karşılık gelen taslak Türk mevzuatı “Ortak Piyasa Düzeni Çerçeve Kanunu” ile, ilgili Bakanlar Kurulu Kararları ve Yönetmelikler olarak belirlenmiş, Sorumlu Kuruluş olarak da Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı ile TAPDK sayılmıştır.

Ortak Piyasa Düzeni ve Ödeme Ajansları’nın kurulmasına yönelik çalışmaların sonuçlandırılmasını müteakip Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekspertiği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte yapılacak değişikliklerle mevzuat uyumu sağlanabilecektir.

C) 2848/98 (EC) No’lu İşlenmemiş Tütün Sektöründe 2075/92 (EEC) No’lu Konsey Tüzüğü’nün uygulanması ile ilgili detaylı kuralları belirleyen 22 Aralık 1998 tarihli Komisyon Tüzüğü

Bu Tüzük ile; prim sistemi, üretim kotaları, işlenmemiş tütün piyasasındaki üretici gruplarına verilecek spesifik yardımlar, ekim sözleşmeleri, denetim ve cezalar ile ilgili detay kuralları belirlenmiştir.

Ulusal Program uyarınca karşılık gelen taslak Türk mevzuatı “Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu, ilgili Bakanlar Kurulu Kararları ve Yönetmelikler, Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekspertiği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik ve Ham tütündeki Rutubet Seviyesini Belirleme Metotlarına İlişkin Standart” olarak belirlenmiş, Sorumlu Kuruluşlar olarak da Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, TAPDK ve Türk Standartları Enstitüsü sayılmıştır.

Üretici Birlikleri Kanunu yürürlüğe girmiş olmakla birlikte, prim, kota, özel yardımlarla ilgili düzenlemeleri içerecek yasal düzenleme henüz hayata geçirilmemiştir.

Ancak aşağıda sayılan konularda “Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekspertiği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”te yapılabilecek değişikliklerle, TAPDK yetki ve sorumluluk alanına giren hususlarda uyum sağlanabileceği düşünülmektedir.

a) Sözleşmelerin Teslim Tarihi

1998/2848 (EC) No’lu Komisyon Tüzüğü’nün 10 uncu maddesinde “üretim sözleşmelerinin mücbir sebepler hariç 30 Mayıs tarihine kadar sonuçlandırılması ve en geç 10 gün içerisinde Yetkili Makama teslim edilmesi” hükmü bulunmaktadır.

Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekspertiği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in Yazılı Sözleşmelerin Yapılış tarihi ve Tescilli başlıklı 10 uncu maddesinde “yazılı sözleşmeler Kurum tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde tütünlerin tarlaya dikiminden önce akdedilmiş olmalı ve alıcı tarafından oluşturulacak sözleşme listeleri en geç 15 Temmuz’a kadar Kuruma teslim

edilmelidir” ifadesi yer almaktadır. Bu yönetmelikte yapılacak tarih değişikliği ile bu hususta uyum sağlanabilecektir.

b) Sözleşmelerin Tarafları

1998/2848 (EC) No’lu Komisyon Tüzüğü’nün 9uncu maddesi “üretim sözleşmeleri ilk işleyicilerle üretici grupları veya herhangi bir gruba üye olmayan münferit üreticilerle imzalanır.” hükmüne yer vermektedir.

Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekserliği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve Tip Sözleşmeye göre ise her bir üreticiyle ayrı ayrı sözleşme imzalanması gerekmektedir. Yönetmelik’in Yazılı Sözleşme Esası başlıklı 9 uncu maddesinde ve Tip Sözleşmenin “taraflar” kısmında yapılacak düzenleme ile üretici grupları ile de sözleşme yapılabilmesi sağlanıp bu konuda da AB müktesebatına uyum sağlanabilecektir.

c) Tütünlerin Alıcılara Teslim Tarihi

1998/2848 (EC) No’lu Komisyon Tüzüğü’nün 16 ncı maddesi 1inci fıkrasında “mücbir sebepler hariç, Basmas, Katerini Kabakulak klasik, Ellassona, Myrodata Agrinion, Zichnomyrodata gibi tütün grupları için hasat yılını takip eden yılın 30 Nisanına kadar, Flue Cured, Light Air-Cured, Dark Air-Cured, Fire Cured, Sun Cured gibi tütün grupları için ise 15 Nisanına kadar üreticiler üretimlerini ilk işleyicilere teslim etmelidir” hükmü yer almaktadır.

Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekserliği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’e dayanılarak çıkarılan Tip Sözleşmenin Teslim başlıklı 5inci maddesi B bendinde “tütünler Alıcı tarafından hazırlanacak program çerçevesinde en geç üretimi izleyen yılın Nisan ayı sonuna kadar teslim alınır. Taraflardan birinin gerekçeli olarak başvurması halinde TAPDK bu süreyi uzatmaya yetkilidir” hükmü yer almaktadır. Tip Sözleşmedeki bu hükmün Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekserliği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik kapsamına alınmasında yarar görülmektedir.

d) Cezalar

4733 sayılı Kanunun ve Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekserliği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in, tütün ticareti yetki belgesi sahibi firmalara sözleşme imzaladıkları üreticilere ürün bedellerini zamanında ödememeleri halinde uygulanacak yaptırımlar konusunda yetersiz kaldığı görülmüştür. 1998/2848 (EC) No’lu Komisyon Tüzüğü bu gibi durumlarda ilgili firmaların Yetki belgelerinin süreli veya süresiz iptal edilebileceğine ilişkin düzenlemeler getirmektedir (madde 53).

Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Ekserliği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in Cezalar başlıklı 32 inci maddesinde yapılacak değişiklik ile uyum sağlanabileceği düşünülmektedir.

e) Veri Tabanı

1998/2848 (EC) No’lu Komisyon Tüzüğü’nün 38 inci maddesine göre her üye devlet alıcı firmalar, üreticiler ve üretici gruplarına ilişkin bilgileri içeren sağlıklı bir veri tabanı oluşturmakla yükümlü kılınmıştır.

Ülkemizde hiçbir Kurum sektörle ilgili sağlıklı bir veri tabanına henüz sahip değildir. Herhangi bir mevzuat değişikliği olmaksızın, ihtiyaç duyulabilecek veri tabanını TAPDK’nun kurmasında yarar görülmektedir.

f) Tahkim Kurulu

1998/2848 (EC) No'lu Komisyon Tüzüğü'nün 14 üncü maddesinde "üreticilerle, ürünü satın alan firmalar arasında ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların bir tahkim kuruluna yönlendirilebileceği ve anlaşmazlığın bu şekilde çözüme kavuşturulacağı, tahkim kuruluna üye olma şartları ve karar alma usullerinin Üye Devletçe kurallara bağlanabileceği, karar alıcıların eşit sayıda olmak üzere, bir veya birden fazla üretici ve işleyici temsilcilerinden oluşacağı" hükmü bulunmaktadır.

Yürürlükteki Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Eksperliği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in Anlaşmazlıkların Çözümü başlıklı 11 inci maddesine göre düzenleme bir Kurum uzmanı tarafından yapılan değerlendirme sonrasında tarafların uzlaştırılmasına yönelik olup, uzlaşmanın sağlanamadığı durumlara da rastlanmaktadır. Yönetmelik'in bu maddesinde ve Tip Sözleşmede yapılacak bir değişiklikle AB müktesebatına uyum sağlanabileceği düşünülmektedir.

D) 2077/92 (EEC): Tütün sektöründeki branşlararası düzenlemeler ve sözleşmeler ile ilgili 30 Haziran 1992 tarihli Konsey Tüzüğü

E) 86/93 (EEC) : Tütün sektöründe branşlararası düzenlemeler ve sözleşmeler ile ilgili 2077/92 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanması için detaylı kuralları belirleyen 19 Ocak 1993 tarihli Komisyon Tüzüğü

Bu iki Tüzük ile tütün piyasasında üretim, işleme, pazarlama ile ilgili çeşitli kategorileri temsil eden kişi veya gruplarca kurulabilen branşlararası kuruluşlarda aranacak şartlar, tanınmaları için gerekli olan koşullar, aktiviteleri ve tanınmaların iptal edilme durumları belirtilmiştir.

Ulusal Program uyarınca karşılık gelen taslak Türk mevzuatının adı Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Eksperliği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik olarak belirlenmiş, Sorumlu Kuruluş olarak da TAPDK sayılmıştır.

Tütün Ortak Piyasa Düzeni ile ilgili genel kurallar belirlendikten sonra bu alanda müktesebat uyumuna esas düzenlemeler yapılabilecektir.

F) 85/93 (EEC) : Tütün sektöründe denetim kurumları ile ilgili 19 Ocak 1993 tarihli Komisyon Tüzüğü,

Bu Tüzük ile Üye Devletlerde Tütün Ortak Piyasa Düzeni kapsamında yapılması gerekli düzenleme ve kontroller için özerk bir kurumun kurulması gereği, görevleri ve çalışma esasları ile ilgili hususlar belirtilmiş ve bu kurumun belirlenen görevleri yerine getirebilmesi için asgari yetkilerle donatılmış olması vurgulanmıştır.

TAPDK'nın 85/93 (EEC) No'lu Komisyon Tüzüğü'nün öngördüğü tüm denetim yetkileriyle donatılmış olması, idari ve mali özerkliğinin bulunması müktesebat uyumunu kolaylaştırmaktadır.

Ulusal Program uyarınca karşılık gelen taslak Türk mevzuatının adı Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilatı, Çalışma Usul ve Esasları ile Personelinin Mali ve Sosyal Hakları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik olarak belirlenmiş, Sorumlu Kuruluş olarak da TAPDK sayılmıştır.

Ancak 4733 sayılı kanunun 9 uncu maddesi A fıkrası 2nci bendinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi nedeniyle Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilatı, Çalışma Usul ve Esasları ile Personelinin Mali ve Sosyal Hakları Hakkında Yönetmelik hükmünü yitirmiştir. Bu konudaki değişiklikleri içeren 4733 sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun taslağının yasalaşması halinde uyum kolaylıkla sağlanabilecektir.

G) 2636/99 (EC) : 2000 yılından sonraki tütün hasatları için bilgi iletişimine ilişkin 14 Aralık 1999 tarihli Komisyon Tüzüğü,

Bu Tüzük, Üye Devletlerce belli zaman periyotlarında AB Komisyonuna iletilmesi gereken sektörel veriler ile ilgilidir.

Ulusal Program uyarınca karşılık gelen taslak Türk mevzuatı “ Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Eksperliği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik” olarak belirlenmiş, Sorumlu Kuruluş olarak da TAPDK sayılmıştır.

Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Eksperliği ile İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile belirlenen sektörel bildirimler belli periyotlarla TAPDK na iletilmektedir. “Veri Tabanı” oluşturulmasıyla bu tür bilgiler daha kolay elde edilebilir olacaktır. Komisyon Tüzüğü eklerinde bildirilmesi istenilen verilerin, üyeliği müteakiben AB'nin ilgili birimlerine belirtilen takvim çerçevesinde iletilmesi sağlanabilecektir.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

4.1. Mevzuat Uyumu Açısından Değerlendirme

Uyumlaştırılması öngörülen mevzuat tek tek incelenmiş, yapılması gereken düzenlemeler saptanmış ve uyum kapsamında her bir Tüzük için atılması gerekli adımlar bir önceki başlıkta kısaca özetlenmiştir. Ancak AB Ortak Tarım Politikası ve TOPD de Ulusal Programın yayımlanmasından sonra yaşanan gelişmeler ve 2006 yılında TOPD de değişiklik beklentileri doğrultusunda yukarıda özet olarak açıklanan hususlarda hemen bazı düzenlemeler yapmak yerine bir süre beklemenin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

AB de tütün üretimine verilen prim ve yardımların üretimden bağımsız hale getirilmesinin TOPD nin işleyişi ve kurumsal yapılanmasında da bir takım değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olacağı aşikardır. Topluluk tarafından yapılan ödemelerin üretimden bağımsız hale gelmesiyle ortak piyasa düzeni kavramının tartışmaya açılacağı ve Kurumsal yapılarda önemli değişiklikler olabileceği şimdiden söylenebilir. Çünkü TOPD nin işleyişinde en önemli unsur üreticilere ödenen prim olmaktadır. Prim ödemesinin üretimden ayrılmasıyla kota uygulamasına gerek kalmayacağı gibi, üretimin kalite ve miktar açısından kontrolüne yönelik işlemler ve yapılanmalarda da büyük değişiklikler ortaya çıkabilecektir. Ancak her koşulda bir Ödeme Kurumuna ihtiyaç duyulacağı, Topluluktaki tütün üretimine ilişkin istenilen tüm verilerin kolaylıkla elde edilmesini sağlayan ve sağlıklı işleyen bir veri tabanı olması gerekeceği açıktır. Bu nedenle bu hususlardaki çalışmalara ara verilmeksizin devam edilmesinde yarar görülmektedir. Bunun dışında kalan konularda ise TOPD deki gelişmelerin beklenmesi ve özellikle 2006 yılında Konseyin alacağı kararların izlenmesinin daha isabetli adımların atılmasını sağlayacağı söylenebilir.

4.2. Türkiye’de Tütünün Geleceği Açısından Değerlendirme

Yakın dönemde Türkiye tütün üretimini etkileyecek önemli bir husus AB Ortak Tarım Politikasında meydana gelecek değişimler olarak görülmektedir. Topluluk yardımlarının tek çiftlik ödemesi kapsamında üretimden bağımsız hale getirilmesi, AB de tütün üretiminin azalmasına yol açacak nitelik taşımaktadır. Günümüzde Türkiye’de tütüne özel bir yardımın bulunmaması nedeniyle, AB de üretilen tütünlere olan talebin bir bölümünün kolayca Türkiye’ye kayabileceği söylenebilir. 2006 ve 2007 ürün yıllarında somut gelişmeler yaşanacağı ve ihraç amaçlı bir miktar ilave talebin ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir. Ancak bu gelişmelerin yaşanabilmesinin başka koşullara da bağlı olduğu bilinmektedir.

Yurt içinde üretilen tütünün önemli bir bölümünün ihraç edilmesi iç piyasada oluşan tütün fiyatlarını döviz kurlarına duyarlı hale getirmektedir. Buna paralel olarak tütün

üretimnin makro ekonomik politikalarından kolaylıkla etkilenen bir yapısı bulunmaktadır. Bu nedenle uzun dönemde yurt içi tütün üretiminin döviz kuruna bağlı olarak gelişme göstereceği ifade edilebilir.

Orta ve uzun dönem içerisinde Türkiye tütüncülüğünde yaşanabilecek gelişmeleri bugünden kestirmek oldukça güç görünmektedir. Türkiye tütün sektörü 2000 li yıllara büyük değişikliklerle girmiştir. Özellikle tütün pazarlama düzeninde yaşanan gelişmeler üreticileri yakından etkilemiş ve çok sayıda üretici tütün üretiminden uzaklaşmıştır. Halen tütün üretimine devam eden üreticilerin yaş ortalaması hayli yüksektir. Bunun yanı sıra genç nüfus tütün üretimine soğuk bakmakta, genellikle tütün üretimi yapmak istememektedirler. Tütün üretiminin en fazla olduğu ve üretimin yaklaşık %80-90 ının ihraç edildiği Ege Bölgesinde firmalar giderek üretici bulmakta zorlanır hale gelmişlerdir. Son yıllarda yaşanan eğilimlerde bir değişiklik olmaması halinde yakın bir gelecekte Ege Bölgesinde talep olmasına rağmen bugünkü fiyat düzeyinde üretim yapacak üretici bulmak çok ciddi bir sorun haline gelebilecektir.

Sonuç olarak; Türkiye tütün üretiminin uzun dönemde makro ekonomi politikalarına bağlı olarak gelişme göstereceği, yurt ekonomisinde yaşanacak büyüme ve ulusal gelirde yaşanacak artışların yurt içi tütün üretimine ters yönde etkide bulunma olasılığının oldukça kuvvetli olduğu, ifade edilebilir.

5. KAYNAKLAR

- DPT, 2000, “VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Tütün ve Tütün Mamulleri Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Yayın No DPT:2523-ÖİK:539, Ankara.
- Güler Gümüş, S.,2003, “Türk Tütüncülüğünün Yeni Vizyonu ve AB Tütüncülüğü İşleyiş Mekanizması İle Uyumuna Yönelik Bir Değerlendirme”, Ege İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Tütün İhracatçıları Birliği, İzmir.
- Gümüş, A.H., 2001, “Türkiye’de ve Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Tütüne Yönelik Politikalar Üzerine Bir Değerlendirme”, Türkiye Ziraat Odaları Birliği,Ankara.
- Gümüş, A.H., 2004, “Geçmişten Geleceğe Tütün Mevzuatında Değişimler ve Uygulamalar”, Tütün Sektörünün Dünü, Bugünü, Yarını ve Beklentileri Sempozyumu, TAPDK, İzmir.
- Gümüş, A.H., Güler Gümüş, S., 2004, “Turkey and European Union: Are Their Tobacco Sectors Compatible?”, Tobacco International, Issue of January/February 2004, USA.
- Resmi Gazete, Değişik Sayılar.
- TAPDK Kayıtları.
- TEKEL Faaliyet Raporları, Çeşitli Sayılar
- Tobacco Regime, 2003, “Commission Staff Working Document”, Commission of the European Communities, Brussels.
- Topçu, T., 2003, “Avrupa Birliği Tütün Ortak Piyasa Düzeni ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Uzmanlık Tezi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara.

YARARLANILAN WEB SİTELERİ

<http://europa.eu.int/eur-lex/>

www.dpt.gov.tr

www.dtm.gov.tr

www.tapdk.gov.tr

www.tarim.gov.tr

www.usda.gov

www.yapraktutun.gov.tr

**T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
STRATEĞI GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI**

**LİFLİ BİTKİLER ORTAK
PİYASA DÜZENİ ALT
ÇALIŞMA GRUBU
RAPORU**

**Eylöl-2005
Ankara**

LİFLİ BİTKİLER ALT ÇALIŞMA GRUBU ÜYELERİ

Tamer KÖSE (Koordinatör-AB Uzm. Yrd.- TKB, DİATK)

Figen KUTKAN (Ziraat Mühendisi- TKB- SGB)

Enver UĞUR (Ziraat Mühendisi- TKB- TÜGEM)

Keziban ÖZKAN (Ziraat Mühendisi- TKB- TÜGEM)

İÇİNDEKİLER

2. ÜLKE ŞEKER PANCARI TARIMI VE ŞEKER SANAYİ	6
Türkiye*.....	7
Almanya.....	7
Fransa.....	7
Pancar Ekimi.....	12
3.1. Çeşit İslahı ve Tohumluk Üretiminde Dışa Bağımlılık.....	15
4. ŞEKER FABRİKALARININ ÖZELLEŞTİRİLMESİ.....	18
1.GİRİŞ.....	55
2. KETEN VE KENEVİR HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	55
2.1. Ketten.....	55
2.2. Kenevir.....	55
3. DÜNYA, AB ve TÜRKİYE de KETEN ve KENEVİR (SAMANI) EKİM ALANI, ÜRETİMİ, VERİMİ ve TİCARETİ.....	56
4. AB KETEN VE KENEVİR POLİTİKASI.....	59
4.1. Yardım Mekanizması.....	59
4.2. Dış Ticaret Düzenlemeleri.....	61
5. TÜRKİYE’NİN KETEN VE KENEVİR POLİTİKASI.....	61
6.AB KETEN VE KENEVİR OPD’NE TÜRK TARIMININ UYMASI İÇİN YAPMASI GEREKEN DÜZENLEMELER.....	62
1.GİRİŞ.....	81
2. ŞERBETÇİOTUNUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ.....	81
3. DÜNYADA ŞERBETÇİOTU ÜRETİMİ VE TİCARETİ.....	82
3.1. Dünya Şerbetçiotu Üretimi.....	82
3.2. Dünya Şerbetçiotu Ticareti.....	83
4. TÜRKİYE’DE ŞERBETÇİOTU ÜRETİMİ VE TİCARETİ.....	86
4.1.Türkiye’de Şerbetçiotu Üretiminin Gelişimi.....	86
4.2.Türkiye’de Şerbetçiotu Sektörü.....	86
4.3.Türkiye’de Şerbetçiotu Dış Ticareti.....	88
4.4. Türkiye’de Şerbetçiotu Sektörünün Sorunları.....	89
5. AB ŞERBETÇİOTU ORTAK PİYASA DÜZENİ.....	91
5.1. AB Şerbetçiotu Mevzuat Listesi.....	91
5.2. Tanımlar.....	91
5.3. Şerbetçiotu Ortak Piyasa Düzenine Tabi Ürünler.....	93
5.4. Şerbetçiotunun Pazarlanması.....	93
5.4.1. Sertifikasyon Prosedürü.....	93
5.6. Üretici Grupları.....	98
5.6.1. Üretici Gruplarının Tanınması.....	98
5.7. Üreticilere Yapılan Yardım.....	99
5.8. Üçüncü Ülkelerle Ticaret.....	100
6.YENİ ÜYE 10 ÜLKENİN VE 2 ADAY ÜLKENİN MÜZAKERE POZİSYONLARI.....	100
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
8. KAYNAKLAR.....	102
9. EKLER.....	103
Şerbetçiotu sektöründeki tanınmış üretici gruplarına Üye Devletler tarafından verilecek yardımın ödenmesi ve yardım geri ödemeleri hakkında.....	104
26 Mart 1973 tarih ve 879/73 (EEC) sayılı.....	104
7. EKLER.....	64
8. KAYNAKLAR.....	75

1. GİRİŞ

Bu rapor, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının koordinatörlüğüne oluşturulan Ortak Piyasa Düzenleri Çalışma gruplarından “Lifli Bitkiler Alt Çalışma Grubu” tarafından hazırlanmıştır.

Avrupa Birliği’nde, Lif Yapımına Yönelik Keten ve Kenevir Yetiştiriciliği Ortak Piyasa Düzeni kapsamında keten ve kenevir sektörüne ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Ülkemizin Avrupa Birliğine üyeliği halinde, keten ve kenevir sektörü için Ortak Tarım Politikası araçlarından en etkili biçimde yararlanabilmesi için alması gereken tedbirleri üyelik süreci içerisinde ortaya koymaktadır. Çalışmada önce keten ve kenevir bitkileri hakkında genel bir bilgi verilmiş; sonra Dünya, Avrupa Birliği ve Türkiye de keten ve kenevir ekim alanı, üretimi, verimi ve ticareti hakkında rakamlarla verilir karşılaştırmalar yapılmıştır. Raporla Avrupa Birliğinde uygulanan Lif Yapımına Yönelik Keten ve Kenevir Yetiştiriciliği Ortak Piyasa Düzeni ve diğer yardım mekanizmaları incelenmiştir. Ülkemizin keten ve kenevir politikasına değinilip kenevir yetiştiriciliğine ilişkin mevcut yönetmelik incelenmiş ve AB keten ve kenevir OPD’ sine Türk tarımının uyması için yapması gereken düzenlemelere değinilerek rapor sonlandırılmıştır.

2. KETEN VE KENEVİR HAKKINDA GENEL BİLGİ

2.1. Keten

Tek yıllık bir otsu bitki olan keten, yağ ve lif keteni olmak üzere iki çeşittir. Bitkide yapraklar gövdeye yapışıktır. Toprağa en yakın kısmı ile gövdenin üst kısmında dallanmanın başladığı nokta arasında kalan kısma "teknik Sap Uzunluğu" denilmektedir. Elle veya makine ile hasat edilen bitkinin ileri olgunluk dönemlerinde lif kalitesi düşmekte, yağ üretimi yükselmektedir. Hasat edilen keten bitkisi demetler halinde kurutulmaktadır. Kurutulan bitkiden lifler mekaniksel havuzlama yöntemi ile ayrılmaktadır. Havuzlama sırasında söz konusu bakteriler pektini parçalamakta, lif kümelerinin bitki sapının odun kısmından kolayca ayrılmasını sağlamaktadır. Keten lifleri sak lifleri arasında en dirençli liflerdir.

Doğal keten liflerinin rengi sarımtırak gri veya esmerdir. Ağartılan keten lifleri oldukça beyaz ve yumuşaktır. Isıyı kısmen iletmediği için pamuğa göre daha az hava tutmaktadır. Bu nedenle vücudu sıcak tutma yetenekleri düşüktür. Boyanması pamukla benzeşmektedir. Ancak bu işlemin çabuk ve dikkatli yapılması gerekmektedir. Keten boyacılığında daha çok kükürtlü boyalar kullanılmaktadır. Keten lifleri kalitesine göre kaba yada ince dokumaların yapımında kullanılmaktadır. Yatak örtüsü, masa örtüsü, iç, dış giysi, dekoratif örtüler, çadır bezi, sırt çantası, ekmek torbası, yelken bezi gibi ürünler yapılmaktadır.

2.2. Kenevir

Saplarından lif ile kağıt ve yakacak hammaddesi, tohumlarından yağ ve dişi bitkilerin çiçekli veya meyveli dal uçlarından esrar elde edilebilen, mahalli olarak bazı yörelerde kendir, hint keneviri, çedene veya çetene olarak isimlendirilen; başta cannabis sativa ssp sativa ve cannabis sativa ssp indica olmak üzere cannabis cinsine bağlı kültürü yapılan bütün tür ve alt türlere ait bitkileri ifade etmektedir. Kenevir de keten ve pamuk gibi bir endüstri bitkisidir. Kenevirin temel ürünü liftir, ancak elde edilmesi çok zahmetli olduğundan dünyada kenevir üretimi giderek azalmaktadır.

Kenevir tarımı ülkemizin çeşitli bölgelerinde yapılmaktadır. Yetiştirilme amaçlarına göre (lif, tohumu, hem lifi hem tohumu için) farklılık göstermektedir.

Kenevir tek yıllık otsu bir bitkidir. Gövdesinde belirli aralıklarla boğumlar bulunmaktadır. Bu boğum aralarındaki mesafenin fazlalığı lif verimini artırmaktadır. Kenevir de elle veya makine ile hasat edilmektedir. Kurutulmak üzere tarlalara serilmekte, kuruduktan sonra küçük demetler haline getirilerek deste yapılmaktadır. Desteler kuruyunca büyük

demetler halinde tarlada dikili bırakılmaktadır. Kuruyan demetler havuzlama yöntemiyle lifin saktan ayrılması sağlanmaktadır.

Diğer sak liflerinde olduğu gibi kenevir liflerinin elastikiyeti, esnekliği azdır. Kimyasal yapı bakımından ketene benzemektedir. Liften; yelken bezi, çadır bezi, halılarda çözgü ipi, dikiş ipliği, bağlama ipleri, yangın musluğu hortumu gibi ürünlerin yapımında kullanılmaktadır.

3. DÜNYA, AB ve TÜRKİYE de KETEN ve KENEVİR (SAMANI) EKİM ALANI, ÜRETİMİ, VERİMİ ve TİCARETİ

FAO daki verilere dayanarak, 2000 yılına ilişkin lif yapımına yönelik dünya keten ekim alanı 491.000 hektardır. Bu alandan yaklaşık 462.000 ton lif elde edilmektedir. Bu üretimin 132.000 tonunu Çin, 32.000 tonunu ise Belarus yapmaktadır. AB orta ve düşük kaliteli lifleri Doğu Avrupa, Mısır ve Çin'den ithal etmektedir. Buna karşı, Avrupa Birliği tüm dünyaya yüksek kaliteli lifler satmaktadır. Bu bağlamda 2000 yılında Avrupa Birliği 103.000 ton lifi başta Çin ve Brezilya olmak üzere tüm dünyaya satmıştır.

Şekil 1. Keten ekili bir tarla,

Eurostat verilerine göre AB 15 de toplam keten tarımı yapılan alan; 2001, 2002 ve 2003 yılları için sırasıyla 130 843 ha, 101 159 ha, 121 641 ha dır. AB 25 için bu rakamlar 2001 ve 2002 yılları için sırasıyla 156 858 ha ve 124 935 ha dır. Üye ülkeler arasında 2004 verileri göz önüne alınırsa en fazla keten ekim alanına sahip ülke 79 950 ha ile Fransa'dır. Bu ülkeyi Belçika, Almanya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti, Hollanda, Polonya ve Letonya (sırasıyla 20 407 ha, 12 933 ha, 5 600 ha, 5 366 ha, 4 485 ha, 3 465 ha ve 2 600 ha) takip etmektedir. Avrupa Birliği de keten tarımı yapan diğer ülkeler ise Danimarka, İspanya, Macaristan, Finlandiya, Avusturya ve Slovakya'dır. Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerin keten ekim alanlarına ilişkin veriler Ek 1 de verilmiştir. Bu alanlardan elde edilen üretim miktarlarını inceleyecek olursak 2003 yılına ilişkin Fransa 535 028 tonluk üretimle Avrupa Birliği de en fazla keten üretimi yapan ülkedir. Bu ülkeyi 134 605 tonluk keten üreten Belçika takip etmektedir. Bu ülkeleri Hollanda, Çek Cumhuriyeti, Litvanya sırasıyla 26 689 t, 12 400 t, 9 900 t üretimlerle takip etmektedir. Bu ülkelerin dışında Polonya 1 037 t, Slovakya 1 006 t, Letonya 800 t, İtalya 282 t, Danimarka 72 t ve İspanya da 48 t luk bir üretim söz konusudur. Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerin keten üretimlerine ilişkin veriler Ek 2 de verilmiştir.

Şekil 2. Keten tohumları,

2001 yılı için Ülkemizde keten ekili alan miktarı 29 ha dır. Ülkemizin keten üretim miktarı 2001, 2002, 2003 ve 2004 yılları için sırasıyla 17 t, 50 t, 55 t ve 55 t dur. Mevcut üretimimiz Kocaeli ve Sinop illeri tarafından gerçekleştirilmiştir (bkz Tablo 1). Keten üretim miktarımızı Avrupa Birliği ülkeleriyle kıyasladığımızda birçok ülkenin oldukça gerisinde kaldığımız görülmektedir. Keten verimi açısından Avrupa Birliği üyesi ülkelerle ülkemizi kıyasladığımızda oldukça düşük bir verime sahip olduğumuz gözlemlenmektedir. 2001 verilerine göre Fransa da verim 100 kg/ha cinsinden 41.945 iken ülkemizde bu değer 0.586 dır. Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerin keten verimlerine ilişkin veriler Ek 3 de gösterilmiştir.

Tablo 1. 1 baz nda keten (lif için) üretim rakamlar (t)

LLER	2001	2002	2003
Kocaeli	7	50	8
Sinop	10		47
TOPLAM	17	50	55

Kaynak: TKB

Dünya kenevir ekim alanlarında son yıllarda belirgin bir azalma gözlemlenmektedir. Dünya ekili kenevir alanı 1989-91 de yaklaşık 119.000 hektar iken, bu alan 2000 yılında 60.000 hektara düşmüştür. Çin, Kuzey Kore, Hindistan ve Rusya başlıca kenevir üreticisi ülkelerdir. Avrupa Birliği de kısıtlı bir üretim söz konusudur. Geleneksel olarak Fransa'da üretim yoğunlaşmıştır.

Eurostat verilerine göre AB 15 de toplam kenevir tarımı yapılan alan 2001, 2002 ve 2003 yılları için sırasıyla 11 642 ha, 11 965 ha, 15 130 ha dır. AB 25 için bu rakamlar 2001 ve 2002 yılları için sırasıyla 11 855 ha ve 12 973 ha dır. Üye ülkeler arasında 2003 verileri göz önüne alınırsa en fazla kenevir ekim alanına sahip olan ülke 9 341 ha ile Fransa'dır. Bu ülkeyi Birleşik Krallık (İngiltere), Hollanda, İtalya ve İspanya (sırasıyla 2 367 ha, 1 461 ha, 873 ha ve 721 ha) takip etmektedir. Avrupa Birliği de kenevir tarımı yapan diğer ülkeler ise Lüksemburg, Macaristan, Avusturya ve Polonya'dır. Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerin kenevir ekim alanlarına ilişkin veriler Ek 4 de verilmiştir. Bu alanlardan elde edilen üretim miktarlarını inceleyecek olursak 2003 yılına ilişkin Fransa 70 772 tonluk üretimle Avrupa Birliği de en fazla kenevir üretimi yapan ülkedir. Bu ülkeyi 15 149 t kenevir üreten Britanya ve 10 905 t ile Hollanda takip etmektedir. Bu ülkelerin dışında İtalya 3 034 t, İspanya 2 152 t,

Macaristan 1 958t, Polonya 31 t ve Lüksemburg da 8 tonluk bir üretim söz konusudur. Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerin kenevir üretimlerine ilişkin veriler Ek 5 de verilmiştir.

Şekil 3. Keten ekili bir tarla,

2001, 2002 ve 2003 yılları için Ülkemizde kenevir ekili alan miktarı sırasıyla 700 ha, 659 ha ve 650 ha dır. Ülkemizin kenevir üretim miktarı 2001, 2002, 2003 ve 2004 yılları için sırasıyla 1000 t, 900 t, 800 t ve 730 t dur. Kenevir üretim miktarımızı Avrupa Birliği ülkeleriyle kıyasladığımızda ana üretici konumunda bulunan Fransa, Britanya ve Hollanda nın oldukça gerisinde kaldığımız görülmektedir. Diğer üretici ülkelerle üretim miktarımızı karşılaştırdığımızda bir benzerlik göze çarpmaktadır. Ülkemizde mevcut üretim Kastamonu, Samsun, Çorum, Amasya ve Kütahya illerinde gerçekleştirilmiştir (bkz Tablo 2). Kenevir verimi açısından Avrupa Birliği üyesi ülkelerle ülkemizi kıyasladığımızda keten deki gibi çok düşük olmamasına rağmen düşük bir verime sahip olduğumuz gözlemlenmektedir. 2003 verilerine göre Fransa, Hollanda, Britanya da verim 100 kg/ha cinsinden sırasıyla 75.765, 74.641 ve 64.001 iken ülkemizde bu değer 12.308 dir. Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerin kenevir verimlerine ilişkin veriler Ek 6 da gösterilmiştir.

Tablo 2. 1 baz nda kenevir (lif için) üretim rakamlar (t)

LLER	2001	2002	2003
Kastamonu	577	648	487
Samsun	190	209	294
Çorum	47	39	18
Amasya	4		
Kütahya	182	4	1
TOPLAM	1,000	900	800

Kaynak: TKB

Keten tohumu ithalatı ve ihracatına ilişkin değerler Tablo 3’de gösterilmiştir. Ayrıca ülkemizin keten ve kenevir ithalat ve ihracatına ilişkin veriler Ek 7, Ek 8, Ek 9 ve Ek 10’da verilmiştir.

Tablo 3. Türkiye’de keten ve kenevir ihracat ve ithalat

Ürün		kg			
		2001	2002	2003	2004
ihracat	Keten tohumu	120	800	200	955
	Keten tohumu ya lar (ham)	3.005	:	156	18.900
	Keten tohumu ya ve fraksiyonlar (Di er)	:	:	251	100
ithalat	Keten tohumu	29.044	44.819	101.281	328.426
	Keten tohumu ya lar (ham)	1.363,992	4.659,686	5.979,504	6.888,393
	Keten tohumu ya ve fraksiyonlar (Di er)	828	484	16	1.821

Kaynak: DTM

4. AB KETEN VE KENEVİR POLİTİKASI

4.1. Yardım Mekanizması

Lif yapımına yönelik keten ve kenevir yetiştiriciliği ortak piyasa düzeni (OPD), keten ve kenevir samanını birincil olarak işleyenlere ve kendi başlarına samanları işleyen çiftçilere yönelik yardımları ve kenevir ithalatına ilişkin kuralları içeren tek pazar hakkındaki tedbirleri içermektedir. Lif yapımına yönelik Keten ve Kenevir yetiştiriciliği ortak piyasa düzenine ilişkin temel Avrupa Birliği mevzuatı 1673/2000 sayılı Konsey Tüzüğü’dür.

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası kapsamında uygulanan Doğrudan Gelir Desteği sistemi, 1251/99 sayılı Belirli Ekilebilir Ürünlerin Üreticileri İçin Bir Destekleme Sisteminin Kurulmasına İlişkin 17 Mayıs 1999 tarihli Konsey Tüzüğü ve bu Tüzüğe ek getiren/değiştiren tüzükler ile düzenlenmektedir. 2003 Ortak Tarım Politikası Reformu keten ve kenevir üreticilerine sabit bir gelir sağlayan tek ödeme programına geçmelerine izin vermiştir. Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası çerçevesinde, keten ve kenevirin ekilen ya da set aside önlemi kapsamında zorunlu koruma alanı olarak ayrılan ve boş bırakılan alanlar için hektar başına yapılan alan ödemeleri, daha önceden saptanmış olan bölgesel verim dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Bu kapsamda üye ülkeler, ülkenin çeşitli bölgelerinde 1989, 1990, 1991 yıllarında geleneksel olarak ekilen veya nadasa bırakılan alanların toplamının ortalamasını alarak, bölgesel temel alan (regional base area) ve bunların toplamı olarak bir ulusal temel alan (national base areas) belirlemişlerdir. Bu kapsamda ülkeler, coğrafya ve ekolojilerinin özelliklerini de dikkate alarak, tüm ülkeyi tek bir ulusal temel alan olarak belirlemek ya da birçok bölgesel alan belirlemek konusunda değişik tercihler yapmaktadırlar. Bölgesel temel alan, 1989, 1990 ve 1991 yıllarında kamu yardım planı (public assistance scheme) kapsamında ürün yetiştirilmesine ya da set aside önlemine ayrılan alan büyüklüklerinin ortalamasını ifade eder. Yapılacak doğrudan ödeme miktarı, bölge planında yer alan ortalama verim (ton/hektar) ile ton başına yapılacak yardım miktarının çarpımı ile Euro/hektar biçiminde hesaplanır. Bu hesapta kullanılacak verim değerleri liflik keten ve kenevir için yapılacak ödemelerde hububat verimi olarak hesaplanmaktadır. Üye devletlerce bildirilen bölgelerin verim değerleri, o bölgenin yararlanacağı DGD ödemesi miktarını belirlemektedir. Ton başına yapılacak ödemelerin miktarı 63 Euro/ton’ dur. Bu miktar üzerinde ülke koşullarına göre değişiklikler yapılabilmektedir. Finlandiya ve İsveç’in iklim koşulları bozuk olan bazı bölgelerinde çiftçilerin tarımsal faaliyetlerini sürdürebilmeleri için 63 Euro/ton ‘luk ödemeye ek olarak 19 Euro/ton luk ek bir yardım daha yapılmaktadır. Alan ödemesi için başvuruda bulunan üreticiler, ekilebilir alanlarının % 10'u üzerinde "zorunlu alan koruması" (set aside) uygulaması yapmak zorundadırlar. Bununla birlikte, bu uygulama, 92 tonun altında hububat üretimi yapan küçük üreticileri kapsam dışında bırakılmaktadır.

Avrupa Birliği uygulamakta olduğu DGD sistemini, 1 Ocak 2005 tarihinden geçerli olmak üzere, çiftlik bazında ödeme (single farm payment) sistemi ile kısmen değiştirmektedir. Üye devletlere, 2007' ye kadar uygulamaya geçmelerine izin verilmiştir. Genel olarak, tek ödeme planı ile üretimden bağımsızlık amaçlanmaktadır. Ödeme miktarları, 2000-2002 yılları olarak saptanan referans yıllarında üreticinin aldığı doğrudan ödeme dikkate alınarak hesap edilecektir. Ayrıca üye devletler, tarımsal ürünlerin kalitesini ve pazarlanmasını yükseltmek ya da çevreyi korumak ve geliştirmeye yönelik tarımsal faaliyetleri desteklemek için, kendilerine tahsis edilmiş fonların % 10'una kadar ilave ödemeler yapabilirler. Avrupa Birliği doğrudan ödemelerinden yararlanmak isteyenler, topraklarında iyi tarım uygulamaları yapmak ve çevresel değerlere saygı göstermek durumunda olacaklardır. Bu koşullara uymayan üreticiler, "arpraz uyum" cros compliance çerçevesinde, daha az doğrudan ödeme alabileceklerdir.

Lif yapımına yönelik keten ve kenevir yetiştiriciliği ortak piyasa düzende son reform 2000 yılında yapıldı. Reform lif üretimi için planlanan keten ve kenevir samanının işlenmesine yönelik destekleri başlatmıştır. Keten ve kenevir samanı üreticileri işlenebilir ürünler için genel destek programından yararlanıyorken, bu destekler işleyicilere verilmektedir. Buradaki amaç önceki program neticesinde artan spekülatif yetiştiriciliği önlemek ve uzun keten lifleri üretimini daha yüksek miktarda destek vererek artırmaktı. Neticede olumlu sonuçlar elde edildi: sübvansiyonla yürüyen üretim ortadan kayboldu ve uzun keten lifi üretimi önemli ölçüde arttı. Mevcut keten ve kenevir OPD bütçesi sadece yaklaşık 20 milyon € oldu.

1673/2000 sayılı Konsey Tüzüğüne göre yardımlar ise, lifi için yetiştirilen keten ve kenevir saplarının işlenmesine yönelik olarak verilmektedir. Yardımlar; ana işlemeci olarak yetkilendirilmiş işletmelere, ifti ile yaptıkları alım-satım sözleşmesi dahilinde aldıkları saplardan gerçekte elde ettikleri lif miktarına göre verilmektedir. Yetkilendirilmiş ana işlemeci ile çiftçinin tek ve aynı kişi olması durumunda, ilgilinin sapsarı kendisinin işleyeceğine dair vereceği taahhütname, alım-satım sözleşmesi yerine kullanılmaktadır. Yetkilendirilmiş bir işletme tarafından sözleşme kapsamında işlenmiş olmakla beraber sapsarı mülkiyetinin çiftçinin kendisinde kaldığı durumlarda, ifti elde edilen lifleri piyasaya kendisinin sürdüğünü kanıtlaması durumunda, yardım doğrudan çiftçiye verilmektedir.

1673/2000 sayılı Konsey Tüzüğü ile topluluk bütününde yardımlar garanti edilmektedir. Tüzüğe göre uzun ve kısa keten ve kenevir lifleri için üretim kotaları belirlenmiştir. Maksimum garanti edilen miktarı uzun keten lifleri için her pazarlama yılında 80 825 t ve kısa keten ve kenevir lifleri içinse 146 296 t dur. Tüzük uyarınca, kısa keten ve kenevir lifleri için bu yardımın alınabilmesi için kalite kuralı getirilmiştir. Bununla birlikte, üye devletlerin toplam üretim kotalarının aşılmaması kaydıyla, düşük kaliteli ürünler için de yardım verebilmelerine olanak tanınmıştır.

Üye devletler arasında üretim kotalarının transfer edilebileceği hükme bağlanmıştır. Buna göre, keten ve kenevir üye devletlerin birinde hasat edilir ve diğerinde işlenirse, elde edilen miktar hasadın yapıldığı üye devletin ulusal garanti edilen miktarına karşı dengelenir. Her üye devlet, uzun keten ve kısa keten veya kenevir liflerinin kendi ulusal garanti edilen miktarını işlemelidir. Bu miktar ülkeler arasında dağıtılmıştır. Bu kotalar dahilinde uzun keten lifinin işlenmesine yönelik yardım oranları belirlenmiştir.

Uzun keten lifleri için yardım miktarı 2001/2002 pazarlama yılı için 100 EUR, bir sonraki pazarlama yılı için 160 EUR ve 2006/07 pazarlama yılı sonrası için 200 EUR dur. % 7,5 den fazla katkı içermeyen kısa keten ve kenevir lifleri için 2001–02 den 2005–06 pazarlama yılına kadar yardım 90 EUR dur. 2001–02 den 2005–06 pazarlama yılları kadar üye devletler yüksek oranda katkı içeren kısa keten ve kenevir lifleri için yardım verebilir.

Yetkilendirilmiş ana işlemecilerin talep etmesi durumunda, işlemecilere elde edilen lif miktarı esas alınarak belirli bir avans verilebilmektedir. Tüzükte ayrıca keten konusunda,

Tüzük Ekinde belirtilen Hollanda, Belçika ve Fransa'nın belli bölgeleri için, 2005/2006 pazarlama yılına kadar hektar başına 50 ile 120 € olacak biçimde ek yardımıda bulunulabilmesine olanak tanınmıştır.

4.2. Dış Ticaret Düzenlemeleri

Üçüncü ülkelerden yapılan tüm kenevir ithalatları bir **lisans yayımına** tabidir. Buna göre ekim amaçlı ithal edilen kenevir tohumları **tetrahydrocannabinol içeriğinin % 0,2 yi geçmemesi** şartı aranmaktadır.

Ekim amaçlı olmayan kenevir tohumları sadece üye devletler tarafından bu tohumların ekim için planlanmadığını güvence altına alacak şekilde yetkilendirilmiş ithalatçılar tarafından ithal edilebilmektedir. Topluluğa yapılacak ithalatlar yukarıda belirtilen koşulların kontrol edilmesine bağlıdır.

Üçüncü ülkelerle ticarete, gümrük vergilerine eşdeğer etkiye sahip bütün prelevmanlar, miktar kısıtlamaları veya eş değer etkiye sahip diğer önlemler yasaklanmıştır.

İthalat ve ihracatların bir sonucu olarak Topluluk, piyasasının bozulması durumuna karşı koruyucu önlemler alınabilir.

5. TÜRKİYE'NİN KETEN VE KENEVİR POLİTİKASI

Ülkemizde keten ve kenevir ekili alanlara Doğrudan Gelir Desteği kapsamında yardımlar yapılmaktadır. Bakanlığımız kapsamında keten ve kenevir liflerinin işlenmesine yönelik işleme yardımları yapılmamaktadır. Ülkemizde kenevire bağlı olarak uyuşturucu madde üretiminin önlenmesi amacıyla kenevir ekimi yapılacak bölgelerin tespiti, ekimlerin izine bağlanması, gerekli kontrollerin yapılması ve izinsiz ekimlere yapılacak olan işlemlere ait usul ve esasları belirlemek üzere kenevir ekimi ve kontrolü hakkında 20 672 sayılı 21 Ekim 1990 tarihli bir yönetmelik mevcuttur.

Bu yönetmelikle kenevir ekiminin yapılmasına izin verilecek iller belirlenmiş, ekim izni alınmasında izlenecek usul ve esaslar açıklanmış, ekimlerin kontrolü, hasadı, izinsiz ekilişlere uygulanacak işlemler ve kontrollerde görevli personelin yetiştirilmesi ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

Lif, tohum veya her iki amaca yönelik kenevir ekimlerine müsaade edilen iller Tablo 4 de gösterilmiştir. Bu il ve ilçelerin dışında her ne maksatla olursa olsun kenevir ekimi yasaktır.

Tablo 4. Kenevir ekimlerine müsaade edilen iller

L	L
Amasya	Malatya
Antalya	Ordu
Burdur	Rize
Bartın	Samsun
Çorum	Sinop
zmir	anlurfa
Karabük	Tokat
Kastamonu	Uak
Kayseri	Yozgat
Kütahya	Zonguldak

Ekim bölgelerini azaltmak veya çoğaltmak Bakanlık yetkisindedir. Her ne maksatla olursa olsun kenevir ekimi yapacak çiftçiler, İl veya İlçe Müdürlüklerinden izin almak zorundadırlar. Çiftçiler her yıl 1 Ocak-1 Nisan tarihleri arasında buldukları yerin en büyük mülki idare amirliğine bir dilekçe ile müracaat ederler. Dilekçede, kenevirin ekiliş amacı olan lif ve tohum ayrı ayrı belirtilir. Müracaatçıdan daha önce izinsiz kenevir ekme, esrar imal

etme, dağıtma, ticaretini yapma ve kullanma suçu işleyip işlemediği konusunda Cumhuriyet Savcılığından belge getirmesi istenir. Kenevir ekim izni için müracaat eden üreticilerin dilekçeleri, bu iş için il veya ilçe müdürlüklerinde tutulan müracaat defterine kaydedilir ve müracaatçıya müracaatının alındığına dair bir belge verilir.

İl veya ilçe müdürlüklerinde ki görevliler müracaatçının tarlalarını inceler, tarlaların müracaat formuna uygun olup olmadığı tespit eder ve birer krokileri çizilerek dosyalarına konulur. Söz konusu krokinin bir örneği mahallin güvenlik güçlerine gönderilir.

İzinsiz yapılan kenevir ekimleri hangi amaca yönelik olursa olsun kanun hükümlerine göre imha edilir ve ekicisi hakkında cezai işlemler uygulanır.

Kenevir ekimi için izin verilen ve ekim yapılan yerler, izni veren tarım il veya ilçe müdürlükleri tarafından ekimden hasada kadar devamlı kontrol altında tutulur ve amaca yönelik ekim yapıp yapılmadığı izlenir.

İl ve İlçe Müdürlükleri tarafından kenevir ekimleri ekiminden hasadına kadar kontrol edilir. Teknik elemanlar kendi sorumluluk bölgelerindeki ekilişleri en az ayda bir defa kontrol ederler ve kontrol sonuçları ekicinin kartına işlenir.

Kontrollerde esas amaç, esrar üretimine mani olmakla beraber kenevir üretim tekniği konusunda da çiftçilere yardımcı olmaktır. Kontrollerde ilk defa ekiliş izni olup olmadığına bakılır ve beyan edilen ekiliş miktarının aşıp aşılmadığı tespit edilir. Ekilişin amacı dışında kullanıma rastlandığı takdirde çiftçiler ikaz edilir. İkaza uymayanlar için kanuni işlemler yapılarak izni iptal edilir. Kontrollerde çiftçilere kenevir ekimi, bakımı ve hasadı konularında teknik bilgiler götürülerek çiftçilerin daha teknik ve verimli çalışmaları sağlanır. Bitkilerden esrar alınabilecek çiçeklenmeden tohum elde edilmesi ve havuzlamaya kadar olan dönemlerdeki kontroller çok daha hassasiyetle yapılır. Hasat sonrasında bitki artıklarından esrar elde edilmesini önlemek için kenevir bitkisinin artıkları hemen imha edilir.

Ülkemizde 5301 cn kodlu keten ve 5302 cn kodlu kenevir ithalatına ilişkin gümrük vergisi uygulanmamaktadır. 1207.99.91 cn kodlu kenevir tohumuna uygulanan gümrük vergisi oranı %4 dür.

6. AB KETEN VE KENEVİR OPD'NE TÜRK TARIMININ UYMASI İÇİN YAPMASI GEREKEN DÜZENLEMELER

Ülkemizin adaylık süresince Lif Yapımına Yönelik Keten ve Kenevir Yetiştiriciliği Ortak Piyasa Düzenine uyması için yapması gereken düzenlemeler ve isteyebileceğimiz talepleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Avrupa Birliği 1251/99 sayılı Belirli Ekilebilir Ürünlerin Üreticileri İçin Bir Destekleme Sisteminin Kurulmasına ilişkin Tüzük kapsamında keten ve kenevir üreticilerine 2007 yılından itibaren üretimden tamamen bağımsız çiftlik bazında ödeme tek ödeme planı dahilinde destek verecektir. AB de mevcut durumda verilen destekte verim parametresi kullanılmakta ve buradan yola çıkarak alan bazlı destek verilmektedir. 2007 yılından itibaren de geçmiş yıllarda alınan destekler göz önünde bulundurularak üreticilere yardımlar yapılacaktır. Yeni üye ülkeler ekilebilir ürünleri için (Keten ve kenevir ekili alanları da kapsamaktadır) belirli yılların ortalamalarına ilişkin üretim alanlarını ve verimlerini pozisyon belgelerinde Komisyona sunmuşlardır. Komisyon da bu değerler ile hemen hemen örtüşen AB tarafından desteklenebilecek ekilebilir ürün alanları belirlemiştir. Ülkemizde de AB de uygulanan sisteme benzer Doğrudan Gelir Desteği ile keten ve kenevir yetiştiricileri desteklenmektedir. Avrupa Birliğine üyeliğimiz durumunda yüksek miktarlarda destek alabilmemiz için hem verimimizi hem de ekili alan miktarımızı artırmalıyız. Ayrıca

daha önceki yıllarda keten ve kenevir yetiştiricilerine yaptığımız destek miktarları (2005-üyelğe kadar olan) baz alınarak sisteme dahil edilebilme olasılığına karşı üreticilerimizi imkanlar dahilinde yüksek desteklemeler yapmalıyız. Bu surette hem üretim alanında bir artış sağlanabilir hem de işlediği ton başına destek alan saman işleyicileri AB den daha fazla yardım alır.

Ülkemizde mevcut durumda keten ve kenevir samanını life dönüştürecek işleyiciler aktif olarak faaliyet göstermemektedirler. AB tarafından desteklenen bu işleyicilerin ülkemizde de desteklenerek kurulması gerekmektedir. Bu şekilde üreticinin ürettiği keten ve kenevir samanı bir sözleşme dahilinde işleyiciler tarafından life dönüştürülecektir. Üreticilere pazar garantisinin sunulması üretimi artırıcı bir etki yapacaktır. İşleyicilere AB ye üyeliğimiz durumunda verilecek destekler konusunda gerekli bilgilendirme yapılırsa bu sektörün ülkemizde canlanmaması işten bile değildir.

AB de keten ve kenevir üreticileri yetkili birincil işleyicilerle bir sözleşme dahilinde samanlarını işletmektedir. İşleyicilere yetkilendirme verilmesi üye ülkelerin yetkili mercileri tarafından yapılmaktadır. Ülkemizde de bu sistemin üyelğe kadar kurulması gerekmektedir. Bu bağlamda yetkilendirmenin kim tarafından verileceğini, yetkilendirmenin alınabilmesi için gerekli şartları, üreticilerle işleyiciler arasında imzalanan sözleşmenin ayrıntılarını, denetim ve kontrollerin usul ve içeriğini belirten AB ile uyumlu bir yönetmelik çıkartılmalıdır.

Yetkili birincil işleyiciler ülkelere tanınan kotalar dahilinde AB den destek almaktadırlar. Yeni üye ülkelerin hepsi için yıllık 5000 t luk işleme desteği kotası her sene ülkeler arasında paylaştırılmaktadır. Bizimde bu bağlamda kota talebinde bulunmamız gerekecektir.

Avrupa Birliğinde Hollanda, Belçika ve Fransa'nın bazı bölgelerine geleneksel keten yetiştiriciliğine yönelik ilave yardımlar verilmektedir. Amasya-Taşova da çok yüksek kalitede kenevir yetiştirilmektedir. Bu bölgede kenevir üretimi teşvik edilmeli ve üyeliğimiz esnasında bu ilin özel durumu belirtilerek AB den ilave yardımlar talep edilebilir.

AB de kenevir tohumlarının tetrahydrocannabinol içeriğinin % 0,2 yi geçmemesi gerekmektedir. Ülkemiz içinde bu oran temel alınarak kontroller yapılmalıdır.

Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Polonya pozisyon belgelerinde ilgili tüzükte belirtilen topluluk çeşitleri listesine bazı türlerin daha eklenmesi talebinde bulunmuştur. Ülkemizde yetiştirilen türlerle tüzükte geçen türleri karşılaştırmalı ve bizde olup AB de olmayan türler için benzer taleplerde bulunmalıyız.

AB de %7.5 den fazla katı içermeyen kısa keten ve kenevir liflerine 2007 yılından itibaren destek verilmeyecektir. Bu bağlamda üretimimizdeki katkı oranı eş seviyeye getirilmeli ve uzun keten lifi yetiştiriciliği ön planda tutulmalıdır.

7. EKLER

Ek 1: AB üyesi ve aday ülkelerdeki keten (saman) ekim alan (1000 ha)

ÜLKELER		2001	2002	2003	2004
Belçika		17,401	16,015	20,047	20,407
Çek Cumhuriyeti		6,56	5,843	5,684	5,366
Danimarka		1,423	0,127	0,072	0,048
Almanya		33,044	10,341	16,246	12,933
Estonya		0,1	:	:	:
Yunanistan		:	:	:	:
İspanya		0,584	0,084	0,054	0,054
Fransa		67,849	67,417	76,508	79,95
İrlanda		:	:	:	:
İtalya			0,061	0,66	:
Kıbrıs Rum Kesimi		:	:		:
Letonya		1,4	1,6	1,8	2,6
Litvanya		10,2	9,3	8,9	5,6
Lüksemburg		:	:	:	:
Macaristan		0,028	:	:	0,055
Malta		:	:	:	:
Hollanda		4,755	4,096	4,553	4,485
Avusturya		:	:	0,142	0,109
Polonya		5,212	5,095	2,927	3,456
Portekiz		:	:	:	:
Slovenya		:	:	:	:
Slovakya		0,915	0,538	0,52	0,158
Finlandiya		0,4	0,2	0,1	0,1
İsveç		0,1	:	:	:
Britanya		5,287	2,818	3,853	:
Aday Ülkeler	Bulgaristan	0,21	0,47	0,117	:
	Hrvatistan	:	:	:	:
	Romanya	0,3	0,389	0,392	0,3
	Türkiye	0,29	:	:	:
AB 15 Avrupa Birliği (15 Ülke)		130,843	101,159	121,641	:
AB 25 Avrupa Birliği (25 Ülke)		156,858	124,935	:	:

Kaynak: Eurostat

Ek 2: AB üyesi ve aday ülkelerdeki keten (saman) üretimi (1000 t)

ÜLKELER	2001	2002	2003	2004
Belçika	45,288	108	134,605	123,4

Çek Cumhuriyeti	17,687	14,9	12,4	17,801	
Danimarka	0,761	0,073	0,072	0,03	
Almanya	:	:	:	:	
Estonya	0,1	:	:	:	
Yunanistan	:	:	:	:	
İspanya	0,421	0,078	0,048	0,048	
Fransa	284,593	489,25	535,028	541,989	
İrlanda	:	:	:	:	
İtalya	:	0,268	0,282	:	
Kıbrıs Rum Kesimi	:	:	:	:	
Letonya	0,8	1,4	0,8	1,6	
Litvanya	4	6,2	9,9	5,8	
Lüksemburg	:	:	:	:	
Macaristan	0,018	:	:	:	
Malta	:	:	:	:	
Hollanda	20,464	24,667	26,689	27,2	
Avusturya	:	:	:	:	
Polonya	1,692	1,68	1,037	1,439	
Portekiz	:	:	:	:	
Slovenya	:	:	:	:	
Slovakya	0,943	0,897	1,006	0,407	
Finlandiya	0,83	:	:	:	
İsveç	0,1	:	:	:	
Britanya	:	:	2,118	:	
Aday Ülkeler	Bulgaristan	0,504	1,175	0,295	:
	Hrvatistan	:	:	:	:
	Romanya	0,4	0,794	0,71	1
	Türkiye	0,017	0,05	0,055	0,055
AB 15 Avrupa Birliği (15 Ülke)	:	:	:	:	
AB 25 Avrupa Birliği (25 Ülke)	:	:	:	:	

Kaynak: Eurostat

Ek 3: AB üyesi ve aday ülkelerdeki keten (saman) verimi (100 kg/birim)

ÜLKELER	2001	2002	2003	2004
---------	------	------	------	------

Belçika	26,026	67,437	67,145	60,469	
Çek Cumhuriyeti	26,962	25,501	21,816	33,174	
Danimarka	5,348	5,748	10	6,25	
Almanya	:	:	:	:	
Estonya	10	151,163	:	:	
Yunanistan	:	:	:	:	
spanya	7,209	9,286	8,889	8,889	
Fransa	41,945	72,571	69,931	67,791	
rlanda	:	:	:	:	
İtalya	:	43,934	42,727	:	
K br s Rum Kesimi	:	:	:	:	
Letonya	5,714	8,75	4,444	6,154	
Litvanya	3,922	6,667	11,124	10,357	
Lüksemburg	:	:	:	:	
Macaristan	6,429	:	:	:	
Malta	:	:	:	:	
Hollanda	43,037	60,222	58,618	60,647	
Avusturya	:	:	:	:	
Polonya	3,246	3,297	3,543	4,164	
Portekiz	:	:	:	:	
Slovenya	:	:	:	:	
Slovakya	10,306	16,673	19,346	25,759	
Finlandiya	20,75	:	:	:	
sveç	10	:	:	:	
Britanya	:	:	5,497	:	
Aday Ülkeler	Bulgaristan	24	25	25,214	:
	Hrvatistan	:	:	:	:
	Romanya	13,333	20,411	18,112	33,333
	Türkiye	0,586	:	:	:
AB 15 Avrupa Birli i (15 Ülke)	:	:	:	:	
AB 25 Avrupa Birli i (25 Ülke)	:	:	:	:	

Kaynak: Eurostat

Ek 4: AB üyesi ve aday ülkelerdeki kenevir (saman) ekim alan (1000 ha)

ÜLKELER		2001	2002	2003	2004
Belçika		:	:	:	:
Çek Cumhuriyeti		:	:	:	:
Danimarka		:	:	:	:
Almanya		:	:	:	:
Estonya		:	:	:	:
Yunanistan		:	:	:	:
spanya		0,857	0,634	0,721	0,721
Fransa		6,928	7,559	9,341	9,419
rlanda		:	:	:	:
İtalya		0,04	0,296	0,873	:
K br s Rum Kesimi		:	:	:	:
Letonya		:	:	:	:
Litvanya		:	:	:	:
Lüksemburg		0,003	:	0,003	0,004
Macaristan		0,068	0,925	0,332	0,629
Malta		:	:	:	:
Hollanda		0,981	2,079	1,461	0,031
Avusturya		:	:	0,364	0,401
Polonya		0,145	0,083	0,101	0,476
Portekiz		:	:	:	:
Slovenya		:	:	:	:
Slovakya		:	:	:	:
Finlandiya		0,1	:	:	:
sveç		:	:	:	:
Britanya		2,733	1,396	2,367	:
Aday Ülkeler	Bulgaristan	:	:	0,005	:
	Hrvatistan	:	:	:	:
	Romanya	0,6	1,054	1,188	1,3
	Türkiye	0,7	0,659	0,65	:
AB 15 Avrupa Birli i (15 Ülke)		11,642	11,965	15,13	:
AB 25 Avrupa Birli i (25 Ülke)		11,855	12,973	:	:

Kaynak: Eurostat

Ek 5: AB üyesi ve aday ülkelerdeki kenevir (saman) üretimi (1000 t)

ÜLKELER		2001	2002	2003	2004
Belçika		:	:	:	:
Çek Cumhuriyeti		:	:	:	:
Danimarka		:	:	:	:
Almanya		:	:	:	:
Estonya		:	:	:	:
Yunanistan		:	:	:	:
İspanya		3,146	4,271	2,152	2,152
Fransa		45,983	53,857	70,772	63,122
İrlanda		:	:	:	:
İtalya		0,221	1,281	3,034	:
Kıbrıs Rum Kesimi		:	:	:	:
Letonya		:	:	:	:
Litvanya		:	:	:	:
Lüksemburg		0,008	0,003	0,008	0,002
Macaristan		0,608	3,779	1,958	:
Malta		:	:	:	:
Hollanda		5,134	14,349	10,905	0,2
Avusturya		:	:	:	:
Polonya		0,66	0,036	0,031	0,063
Portekiz		:	:	:	:
Slovenya		:	:	:	:
Slovakya		:	:	:	:
Finlandiya		:	:	:	:
İsveç		:	:	:	:
Britanya		9,566	6,003	15,149	:
Aday Ülkeler	Bulgaristan	:	:	:	:
	Hrvatistan	:	:	:	:
	Romanya	2,8	5,586	3,163	2,7
	Türkiye	1	0,9	0,8	0,73
AB 15 Avrupa Birliği (15 Ülke)		64,059	:	:	:
AB 25 Avrupa Birliği (25 Ülke)		65,327	:	:	:

Kaynak: Eurostat

Ek 6: AB üyesi ve aday ülkelerdeki kenevir (saman) verimi (100 kg/birim)

ÜLKELER		2001	2002	2003	2004
Belçika		:	:	:	:
Çek Cumhuriyeti		:	:	:	:
Danimarka		:	:	:	:
Almanya		:	:	:	:
Estonya		:	:	:	:
Yunanistan		:	:	:	:
spanya		36,709	67,366	29,847	29,847
Fransa		66,373	71,249	75,765	67,016
rlanda		:	:	:	:
İtalya		55,25	43,277	34,754	:
K br s Rum Kesimi		:	:	:	:
Letonya		:	:	:	:
Litvanya		:	:	:	:
Lüksemburg		26,667	30	26,667	5
Macaristan		89,412	40,854	58,976	:
Malta		:	:	:	:
Hollanda		52,334	69,019	74,641	64,516
Avusturya		:	:	:	:
Polonya		45,517	4,337	3,069	1,324
Portekiz		:	:	:	:
Slovenya		:	:	:	:
Slovakya		:	:	:	:
Finlandiya		0,1	:	:	:
sveç		:	:	:	:
Britanya		35,002	43,001	64,001	:
Aday Ülkeler	Bulgaristan	:	:	:	:
	Hrvatistan	:	:	:	:
	Romanya	46,667	52,998	26,625	20,769
	Türkiye	14,286	13,657	12,308	:
AB 15 Avrupa Birli i (15 Ülke)		55,024	:	:	:
AB 25 Avrupa Birli i (25 Ülke)		55,105	:	:	:

Kaynak: Eurostat

Ek 7: Türkiye'nin keten ihracat miktarları

KETEN İHRACATI (5301)																
	1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005 (Ocak-Ekim)	
	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD
Fransa							98	1.500	6.002	11.954						
Belçika Lüksemburg							116.786	51.308								
Hollanda	2.875	9.482														
Almanya	2.196	13.188	327	9.354	780	383					110	3.258				
Yunanistan	155	506	3.290	15.135							2.000	1.560	4.000	12.776		
Belçika									21.952	34.406						
İsveç	1.736	6.210														
Polonya			186	150												
Çek Cumhuriyeti											5.292	10.928				
Romanya	15	76	18	111			36	319	100	2.145	35	300	737	3.926	800	2.279
Bulgaristan	278	635	206	511	106	395									99	764
Arnavutluk			132	227			22	14	500	350	1.550	1.460	173	2.125		
Ukrayna	50	44	100	663	67	352					3	184	265	1.419		
Belarus							350	1.502	81.110	137.869	119.925	246.805				
Moldavya	54	179	31	105					130	643						
Rusya	2.481	5.757	308	718	1.161	2.080	620	1.081	4.014	5.938	363.013	715.047	2.094	3.983	2.031	7.346
Gürcistan	5	25	25	53	90	600			70	318						
Azerbaycan	923	1.855	18.815	1.494	148	165			349	579	250	383				
Kazakistan	3.762	11.622	655	432	31	58	1.587	1.878	2.375	7.735	1.113	1.181	425	2.207	1.934	11.105
Türkmenistan	465	1.041	596	1.762	1.586	2.993	1.763	4.275	2.395	3.543	214	623	1.454	6.751	355	1.596
Özbekistan	185	538	7	24			33	186	310	2.144	302	2.240	40	131		
Tacikistan	5	16					10	50							49	527
Kırgızistan											30	158	54	406		
Bosna-Hersek	5	6											50	104	50	108
Sırbistan			8	21	580	974			520	525						
Makedonya					1.854	3.859	500	600	2.000	1.270	100	100	285	1.764	1.800	4.497
Fas	470	5.687														
Cezayir					11.000	27.300										

Ek 7: Devamı

Libya			41	196	50	148											
Mısır													50	158			
Sudan															5	154	
Senegal											150	416					
Nijerya													800	1.472			
Etiyopya	262	174															
KKTC	1.028	1.632	255	840	271	1.314	1.005	1.156	608	1.052	1.255	2.724	1.814	3.458	2.803	4.570	
Irak												440	1.008	1.335	3.622	1.058	2.411
İran												40	203				
Ürdün			8	51													
UAE									250	320			18	181			
Afganistan									420	245	53	1.111	871	1.820			
Moğolistan	7	19															
Çin													990	33.548			
Makao	20	48															
Bilinmeyen					873	8.133											
Antalya Serbest Bölgesi					385	877											
Istanbul Serbest Bölgesi	276	1.216	10	14			8	95									
Istanbul Serbest Bölgesi	5	26					9	30	1.600	2.131							
Ege Serbest Bölgesi	51	145	1	3	10	43	2	9									
Istanbul Trakya Serbest Bölgesi													85	1.559	25	470	
Mardin Serbest Bölgesi			20	110													
Menemen Serbest Bölgesi							1	7									
Toplam	17.309	60.127	25.039	31.974	18.992	49.674	122.830	64.010	124.705	213.167	495.875	989.689	15.540	81.410	11.009	35.827	

Ek 8: Türkiye'nin Keten ithalat miktarları

KETEN İTHALATI (5301)																
	1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005 (ocak-ekim)	
	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD
Fransa	365.005	646.116	439.315	1.111.737	547.661	1.147.819	367.476	746.232	508.572	1.277.970	611.716	1.369.739	366.903	971.442	95.571	382.367
Belçika Lüksemburg	404.091	480.404	436.982	641.188	624.112	976.146	361.057	554.185								
Hollanda	4.873	10.586	1.015	1.794	187	1.698	919	1.194								
Almanya	23.055	46.065			493	1.063					33.942	68.089	9.706	24.373	13.873	28.361
İtalya	576	1.104	7.552	16.626							7.003	13.473	3.020	47.272	1.742	23.888
Birytanya									6	123						
İrlanda	1.200	2.611														
Yunanistan	150.600	226.959														
Portekiz					10.664	42.480										
İspanya	3.446	6.606					18	108								
Belçika									710.207	1.171.337	718.392	1.387.980	464.896	955.532	490.673	983.269
İsveç	281	364														
Avusturya	15.186	47.801														
Çek Cumhuriyeti			2.991	5.047									551	26.730		
Belarus													16.695	25.081		
Mısır	67.500	95.652	44.528	66.521	126.250	232.153	34.000	57.400	98.000	121.206	138.200	238.280	291.016	509.239	288.837	527.542
Kenya			30.000	21.795												
Tanzanya	3.912	9.023														
Arjantin	25	267														
Bangladeş	4.503	13.932														
Singapur	12	61														
Çin			1.630	6.288												
Bursa serbest bölgesi															3.324	6.428
Toplam	1.044.265	1.587.551	964.013	1.870.996	1.309.367	2.401.359	763.470	1.359.119	1.316.785	2.570.636	1.509.253	3.077.561	1.152.787	2.559.669	894.020	1.951.855

Ek 9: Türkiye'nin kenevir ihracat miktarları

KENEVİR İHRACATI (5302)																
	1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005 (ocak-ekim)	
	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD
Fransa	2.176	3.925	32.819	61.470	111.500	35.450										
Almanya					15	306									75	277
Yunanistan			2.998	5.615												
Romanya													146	180	114	709
Bulgaristan															150	1.529
Ukrayna									40	302			500	250		
Rusya	430	850	28	53	249	150									500	2.032
Gürcistan			90	356					50	154						
Azerbaycan	99	112	540	1.048	500	428	9	3			30	135				
Kazakistan	20	34	21	51			20	28	90	204	499	960	250	1.184	100	384
Türkmenistan	20	20	1	3	1.090	3.871	116	345							49	146
Özbekistan	6	50	3	4					25	124			100	121		
Kırgızistan													227	152		
Makedonya					110	63										
Libya			5	6												
KKTC	90	163	45	86	130	365										
Irak											500	600	100	100		
Suudi Arabistan					2.452	4.592										
Afganistan											240	240	629	659		
Bilinmeyen					183	185										
Antalya Serbest bölgesi					100	113										
İstanbul Serbest bölgesi					10	18										
Toplam	2.841	5.154	36.550	68.692	116.339	45.541	145	376	205	784	1.269	1.935	1.952	2.646	988	5.077

Ek 10: Türkiye'nin Kenevir ithalat miktarları

KENEVİR İTHALATI (5302)																
	1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005 (ocak-ekim)	
	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD	Kg	USD
Fransa	340.847	737.708			1.537.616	533.108	1.573.670	846.819	624.870	408.219						
Belçika Lüksemburg			48.661	51.975												
Hollanda	314.316	652.252	1.417.875	561.467			12.500	629.486	1.983.290	1.030.699			663.350	462.501	319.000	217.624
Almanya	7.495	15.056	124	252			78	176	6	106	9	173				
Romanya					13.280	9.487										
Ukrayna															500	322
Tanzanya					48.000	26.918										
Çin													11.600	11.756		
TOTAL	662.658	1.405.016	1.466.660	613.694	1.598.896	569.513	1.586.248	1.476.481	2.608.166	1.439.024	9	173	674.950	474.257	319.500	217.946

8. KAYNAKLAR

Avrupa Birliği'ndetarımsal durum adlı komisyon tarafından hazırlanan 2001 raporu.

Avrupa Parlamentosu ve Konseye sunulmak üzere Komisyon tarafından hazırlanan keten ve kenevir sektörüne ilişkin 16-Mart-2003 tarihli rapor

Bazı işlenebilir ürün üreticilerine yönelik bir destek sistemi kuran 17 Mayıs 1999 tarihli (AT) 1251/1999 Sayılı Konsey Tüzüğü

Keten ve kenevir için ortak piyasa düzeni değerlendirmesine ilişkin 15-Haziran-2004 tarihli ihale şartnamesi

Konseye sunulmak üzere Komisyon tarafından hazırlanan sektörün ekonomik sürdürülebilirliği ve çıktılarına dair lif yapımına yönelik Keten ve Kenevir yetiştiriciliği ortak piyasa düzeni reformunun etkisi ve çeşitli üye devletlerdeki üretim trendlerine ilişkin 21 Kasım 2003 tarihli rapor

Lif yapımına yönelik Keten ve Kenevir yetiştiriciliği ortak piyasa düzenine ilişkin 27 Temmuz 2000 tarihli (AT) [1673/2000](#) Sayılı Konsey Tüzüğü

Lif yapımına yönelik Keten ve Kenevir yetiştiriciliği ortak piyasa düzenine ilişkin (AT) [1673/2000](#) Sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanması için ayrıntılı kurallar getiren 5 Şubat 2001 tarihli (AT) 245/2001 No'lu Komisyon Tüzüğü

21 Ekim 1990 tarihli, 20672 sayılı kenevir ekimi ve kontrolü hakkında yönetmelik.

İnternet adresleri

www.fao.org

www.eu.int

www.eu.int/comm/eurostat

www.europe.eu.int/scadplus

www.europa.eu.int/eur-lex

www.die.gov.tr

www.dtm.gov.tr

www.tarim.gov.tr

www.flaxcouncil.ca

**T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI**

**ŞERBETÇİOTU
ORTAK PİYASA DÜZENİ
ALT ÇALIŞMA GRUBU
RAPORU**

**Eylül-2005
Ankara**

ŞERBERÇİOTU ALT ÇALIŞMA GRUBU ÜYELERİ

Koordinatör Sami ÖKMENGİL (Koordinatör- Teknik Müdür-
TARBES Tarım Ürünleri ve Besicilik A.Ş.)

Kürşad ALBAYRAK (Araştırmacı- TKB- APK)

Şahika ATILGAN (AB Uzmanı- TKB, DİATK)

Burçak YÜKSEL (AB Uzman Yrd.- TKB, DİATK)

Ayşegül ŞAHİNOĞLU (AB Uzmanı- DTM, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü)

Kemal PEKDOĞAN (Ziraat Mühendisi- TKB- TÜGEM, Bitkisel Üretim Daire Bşk.)

Mehmet BAŞKAYA (Bilecik İçki Fabrikası Müdürü- Mey Alkollü İçkiler San. Tic. A.Ş.)

Muzaffer KOZPINAR (Kooperatif Başkanı- OT-GÜL Kooperatifi)

Fırat ÇETİN (Kalite ve Malt Üretim Direktörü- Türk Tuborg Bira ve Malt Sanayi A.Ş.)

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	81
2. ŞERBETÇİOTUNUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ.....	81
3. DÜNYADA ŞERBETÇİOTU ÜRETİMİ VE TİCARETİ.....	82
3.1. Dünya Şerbetçiotu Üretimi.....	82
3.2. Dünya Şerbetçiotu Ticareti.....	83
4. TÜRKİYE’DE ŞERBETÇİOTU ÜRETİMİ VE TİCARETİ.....	86
4.1. Türkiye’de Şerbetçiotu Üretiminin Gelişimi.....	86
4.2. Türkiye’de Şerbetçiotu Sektörü.....	86
4.3. Türkiye’de Şerbetçiotu Dış Ticareti.....	88
4.4. Türkiye’de Şerbetçiotu Sektörünün Sorunları.....	89
5. AB ŞERBETÇİOTU ORTAK PİYASA DÜZENİ.....	91
5.1. AB Şerbetçiotu Mevzuat Listesi.....	91
5.2. Tanımlar.....	91
5.3. Şerbetçiotu Ortak Piyasa Düzenine Tabi Ürünler.....	93
5.4. Şerbetçiotunun Pazarlanması.....	93
5.4.1. Sertifikasyon Prosedürü.....	93
5.5. Arz Sözleşmeleri.....	97
5.6. Üretici Grupları.....	98
5.6.1. Üretici Gruplarının Tanınması.....	98
5.7. Üreticilere Yapılan Yardım.....	99
5.8. Üçüncü Ülkelerde Ticaret.....	100
6. YENİ ÜYE 10 ÜLKENİN VE 2 ADAY ÜLKENİN MÜZAKERE POZİSYONLARI.....	100
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
8. KAYNAKLAR.....	102
9. EKLER.....	103

1.GİRİŞ

Bilindiği üzere, Aralık 1999'daki Helsinki Zirvesinde Ülkemize aday ülke statüsü tanınmasının ardından, 2000 yılında kurulan Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi bünyesinde 7 adet Alt Çalışma Grubu oluşturulmuş olup, bunlardan birisi Ortak Piyasa Düzenlerine Uyum Alt Çalışma Grubu'dur. Bu Alt Çalışma Grubu kapsamında yer alan ürünlere özgü Alt Çalışma Gruplarından bir tanesi de Şerbetçiotu Çalışma Grubu'dur.

Grup, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı temsilcileri (APKK, DİATK ve TÜGEM), Dış Ticaret Müsteşarlığı temsilcisi, özel sektör temsilcileri (TARBES A.Ş., Türk Tuborg Bira ve Malt Sanayi A.Ş. ve Mey Alkollü İçkiler Sanayi Tic. A.Ş.) ve Şerbetçiotu Kooperatifi (Ot-Gül) temsilcilerinden oluşmakta olup, grubun koordinatörlüğünü, TARBES A.Ş.'den Sami ÖKMENGİL yürütmektedir.

26 Nisan 2005 tarihli Ortak Piyasa Düzenlerine Uyum konusunda çalışma grupları tarafından izlenecek yola ilişkin yapılan toplantı neticesinde hazırlanan tutanak bağlamında, çalışma grupları tarafından, ilgili AB mevzuatı ile Türk mevzuatının karşılaştırılması, ürünlere ilişkin standartların ve dış ticaret düzenlemelerin uyumlaştırılması ve oluşturulması gereken idari yapılar gibi konuları içeren bir rapor hazırlamaları talep edilmiştir. Bu kapsamda, Şerbetçiotu Çalışma Grubu üyeleri tarafından bu rapor hazırlanmıştır.

Diğer taraftan, istenen bilgilerin yanı sıra, şerbetçiotunun Ülkemizde yeterince tanınmaması ve ürüne özgü iklim şartlarından dolayı sınırlı bir alanda yetiştirilmesi nedeniyle, hazırlanan raporda şerbetçiotunun Dünya ve Ülkemizde tanımı, yetiştiriciliği ve ticareti konusunda da ayrıntılı biçimde bilgi verilmiştir.

2. ŞERBETÇİOTUNUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Şerbetçiotu keten ve keneviri içeren ve ısırgan otu ve ketenin yakın akrabası Kendirgiller-*Cannabaceae* familyasının iki üyesinden birisidir. Şerbetçiotunun, *humulus lupulus humulus japonicus*, *humulus cordifolius* olmak üzere üç türü vardır. *Humulus japonicus* neredeyse reçinesiz tek yıllık bitkidir. *Humulus cordifolius*, anavatanı Asya olan yaprakları kalp şeklindeki şerbetçiotudur.

Şerbetçiotu, kuzey yarım kürenin ılıman bölgelerinde doğal olarak yetişir ve kuzey ve güneyde 30. ve 50. enlemler arasında dünya çapında yetiştirilir. Şerbetçiotları, son derece dayanıklı ve uzun ömürlüdür. Esas olarak bira sanayi açısından önem arzeden *Humulus lupulus*, çok yıllık dirençli, otsu tırmanıcı 25 yılın üzerinde bir ömre sahip bir bitkidir. Şerbetçiotları, hem toprağın içine doğru 3,6 m'ye kadar uzanabilen rizomlara hem de esas köklere sahiptir. Esas köke bağlı yan kökler ise yatay olarak uzanırlar. Kök omcası, 15-30 cm derinlikteki toprakta saçak halinde toprakaltı sürgünlerini veyahut toprak üstü sap sürgünlerini verir. Rizomlardan her yıl ilkbaharda yeni sürgünler meydana gelir. Bu sürgünler tırmanıcı tüyler vasıtasıyla 10-12 m'lik bir boya ulaşabilirler. Şerbetçiotu bitkisi dikimini takiben ilk yıl %10-15, ikinci yıl %40-45, üçüncü yıldan itibaren ise %100 verim değerine ulaşmaktadır (ortalama 550-600 kg/da).

Şerbetçiotları iki evciklidir. Yani bazı bitkiler dişi bazıları da erkek organa sahiptir ve tohumla çoğaltılabilirler. Biranın acı tadı ve aromasını sağlamak için yalnız dişi çiçekler kullanılır. Dişi çiçeklere kozalak (strabilis) adı verilir. Kozalak, kozalak sapının bir uzantısından ibaret olan merkezi bir saptan meydana gelmiştir. Kozalağın uzunluğu 2-6 cm genişliği ise 1,5-3,5 cm arasında değişmektedir. Erkek çiçekler salkım halindedir.

Şerbetçiotu kozalağında 2 adet brakte (pul ya da örtü yaprağı), 4 adet brakteol (ön yapraklar=perigon) ve 4 adet yumurtalık mevcuttur. Brakteol yapraklarının katlanan kenarlarının dış yüzeyinde ve birleşme noktalarında bira sanayi için bitkinin en önemli kısmı olan lupulin bezeleri fazla miktarda bulunurken, brakte yaprakları lupulin bezeleri bakımından fakirdir. Lupulin bezeleri ufak ve sarı olup, şerbetçiotu yağı, alfa ve beta asidi

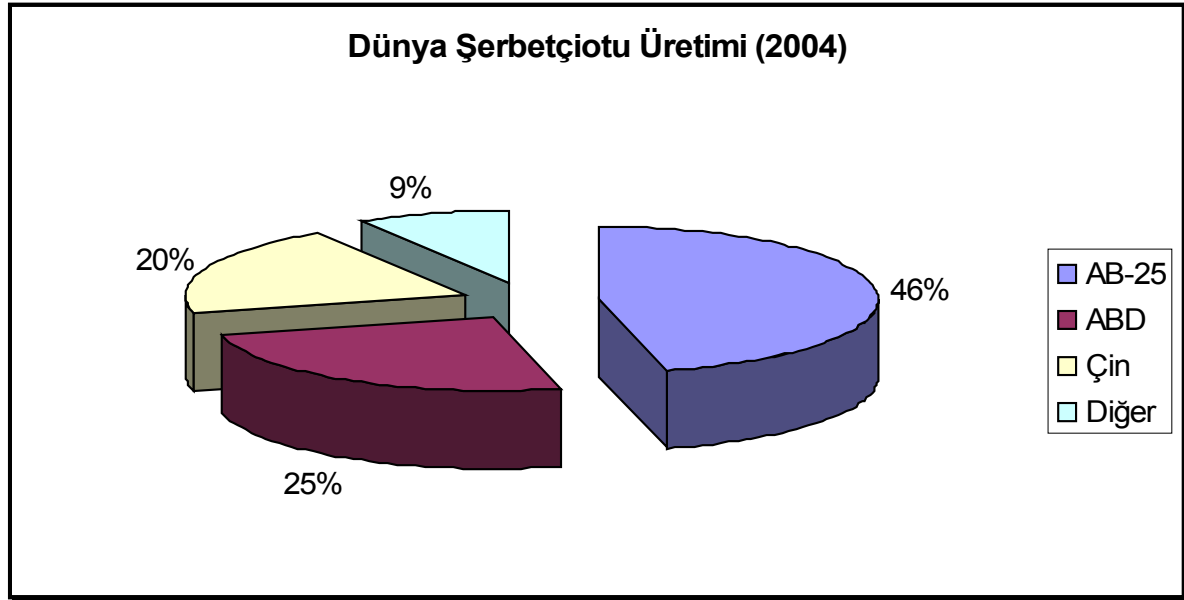
içeren bir reçine ile doludur. Lupulin, humulon, adhumulon ve kohumulon olmak üzere başlıca 3 alfa asidinden ve lupulon, kolupulon ve adlupulon olmak üzere 3 beta asidinden oluşur. Alfa asitler, biraya acı tadı veren maddeler olup, biraya bira özelliğini veren keskin-tatlı dengesinin sağlanmasında kritik bir öneme sahiptir. Beta asitleri ise daha acıdır. Bira kalitesi için alfa asitler gibi önemlidir. Şerbetçiotu yağları aroma kalitesinin belirlenmesinde önemliyken kozalağın bünyesinde bulunan tanen, biranın berraklığında önem taşır.

3. DÜNYADA ŞERBETÇİOTU ÜRETİMİ VE TİCARETİ

3.1. Dünya Şerbetçiotu Üretimi

2004 yılında yaklaşık 100.000 ton olarak gerçekleşen dünya şerbetçiotu üretiminde birinci sırayı, % 46'lık payıyla 25 üyeli Avrupa Birliği almaktadır. AB'nin ardından dünyanın en önemli şerbetçiotu üreticileri ise, % 25'lik payıyla ABD ve % 20'lik payıyla Çin'dir (Şekil 1).

Şekil 1. 2004 yılı Dünya Şerbetçiotu Üretimi

Kaynak: <http://www.fao.org>.

AB'ye 2004 yılında katılan 10 yeni üye devlet içerisinde başlıca şerbetçiotu üreticileri, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Slovenya ve Slovakya'dır. Bu 4 ülkenin katılımıyla AB'nin toplam şerbetçiotu alanı yaklaşık % 50 (10.000 ha); üretim ise % 29 (11.000 ton) artmıştır. 2004 yılında AB-25'te yaklaşık 30.000 hektarda şerbetçiotu ekimi yapılmış ve bu alanlardan yaklaşık 46.000 ton şerbetçiotu elde edilmiştir (Tablo 1). Yetiştirilen türler açısından bakıldığında, AB'nin toplam şerbetçiotu alanının % 55'inde (12.000 ha) aromatik türler, geri kalan % 45'inde (10.000 ha) acı türlerin yetiştirildiği görülmektedir. Son zamanlarda, geleneksel acı türler olan *Brewer's Gold* ve *Northern Gold*'dan uzaklaşarak, süper alfa türlerine yönelim başlamıştır.

İkinci büyük şerbetçiotu üreticisi olan ABD'de ise şerbetçiotu ekilen alanların ve şerbetçiotu üretiminin yıllar içinde giderek azaldığı görülmektedir. 1995 yılında 35.000 ton civarında olan şerbetçiotu üretimi, 2004 yılında yaklaşık 10.000 ton azalarak 25.040 ton olarak gerçekleşmiştir. Yetiştirilen türlere bakıldığında, zengin alfa asit içeriğine sahip türlerin tercih edildiği görülmektedir.

Şerbetçiotu üretiminde, AB ve ABD'nin ardından üçüncü sırada yer alan Çin'de ise üretimin yıllar içerisinde arttığı ve üretimini artırmak açısından büyük potansiyele sahip olduğu görülmektedir. 1995 yılında 12.000 ton civarında olan şerbetçiotu üretimi, 2004 yılında neredeyse 2 katına çıkarak 20.000 ton olarak gerçekleşmiştir.

3.2. Dünya Şerbetçiotu Ticareti

2003 yılında dünya şerbetçiotu ithalatı, yaklaşık 185 milyon dolarlık değerle 39.000 ton; ihracatı ise, 186 milyon dolarlık değerle 37.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Dünyadaki şerbetçiotu ticareti bakımından, üretimde olduğu gibi, hem ithalat hem de ihracat açısından AB ilk sırayı almakta ve onu ABD izlemektedir (Tablo 2 ve Tablo 3).

AB'nin şerbetçiotu ithalatı, 1995 ve 2002'deki yüksek ithalat haricinde yaklaşık 12.000 ton civarında gerçekleşmektedir. AB, aynı zamanda, net şerbetçiotu ihracatçısıdır. 1993'ten beri AB'nin ihracatı, 20.000 ila 24.000 ton kozalak arasında gerçekleşmiştir. İhracatın yarısından fazlası, pellet veya öz şeklinde yapılmıştır.

ABD'nin şerbetçiotu ihracatı, yıllar içinde istikrarlı olarak 6.000 ton civarında gerçekleşmektedir. Diğer taraftan, önceki yıllarda 5.000 ton civarında gerçekleşen şerbetçiotu ithalatının 2003 yılında büyük bir artışla 35.000 tona ulaştığı görülmektedir. Ancak bu durumun, 2003 yılındaki su kıtlığı neticesindeki şerbetçiotu mahsulündeki keskin düşüşten kaynaklandığı ve geçici olduğu düşünülmektedir.

Tablo 1. Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Şerbetçiotu Ekim Alanı ve Üretim Miktarı

ÜLKELER												
	1995		2000		2001		2002		2003		2004	
	Ekim Alanı (Ha.)	Üretim Miktarı (Ton)	Ekim Alanı (Ha.)	Üretim Miktarı (Ton)	Ekim Alanı (Ha.)	Üretim Miktarı (Ton)	Ekim Alanı (Ha.)	Üretim Miktarı (Ton)	Ekim Alanı (Ha.)	Üretim Miktarı (Ton)	Ekim Alanı (Ha.)	Üretim Miktarı (Ton)
AB	27.612	42.771	23.147	36.048	24.262	37.801	22.608	38.589	21.959	35.985	30.686	46.108
ABD	17.480	35.770	14.620	30.652	14.530	30.310	11.860	26.460	11.600	24.750	11.230	25.040
Çin	7.000	12.000	8.000	16.000	8.500	17.000	9.000	18.000	9.000	20.000	9.000	20.000
Rusya	3.900	2.130	2.400	930	2.200	600	2.100	590	1.800	520	1.700	470
Arjantin	280	330	250	300	250	300	240	290	240	290	243	293
Avustralya	1.095	2.618	738	1.995	700	2.000	700	2.000	700	2.000	700	2.000
Japonya	520	955	329	692	330	692	330	692	330	692	330	700
Bulgaristan	428	450	400	300	252	252	254	189	281	268	273	276
Romanya	1.709	1.823	240	142	140	155	152	142	203	209	50	37
Ukrayna	5.199	2.649	2.015	682	1.656	688	1.700	522	1.708	547	1.500	700
DÜNYA TOPLAMI	86.553	122.461	67.749	100.212	68.532	105.028	64.804	102.127	63.027	96.882	61.996	100.221

Kaynak: <http://www.fao.org>

Tablo 2. Dünya Şerbetçiotu İthalatı (Miktar ve Değer (1000 \$))

ÜLKELER												
	1985		1995		2000		2001		2002		2003	
	Ton	Tutar (\$)	Ton	Tutar (\$)	Ton	Tutar (\$)	Ton	Tutar (\$)	Ton	Tutar (\$)	Ton	Tutar (\$)
ABD	8.274	48.610	6.137	42.127	5.026	29.756	4.633	24.980	3.335	19.491	35.521	31.704
AB	19.921	55.632	24.379	117.344	14.993	48.900	12.095	37.370	22.208	46.858	12.472	38.602
Arjantin	55	119	114	568	187	877	156	918	139	847	133	795
Avustralya	20	76	10	92	81	514	37	300	84	648	86	694
Bulgaristan	772	3.600	221	1.259	120	600	303	2.069	255	1.150	219	1.097
Romanya	0	0	352	2.678	486	2.511	362	2.543	453	2.448	561	3.216
Hırvatistan			293	2.178	258	1.120	320	1.616	331	1.532	315	1.668
Çin	252	787	355	1.317	711	2.140	649	2.168	988	3.049	468	1.486
Japonya	4.325	19.811	8.015	83.305	6.256	40.194	5.312	30.404	5.351	30.389	4.071	26.377
Rusya			1.700	9.200	3.522	12.784	3.871	15.961	3.605	15.192	4.257	20.241
DÜNYA TOPLAMI	46.025	191.878	54.994	379.893	42.946	196.644	38.421	177.088	47.606	178.636	39.322	184.511

Tablo 3. Dünya Şerbetçiotu İhracatı (Miktar ve Değer (1000 \$))

ÜLKELER												
	1985		1995		2000		2001		2002		2003	
	Ton	Tutar (\$)	Ton	Tutar (\$)	Ton	Tutar (\$)	Ton	Tutar (\$)	Ton	Tutar (\$)	Ton	Tutar (\$)
ABD	6.064	53.432	9.771	55.548	5.634	31.211	6.552	42.067	5.071	29.081	6.389	33.371
AB	24.485	93.557	20.127	174.417	21.763	114.965	18.873	106.976	18.585	98.625	18.711	107.536
Arjantin	12	54	20	132	40	60	41	132	45	106	38	125
Avustralya	420	1.613	2.023	8.568	1.315	3.960	1.819	4.447	1.499	4.557	930	3.568
Bulgaristan	0	0	280	963	70	60	108	418	76	261	122	507
Romanya	0	0	18	54	34	21	5	13	0	0	0	0
Hırvatistan	0	0	0	0	2	7	7	21	9	31	11	38
Çin	1.700	5.500	2.759	4.881	974	3.373	817	2.980	895	2.404	975	1.756
Japonya	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rusya			5	8	63	203	51	122	13	32	20	117
Ukrayna			333	965	39	8	25	5	13	4	845	267
DÜNYA TOPLAMI	44.951	201.728	49.154	326.135	37.031	183.356	37.745	195.842	36.406	173.389	37.606	186.383

Kaynak: <http://www.fao.org>

4. TÜRKİYE'DE ŞERBETÇİOTU ÜRETİMİ VE TİCARETİ

4.1. Türkiye'de Şerbetçiotu Üretiminin Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde İstanbul'da kurulan Bomonti Bira Fabrikası'nda kullanılan şerbetçiotu yıllarca Avrupa'dan ithal edilmiş, ancak 1960 yılından sonra Türkiye'ye getirilen şerbetçiotu fideleri 22 bölgede denenmiş en iyi sonuç Bilecik ilimizde alınmış, Bilecik ilinin Pazaryeri ilçesi ve köylerini kapsayan bölgede yetiştirilmesine karar verilmiştir. Tekel'e ait Bira fabrikasının ihtiyacını karşılamak amacıyla 1965 yılından itibaren ekimine başlanan şerbetçiotu kısa süre içinde Türk çiftçisi tarafından benimsenmiş, ekimin başlangıcından itibaren 10 yıl içinde büyük bir gelişim göstererek bira fabrikalarının ihtiyacı tamamen karşılanmıştır.

Tekel'e ait bira fabrikalarının yanı sıra kurulan Türk Tuborg ve Efes Pilsen bira fabrikalarının devreye girmesiyle şerbetçiotuna talep artmış; dikim alanı, Bilecik Merkez İlçesi ile Pazaryeri ilçesini içine alan büyük bir sahaya yayılmıştır. Bugün Bilecik bölgesinde binlerce çiftçi ailesi geçimini şerbetçiotu tarımından temin etmektedir.

Türkiye'de sadece ABD orijinli 2 çeşit şerbetçiotu üretilmekte iken (*Brewers Gold* ve *Late Clusters*), daha sonra özel sektör tarafından yapılan çalışmalarla kullanılan çeşitler artırılmıştır. Ülkemizde artık tescil edilmiş yerli çeşitlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çeşitler Efes Aroma, Ege, Erciyas, Güney, Tarbes 99, Anadolu 99, Pazaryeri 2000 çeşitleridir. Ülkemizde kullanılan şerbetçiotu çeşitleri genel olarak aynı zamanda hasat edilir. Üretim bölgelerinde iklim çok elverişlidir. Haziran-Ağustos ayları süresince berrak güneş ve ısı, ürünün kalitesini iyileştirir. Türk şerbetçiotu, yumuşak reçine miktarı ve "Alfa Asidi" açısından yüksek değere sahiptir.

Ülkemizde doğal koşullar elverişli olduğundan hastalıklar çok seyrek görülür. Sözleşmeli üretim nedeniyle kontrollü ilaçlama yapıldığından, Türk şerbetçiotunda ilaç kalıntısı şeklinde bir problem yoktur.

4.2. Türkiye'de Şerbetçiotu Sektörü

Ülkemizde şerbetçiotu üretimi sözleşmeli çiftçi modeli olarak uygulanmaktadır. Ülkemizde sadece iki kuruluşun yaş şerbetçiotu işleme tesisi bulunmaktadır. Bu iki kuruluş Tarbes A.Ş. ve Ot-Gül Kooperatifidir. Bu kuruluşlar, yaş şerbetçiotunu satın aldıktan sonra, kurutup pazarlamaktadırlar. Bu kuruluşlardan Tarbes A.Ş. ürettiği şerbetçiotunu Anadolu Efes Biracılık ve Malt Sanayi A.Ş. (Efes Pilsen Bira Grubu)'ye, Ot – Gül Kooperatifi ise Türk bira sanayine satış yapmaktadır.

Sadece, Bilecik ilimizin belirli bölgelerinde üretimi yapılan şerbetçiotu, yöremiz üreticileri için büyük bir gelir kaynağı olup, buğday, arpa, ayçiçeği ve baklagil üretiminden başka hiçbir tarla bitkisinin yetiştirilmediği bölgede küçük aile işletmeciliği şeklinde yapılmaktadır. Bölgede 2005 Haziran ayı itibarıyla; faal olarak TARBES A.Ş.'nin 469 (2138 da alan) ve OT-GÜL Kooperatifinin 92 olmak üzere; toplam 552 sözleşmeli çiftçi (267 da. Alan) ile 2405 dekar alanda üretim yapılmaktadır (Tablo 4)

Tablo 4. Türkiye’de Şerbetçiotu Dikim alanı ve Üretim Miktarları

Yıllar	Dikim Alanı (Da.)	Üretilen Yaş Şerbetçiotu Miktarı (Kg.)	Üretilen Kuru Şerbetçiotu Miktarı (Kg.)
1994	3.230	1.117.000	289.000
1995	3.230	1.308.000	325.000
1996	3.330	1.280.000	280.000
1997	3.330	1.309.000	292.000
1998	3.330	840.000	202.000
1999	3.330	743.000	274.000
2000	3.180	554.000	130.000
2001	2.120	709.000	190.000
2002	2.120	933.000	223.640
2003	2.140	965.199	245.540
2004	2.405	1.119.300	284.300

Kaynak: TKB, Bilecik İl Müdürlüğü, Bilecik ilinde Şerbetçiotu Üretimi

Türkiye şerbetçiotu üretimi açısından, dünyada önemli bir yere sahip değildir. Ülkemizde sadece, Bilecik ilimizin belirli bölgelerinde üretimi yapılan şerbetçiotunun dikim alanı ve üretiminde yıllar itibariyle fazla bir değişiklik gözlenmemektedir. Halen yörede yetiştirilen şerbetçiotu bira sanayinin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bu nedenle bira sanayi ithalata yönelmektedir. Üretimin artırılması için çalışmalar yapılmasına rağmen, özellikle ilk tesis maliyetinin yüksek olması sebebiyle yeterince yetiştirilememektedir.

Ayrıca, 1984 yılında biranın alkollü içkiler kapsamına alınmasıyla bira tüketimi ve üretimi %50 oranında azalmıştır. Buna bağlı olarak azalan tüketim alım satım dengesini tamamen bozmuştur. Bira üreticisi kuruluşların ellerinde şerbetçiotu stokları birikmeye başlamıştır. İhracat olanakları olmayışı nedeniyle şerbetçiotu alıcı kuruluşları zor durumda kalmış, bunu gören çiftçiler bahçeleri sökmeye başlamıştır. 10.000 dekar olan üretim alanı, 1987 yılında 857 dekara kadar düşmüştür. Şerbetçiotu dikim alanlarını arttırmak için yoğun çabalar harcanmış ve 1990 yılından itibaren sözleşmeli üretime geçilmesiyle birlikte üretimde tekrar bir artış sağlanmıştır.

Ülkemizde şerbetçiotu alım fiyatları ile üretim maliyetleri Tablo 5 de gösterilmiştir. Tablonun incelenmesinden anlaşılacağı üzere, 1998 yılında %33,6 olan kar marjı, 2003 yılında %30,1’e gerilemiştir. Önümüzdeki yıllarda üretim girdilerinin yüksek olması nedeniyle kar marjının daha fazla daralacağı düşünülmektedir. Ayrıca, ülkemizde şerbetçiotu üretimi dikkate alınarak bira sanayinin üretim açığının ithalat yoluyla karşılanmasının takip edilmesi gerekmektedir.

Şerbetçiotu üretim maliyeti yüksek bir bitkidir. Şerbetçiotu tesislerinin kurulması ve sürdürülmesi, ürün yetiştirilmesi, hasat ve şerbetçiotunun işlenmesi için önemli yatırımlar gereklidir. Şerbetçiotu, aynı zamanda, büyük oranda emek-yoğun bir sektördür. Son olarak, gübre alımı, bitki sağlığı ürünleri ve enerji maliyetleri gibi şerbetçiotu yetiştiriciliğine ilişkin maliyetler, diğer ürünlere göre daha fazladır.

Tablo 5. Yıllar İtibariyle Şerbetçiotu Üretim Maliyetleri ve Alım Fiyatları

Yıllar	Üretim Maliyeti (TL/Kg.)	Alım Fiyatı (TL/Kg.)
1998	217.000	290.000
1999	316.000	400.000
2000	436.000	550.000
2001	715.000	980.000
2002	1.110.000	1.350.000
2003	1.330.000	1.730.000
2004	1.953.000	1.950.000
2005	2.261.774	2.150.000

Kaynak: TKB, Bilecik İl Müdürlüğü, Bilecik ilinde Şerbetçiotu Üretimi

4.3. Türkiye’de Şerbetçiotu Dış Ticareti

Şerbetçiotu ithalat (Tablo 6) ve ihracat (Tablo 7) verileri incelendiğinde, son yıllarda şerbetçiotu ithalatının ve ihracatının üretime bağlı olarak sınırlı ölçüde dalgalı bir seyir arz ettiği ve Ülkemiz bira üretiminin daha çok yerli girdi ile yapıldığı görülmektedir.

Tablo 6. Yıllar İtibariyle Şerbetçiotu İthalatı

Yıllar	Lupulin		Şerbetçiotu Kozalakları (dane, toz veya pellet şekline getirilmemiş)	
	Miktar (Kg.)	Tutar (Dolar)	Miktar (Kg.)	Tutar (Dolar)
1995	160,502	1,485,993	-	-
1996	165,708	1,845,943	-	-
1997	100,308	847,059	-	-
1998	257,887	1,928,242	1,050	10,922
1999	170,240	1,201,265	-	-
2000	243,419	1,550,140	-	-
2001	178,145	1,044,999	-	-
2002	291,559	1,986,944	-	-
2003	218,295	1,665,574	-	-
2004	286,090	2,330,065	-	-

Kaynak: DTM, AB Genel Müdürlüğü (Temmuz 2005).

Tablo 7. Yıllar İtibariyle Şerbetçiotu İhracatı

Yıllar	Lupulin		Şerbetçiotu Kozalakları (dane, toz veya pellet şekline getirilmemiş)	
	Miktar (Kg.)	Tutar (Dolar)	Miktar (Kg.)	Tutar (Dolar)
1996	804	3,749	-	-
1997	4,233	12,057	-	-
1998	6,648	30,968	2	40
1999	10	26	-	-
2000	600	4,387	-	-
2001	126	211	-	-
2002	-	-	-	-
2003	480	3,000	-	-
2004	208	2,662	-	-

Kaynak: DTM, AB Genel Müdürlüğü (Temmuz 2005).

Gelecek on yılda Ülkemiz şerbetçiotu ithalatı ve ihracatının göstereceği seyir, büyük ölçüde söz konusu ürünün üretimindeki seyre ve ürünü hammadde olarak kullanan biracılık endüstrisinin performansı ile ilgili gelişmelere bağlı olacaktır. Bununla birlikte geçmiş yıllardaki üretim, ithalat ve ihracat arasındaki dengenin gelişerek devam edeceği düşünülebilir. 1999 yılında yaşanan ani ve büyük orandaki üretim düşüşü son yıllarda artan üretimle telafi edilmektedir. Bunda bira sektörünün son yıllarda gösterdiği ihracat performansının da (Tablo 8) etkili olduğu gözlenmektedir. Ancak, şerbetçiotunun Ülkemizde çok sınırlı bir bölgede yetişmesi nedeniyle, üretim artışı da sınırlı olabilecek ve bira endüstrisi ihtiyacının bir bölümünü yine ithalat yoluyla karşılamaya devam edebilecektir.

Bu bakımdan, gelecek yıllarda biracılık endüstrisinin mevcut gelişimini devam ettirmesi halinde, şerbetçiotu üretiminin 1997-1998 dönemindeki düzeylerine kadar artabileceği, buna bağlı olarak, yıllar itibariyle farklılık göstermekle birlikte, şerbetçiotu ithalatının bir miktar azalarak belirli aralıklarla dalgalanacağı, ihracatın ise iç piyasa ihtiyaçlarına bağlı olarak değişebileceği ancak, değişimin artma yönünde olacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 8. Yıllar İtibariyle Bira İhracatı

Yıllar	Miktar (Lt.)	Tutar (Dolar)
1994	36,785,342	20,672,487
1995	62,268,657	34,676,939
1996	55,901,775	39,818,414
1997	42,224,497	23,486,007
1998	33,637,750	17,987,273
1999	25,446,878	12,452,298
2000	25,733,813	12,494,385
2001	27,504,633	12,495,794
2002	31,527,582	13,775,230
2003	42,061,244	20,960,948
2004	61,361,270	30,317,344

Kaynak: DTM, AB Genel Müdürlüğü (Temmuz 2005).

4.4. Türkiye’de Şerbetçiotu Sektörünün Sorunları

Ülkemizde şerbetçiotu tarımında ve sektöründe karşılaşılan sorunlar aşağıda açıklanmıştır:

a) Şerbetçiotu İlk Tesis Maliyetinin Yüksek Olması

Şerbetçiotu sarılıcı bir bitki olduğundan özel bir üretim tesisine ihtiyaç duymaktadır. Her dekar arazi için 15-20 adet 7-8 metre yüksekliğinde çam direk ve çelik telle çevrilerek bir kafes sistemi oluşturulmaktadır.

Tellere ipler atılır ve bu iplere de bitkiler sarılarak bitkinin 7-8 metre yüksekliğe ulaşması sağlanır. 2004 yılı verilerine göre şerbetçiotu tesisi kurmak için çiftçinin dekar başına 1160 YTL harcama yapması gerekmektedir. Bu yatırım bedelinin yüksekliği, şerbetçiotunun ancak 3 yıl sonra gerçek verimine ulaşması dolayısıyla şerbetçiotu üretiminde çiftçiye caydırıcı etkide bulunmaktadır.

b) Direk Tedarikinde Karşılaşılan Sorunlar

Şerbetçiotu tesislerinde kullanılan çam direkler TEDAŞ ve PTT’nin açmış olduğu ihaleler sonucu, çeşitli firmalar tarafından alınmaktadır. TARBES A.Ş. ise ancak bu firmalardan direkleri tedarik edebilmektedir. Direklerin ikinci elden şirket tarafından alınarak çiftçilere dağıtılması, direk maliyetinin artmasına sebep olmaktadır. 2004 yılında 7-8 metrelik kullanılmış ilaçlı çam direk satış fiyatı 43-47 YTL (KDV dahil) olarak gerçekleşmiştir.

TARBES AŞ'nin dışında üreticinin ucuz çam direk tedariki mümkün olmamaktadır. OT-GÜL Kooperatifi de ucuz boru direk yolu ile üreticilerine destek vermektedir.

Kullanılan direklerin üretim maliyetlerinde önemli bir yer tuttuğu göz önüne alındığında, bu direklerin doğrudan doğruya Çevre ve Orman Bakanlığından üreticiyi korumaya yönelik özel fiyatlarla tedarik edilmesi önemli olmaktadır.

c) Tarımsal Alet Ekipman Eksikliği

Yoğun işgücü gereksinimi duyulan şerbetçiotu yetiştiriciliğinde mekanizasyon yetersizliği maliyetlere ve verime dikkate değer ölçüde etkide bulunmaktadır. Ülkemizde mekanizasyon kullanımı yaklaşık % 30 iken, bu oran AB Ülkelerinde % 90 oranındadır. Mekanizasyon yetersizliğinin hem verimi azaltıcı hem de maliyeti artırıcı etkisi vardır.

d) Bölgede Alternatif Ürünlerin Oluşması

Ülkemizde şerbetçiotunun yetiştirildiği tek bölge olan Bilecik ili, Pazaryeri ilçesinde üretim maliyetlerinin yüksekliği, çiftçilerin aynı yıl içerisinde yüksek gelir elde edebildiği fasulye ve bezelye gibi ürünlere yönelmelerine neden olmaktadır.

e) Şerbetçiotunun Yan Gelir Olarak Görülmesi

Bilecik ilinde 2000 yılında TARBES A.Ş. tarafından yapılan anket sonuçlarına göre; şerbetçiotu tarımı yapan üreticilerin büyük bir kısmının esas mesleklerinin çiftçilik olmadığı (lokantacı, bankacı, kasap, emekliler vb.) ve 1–2 dekarlık bir arazi üzerinde şerbetçiotu yetiştiriciliği yaptığı tespit edilmiştir. Bu durum, ortalama şerbetçiotu veriminin büyük ölçüde düşmesine yol açmaktadır.

2004 yılı verilerine göre şerbetçiotu üreticilerinin ortalama arazi büyüklükleri 4 dekar civarındadır. Bu oran AB Ülkelerinde 60–70 dekadır.

f) Bölgede Tarım Dışı Alanlara Yönelme ve Tarım Nüfusunun Azalması

Şerbetçiotu yetiştiriciliğinin yapıldığı Bilecik ilimizde yeni fabrikaların kurulması, gençlerin istihdamına yol açarken, tarımda işgücü kaybını doğurmaktadır. Genç nüfusun iş ve eğitim gibi sebeplerle şehirlere gitmesi nedeniyle tarımda çalışan nüfusun yaş ortalaması yükselmektedir. Bölgede yapılan araştırmalarda; şerbetçiotu üreticileri aile reisi yaş dağılımı Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9. Şerbetçi Üreticileri Aile Reisi Yaş Dağılımı

Yaş Grupları	Oran (%)
21–30	2.2
31–40	11.4
41–50	22.8
51–60	38.6
61 ve yukarı	25.0

Kaynak: TARBES A.Ş.

Tablo incelendiğinde şerbetçiotu üreticilerinin aile reisi yaş dağılımı, %63 gibi yüksek bir oranla 50 yaş ve üzerindedir.

h) Şerbetçiotu Üretimine Destek Verilmemesi

Ülkemizde üretim açığı olan ürünlere (yağlı tohumlu bitkiler, yem bitkileri, hayvancılık vb.) desteklemeler yapılırken şerbetçiotu için destekleme yapılmamaktadır. Altyapı, tarımsal yayım, ARGE faaliyetleri, kredi vb. teşvikler devlet tarafından sağlanmamaktadır. Hâlbuki AB'de şerbetçiotu büyük oranda desteklenmektedir.

5. AB ŞERBETÇİOTU ORTAK PİYASA DÜZENİ

5.1. AB Şerbetçiotu Mevzuat Listesi

Temmuz 2005 itibariyle Şerbetçiotu Ortak Piyasa Düzenini oluşturan 15 adet AB mevzuatı mevcuttur. Bunlar:

1. Şerbetçiotu Ortak Piyasa Düzenine ilişkin 26 Temmuz 1971 tarih ve 1696/71 (EEC) sayılı Konsey Tüzüğü
2. Şerbetçiotuyla ilgili sözleşmelerin kaydı ve verilerin iletilmesi hakkında 20 Mart 1973 tarih ve 776/73 (EEC) sayılı Komisyon Tüzüğü
3. Şerbetçiotunun sertifikasyonu için detaylı kuralları ortaya koyan 28 Nisan 1978 tarih ve 890/78 (EEC) sayılı Komisyon Tüzüğü
4. Şerbetçiotu üretici gruplarının tanınması hakkında 28 Haziran 1972 tarih ve 1351/72 (EEC) sayılı Komisyon Tüzüğü
5. Şerbetçiotunun sertifikasyonuna ilişkin 19 Temmuz 1977 tarih ve 1784/77 (EEC) sayılı Konsey Tüzüğü
6. Şerbetçiotu sektöründeki tanınmış üretici gruplarına Üye Devletler tarafından verilecek yardımın ödenmesi ve yardım geri ödemeleri hakkında 26 Mart 1973 tarih ve 879/73 (EEC) sayılı Konsey Tüzüğü
7. Şerbetçiotu üreticileri için yardım verilmesi ve finansmanı için genel kuralları belirleyen 18 Mayıs 1972 tarih ve 1037/72 (EEC) sayılı Konsey Tüzüğü
8. Şerbetçiotunun üçüncü ülkelerden ithaline ilişkin 21 Aralık 1978 tarih ve 3076/78 sayılı Komisyon Yönetmeliği.
9. Üçüncü ülkelerden ithal edilen şerbetçiotunun beraberinde gelen ispat belgelerinin Topluluk sertifikalarıyla denkliğine ilişkin 21 Aralık 1978 tarih ve 3077/78 sayılı Komisyon Yönetmeliği.
10. Sadece tanınmış şerbetçiotu gruplarına, şerbetçiotu için üretim yardımı verilen Topluluk bölgeleri listesinin oluşturulmasına ilişkin 19 Temmuz 1982 tarih ve 1981/82 sayılı Konsey Yönetmeliği.
11. Şerbetçiotu ile ilgili olarak belirli üretim bölgeleri için özel önlemler sağlayan ve 1986 hasadı için üreticilere yapılacak yardım miktarını belirleyen 22 Eylül 1987 tarih ve 2997/87 sayılı Konsey Yönetmeliği.
12. Şerbetçiotu sektöründe kullanılan tarımsal değişim oranları faaliyetlerine ilişkin 30 Haziran 1993 tarih ve 1793/93 sayılı Komisyon Yönetmeliği.
13. Kuzey Fransa'daki şerbetçiotu üreticileri grubunun tanınmasına ilişkin 02.02.1995 tarih ve 17/95 sayılı Komisyon Kararı.
14. Şerbetçiotu konusunda 1995 hasadı için üreticilere verilecek yardımın miktarını belirleyen 30 Temmuz 1996 tarih ve 1601/96 sayılı Konsey Yönetmeliği.
15. 2997/87 sayılı Konsey Yönetmeliğine uygun olarak Belçika tarafından sunulan şerbetçiotu için tür değiştirme programında yapılacak değişikliği onaylayan 3 Aralık 1997 tarih ve 834/97 sayılı Komisyon Kararı.

5.2. Tanımlar

26 Temmuz 1971 tarih ve 1696/71/EEC sayılı Konsey Tüzüğü'nün 1. Maddesi–3. bendi dâhilinde;

Şerbetçiotu: Tırmanıcı (dişi) şerbetçiotu bitkisinin (*Humulus lupulus*) kozalak olarak anılan yeşile çalan sarı ve oval biçimli, bir çiçek sapına sahip ve en uzun boyutları, genellikle 2–5 cm arasında değişen kuru çiçekleri,

Şerbetçiotu tozu: Şerbetçiotunun öğütülmesi sonucu elde edilen ve şerbetçiotunun bütün doğal unsurlarını içeren ürün,

Yüksek lupulin içeriğine sahip şerbetçiotu tozu: Şerbetçiotunun öğütülerek, yapraklarının, saplarının, çiçek sapından büyüyen dallarının ve “rachid”lerinin bir kısmının mekanik olarak çıkarılması sonucu elde edilen ürün,

Şerbetçiotu özü: Şerbetçiotu veya şerbetçiotu tozundan bir çözücü etkisiyle elde edilen konsantre ürünler,

Karışık şerbetçiotu ürünleri: Yukarıda belirtilen iki veya daha fazla ürünün bir karışımı anlamına gelmektedir.

1696/71/EEC sayılı Konsey Tüzüğü'nün 12 (5). Maddesi dâhilinde; **ilk hazırlık aşamasındaki şerbetçiotları**, ilk kurutma işleminden geçmiş ve paketlenerek satışa hazır hale gelmiş şerbetçiotlarını ifade ederken, **tam üretim yapılan alanlar** ise üretimin üçüncü yılından itibaren tam üretim yapılan alanları ifade eder.

19 Temmuz 1977 tarih ve 1784/77/EC sayılı Konsey Tüzüğü'nün 6. Maddesi dâhilinde;

Şerbetçiotu üretim alanları: Söz konusu Üye Devletler tarafından hazırlanan listedeki üretim alanları veya bölgeleri anlamına gelir. Komisyon, şerbetçiotu üretim alanlarının listesinin AT Resmi Gazetesinde yayımlanmasını temin edecektir.

28 Nisan 1978 tarih ve 890/78/EEC sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 1. Maddesi dâhilinde;

Hazırlanmamış şerbetçiotu: Sadece ön kurutma ve paketlenmeden geçmiş şerbetçiotu;

Hazırlanmış şerbetçiotları: Son kurutma ve son paketlenmeden geçmiş şerbetçiotları;

Tohumlu şerbetçiotları: Ağırlıklarının % 2'sinden büyük bir tohum içeriğiyle pazarlanan şerbetçiotu;

Tohumsuz şerbetçiotları: Ağırlıklarının % 2'sini aşmayan bir tohum içeriğiyle pazarlanan şerbetçiotları;

İzomerize şerbetçiotu özü: İçerisindeki alfa asidin neredeyse tamamının izomerize edildiği öz;

İzomerize şerbetçiotu tozu: İçerisindeki alfa asidin neredeyse tamamının izomerize edildiği öz;

Yeni izomerize Şerbetçiotu ürünleri: Sadece alfa asit içeriği tamamen izomerize edilmemiş aynı zamanda diğer unsurları da bir dereceye kadar az ya da çok değişime uğramış (alfa asit dönüşümünün yapıldığı şartlar ve aşamaya göre) ya da satışa hazır üründen alfa asit içeriği kasten giderilmiş ürünler;

Mühürleme: Resmi denetim altında ve paket açıldığında kapatma aracının hasar göreceği bir şekilde paketin kapatılması;

Kapalı işletim devresi: Resmi denetim altında ve işleme süresince herhangi bir şerbetçiotu veya işlenmiş herhangi bir ürünün ilave edilemeyeceği ya da çıkartılamayacağı bir şekilde gerçekleştirilen şerbetçiotunun işlenmesi veya hazırlanmasına yönelik bir süreç anlamına gelir. Bu kapalı işletim devresi, hazırlanacak veya işlenecek şerbetçiotu ürünleri ve şerbetçiotlarını içeren mühürlü paketin açılmasıyla başlar ve işlenmiş şerbetçiotlarını veya şerbetçiotu ürünlerini içeren paketlerin mühürlenmesiyle sona erer.

Sevkiyat: Aynı işleyici veya aynı birlik üreticisi veya aynı birey tarafından sertifikasyon için sunulan aynı özelliklere sahip bir kaç şerbetçiotu ürünü veya şerbetçiotu paketleri anlamına gelir.

5.3. Şerbetçiotu Ortak Piyasa Düzenine Tabi Ürünler

1696/71 (EEC) sayılı Konsey Tüzüğü'nün 1. Maddesi uyarınca Şerbetçiotu OPD'si aşağıda yer alan ürünlerden oluşur.

CN (GTİP) Kodu	Ürünün Tanımı
1210	Şerbetçiotu kozalakları, yaş veya kurutulmuş, ezilmiş, un haline getirilmiş veya ufaltılmış; lupulin

Pazarlamaya ve üçüncü ülkelerle ticarete ilişkin kurallar aşağıdaki ürünler için de geçerlidir.

CN (GTİP) Kodu	Ürünün Tanımı
1302 13 00	Şerbetçiotunun bitkisel özsuğu ve özü

5.4. Şerbetçiotunun Pazarlanması

5.4.1. Sertifikasyon Prosedürü

Toplulukta üretilen veya bunlardan hazırlanan ya da üçüncü ülkelerden ithal edilen şerbetçiotları ve şerbetçiotu ürünleri, bir sertifikasyon prosedürüne tabi olduğu zaman, sadece sertifika düzenlendiği zaman pazarlanabilir veya ihraç edilebilir. Sertifika sadece Tablo 10'da belirtilen minimum kalite gerekliliklerine sahip ürünler için düzenlenebilir. Şerbetçiotunun nem içeriğiyle ilgili olarak minimum pazarlama gerekliliklerine uyması durumu, bir kontrol organı tarafından onaylanmalıdır ve bu durumda Üye Devletler, kullandıkları kontrol metotlarını Komisyon'a ileteceklerdir. Şerbetçiotunun nem içeriği haricindeki minimum pazarlama gerekliliklerine uyması ise, normal ticari uygulama uyarınca kontrol edilecektir.

Hazırlanmış şerbetçiotu ürünleri için sertifika ise, sadece bu ürünlerdeki alfa asit içeriğinin, bunların hazırlandığı şerbetçiotlarında bulunandan daha düşük olmaması durumunda düzenlenecektir.

Tablo 10. Şerbetçiotu Kozalakları İçin Minimum Pazarlama Gereklilikleri

Özellikler	Açıklamalar	Maksimum içerik (ağırlıkça %)	
		Hazırlanmış şerbetçiotları	Hazırlanmamış şerbetçiotları
(a) Nem	Su içeriği	12	14
(b) Yapraklar ve saplar	Sarmaşık dallarından gelen yaprak parçacıkları, sarmaşık dalları, yaprak veya kozalak strigs, sap olarak sınıflandırılacak, kozalak strigs en az 2.5 cm uzunluğunda olmalıdır	6	6
(c) Şerbetçiotu atığı	Makine hasadından kaynaklanan, rengi koyu yeşil ve siyah arasında değişen ve ►M6 genellikle kozalaklardan gelmeyen küçük parçacıklar; maksimum içerikler ağırlığı %2'ye kadar varan onaylanacaklardakinden başka şerbetçiotu çeşitlerine ait partikülleri içerebilirler.	3	4
(d) "tohumuz şerbetçiotları" durumunda tohum	Olgun kozalak meyvesi	2	2

Kaynak: 1784/77/EEC Sayılı Konsey Tüzüğü

Üye Devletler sertifikasyon işlemini yapacak ve sertifikasyon sisteminin uygunluğunu temin etmekten sorumlu olacak yetkili makamları ve resmi kurumları belirler. Sertifikasyon, pazarlamanın ilk aşamasında yani ürün satışa sunulmadan önce ve her halükarda işlenmeden önce, Üye Devletler tarafından resmi denetim gözetiminde yapılacaktır. Sertifikasyon prosedürleri, Üye Devletler tarafından onaylanan sertifikasyon merkezleri veya sertifikasyon depoları olarak bilinen kuruluşlarda ve çiftlikte yerine getirilir.

Şerbetçiotu; sertifikasyon merkezi veya depoda hazırlandığında, sertifika, hazırlama sonrasına dek tanzim edilmeyecek ve orijinal hazırlanmamış şerbetçiotlarının her sevkiyatına üreticinin adı ve adresi, hasat yılı, çeşit, üretim yeri, arazi kayıt referansı veya bunun resmi eşdeğerini belirten ve sevkiyattaki paket sayısını içeren üretici tarafından imzalanmış yazılı bir **beyanname** eşlik eder. Bu beyanname, mutlaka sertifika tanzim edilinceye kadar ve herhangi bir işlem ya da karıştırma işlemi boyunca şerbetçiotu sevkiyatına eşlik edecektir.

Sertifikasyon prosedürü; sertifikaların tanzimi, paketlerin işaretlenmesi ve mühürlenmesini içerir. İşaretleme, mühürlemeyi müteakip denetim altında ürünün işaretleneceği paketleme biriminde yerine getirilecektir.

Sertifika ve her bir paket üzerindeki özellikler sertifikanın kanıtını teşkil eder.

Paketin taşıyacağı hususlar: Her bir paket, Topluluk dillerinden birinde, aynı boyutta silinmez ve okunabilir karakterlerle en azından aşağıdaki hususları taşıyacaktır.

- a. Tohumlu ya da tohumuz şerbetçiotu durumunda, duruma bağlı olarak, hazırlanmış şerbetçiotu veya hazırlanmamış şerbetçiotu kelimelerini içeren ürün tanımı,
- b. Çeşit ya da çeşitler,
- c. Sertifikanın referans numarasını tanımlayan bir işaret.

Sertifikanın taşıyacağı hususlar: Sertifika en azından aşağıdaki hususları içerecektir. Şerbetçiotu durumunda

- a. Ürün tarifi
- b. Sertifikanın referans numarası: Sertifikasyon merkezi, Üye Devlet, hasat yılı ve ilgili sevkiyatı belirten kodlardan oluşacaktır. Bu numara herhangi bir sevkiyattaki tüm paketler için aynı olacaktır.
- c. Net ve/ veya brüt ağırlık
- d. Şerbetçiotu üretim bölgesi
- e. Hasat yılı
- f. Çeşit

Ayrıca şerbetçiotundan hazırlanan ürünlerde; üsttekilere ilaveten, işleme yeri ve tarihi de sertifikada yer almalıdır.

Uygun şekilde tohumlu şerbetçiotu ya da tohumuz şerbetçiotu kelimelerini ve her Üye Devletin kendi dilinde "sertifikalı ürün" ibaresini taşıyacaktır.

Bir araştırma enstitüsü adına bir üretici tarafından veya enstitüye ait bir arazi üzerinde araştırma enstitüsü tarafından üretilen şerbetçiotu durumunda yahut geliştirme esnasında deneysel türlerden elde edilen şerbetçiotu durumunda, paket ve sertifikanın taşıyacağı hususlarda atfedilen çeşit veya çeşitlerin özellikleri, türü tanımlayan bir isim ya da numara ile yer değiştirebilir.

Şerbetçiotu OPD'sine tabi ürünlerden birinin paketlemesi değişirse, daha öte bir işlemde geçirmeyle ya da geçirmeksizin, bu ürün yeni bir sertifikasyon prosedürüne tabi olacaktır. Ancak; ürün piyasaya çıktığında şerbetçiotu tozu ve şerbetçiotu özünü içeren ürünlerde herhangi bir paketleme değişikliğinin yapılabilmesi için resmi görevlilerin onayı gerekmektedir. Ayrıca, ürünü herhangi bir işlemde geçirmeksizin bir paketleme değişikliği yapıldığında ürün, aşağıdakileri içeren yeni bir sertifikasyon prosedüründen geçecektir.

- yeni paketlerin işaretlenmesi,
- paketlerin değiştirilmesi ve işaretlemenin asıl sertifika üstüne girdisi.

Hazırlanmış Şerbetçiotları için İşleme ve Denetleme: Bir bira fabrikasının kendi arazisi üzerinde hasat edilen ürünler ve o bira fabrikası tarafından işlenmiş ya da doğal halde kullanılan ürünlerin istisnasıyla sadece Toplulukta sertifikalanan şerbetçiotu, Toplulukta hazırlanan sertifikalı şerbetçiotu ürünleri, üçüncü ülkelerden ithal edilen şerbetçiotu; şerbetçiotundan hazırlanan ürünlerin üretiminde kullanılabilir.

Hazırlanmamış olarak onaylanan şerbetçiotundan üretilen hazırlanmış şerbetçiotu, hazırlama işlemi kapalı işletim devresi içinde olmadıkça onaylanmayabilir. Her durumda, hazırlama işlemi öncesinde orijinal şerbetçiotlarının sevkıyatına, bir numara verilecektir. Bu numara, hazır şerbetçiotları için tanzim edilen sertifika üzerinde görünmelidir. Onaylanmak amacıyla bir bira fabrikasının kendi arazisi üzerinde hasat edilen ürünler ve o bira fabrikası tarafından işlenmiş ya da doğal halde kullanılan ürünlerin istisnasıyla sadece Toplulukta sertifikalanan şerbetçiotu, Toplulukta hazırlanan sertifikalı şerbetçiotu ürünleri üçüncü ülkelerden ithal edilen şerbetçiotu, şerbetçiotundan hazırlanan ürünler kapalı bir işletim devresi içinde üretilmelidir.

Glikoz şurubu ve şerbetçiotlarından hazırlanan sıcak su özü istisnasıyla sadece, Toplulukta sertifikalanan ve hazırlanan şerbetçiotu ürünleri ile üçüncü ülkelerden ithal edilen şerbetçiotu, sadece onaylandıkları zaman kapalı işletim devresine girebilir.

Şerbetçiotu ürünlerinin üretimi durumunda, önceden bildirilmeksizin ve düzenli olarak şerbetçiotu işleme tesislerinde örnek kontrollerini gerçekleştirmek suretiyle resmi görevliler, işlemenin yer aldığı tüm süreçte bulunacak ve işlemenin her aşamasına nezaret edeceklerdir.

Şerbetçiotu işleme tesislerinin operatörleri, sertifikasyon sistemiyle uyumu sağlamaktan sorumlu resmi organların temsilcileri yanında, işleme tesislerinin teknik düzenlemesiyle ilgili tüm bilgiyi, sertifikasyon sisteminin uyumluluğunu sağlamaktan sorumlu olan resmi ulusal organların temsilcilerine sağlayacaktır.

Şerbetçiotu işleme tesislerinin operatörleri, işlenen şerbetçiotlarının kütle iş miktarı ile ilgili kesin kayıtları tutacaklardır. İşlenecek her bir şerbetçiotu partisi için girdi ürünleri ve işlenmiş ürünlerin ağırlığına ilişkin detayları içeren ve aynı zamanda kullanılmış şerbetçiotu, kabul edilmeyen şerbetçiotu materyallerini ve varsayılan nem kaybının da dâhil olduğu detayları içeren kayıtlar tutulacaktır.

Sertifikasyon sistemiyle uyumu sağlamaktan sorumlu resmi organların temsilcileri, önceden bildirilmeksizin ve düzenli olarak şerbetçiotu işleme tesislerinde örnek kontrollerini gerçekleştireceklerdir. Bu kontroller, bu paragrafta bahsedilen temsilcilerin çalışmasının; sertifikalı ürünlerin rekabet edemezliği, şerbetçiotlarına eşlik eden sertifikalar ile yukarıda bahsedildiği şekilde kaydedilen kütle iş miktarının; muayenesinden oluşacaktır. Bir yıl süresince gerçekleştirilecek kontrollerin sayısı şerbetçiotu işleme tesisi başına beşten az olmayacaktır.

Üye Devletler, 30 Haziran'dan önce her yıl belirtilen tarihten önceki yıl boyunca gerçekleştirilmiş olan sertifikasyon bakımından denetleme önlemlerinin sonuçları ve tipi, sıklığını Komisyona rapor edecektir.

Harmanlama: Şerbetçiotu OPD'ye tabi ürünler; dolaşımdayken sadece sertifikasyon merkezlerinde veya sertifikasyon depolarında denetim altında harmanlanabilir. Harmanlama için şerbetçiotu, aynı hasat ve aynı üretim bölgesinden gelmeli ve aynı çeşitten olmalıdır.

Bununla birlikte, Topluluk menşeli şerbetçiotu ve farklı çeşit ve farklı üretim bölgelerinden olması haricinde aynı hasattan gelen Toplulukta hazırlanan şerbetçiotu ürünleri, ürüne eşlik eden sertifikanın aşağıdakileri belirtmesi şartıyla, şerbetçiotu özü ve şerbetçiotu tozu üretiminde harmanlanabilir.

- a. Kullanılan çeşitler, üretim alanları ve hasat yılı;
- b. Harmanda kullanılan her bir çeşidin yüzde ağırlığı; şerbetçiotu ürünleri, şerbetçiotu ürünlerinin üretimi için şerbetçiotu kozalakları ile birlikte kullanılmışsa veya farklı şerbetçiotu ürünleri kullanılmışsa, girdi ürünlerin hazırlanması için kullanılmış şerbetçiotu kozalaklarının miktarına dayanan her bir çeşidin % ağırlığı,
- c. Kullanılan şerbetçiotu ürünleri ve şerbetçiotu için basılan sertifikaların referans numaraları.

Onayın Geri Çekilmesi: Şerbetçiotu ürünlerinin hazırlanmasında izin verilmeyen unsurların kullanılması veya sertifikada yer alan bilgilerin doğru olmadığı anlaşılırsa veya eğer kasıtlı hareket veya ciddi kusur, tesis işlemecisi veya çalışanlarına yüklenecek olursa, sorgulanan Üye Ülke bu işleme tesisinden sertifikasyon merkezi olarak onayı geri çeker.

Onay, geri çekim tarihini müteakip en azından 12 aylık bir süreç için geri verilmeyebilir. İşletmecinin talebi üzerine, onay, iki yılı müteakip veya ciddi durumlarda, en geç geri çekim tarihini müteakip üç yıl sonra geri verilir.

Sertifikalı bir sevkiyatın dağıtıldıktan sonra, Topluluk sınırları dahilinde yeniden satılması durumunda, ürüne, tanzim ajansının adı ve sertifika numarasını ifade eden satıcı tarafından düzenlenen ticari bir belge ya da bir fatura eşlik etmelidir. Aynı zamanda fatura ya da ticari belge, sertifikadan alınmış aşağıdaki bilgileri de taşımalıdır:

- a. kozalak halindeki şerbetçiotu için:
 - Ürünün ismi,
 - Brüt ve/veya net ağırlık,
 - Üretim yeri,
 - Hasat yılı,
 - Çeşit
- b. şerbetçiotu ürünleri için, işleme yeri ve tarihi ile birlikte yukarıda verilen bilgiler.

Üye Devletler, üretim bölgeleri ve alanlarının bir listesini Komisyona ileteceklerdir.

Şerbetçiotu OPD'sini oluşturan ürünler ve üçüncü ülkelerden gelen ürünler, sadece bunların kalite standartları, Topluluk içinde üretilen ürünler veya bunların türevleri için kabul edilen minimum pazarlama limitlerine en azından eşdeğer olduğu durumlarda ithal edilebilir. Şerbetçiotu OPD'sini oluşturan ürünler, bunlara, menşe ülkesi otoriteleri tarafından hazırlanan ve yukarıda bahsedilen sertifikaya denk olarak tanınan bir **şahadetname** eşlik ettiği takdirde, belirtilen kalite standartlarına sahip olduğu kabul edilecektir. Bu şahadetnamelerin denkliği, Topluluk organlarınca doğrulanacaktır.

Kontrol Prosedürü: Bazı şerbetçiotu ürünleri ise, sertifikasyon prosedüründen farklı olarak, bir kontrol prosedürüne tabidir. Kontrol prosedürüne tabi olacak ürünler ise aşağıdakilerden oluşur:

- a. Bir bira fabrikasının kendi arazisi üzerinde hasat edilen ürünler ve o bira fabrikası tarafından işlenmiş ya da doğal halde kullanılan ürünler,
- b. İzomerize şerbetçiotu özü,
- c. İzomerize şerbetçiotu tozu,
- d. Bira fabrikasının kendisi tarafından kullanılması şartıyla, Şerbetçiotu türevleri ürünler ve bir bira fabrikasının adına sözleşme hükümlerine göre işlenmiş ürünler,
- e. Kendi kullanımları için özel şahıslara satışa yönelik küçük paketlere konan şerbetçiotları ve şerbetçiotu türevi ürünler.

Kontrol prosedürü aşağıdakileri kapsar:

- a. Bira fabrikasının sahip olduğu arazi üzerinden hasat edilen ve bira fabrikası tarafından doğal veya işlenmiş halde kullanılan şerbetçiotu durumunda, her bir mahsul açısından, bira fabrikası, 1 Kasımdan önce Üye Devletlerin sertifikasyon işlerini yapmak

üzere belirlediği yetkili makamlar ve resmi kurumlar olan kontrol organına; yetiştirilen çeşitler, hasat edilen miktar, üretim yerleri ve dikim alanlarının bir beyanı ile birlikte arazi kayıt referansları veya bunların resmi bir dengini gönderecektir. Böylece, bira fabrikasının kendisinde şerbetçiotunun doğal halde kullanıldığı veya işlendiği durumlarda daha fazla kontrollere gerek duyulmayacaktır. Tüm diğer durumlarda, kontrol, orijinal şerbetçiotlarının denklik şahadetnamesi veya sertifikasının referans numarası hariç, aşağıda (c) altında tanımlananlarla aynı olacaktır.

b. İzomerize şerbetçiotu özleri, izomerize şerbetçiotu tozları ve Ek VI'da sıralanan yeni izomerize şerbetçiotu ürünleri durumunda, işleyici 31 Aralıktan geç olmamak kaydıyla, üretilen ve pazarlanan miktarları kontrol organına beyan edecektir.

c. Paket “izomerize şerbetçiotu özü”, “izomerize şerbetçiotu tozu” veya “izomerize yeni şerbetçiotu ürünü” kelimelerini taşımalı ve ağırlık veya hacmini, orijinal çeşidini, kullanılan ürünü ve kullanılan ürün yüzdesini belirtmelidir.

d. Şerbetçiotu türevi ürünler ve bir bira fabrikasının adına sözleşme kapsamında işlenen ürünler durumunda ve bu ürünlerin bira fabrikasının kendisi tarafından kullanılması şartıyla, sertifikasyon kurumu, şerbetçiotu işleneceği tesise girdiğinde, işleme sırasında en azından aşağıdaki hususların üzerine girileceği bir belge tanzim edecektir:

1. Sözleşmeyi tanımlayan bir referans,
2. Alıcı bira fabrikası,
3. İşleme tesisi,
4. İşlenen ürünün bir tanımı,
5. Orijinal şerbetçiotlarının denklik şahadetnamesi veya sertifikasının referans numarası,
6. İşlenen ürünün ağırlığı.

Bu belgeye, aynı zamanda paket üstünde de yer alması zorunlu olan bir referans numarası verilecektir. Şerbetçiotlarının harmanlanması durumunda, aşağıdaki ek işaret, belge ve paket üstüne eklenecektir: “Kendi kullanımına yönelik şerbetçiotu karışımı; pazarlanmayabilir”

e) Özel şahısların kendi kullarımlarına yönelik özel şahıslara satış amacıyla küçük paketlere konan şerbetçiotları ve şerbetçiotu ürünleri durumunda, paketin ağırlığı aşağıdaki sınırları aşmayabilir:

- kozalak veya toz halinde 1 kg,
- öz, toz ve yeni izomerize ürünler halinde 300 gr.

Ürünün bir tanımı ve ağırlığı paket üstünde yer almalıdır.

5.5. Arz Sözleşmeleri

Topluluk içinde üretilen şerbetçiotlarının arz edilmesine ilişkin olarak bir üretici veya üretici birliği ile bir alıcı arasında yapılan herhangi bir sözleşmenin, her üretici Üye Devlet tarafından bu amaçla oluşturulmuş olan kurumlar tarafından tescil edilmesi gereklidir.

Şerbetçiotuyla ilgili sözleşmelerin kaydına ilişkin hususlar, 20 Mart 1973 tarih ve 776/73/EEC sayılı Komisyon Tüzüğü ile belirlenmiştir.

Bir veya birden fazla hasat dönemi için, üzerinde anlaşılmış fiyat düzeyinde spesifik arz miktarlarına ilişkin olan ve ilgili birinci hasat yılının 1 Ağustos'undan önce yapılan sözleşmeler, “önceden yapılmış sözleşmeler” olarak adlandırılmakta olup, bunların yazılı olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Önceden imzalanan her bir sözleşmenin kopyası, üretici veya tanınmış üretici grubu tarafından, düzenlenmesini müteakip bir ay içerisinde, sözleşmeleri kaydetmek üzere her bir

Üye Devlet tarafından belirlenen organlara iletilecektir. Bu organ, önceden imzalanan sözleşmeler ile bu şekilde düzenlenmeyen sözleşmeler arasında ayırım yaparak, geçerli tüm teslimatları kaydetmektedir. Kayıt, belirtilen organa satıcı tarafından iletilecek makbuzlu faturaların kopyası temelinde yapılır.

Üye Devletler, sözleşmelerin tescili hakkında periyodik olarak Komisyona istatistiksel bilgi verirler.

5.6. Üretici Grupları

1671/76 sayılı Konsey Tüzüğü kapsamında “üretici grupları”, sadece veya ulusal mevzuatın izin vermesi durumunda, çoğunlukla şerbetçiotu üreticilerinin oluşturduğu ve belirli bazı amaçlara ulaşmak için üreticilerin inisiyatifleriyle oluşturulmuş olan gruplar anlamına gelmektedir. Birlik ise, üretici gruplarının amaçlarının aynısını izleyen ve bir Üye Devlet tarafından tanınan üretici grupları birliğini ifade etmektedir.

Anılan Konsey Tüzüğünde belirtilen amaçlar; üyelerinin bütün üretimlerinin pazarlanması, gerekli olduğu takdirde, belirlenenden daha yüksek bir fiyattan şerbetçiotlarının satın alınması yoluyla piyasanın istikrara kavuşturulması, üretimin planlanması ile tür dönüşümü, destek, entegre koruma vs. yoluyla ürünün geliştirilmesi, üretim ve hasat faaliyetlerinin geliştirilmesi ve Üye Devletler tarafından verilen yardımın tahsisi vb.dir.

5.6.1. Üretici Gruplarının Tanınması

Üretici gruplarının tanınmasına ilişkin ayrıntılı kurallar, 28 Haziran 1972 tarih ve 1351/72 sayılı Komisyon Tüzüğü ile belirlenmiştir.

Üreticilerin piyasa şartlarına uyum sağlamalarına yardımcı olmak, şerbetçiotu üretimini düzenlemek ve yardımları üreticilere dağıtmak gibi amaçlara sahip üretici grupları ve bu grupların oluşturduğu birlikler, tanınma talebinde bulunmaları ve belirli şartları yerine getirmeleri üzerine, Üye Devletler tarafından tanınabilmektedir. Üretici gruplarını ve onların birliklerini tanımaya yetkili otorite, kendi ülkesinde üretici grubu veya birliğinin kayıtlı ofisine sahip olan Üye Devlettir.

Üye Devletler tarafından tanınmak için üretici grupları, öncelikle, asgari 60 hektarlık alan ve en azından yedi üreticiyi kapsamalıdır. Üretici gruplarının birliği ise, en azından 500 hektarlık kayıtlı alanları kontrol etmelidir. Yine de, bir Üye Devlette, şerbetçiotu ekili tüm alanın 1000 hektardan daha az olduğu yerlerde, gerekli görülen asgari alan 250 hektara eşit olacaktır.

Tanıma almak isteyen üretici grupları, üretim ve üreticinin kendisince veya üretici grupları durumunda, üyeleri tarafından şerbetçiotunun toptan satışa veya kullanıcı endüstrilerine satışı anlamına gelen ilk pazarlama aşamasına ilişkin ortak kuralları uygulamakla yükümlüdür. Burada bahsedilen ortak kurallar, üretim ve pazarlamayla ilgili yazılı kurallardan oluşmakta olup, genel olarak, bir veya daha fazla belirli türlerin kullanımını, belirli ekim ve bitki koruma yöntemlerine uygunluğu, hasat etme, kurutma ve pazarlama için hazırlamayı, grup tarafından yapılan satışlarla ilgili genel hükümleri, üreticilerin kendilerinin satış yapmasına izin verildiği miktarlara ve bu satışlarla ilgili kurallara ilişkin hükümleri içermektedir.

Üretici gruplarının tanınmak için uymak zorunda olduğu kurallardan bir diğeri, kendilerine üye olan üreticilerin, üretime ilişkin ortak kurallara ve üretilecek türlere ilişkin kararlara uyması ve grup veya birlik kanalıyla bütün üretimi pazarlaması konularında kendi içtüzüklerine bir yükümlülük ilave etmeleridir. Şerbetçiotu sektöründeki üretici gruplarının en önemli rolü, ürünün pazarlanması bakımından ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, üretici grupları, üyelerinin ürünlerinin bir kısmını kendilerinin pazarlamasına izin verebilmektedir. Bu durumda grup, satış fiyat düzeylerini izleme hakkına sahiptir. Önerilen fiyat konusunda bir

anlaşmazlık olduğunda, grup, şerbetçiotlarını daha yüksek bir fiyattan kendisi satın almak ve yeni bir alıcı bulmak zorundadır. Bütün üretimin gruplar aracılığıyla pazarlanması yükümlülüğüne getirilen diğer bir esneklik, grup bilgilendirildiği takdirde, üreticiler tarafından gruba katılmadan önce yapılan satış sözleşmelerinin kapsadığı ürünlerin hariç tutulmasıdır.

Bu koşulların yanı sıra üretici grupları, ekonomik olarak uygulanabilir bir faaliyetin varlığını kanıtlamak, kendi faaliyet alanları kapsamında, özellikle uyruklu veya kuruluş yeri açısından, Topluluk üreticileri veya grupları arasında herhangi bir ayırım gözetmemek, içtüzüğe uyum sağlamayı üstlenen bütün üreticilere, ayırım gözetmeksizin, bir gruba dahil olma hakkını garanti etmek, kendi içtüzüklerine, üyelikten çıkmaya ilişkin hükümler dahil etmek, tüzel kişilik veya yeterli tüzel kapasiteye sahip olmak, kendi içtüzüklerine, tanınmaları açısından, faaliyetler için ayrı hesap tutma yükümlülüğünü dahil etmek ve Toplulukta başat bir konuma sahip olmamak zorundadır.

Tanımaya başvurusunda bulunan üretici grubu, söz konusu başvuruya, kendi iç tüzüğünü, grup adına hareket etmeye yetkili şahısların adlarını, tanınma talebini doğrulayan faaliyetlerin bir listesini ve asgari alan ve üretici sayısını gösteren belgeyi de eklemek zorundadır.

Üye Devletler, başvurunun alınmasını müteakip üç ay içerisinde tanınma başvurusu hakkında karara varırlar. Bir grubun tanınması, tanınma için ortaya konan koşullar artık yerine getirilmiyorsa veya bu tip bir tanınma yanlıştır bilgiye dayanıyorsa geri alınır. Tanınma, eğer sahtekârlıkla elde edilmiş veya o amaçla kullanılmaktaysa geriye dönük etkili olarak geri çekilir.

5.7. Üreticilere Yapılan Yardım

18 Mayıs 1972 tarih ve 1037/72 sayılı Konsey Tüzüğü ile ortaya konulmuş olan şerbetçiotu üreticilerine ilişkin yardım sistemi, 2003 Ortak Tarım Politikası reformu ile değiştirilmiş bulunmaktadır.

Eski destek sistemi kapsamında bütün tür grupları için, 1996 hasadından itibaren dokuz yıllık bir dönem için (2005'e kadar), sadece ürünün hasat edildiği kayıtlı alanlar için, hektar başına 480 Euro'luk bir yardım verilmekteydi. Yardım, genel olarak üretici gruplarına; bir üreticinin, üye olduğu grubun bulunduğu Üye Devletten farklı bir devlette yerleştiği durumlarda ise üreticinin yerleşmiş olduğu Üye Devletin yetkili otoriteleri tarafından doğrudan o üreticiye verilmekteydi. Bu çerçevede Üye Devletler, şerbetçiotu ekilen alanların beyanı ve kaydına ilişkin bir sistem yürürlüğe sokmak ve her bir üreticiyi ve şerbetçiotu alanlarını kayıt altına almaya yetkili olan ve kaydın kontrolü ve muhafazasından sorumlu olan kurumlar tayin etmekle yükümlüydü. Ayrıca, bir üretici grubunun tüm ürününü satmadığı durumlarda, grup, üyelerinin diğer çeşitleri üretmesini teşvik etmek veya başka yapısal önlemler getirmek amacıyla, yardımın % 20'sini elinde tutma imkanına sahipti.

Bunun yanı sıra 2003 hasadına kadar Üye Devletler, bitkilerin sökülmesini veya geçici nadası teşvik etmek amacıyla, bu önlemleri uygulayan üreticilere, hasat yaptıkları zaman alacakları yardıma denk bir yardım miktarını (480 Euro/ha) verebilmekteydi. Bu programlara katılım, Üye Devletler ve üretici grupları için ihtiyari idi ve gönüllülük esasına dayanmaktaydı.

Ancak, yukarıda bahsedilen 2003 Reformu kapsamında, 2005'ten itibaren şerbetçiotu için verilen destek biçim değiştirmiş ve üretimden bağımsız tek ödeme programı kapsamına dahil edilmiştir. Bununla birlikte Üye Devletler, üretim bölgelerindeki spesifik üretim koşulları veya spesifik durumları göz önünde bulundurmamak amacıyla, ulusal tavanın azami % 25'ini üreticilere ve/veya üretici örgütlerine tahsis edebilecektir.

Üye Devletlere, 31 Aralık 2005 tarihine kadar bir geçiş döneminden faydalanma seçeneği tanınmıştır. Bu durumda, 2005 hasadı için, 2004 için belirlenen yardımlar ve mevcut özel geçici önlemler uygulanacaktır.

5.8. Üçüncü Ülkelerle Ticaret

Üçüncü ülkelerle ticarete Şerbetçiotu OPD'sini oluşturan ürünlere Ortak Gümrük Tarifesindeki vergi oranları uygulanır. Bu oran, 2005 itibariyle 1210 tarife pozisyonunda yer alan “şerbetçi otu kozalakları (taze veya kurutulmuş, dane, toz veya pellet şekline getirilmiş olsun olmasın); lüpülin”lerde % 5.8, 1302 13 00 tarife pozisyonunda yer alan “şerbetçi otundan elde edilen bitkisel özsu ve hülusalalar”da ise %3.2'dir. Her iki tarife pozisyonundaki ürünlerde koruma oranı Topluluğun DTÖ'ye konsolide ettiği tavan oranına eşittir. Ülkemizin bahse konu ürünlerde gümrük vergisi ise sırasıyla %27 ve %3.2'dir. 1302 13 00, tarım ürünlerini sıralayan Roma Anlaşması II sayılı eki'nde yer almadığından ülkemizle Topluluk arasındaki Gümrük Birliği kapsamında yer almaktadır. Bu çerçevede, anılan üründe Türkiye Topluluğun OGT'sini üstlenmiş bulunmaktadır. Sonuç itibariyle, ülkemiz yalnızca 1210 tarife pozisyonunda yer alan ürünler bakımından OGT'yi üstlenecektir. Toplulukta bahse konu gümrük vergilerinin haricinde, üçüncü ülkelerle ticarete, gümrük vergisine eş etkili herhangi bir vergi koymak, herhangi bir miktar sınırlaması veya eş etkili önlem uygulamak yasaklanmıştır.

Şerbetçiotu ürünlerine ilişkin Topluluk piyasasının ithalat veya ihracat nedeniyle ciddi şekilde etkilenmesi veya etkilenme olasılığının ortaya çıkması durumunda, bu sorunlar veya tehditler sona erene kadar, üçüncü ülkelerle ticarete uygun önlemler alınabilir. Bu önlemlere ilişkin genel kurallar ile Üye Devletlerin hangi durumlarda ve hangi sınırlar kapsamında korumacı önlemler alabilecekleri Konsey tarafından belirlenir. Bu tür sorunlar ortaya çıktığı takdirde, Komisyon, Üye Devletlerin talebi üzerine veya kendi inisiyatifiyle, gerekli önlemler alınmasına karar verecek ve Üye Devletleri durumdan haberdar edecektir. Konsey, nitelikli çoğunlukla, sözkonusu önlemi değiştirebilir veya yürürlükten kaldırabilir. Öte yandan, Toplulukta bahse konu Ortak Piyasa Düzeni kapsamında yer alan ürünlerde ihracat iadesi mekanizmasının bulunmadığı dikkati çekmektedir. Bahse konu teşvik sistemi ülkemizde bazı ürünler bakımından kullanılmakla beraber bu ürün grubunda DTÖ kapsamında ihracat teşviği verilmesi yönünde taahhütümüz bulunmadığından kullanılamamaktadır.

6.YENİ ÜYE 10 ÜLKENİN VE 2 ADAY ÜLKENİN MÜZAKERE POZİSYONLARI

Letonya, Litvanya, Kıbrıs Rum Yönetimi, Slovenya, Malta ve Estonya şerbetçiotu OPD'si ile ilgili hiçbir düzenleme, geçiş süresi veya istisna talep etmemiş ve bu alandaki AB müktesebatını tamamen kabul etmiştir.

Slovakya 1981/82/EEC sayılı tanınmış üretici birliklerine şerbetçiotu yardımı yapılacak Topluluk Bölgelerine ilişkin Tüzüğe istinaden bir talepte bulunmuş ve Katılım Antlaşmasında Slovakya, şerbetçiotuna ilişkin üretim desteğinden yararlanacak bölgeler listesine eklenmiştir.

Çek Cumhuriyeti, Toplulukta yetiştirilen şerbetçiotu çeşitlerinin çeşitli gruplarının listesini belirleyen 6 Temmuz 1977 tarihli 1517/77 (EEC) sayılı Komisyon Tüzüğüne istinaden *Sladek-grup A (aromatik şerbetçiotu çeşitleri) Bor, Preminant- grup B (acı şerbetçiotu çeşitleri)* çeşitlerinin bu tüzüğün ekine dahil edilmesini talep etmiştir. Ayrıca 1981/82/EEC sayılı tanınmış üretici birliklerine şerbetçiotu yardımı yapılacak Topluluk Bölgelerine ilişkin Tüzüğe istinaden bir talepte bulunmuş ve Katılım Antlaşmasında sadece şerbetçiotuna ilişkin üretim desteğinden yararlanacak bölgeler listesine eklenmesi talebi yer almıştır.

Polonya, yetkili sertifikasyon organları ve şerbetçiotu üretim alanlarının tanımlanmasına ilişkin bir listenin Komisyon'a verilmesi için katılımdan sonra dört aylık bir sürenin verilmesi

ve AB’de yetiştirilen şerbetçiotu çeşitlerinin listesine Polonya’ya özgü şerbetçiotu çeşitlerinin eklenmesini talep etmiştir. Bu taleplerle ilgili olarak Katılım Antlaşmasında herhangi bir düzenleme, geçiş süresi ve istisna yer almamıştır.

Yeni üye olacak iki devletten biri olan Romanya, şerbetçiotu üreticilerine yönelik Topluluk destek programının katılım tarihinde tamamen yaşama geçirilmesini talep etmektedir. Bulgaristan ise maddi yardım alabilmek amacıyla ekilebilen şerbetçiotu çeşitlerinin 1517/77/EEC sayılı Tüzük listesine dâhil edilmesi için bilgi sağlamış, AB’de buna karşılık olarak Bulgaristan’ın katılımından sonra Şerbetçiotu İdari Komitesi prosedürü dâhilinde 1517/77 sayılı Tüzüğün ekine şerbetçiotu çeşitlerinin girmesini düşünmek için hazır olduğunu ifade etmiştir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

1. 1696/71 sayılı Konsey Tüzüğü dikkate alınarak Ülkemizde Şerbetçiotu üretimini ve sektörünü düzenleyici bir mevzuata ihtiyaç duyulacaktır.

2. 28 Haziran 1972 tarih ve 1351/72 sayılı Komisyon Tüzüğü şerbetçiotu sektöründeki üretici gruplarının tanınması konusunda gerekli koşullar ve genel kuralları ortaya koymaktadır. Bu tüzük dâhilinde yer alan “üretici grupları asgari 60 ha’lık alanı ve en azından 7 üreticiyi kapsamalıdır” ifadesi Ülkemizde mevcut dikim alanlarının küçüklüğü nedeniyle Türkiye AB’ye üye olduğu takdirde, oluşturulacak üretici gruplarının 60 ha koşulunu yerine getirmesinde güçlüklerle karşılaşmasına neden olacağından bu durumun hassasiyeti dikkate alınmalıdır.

3. Türkiye AB müzakereleri sürecinde, Bilecik ili ve Pazaryeri ilçesinin, şerbetçiotu üretim bölgesi olarak tanınması için 1981/82 sayılı tanınmış üretici birliklerine şerbetçiotu yardımı yapılacak Topluluk Bölgelerine ilişkin Tüzüğe istinaden üretim desteğinden yararlandırılacak bölgeler listesine dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

4. Bölgesinde tek şerbetçiotu kooperatifi olan Ot-GÜL Koop.’un üretici grubu haline dönüştürülmesi ve yapısının güçlendirilmesi, ayrıca bölgesinde en büyük sözleşmeli şerbetçiotu üreticisi olan ve bunu işleyen TARBES A.Ş.’nin üretici grubu olarak tanınması gereklidir.

5. Türkiye AB’ye üye olduğu takdirde, Ülkemizde geliştirilen ekonomik önemi olan tescilli şerbetçiotu çeşitlerinin (Efes Aroma, Ege, Erciyas, Güney, Tarbes 99, Anadolu 99, Pazaryeri 2000 vb.) 1517/77 sayılı Tüzük listesinin ekine dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

6. Ülkemizde şerbetçiotu ile ilgili TSE 2738 Şerbetçiotu Standardı mevcut olup, standart; tanım, kapsam, sınıflandırma, piyasaya arz, numune alma, muayene ve deneyleri içermektedir. Söz konusu standardın, 890/78/EEC sayılı Komisyon Tüzüğü dikkate alınarak revize edilmesi gereklidir.

7. AB’deki OPD’ye yönelik mevcut idari yapılar dikkate alındığında Ülkemizde de OPD kapsamında şerbetçiotuna yönelik politikaları belirleyecek, sertifikasyon, denetleme, fiyat takibi, istatistiksel kayıtların ve bilgilerin takibi, üretici grupları ve birliklerinin kontrolü ve denetlenmesi işlevlerini yerine getirecek idari yapılar oluşturulmalıdır.

8. Gelecek on yılda Ülkemiz şerbetçiotu üretim, ithalat ve ihracatının göstereceği seyir, büyük ölçüde söz konusu ürünün üretimindeki seyre ve ürünü hammadde olarak kullanan biracılık endüstrisinin performansı ile ilgili gelişmelere bağlı olacaktır. Bununla birlikte geçmiş yıllardaki üretim, ithalat ve ihracat arasındaki dengenin gelişerek devam edeceği düşünülebilir. 1999 yılında yaşanan ani ve büyük orandaki üretim düşüşü son yıllarda artan üretimle telafi edilmektedir. Bunda bira sektörünün son yıllarda gösterdiği ihracat performansının da etkili olduğu gözlenmektedir. Ancak, şerbetçiotunun Ülkemizde çok sınırlı bir bölgede yetişmesi nedeniyle, üretim artışı da sınırlı olabilecek ve bira endüstrisi ihtiyacının bir bölümünü yine ithalat yoluyla karşılamaya devam edebilecektir.

Bu bakımdan, gelecek yıllarda biracılık endüstrisinin mevcut gelişimini devam ettirmesi halinde, şerbetçiotu üretiminin 1986 dönemindeki (yaklaşık 1000 ha, 1250 ton) düzeylerine kadar artabileceği, buna bağlı olarak, yıllar itibariyle farklılık göstermekle birlikte, şerbetçiotu ithalatının azalarak belirli aralıklarla dalgalanacağı tahmin edilmektedir.

8. KAYNAKLAR

DTM 2005. AB Genel Müdürlüğü Dış Ticaret İstatistikleri Temmuz 2005.

TARBES 2003. Şerbetçiotu Araştırma Geliştirme Çalışmaları (Yayınlanmamış Rapor), Bilecik.

TARBES 2003. Şerbetçiotuna Yönelik Yapılabilecek Desteklemelerin Önemi Rapor, Bilecik.

TARBES 2000. Şerbetçiotu Üretici Anketleri, Bilecik.

TKB, Bilecik İl Müdürlüğü 2005. Bilecik İlinde Şerbetçiotu Üretimi, Bilecik

TSE 1977. TS 2738 Şerbetçiotu Türk Standardı, Ankara.

<http://www.fao.org>.

<http://www.dpt.org>.

<http://www.pazaryeri.gov.tr>

<http://www.evrensel.net>

<http://www.anatoliacicek.com>

<http://www.europa.eu.int>

9. EKLER

Şerbetçiotu Alt Çalışma Grubu AB Mevzuatına Uyum Çalışmaları					
Sıra No	Uyum Sağlanması Gereken AB Mevzuatı Numarası ve Adı	Türkçe Tercüme Mevcut mu?	Karşılığı TR Mevzuatı Adı, Resmi Gazete Tarih ve Sayısı	Planlanmış Olan Uyum Takvimi	Uyum Durumu
1	<p>31971R1696 Regulation (EEC) No 1696/71 of the Council of 26 July 1971 on the common organisation of the market in hops (OJ L 175 04.08.1971 p. 1)</p> <p><i>Şerbetçiotu Ortak Piyasa Düzeni hakkında 26 Temmuz 1971 tarihli 1696/71 (EEC) sayılı Konsey Tüzüğü</i></p>	Mevcut	-	Şerbetçiotu, uyum çalışmaları açısından öncelikli bir sektör olmadığından, henüz mevzuat hazırlama çalışmaları başlatılmamıştır.	Ülkemizde şerbetçiotu sektörüne ilişkin olarak bir ortak piyasa düzeni bulunmamakla birlikte, gerek sertifikasyon, gerekse üretimin kayıt altına alınması vb. konularda çok büyük sıkıntı bulunmaktadır. Asıl sıkıntı sektörün ve üreticinin desteklemesi bakımından ortaya çıkmaktadır. AB’de şerbetçiotu sektöründe, hektar başına üretimden bağımsız ödeme yapılması sözkonusu iken, ülkemizde sektöre ilişkin bir yardım mekanizması bulunmamaktadır.
2	<p>31972R1037 Regulation (EEC) No 1037/72 of the Council of 18 May 1972 laying down general rules for granting and financing aid for hop producers (OJ L 118 20.05.1972 p. 19)</p> <p><i>Şerbetçiotu üreticilerine mali yardım sağlanması konusunda genel kurallar koyan 18 Mayıs 1972 tarihli ve 1037/72 sayılı Konsey Tüzüğü</i></p>	Mevcut	-		

3	<p>31972R1351 Regulation (EEC) No 1351/72 of the Commission of 28 June 1972 on the recognition of producer groups for hops (OJ L 148 30.06.1972 p. 13)</p> <p><i>erbetçiotu sektöründeki üretici grupları n n tan nması na ili kin 28 Haziran 1972 tarih ve 1351/72 sayılı Komisyon Tüzü ü</i></p>	Mevcut	-		
4	<p>31973R0776 Regulation (EEC) No 776/73 of the Commission of 20 March 1973 on registration of contracts and communication of data with respect to hops (OJ L 074 22.03.1973 p. 14)</p> <p><i>erbetçiotu sektörüne ili kin sözleşmelerin tescili ve verilerin iletilmesi hakkında 20 Mart 1973 tarih ve 776/73 sayılı Komisyon Tüzü ü.</i></p>	Mevcut	-		
5	<p>31973R0879 Regulation (EEC) No 879/73 of the Council of 26 March 1973 on the granting and reimbursement of aid accorded by the Member States to recognized producer groups in the hop sector (OJ L 086 31.03.1973 p. 26)</p> <p><i>erbetçiotu sektöründeki tan nım üretici grupları na Üye Devletler tarafından verilecek yardım n ödenmesi ve yardım geri ödemeleri hakkında 26 Mart 1973 tarih ve 879/73 (EEC) sayılı Konsey Tüzü ü</i></p>	Mevcut	-		

6	<p>31977R1784 Council Regulation (EEC) No 1784/77 of 19 July 1977 concerning the certification of hops (OJ L 200 08.08.1977 p. 1)</p> <p><i>Şerbetçiotunun sertifikasyonuna ilişkin 19 Temmuz 1977 tarih ve 1784/77(EEC) sayılı Konsey Tüzüğü</i></p>	Mevcut	-		
7	<p>31978R0890 Commission Regulation (EEC) No 890/78 of 28 April 1978 laying down detailed rules for the certification of hops (OJ L 117 29.04.1978 p. 43)</p> <p><i>Şerbetçiotu sertifikasyonuna yönelik detaylı kuralları ortaya koyan 28 Nisan 1978 tarih ve 890/78 (EEC) sayılı Komisyon Tüzüğü</i></p>	Mevcut	-		
8	<p>31978R3076 Commission Regulation (EEC) No 3076/78 of 21 December 1978 on the importation of hops from non-member countries (OJ L 367 28.12.1978 p. 17)</p> <p><i>Üye olmayan ülkelerden şerbetçiotu ithalatı hakkında 21 Aralık 1978 tarih ve 3076/78 (EEC) sayılı Komisyon Tüzüğü</i></p>	-	-		
9	<p>31978R3077 Commission Regulation (EEC) No 3077/78 of 21 December 1978 on the equivalence with Community certificates of attestations accompanying hops imported from non-member countries (OJ L 367 28.12.1978 p. 28)</p> <p><i>Üçüncü ülkelerden ithal edilen şerbetçiotunun beraberinde gelen ispat belgelerinin Topluluk sertifikalarıyla denklğine ilişkin 21 Aralık 1978 tarih ve 3077/78 sayılı Komisyon Tüzüğü.</i></p>	-	-		

10	<p>31982R1981 Council Regulation (EEC) No 1981/82 of 19 July 1982 drawing up the list of Community regions, in which production aid for hops is granted only to recognized producer groups (OJ L 215 23.07.1982 p. 3)</p> <p><i>Sadece tanınmış şerbetçiotu gruplarına, şerbetçiotu için üretim yardımı verilen Topluluk bölgeleri listesinin oluşturulmasına ilişkin 19 Temmuz 1982 tarih ve 1981/82 sayılı Konsey Tüzüğü.</i></p>	-	-		
11	<p>31987R2997 Council Regulation (EEC) No 2997/87 of 22 September 1987 laying down, in respect of hops, the amount of aid to producers for the 1986 harvest and providing for special measures for certain regions of production (OJ L 284 07.10.1987 p. 19)</p> <p><i>Şerbetçiotu ile ilgili olarak belirli üretim bölgeleri için özel önlemler sağlayan ve 1986 hasadı için üreticilere yapılacak yardım miktarını belirleyen 22 Eylül 1987 tarih ve 2997/87 sayılı Konsey Tüzüğü.</i></p>	-	-		
12	<p>31993R1793 Commission Regulation (EEC) No 1793/93 of 30 June 1993 regarding the operative event for the agricultural conversion rates used in the hops sector (OJ L 163 06.07.1993 p. 22)</p> <p><i>Şerbetçiotu sektöründe kullanılan tarımsal değişim oranlarının yürürlükteki durumuna ilişkin 30 Haziran 1993 tarih ve 1793/93 sayılı Komisyon Tüzüğü</i></p>	-	-		

13	<p>31995D0017 95/17/EC: Commission Decision of 2 February 1995 on the recognition of the producer group for hops in northern France (Only the French text is authentic) (OJ L 028 07.02.1995 p. 7)</p> <p><i>Kuzey Fransa'daki şerbetçiotu üreticileri grubunun tanınmasına ilişkin 02.02.1995 tarih ve 17/95 sayılı Komisyon Kararı.</i></p>	-	-		
14	<p>31996R1601 Council Regulation (EC) No 1601/96 of 30 July 1996 laying down, in respect of hops, the amount of aid to producers for the 1995 harvest (OJ L 206 16.08.1996 p. 46)</p> <p><i>Şerbetçiotu konusunda 1995 hasadı için üreticilere verilecek yardımın miktarını belirleyen 30 Temmuz 1996 tarih ve 1601/96 sayılı Konsey Tüzüğü.</i></p>	-	-		
15	<p>31997D0834 97/834/EC: Commission Decision of 3 December 1997 approving an amendment to the additional varietal conversion programme for hops submitted by Belgium pursuant to Council Regulation (EEC) No 2997/87 (Only the Dutch and French texts are authentic) (OJ L 345 16.12.1997 p. 53)</p> <p><i>2997/87 sayılı Konsey Tüzüğüne uygun olarak Belçika tarafından sunulan şerbetçiotu için tür değiştirme programında yapılacak değişikliği onaylayan 3 Aralık 1997 tarih ve 834/97 sayılı Komisyon Kararı.</i></p>	-	-		

**T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
STRATEĞI GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI**

**ORTAK
PİYASA DÜZENLLERİ
ÇAY ALT ÇALIŞMA
GRUBU RAPORU**

Ekim-2005

Ankara

ORTAK PİYASA DÜZENLERLERİ ÇAY ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

Nahide GÜNLER, Dr. Ayşen KARAKAŞ (Koordinatörler-Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü)

Taylan KIYMAZ (DPTM)

Mehmet TURHAN (TKB- DİATK)

Fehmi KİRAZ (TKB- TÜGEM)

İsmail KOCAMAN (Rize Ticaret Borsası)

A.Sinan KAMILOĞLU (Lipton A.Ş.)

Bülent BAYAR (Doğuş A.Ş.)

KISALTMALAR DİZİNİ

- AB** : Avrupa Birliği
AKP : Afrika, Karayip, Pasifik ülkeleri
BM/AEK : Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu
BOP : Broken Orange Pekoe
COMESA : Common Market of Eastern and Southern Africa
CTTA : Calcutta Tea Trading Association,
CTC : Crushing-Tearing-Curling
D : Dust
DP : Dust ve Dust Pekoe
DTÖ : Dünya Ticaret Örgütü
EATTA : East Africa Tea Trade Association
EPA : Environmental Protection Administration
F : Fannings
FAO : Food and Agriculture Organization
FDA : Food and Drug Administration
FEOGA : European Agricultural Guidance and Guarantee Fund
FLO : Fair Trade label Organization
GATT : General Agreement on Tariffs and Trade
GTS : Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi
HDTM : Hazine Dış Ticaret Müsteşarlığı
ILO : International Labour Organization
ISO : International Standart Organization
ITB : Indian Tea Board,
ITPA : Indian Tea Planters' Association
KTDA: Kenya Tea Development Agency
KTGA: Kenya Tea Growers Association
KPWAU : Kenya Plantations and Agricultural Workers' Union
MRLs : Maksimum Kalıntı Seviyesi
OGT : Ortak Gümrük Tarifesi
OPD : Ortak Piyasa Düzeni
OP : Orange Pekoe
OTP : Ortak Tarım Politikası
PF : Fannings ve Pekoe Fannings
RTD : Ready-to Drink
SAARC : South Asian Association for Regional Cooperation
TRA : Tea Research Association
TRFK : Tea Research Foundation of Kenya
UN/ECE : United Nation
UPASI: United Planters' Association of Southern India
US : United Satate
WTO : World Trade Organization

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	115
2. DÜNYA ÇAY ÜRETİMİ VE TİCARETİ.....	115
2.1. Genel Bilgi.....	115
2.2. Çay Üretimi.....	115
2.3. Kalite ve Sınıflandırma.....	123
2.4. Çay Ticareti.....	124
2.4.1. Çay İhracatı.....	131
2.4.2. Çay İthalatı.....	134
3. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ÇAY TİCARETİ.....	138
3.1. Çay İthalatı.....	138
3.2. Çay İhracatı.....	142
3.3. Çay Tüketimi.....	145
3.4. Dış Ticaret Rejimi.....	146
4. TÜRKİYE'DE ÇAY SEKTÖRÜ.....	147
4.1. Alan, Verim ve Üretim.....	147
4.2. Yetiştirici Profili.....	148
4.3. İmalatçı Profili.....	148
4.4. Çay Ticareti Profili.....	148
4.5. Maliyetler.....	149
4.5.1. Çay Yaprağı Üretim Maliyeti.....	149
4.5.2. Siyah Çay Üretim Maliyeti.....	151
4.6. Kalite.....	151
4.6.1. Çay Yaprağı Kalitesi.....	151
4.6.2. Siyah Çay Kalitesi.....	151
4.7. Çay Üretim Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	152
5. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BAZI ORTAK PİYASA DÜZENLERİ VE YARDIM MEKANİZMALARI.....	152
5.1. Avrupa Birliğinde Ortak Piyasa Düzeni.....	152
5.2. Çay Üretimi İle İlgili Yardım Düzenlemeleri.....	153
5.2.1. Avrupa Birliği'nin (EC) No 1453/2001 Sayılı Konsey Tüzüğü.....	154
5.2.2. Avrupa Birliği'nin (EC) No 43/2003 Sayılı Komisyon Tüzüğü.....	155
5.3. AB'de Taze Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzenine İlişkin 2200/96 Sayılı Konsey Tüzüğü'nün Değerlendirilmesi.....	157
5.4. AB'de İşlenmiş Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzenine İlişkin 2201/96 Sayılı Konsey Tüzüğü'nün Değerlendirilmesi.....	161
5.5. AB'de Pamuk Üretimi Destekleme Sistemine İlişkin (EC) No 1591/2001 Sayılı Komisyon Tüzüğü'nün Değerlendirilmesi.....	164
6. ÇAY İÇİN BİR ORTAK PİYASA DÜZENİ OLUŞTURULMASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME.....	165
6.1. Gerekçe.....	165
6.2. Çay İçin Bir Ortak Piyasa Düzeni.....	166
6.2.1. Yardım Sistemi.....	166
6.2.1.1. Alan Yardımı.....	166
6.2.1.2. Pazarlama ile İlgili Düzenleme.....	167
6.2.2. Ürün Sınıflandırılması.....	168
6.2.3. Üçüncü Ülkelerle Ticaret.....	168
7. SONUÇ.....	168
8. KAYNAKLAR.....	169
9. EKLER.....	172

1.GİRİŞ

Bu rapor, Tarım ve Köyişleri Bakanlığının koordinatörlüğünde oluşturulan AB-OTP Ortak Piyasa Düzenleri Çalışma gruplarından “Çay Alt Çalışma Grubu” tarafından hazırlanmıştır.

Amacı, Avrupa Birliği ülkelerinde üretilmediği için, AB Ortak Tarım Politikası (OTP) içinde bir Ortak Piyasa Düzenine (OPD) sahip olmayan Çay sektörünün, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği durumunda, Ortak Tarım Politikası araçlarından en etkili bir şekilde yararlanabilmesi için, üyeliğe giden süreç içerisinde alınması gerekli olan tedbirleri ortaya koyabilmektir.

Türkiye’de çay, 2005 yılı rakamlarına göre, 76.630 hektar alanda yaklaşık 202 bin üretici tarafından gerçekleştirilmektedir. 2003 yılı verilerine göre, çay üretiminin GSYİH içindeki payı %1.0, bitkisel üretim değeri içindeki payı % 2.7, çay üretim bölgesindeki bitkisel üretim değeri içindeki payı % 40, çay üretimi yapan işletmelerin toplam tarım işletmelerine oranı % 3.6, çay tarımında çalışanların toplam tarımsal istihdam içindeki oranı ise % 6.7’dir.

Raporda, sektöre dünya, AB ve Türkiye perspektifinden yaklaşmıştır. Çalışma, şu ana başlıkları içermektedir; Dünya Çay Üretimi ve Ticareti, Avrupa Birliğinde Çay Ticareti, Türkiye de Çay Sektörü, Avrupa Birliğinde Bazı Ortak Piyasa Düzenleri ve Yardım Mekanizmaları, Çay İçin Bir Ortak Piyasa Düzeni Oluşturulmasına İlişkin Değerlendirme ve Sonuç.

2. DÜNYA ÇAY ÜRETİMİ VE TİCARETİ

2.1.Genel Bilgi

Çay (*Camellia sinensis* (L.) O. Kuntze) bitkisi, *Theacea* Familyası içinde *Camellia* Cinsine ait her dem yeşil bir ağaçtır. *Camellia sinensis* iki varyeteye sahiptir. Bunlar, *Camellia sinensis var.sinensis* ve *Camellia sinensis var.assamica* dır.

Çay, tropikal bölgelerde ve iklim bakımından bol yağışlı ve sıcak alanlarda yetişmektedir. Bitkinin normal gelişebilmesi için toplam yıllık yağışın 2000 mm’den az olmaması ve aylara göre yağış dağılımının düzenli bulunması gerekmektedir. Çay tarımında yetiştiricilik, genel olarak tohum ve çelikle çoğaltılan fidanlarla yapılmaktadır. Ph’sı 4.5-6 arasında olan topraklarda yetiştirilen çay bitkisi, kalsiyum sevmeyen çok yıllık bir bitkidir. Dünya üzerinde Çay bitkisi Kuzey yarım kürede yaklaşık 42.enlem derecesinden, Güney yarımkürede 27.enlem derecesine kadar olan kuşak üzerinde yetiştirilmektedir. Yağışın bol ve iklimin sıcak olduğu bölgelerde yetiştirilmesine rağmen, dünya da çay üretiminin ekonomik olarak yapıldığı yerler sınırlıdır. Dünyada çay üretimi yaklaşık 30 ülkede yapılmakta olup, toplam üretimin % 80’i Hindistan, Çin, Sri Lanka, Kenya, Endonezya, Türkiye ve Japonya da gerçekleştirilmektedir (Kacar, 1987).

2.2. Çay Üretimi

FAO 2004 yılı istatistiklerine göre; Tablo 2.1’de görülebileceği gibi, Dünyada Çay tarım alanları 2004 yılında 2.461.000 hektardır. Bu alanın % 87.8’i Asya, % 9.8’u Afrika, geri kalan % 2.4’lük kısmı ise Güney Amerika, Okyanusya ve Avrupa kıtalarında bulunmaktadır. 1995-2004 yılları arasında çay üretim alanları % 7 oranında genişlemiştir. Tablo 2.2.’de çay tarım alanlarının, ülkeler itibariyle dağılım oranları incelendiğinde; % 38.3’ünün (943 bin hektar) Çin’de, % 18.1’inin (445 bin hektar) Hindistan’da, % 8.6’sının (211 bin hektar) Sri Lanka’da, % 5.7’sinin (140 bin hektar) Kenya’da, % 4.7’sinin (116 bin hektar) Endonezya’da, % 4.1’inin (102 bin hektar (he) Viet Nam’da, % 3.1’inin (76.7 bin hektar) Türkiye’de ve % 1.9’unun ise (44 bin hektar) Japonya’da olduğu görülmektedir.

Tablo 2.3'te de görülebileceği gibi, dünya da çay üretimi 2004 yılında **3,271,881** ton'a ulaşmıştır. Bu üretimin % 82'si Asya, % 15'i Afrika, % 3'ü ise Amerika, Okyanusya ve Avrupa kıtalarında gerçekleştirilmektedir. 1995-2004 yılları arasında, on yıllık süreç sonunda dünya üretimi % 22,9 oranında artmıştır. Yıllık artış oranı ortalaması % 2.3 dür. Aynı tabloda, çay üretiminin Okyanusya kıtasında % 38.3, Afrika kıtasında ise % 28.4 oranında artmış olduğu görülmektedir (<http://faostat.fao.org/servlet> 8.06.2005).

Tablo 2.1. Kıtalar itibariyle çay tarım alanları ,1995-2004

Çay alanı (HA)	Yıllar										1995-2004 değişim %
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
Afrika	207,965	212,773	215,497	222,343	223,418	232,354	234,808	245,738	242,776	242,776	16.7
Asya	2,038,153	2,039,139	2,022,577	2,015,020	2,073,318	2,052,580	2,068,570	2,104,041	2,183,106	2,161,041	6.0
Avrupa	1,724	1,695	1,641	1,541	1,540	1,540	1,540	1,535	1,536	1,536	-10.9
Amerika	45,948	45,299	44,789	45,589	47,965	48,292	47,002	47,648	48,229	48,229	5.0
Okyanusya	4,500	4,600	3,000	3,800	6,200	7,400	7,400	7,400	7,200	7,400	64.4
Dünya	2,298,290	2,303,506	2,287,504	2,288,293	2,532,441	2,342,166	2,359,320	2,406,362	2,482,847	2,460,982	7.0

Kaynak: <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005)

Tablo 2.2. Ülkeler itibariyle çay tarım alanları ,1995-2004

Çay Alan (Ha)	Yıllar										1995-2004 değişim %
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
Arjantin	37,364	37,732	37,557	37,867	39,600	40,000	39,000	39,500	40,000	40,000	7,0
Bangladeş	47,780	48,015	48,308	48,598	48,562	48,600	48,600	50,000	54,000	54,000	13,0
Çin	888,132	891,435	888,572	878,989	928,542	898,012	905,662	913,100	971,170	943,100	6,1
Gürcistan	45,800	45,800	31,600	27,743	24,000	24,000	24,000	24,000	24,000	24,000	-47,5
Hindistan	428,000	427,000	431,000	434,000	436,000	438,000	440,000	430,000	443,000	445,000	4,0
Endonezya	113,426	114,592	114,287	109,745	110,000	121,200	115,416	115,803	116,200	116,200	2,4
İran	34,384	34,642	34,650	34,640	33,755	32,107	31,455	32,000	31,000	30,000	-12,7
Japonya	53,700	52,700	51,800	51,200	50,700	50,400	50,100	44,800	44,600	47,000	-12,4
Kenya	112,556	113,680	113,892	118,650	124,200	129,700	134,600	139,980	140,000	140,000	24,3
Sri Lanka	188,970	187,563	190,473	188,970	195,460	188,970	188,970	210,620	210,620	210,600	11,4
Türkiye	76,609	76,743	76,755	76,752	76,749	76,750	76,653	76,700	76,700	76,700	0,1
Viet Nam	70,800	71,000	63,900	66,879	69,500	70,300	80,000	98,000	99,000	102,000	44,0
Dünya	2,298,290	2,303,506	2,287,504	2,288,293	2,352,441	2,342,166	2,359,320	2,406,362	2,482,847	2,460,982	7,0

Kaynak: <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005)

Tablo 2.4’de görülebileceği gibi, 1995-2004 yılları arasında, on yıllık süreç sonunda, en yüksek üretim artışı Viet Nam (%141.2) da, en fazla üretim azalışı ise (37.6) Gürcistan’dadır. Dünya toplam çay üretiminin % 25.8’ini Hindistan, % 25.1’ini Çin, % 9.2’ini Sri Lanka, % 8.9’sini Kenya, % 6.3’ünü Türkiye, % 4.9’unu Endonezya, % 2,9’unu Japonya ve % 16.9’unu diğer üretici ülkeler gerçekleştirmektedir. Dünya çay üretiminin % 70’i Siyah, % 23’ü Yeşil, % 7’si Oolong, İstant, White çay ve diğer çay çeşitlerinden oluşmaktadır. Siyah çay üretiminde genel olarak iki farklı üretim metodu kullanılmaktadır. Bunlar; Ortodoks ve CTC (Crushing-Tearing-Curling) yöntemleridir. Yeşil çay üretim metodları ise, Çin yeşil çay üretim metodu ve Japon yeşil çay üretim metodu olarak tanımlanmaktadır.

Çay üretimi tüm dünyada emek yoğun bir üretim şeklidir. Pek çok ülkede küçük işletme sahipleri tarafından üretilmektedir. Yıl boyunca üretim yapılan ülkelerde çay üretimi, istihdam ve gelir sağlayan, az yatırım gerektiren ve risk oranı düşük olan bir yetiştiricilik biçimidir. Üretici ülkelerde çay yetiştiriciliğinin yapısı ile ilgili iki tanımlama yapılmaktadır. Bunlardan biri ‘Smallholder- küçük aile işletmesi’ diğeri ‘plantation (estate)-büyük şirket işletmeleri’dir.

‘Smallholder’lar ortalama 1-2 hektar veya bunun altında çay alanlarına sahip işletmelerdir. ‘Plantasyon’ lar ise yüzlerce hektar büyüklükte olabilmekte ve plantasyonlar içinde barınma, fabrika, okul, hastane, lojman ve ibadet yerleri bulunmaktadır. Plantasyonlar sadece büyük değil aynı zamanda, büyük bir şirketin sahip olduğu plantasyonlar zinciri şeklinde de olabilmektedir. Örneğin; uluslararası çay piyasasında etkin firmalardan John Keells Holdings Ltd., 20 işletmeye (estate), Hindistan’da Tata Tea Ltd.’i 54 işletmeye (estate) sahiptir. Unilever’in ise Hindistan ve Doğu Afrika’da birden fazla plantasyonları olduğu bilinmektedir. Kenya’da üretimin % 62’si, Sri Lanka’da üretimin yarıdan fazlası küçük aile işletmeleri tarafından yapılmaktadır. Ancak, genel olarak dünya üretiminin önemli bir kısmı, ulusal ve uluslararası şirketlerin sahip olduğu plantasyonlarda gerçekleştirilmektedir. (www.marketrade-fair.com/assets/english/TeaMarket.pdf 22.8.2005)

Dünyanın en büyük çay üreticisi ve tüketicisi ülke Hindistan ve Çindir. Hindistanda çay endüstrisinde etkin kuruluşlardan bazıları; Hindistan Çay Kurumu (ITB-Indian tea Board), Kalkuta Çay Ticaret Birliği (CTTA-Calcutta Tea Trading Association), the United Planters' Association of Southern India(UPASI)-Tea Research Association Indian Tea Planters' Association, Tocklai Deneme İstasyonu, Darjeeling Çay Araştırma ve Geliştirme Merkezi. Ülkede 2 ana bölgede üretim yapılmaktadır. Kuzey doğu Hindistan ve Güney Hindistan. Kuzey Hindistanda Batı Bengal (Darjeeling, Terai ve Doors) ve Assam bölgeleri iyi bilinen çay bölgeleridir. Güney Hindistanda ise Nilgiri bölgesi çay üretiminde önem kazanmaktadır. Ülkede büyük oranda CTC (%80), çok az miktarda Ortodoks yöntemle (%20) çay üretimi yapılmaktadır. (Chakraborty vd, 2004).

Hindistanın çay üretim ve ticaretinde önemli rol oynayan uluslararası şirketler ise; Hindustan Lever Ltd, Tata Tea Ltd. ve Goodrick Group’tur. Hindistan’da hükümet, tek başına, çay sektöründe toplama ücreti ile ilgili minimum bir ücret belirlememektedir. Ücretler işverenler, işçi sendikaları ve mevcut hükümet yetkilileri arasında yapılan anlaşmayla belirlenmektedir. Assam’da ise ücretler işverenler ile Assam İşçi Sendikası arasında yapılan anlaşmayla tespit edilmektedir. Örneğin, 2001 yılında yapılan anlaşmalara göre, Hindistan’da Watawala Plantation şirketinin sahip olduğu işletmelerde (estatlerde), bir çay toplama işçisi ayda 17.5 gün çalışmakta, 12.90 \$ (günlük 0.60 cent) net ücret elde etmektedir. İşletmelerde toplayıcılara günlük ödeme yapılmaktadır. Bölgede bir işçi, toplamının en yoğun döneminde, günde 30-35 kg çay toplayabilmektedir. (www.marketrade-fair.com/assets/english/TeaMarket.pdf 22.8.2005)

Dünyada çay üretiminde ve tüketiminde ikinci en büyük ülke olan Çin, 4 ana bölgede üretim yapmaktadır. Bunlar; Jiangnan, Jiangbei, Southwest area, Lingnan. Üretiminin % 77.3’ü, İhracatının %70’i Yeşil çaydır. Yeşil çayın dışında Oolong çay, Siyah çay,

Kokulandırılmış (scented) çay ve preslenmiş (compressed) çay, white çay, yellow çay, Dark çay üretilmektedir. Çin, toplam çay üretiminin %33'ünü ihraç etmektedir. Çin de çay yaprağı üretiminin %30'u çay yetiştiricileri tarafından kendi sahip oldukları geleneksel yöntemlerle işlenmektedir. Topladıkları çayı fabrikalara gönderen çiftçilerin oranı %50'dir. Buradaki amaç iç tüketime veya ihracata yöneliktir. Bazı büyük ve orta ölçekli çay çiftlikleri ise kendi üretim fabrikalarına ve makinelerine sahiptir. Bunların üretimdeki payı %15'dir. Çay çiftçileri kendi aralarında kooperatif veya joint venture (ortaklık) sağlayarak da üretim yapabilmektedirler. Bu çiftçilerin üretimdeki payları %5'dir (Wan, 2004).

Afrika'da çay üretim ve ticaretinde en etkin ülke Kenya'dır. Çay endüstrisinde faaliyet gösteren ana kuruluşları; Kenya Çay Kurumu (KTB-Kenya Tea Board), Kenya Çay Araştırma Kurumu (TRFK-Tea Research Foundation of Kenya), Kenya Çay Geliştirme Ajansı (KTDA – Kenya Tea Deveelopment Agenc Ltd.üretim % 61.8'ini sağlamaktadır), Kenya Çay Yetiştiricileri Birliği (KTGA-Kenya Tea Growers Association) ve Doğu Afrika Çay Ticaret Birliği (EATTA- East African Tea Trade Association)dir. (www.teaboard.or.ke www.ktdateas.com 05.10.2005). Kenyada çay endüstrisi 2 alt sektöre ayrılmıştır. Biri büyük işletmeler (estates), diğeri küçük aile işletmeleri (smallholders). Büyük işletmeler çok uluslu ve ulusal ölçekteki büyük şirketlere aittir. Bu işletmelerin çay alanları 20 hektardan 7000 hektara kadar değişebilmektedir. Smallholders'ların çay alanları ise 0.1 he ile 20 hektar arasında olabilmektedir (Francis, vd., 2004).

Kenyada 19 ayrı bölgede çay yetiştirilmektedir. En fazla üretimin yapıldığı yer Kericho'dur. Büyük oranda CTC üretim yapılmaktadır. Kenyada çay üretim ve ticaretinde etkin olan çok uluslu şirketler ise şunlardır; Broke Bond Kenya Ltd. (Unilever group-üretim % 10.8'ini), Afrikan Highlands Produce Co. Ltd. (Finlays-üretim %6.9'unu), Eastern Produce Co. Ltd. (üretim % 5.9'unu), George Williamson Kenya Ltd. (üretim %3.4'ünü). Çay toplayıcılarının ücretleri, Kenya Tea Growers' Association (Kenya Çay Yetiştiricileri Birliği) ve Kenya Plantations and Agricultural Workers'Union (KPWAU-Kenya Plantasyonları ve Tarım Çalışanları Birliği) arasında yapılan anlaşmayla belirlenmektedir. Kenya'da 30 Nisan 2001 tarihinde çay toplayıcıların aylık ücreti 50.76 \$ dır. (www.marketradeair.com/assets/english/TeaMarket.pdf, 22.8.2005)

Sri Lanka çay endüstrisinde; Sri Lanka Çay Sanayi Grubu (STIC-SriLanka Tea Industry Cluster), SriLanka Çay Kurumu (STB-SriLanka Tea Board), Araştırma Enstitüsü, Seylan Çay Promosyon Bürosu, yetiştirici, sanayici, Colombo çay tüccarları ve ihracatçı birlikleri faaliyet göstermektedir. Sri Lanka'da çay üretiminin yarıdan fazlası (%62) küçük aile işletmeleri (smallholders) tarafından yapılmaktadır.

Tablo 2.3. Kıtalar itibariyle çay üretim miktarları ,1995-2005

Çay üretimi (TON)	Yıllar										1995-2004 değişim %
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
Afrika	370,578	390,940	368,560	448,984	412,556	413,382	475,155	464,671	475,321	475,920	28,4
Asya*	2,207,333	2,263,152	2,337,702	2,491,396	2,584,511	2,472,652	2,517,351	2,565,398	2,664,489	2,704,100	22,5
Avrupa	7,292	4,785	4,085	3,724	2,027	1,547	1,267	1,317	897	897	-87,6
Amerika	71.047	71,982	79,292	75,633	75,403	72,949	83,130	82,641	84,184	84,464	18,8
Okyanusya	4,699	5,113	5,156	7,260	9,500	9,500	9,500	9,500	6,400	6,500	38,3
Dünya*	2,660,949	2,735,972	2,791,795	3,026,997	3,083,987	2,970,030	3,086,403	3,123,5	3,231,291	3,271,881	22,9

Kaynak: <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005)

*Dünya ve Asya kıtası rakamlarına Türkiye rakamlarındaki düzeltmeler ilave edilmiştir.

Tablo 2.4. Ülkeler itibarıyla çay üretimi (1995-2004)

Çay Üretimi (ton)	Yıllar										1995-2004 değişim %
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
Arjantin	51,481	47,064	54,125	57,148	55,800	52,894	62,775	62,535	63,720	64,000	24,3
Bangladesş	52,000	47,675	53,310	50,575	56,000	46,000	52,000	52,863	56,833	60,000	15,3
Çin	609,392	616,517	636,871	687,675	696,990	703,673	721,536	765,719	788,675	821,000	34,7
Gürcistan	38,500	34,000	33,200	47,234	60,330	24,000	23,000	24,000	24,457	24,000	-37,6
Hindistan	753,900	761,000	787,000	836,000	855,000	835,000	848,000	847,250	885,000	845,000	12,1
Endonezya	154,013	166,256	153,600	166,800	161,000	162,586	163,068	156,859	158,843	158,843	3,1
İran	54,352	62,100	69,293	60,579	61,685	49,874	51,160	51,500	51,500	50,000	-8,0
Japonya	84,800	88,600	91,200	82,600	88,500	85,000	85,000	84,000	92,000	95,000	12,0
Kenya	244,530	257,160	220,722	294,165	248,700	236,286	294,620	287,045	290,000	290,000	18,5
Sri Lanka	245,961	258,427	276,861	280,056	283,760	305,840	295,090	310,000	303,230	303,000	23,2
Türkiye*	140,295	147,874	149,517	187,400	212,430	151,810	160,911	155,000	165,000	206,000	46,8
Viet Nam	40,200	46,800	52,200	56,600	70,300	69,900	75,700	94,200	94,500	97,000	141,2
Dünya**	2,660,949	2,735,972	2,791,795	3,026,997	3,083,987	2,970,030	3,086,403	3,123,527	3,231,291	3,271,881	23,0

Kaynak: <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005)

* Türkiye rakamları Çaykur ve özel sektör verilerine göre düzenlenmiştir.

**Dünya rakamlarına Türkiye rakamlarındaki düzeltmeler ilave edilmiştir

Geri kalanı çokuluslu şirketlerin sahip olduğu plantasyonlarda gerçekleştirilmektedir. Çay yetiştirme alanları 0-600mt, 600-1200mt ve 1200mt'den yüksekte olan çay alanları olmak üzere 3 katogoriye ayrılmaktadır. 20 bölgesel plantasyon şirketi 304 çay işletmesini (estate) yönetmektedir (Wijeratne,2004).

Sri Lankada var olan çokuluslu şirketlerden Finlays yılda 16 bin ton, John Keells Holdings Ltd. 10 bin ton çay üretmektedir. 20 işletmeye (estate) sahip Watawala Plantation Ltd. de büyük payı bulunan Tata Tea ise bu ülkede yıllık 8 bin ton çay üretmektedir. Sri Lanka çay üretiminde genellikle Orthodoks yöntem kullanılmaktadır. Çok az miktarda CTC üretimi vardır. Sri Lanka'da çay toplayıcılarının ücretleri, üç çay birliği ve Srilanka İşçi federasyonu arasında yapılan anlaşmayla belirlenmektedir. Temel ücreti, Tea Growing and Manufacturing Tarde Wages Board (Çay Yetiştiricileri Bordu) belirlemektedir. Ücretler günlük temel ücret ve buna ilave ücretlerden oluşmaktadır. Sri Lanka'da Mart 2001'de çay toplayıcılarının ücretleri 1.34 \$/gün olarak tesbit edilmiştir. (www.competitiveness.lk/tea.htm,www.marketrade.com/assets/english/TeaMarket.pdf,22.8.2005).

Dünya çay üretiminde 6.sırada yer alan Endonezya'da çay alanlarının büyük bir bölümü deniz seviyesinden 1250-1800mt yükseklerde kurulmuştur. Elle hasat yapılmakta ve hasat dönemi yıl boyu sürmektedir. Toplama aralığı 8-10 gündür. Üretilen çayın %80'ni siyah çay %20'si yeşil çay ve Jasmine çaydır. Siyah çayın %90'nı Orthodoks, %10'nu CTC yöntemle üretilmektedir. Üretimin %50'den fazlası ihraç edilmektedir. Devletin sahip olduğu PT Perkebunan Nusantara şirketi, Endonezya çay plantasyonlarının %90'nını kontrol etmektedir (Dharmati,2004).

Japonya çay üretiminde dünyada 7.sırayı almaktadır. 19.yüzyıla kadar sınırlı miktarda elle yapılan yeşil çay üretimi (Temomi), hasat ve üretim makinelerinin geliştirilmesi ile önemli ölçüde artmıştır. Çay bahçelerinin %86'sı çelik ile köklendirme yöntemi kullanılarak üretilen "yabukita" çeşidi çay fidanları ile yenilenmiştir. 9 ana üretim bölgesi vardır. En geniş çay alanı ve üretimi Shizuokada bulunmaktadır. Üretimin %40'ı bu bölgede yapılmaktadır. Mart ve Kasım ayları arasında 2-4 sürgün döneminde çay bitkisi ürün vermektedir. Hasat dönemleri 2 haftadır. Elle veya mekanik hasat yapılmaktadır. Standart Yeşil çay üretimi altı aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalarda 6 farklı imalat makinesi kullanılmaktadır. Üretilen çay tipleri ve üretimdeki payları: Sencha (%75), Bancha (%13), Kabusecha (%5) diğer çay tipleri (%7)'dir (Morito,2004).

2.3 Kalite ve Sınıflandırma

Çayın kalitesini belirleyen ana unsur yetiştiricilik ve üretim şartlarıdır. Birçok çay üreten ülkede çay ürünü, kültüre alınan çay bitkisinin üzerindeki genç sürgünlerin ucundaki tepe tomurcuğu ile bu tomurcuğu izleyen taze ve körpe birinci ve ikinci yapraklardan oluşan, lif vermeyen ve tekniğine uygun olarak toplanan filizler '**iki buçuk yaprak**' olarak tanımlanmaktadır (Çaykur, 2004a). Siyah ve yeşil çay üretiminde kullanılan hammadde bu iki buçuk yapraklardan oluşan filizlerdir.

Dünyada, sıcak içecekler arasında, önemli bir tüketim potansiyeline sahip olan Siyah çay, iki buçuk yaprağın Ortodoks veya CTC yöntemlerine uygun şekilde işlenmesi ile elde edilmektedir. Siyah çayın kalite özellikleri (ISO) Uluslararası Standartlar Organizasyonunun 1986/3720 sayılı standardı ile belirlenmiştir (EK-2) (ISO,2005). ISO'nün teşkilat yapısı içinde, (TC) 34/SC 8 tanımlaması altında çay ile ilgili de ayrı bir çalışma grubu bulunmaktadır. Çalışma grubu 1976 yılında kurulmuştur. Uluslar arası çay standartları bu grubun çalışmaları ile hazırlanmaktadır. Bu standartlara ülkelerin uyumu ihtiyaridir. Ancak, uluslar arası çay ticaretinde ISO standartları büyük ölçüde aranmaktadır. Bugüne kadar ISO tarafından yayınlanmış 20 standart bulunmaktadır. Çayda bir başka düzenleme ise, maksimum kalıntı seviyesini belirleyen mevzuatlardır. Bu mevzuatlardan biri, Amerika'da FDA (Food

and Drug Administration) ve EPA (Environmental Protection Administration) tarafından belirlenen US Protokolü, diğeri ise gıda güvenliğiyle ilgili olarak Dünya Sağlık Örgütü ve FAO tarafından oluşturulan, Avrupa Birliğinde ve birçok ülkede kullanılan Codex Alimentarius'dur.

Üretici ülkelerde siyah ve yeşil çayın sınıflandırılması, genel olarak, üretim metotlarına, parça büyüklüğüne ve bölgesel özelliklere göre yapılmaktadır. Çayda, yukarıdaki paragrafta da belirtildiği üzere, temel olarak iki farklı üretim metodu kullanılmaktadır. Bu metodlar CTC ve Ortodoks üretim metodlarıdır. Bu metodlarla üretilen çaylar, geniş anlamda, fermente olmamış çay-(Yeşil çay), fermente olmuş çay (Siyah çay), yarı fermente olmuş çay (oolong çay) olarak gruplandırılmaktadır. Parça büyüklüğüne göre çaylar; P (Pekoe), OP (Orange Pekoe), BOP (Broken Orange Pekoe), F ve PF (Fannings ve Pekoe Fannings), D ve DP (Dust ve Dust Pekoe) şeklinde sınıflandırılmaktadır. Üretim bölgelerine göre ise, ki bu yalnızca Sri Lanka da kullanılmaktadır, High grown, Medium grown ve Low grown çaylar şeklinde sınıflandırılmaktadır ve denizden yükseklik seviyesi ile ilişkilidir.

Siyah çay sınıflandırılması, ülkelere göre farklılık göstermektedir. Sri Lanka'da üretim bölgeleri ve parça büyüklüğü, Kenya'da parça büyüklüğü, Hindistan'da bölgeleri ve parça büyüklüğü temel alınmaktadır. Türkiye'de ise parça büyüklüğüne göre sınıflandırma yapılmaktadır. Japon yeşil çayları genel olarak hammadde materyaline ve üretim şekline göre, Çin siyah ve yeşil çayları yaprağın yaşına, üretim metoduna ve bölgelere göre, Hindistan yeşil çayları da Çin çayına benzer şekilde sınıflandırılmaktadır. (Kacar,1987; Gülçubuk vd.,2003).

2.4 Çay Ticareti

Siyah çay genel olarak tüketici ülkelere yarı mamul ürün (bulk) olarak ihraç edilir ve o ülkelerde ki çay şirketleri tarafından harmanlanır ve paketlenir. Tüketici pazarlarında daha çok popüler harmanlı çay markaları baskındır. Bu markalarda 35 farklı çay tipini içerebilen harmanlardan söz edilebilmektedir. Markalı çayın, dünya çay piyasasında, dökme çaydan 6 kez daha yüksek fiyata satılmasına rağmen, çayın daha çok dökme olarak ihraç edilmesinden dolayı, gelişme yolundaki üretici ülkeler, ihracat gelirlerini artırma fırsatını kaybetmektedirler. Sri Lanka bu alanda istisnadır. Katma değerli üretimiyle, arz zincirinde daha fazla değer yaratarak, uzun yıllar ihracatta başarılı olmuştur. Üretici ülkelerden birkaçının toplam ihracat geliri içinde çayın payı oldukça yüksektir. Bu nedenle, dünyada çay fiyatlarında oluşan düşüşten, bu ülkeler olumsuz yönde etkilenmektedir. Örneğin; Rwanda dış ticaret gelirinin % 90'ını kahve ve çaydan elde etmektedir. Kenya toplam ihracat değerinin % 30'unu, Sri Lanka ise ihracat gelirinin %20'den fazlasını çaydan sağlamaktadır. (www.agritrade.cta.int/tea/executive_brief.htm 1.8.2005).

Son yirmi yılda, dünya çay piyasasında, fiyatlar giderek düşme eğilimindedir. Dünya Bankasının raporlarında da 1970-2000 yılları arasında dünya çay fiyatlarının % 44 oranında düştüğü ifade edilmektedir. Üretici ülke sayısının çok ve onlardan bir kısmının üretimde lider konumda olması, rekabet şartlarının çok keskin olduğu monopolistik bir yapının oluşmasına neden olmaktadır. Dünyada çay arzı, çay talebinden her zaman daha yüksek oluşmaktadır. Çay kolay bozulabilen bir ürün olduğu için stokların azaltılma çabası da, bir anlamda, fiyatların düşmesine etki yapmaktadır. Üretici ülkelerin çay plantasyonlarında, ülkenin fakir kesimlerinden işçiler, düşük ücretlerle çalıştırılmakta, bu durum çay fiyatlarının düşük seviyelerde oluşmasının bir başka nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Üretici ülkeler, fiyat düşüklüğüne rağmen, çay üretimine büyük yatırımlar yaptıkları ve önemli bir ihraç kalemi olduğu için, pazarda kalmaya ve rekabet etmeye devam etmektedirler.

Dünya çay ticaretinde, çay fiyatları, büyük ölçüde borsalarda oluşmaktadır. Tablo 2.5'de görülebileceği gibi, 2003 yılında dünya çay üretiminin % 32.8'i borsalarda işlem görmüştür. Üretici ülkelerde toplam 11 adet Çay Borsası bulunmaktadır. Calcutta, Guwahati, Siliguri, Cochin, Coimbatore, Coonoor Borsaları Hindistan'da, Colombo Borsası Sri Lanka'da,

Mombasa Borsası Kenya'da, Chittagong Borsası Bangladeş'de, Jakarta Borsası Endonezya'da, Blantyre (Limbe) Borsası Malawidedir. Satışların % 50'si Colombo, Mombasa, Guwahati ve Calcutta borsalarında gerçekleşmektedir. Önemli çay üretici ülkelerden birisi olan Çin'de ise çay Guangzhou'da oluşturulan halk pazarında satılmaktadır. (www.teaauction.com 05.10.2005)

Sri Lanka'da üretilen çayın % 90-95'i Colombo Borsası'nda, Kenya'da üretilen çayın % 70'i Mombasa Borsası'nda, Hindistan'da üretilen çayın % 50'si Hindistan Borsaları'nda, Endonezya'da üretilen çayın büyük bir kısmı Jakarta borsasında da satılmaktadır. Diğer çay satış yöntemleri forward sözleşmeler ve özel satışlardır. Sri Lanka'da üretilen çayın % 10'u , Kenya'da % 15'i özel satış yöntemiyle satılmaktadır. Son yıllarda, teknolojinin gelişmesi ile birlikte, internet üzerinden online satışlar da başlamıştır. Bu satış yöntemlerinin üreticilere faydası, fiyat ve satışlarla ilgili belirsizliklerin önemli ölçüde azalmasıdır.

Tablo 2.5. Yıllar itibarıyla, üretim,borsa satışları ve fiyat

	YILLAR										1989-2003 değişim %
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
Dünya çay üretimi (bin ton)*	2,661	2,736	2,792	3,027	3,084	2,970	3,086	3,044	3,231	3,272	22.9
Borsalarda satılan çay Miktar (bin ton)	906	919	957	979	1041	1012	1092	1117	1066	1074	18.5
Yıllık Ortalama Fiyat (USc/kg/)	141,9	142,3	163,9	200,5	202,2	174,3	179,9	157,3	147,9	150,7	6.2
Borsalarda satılan çay %	34,0	33,6	34,2	32,3	33,7	34,0	35,3	36,7	33,0	32,8	-3.5

Kaynak : <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005)

Sugar and Beverages Group,FAO

*Dünya rakamlarına Türkiye rakamlarındaki düzeltmeler ilave edilmiştir

Tablo 2.6. Aylar itibarıyla borsa fiyatları USc/Kg

AYLAR	BORSALAR								
	Calcutta Çay Borsası			Colombo Çay Borsası			Mombasa Çay Borsası		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
OCAK	122,0	186,20	135,20	165,00	159,30	164,10	146,00	150,80	163,60
ŞUBAT	108,96	151,70	138,30	170,23	148,90	166,30	149,00	142,90	164,80
MART	97,74	116,00	122,70	170,90	149,60	172,00	154,00	150,60	159,10
NİSAN	111,98	138,70	175,90	159,80	143,40	172,30	148,00	150,10	154,00
MAYIS	147,04	142,00	176,80	147,73	144,40	171,60	137,00	152,30	150,90
HAZİRAN	171,34	154,10	198,20	143,93	143,10	153,20	145,00	150,30	150,50
TEMMUZ	181,64	184,10	198,10	139,02	149,40	163,00	148,00	154,00	153,20
AĞUSTOS	149,79	149,50	192,50	149,78	155,40	181,80	150,00	155,00	157,40
EYLÜL	148,70	139,80	189,10	160,94	161,00	188,90	156,00	158,00	163,40
EKİM	151,68	145,50	186,60	161,10	167,60	199,70	154,50	167,50	150,70
KASIM	151,50	139,90	185,70	153,70	167,30	203,60	151,50	162,00	145,60
ARALIK	143,40	148,20	167,00	153,50	163,00	200,60	147,30	158,70	149,30
ORTALA.	140,48	149,64	172,17	156,30	154,37	178,09	148,85	154,35	155,20

Kaynak:F.O.LİCHTS World Tea Markets Monthly Mart 2005, Vol.6 No:9 www.agra-net.com

Tablo 2.5'te görülebileceği gibi, Dünya çay fiyat ortalaması 1990 yılında 2,016 \$/kg, 1995 yılında 1,423 \$/kg, 2000 yılında 1,799 \$/kg olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılında borsalarda işlem gören çayların ortalama fiyatı 1,507 \$/kg, 2004 yılında ise 1,685 \$/kg dır. Son on yıllık gelişmelere bakıldığında, 1998 yılında en yüksek seviyesine (ortalama 2,022 \$/kg) ulaşan çay fiyatları, ortalama % 6.2 oranında artmıştır. Borsalarda satılan çay miktarı son on yılda % 18.5 artmış, toplam satışlar içindeki payı ise % 3.5 oranında azalmıştır. Tablo 2.6'da görülebileceği gibi, 2004 yılında Colombo Borsası ortalama çay fiyatı 1.78 \$ /kg, Calcutta Borsası ortalama çay fiyatı 1.72 \$/kg, Mombasa Borsası ortalama çay fiyatı ise 1.55 \$/kg dır (F.O. LICHT, 2005). Dünya Bankası da bu üç borsayı fiyat indikatörü olarak kullanmaktadır (DB,2005)

Borsalarda oluşan çay fiyatları kalite, arz ve talep miktarı ile doğrudan ilişkilidir. Kalite, arz ve talebin dışında, fiyatı etkileyen diğer faktörler, üretim bölgelerindeki koşullar (bölgenin ekonomik, sosyal ve politik durumu ve hava koşulları), kuzey ve güney arasındaki ekonomik ilişkiler, uluslar arası ve uluslar üstü şirketlerin gücüdür. Borsalarda fiyat oluşumunda en etkin aktörler, alıcı - satıcı brokerlar ve tadımcılar (taster) dır. Borsalarda satış için çayın kalitesinin değerlendirilmesinde brokerlar çay tadımcıları ile her zaman işbirliği içindedir. Sistem fiyat şeffaflığını öngörmesine rağmen, zaman zaman fiyatları etkilemek için brokerlar arasında gizli anlaşmaların yapıldığı bilinmektedir. Bu anlaşmalar borsa da çay satan üreticilerin fiyatları düşürmelerine yol açtığı gibi doğrudan satışların fiyatlarını da etkileyebilmektedir.

Dünya çay ticaretinde uluslar arası birkaç firma etkindir. Dünya çaycılığında üretimden pazarlamaya kadar, tüm aşamalarda etkin olan şirketlerden biri Ünilever'dir. Bu şirket en fazla siyah çay üreten ve piyasaya arz eden uluslar arası firma olarak bilinmektedir. Kenya'da 8.000, Tanzanya'da 3.000 Kuzey ve Güney Hindistan'da 10.000 hektar büyüklüğünde çay işletmeleri bulunmaktadır. Bu işletmelerde yılda 72 bin ton çay üretilmektedir. Şirketin yıllık ortalama 320 bin tonluk çay satışlarıyla, dünya çay piyasasında % 15 paya sahip olduğu bilinmektedir. Ünilever'in Kenya Broke Bond ve Hindistan Lever ve Tanzanya Broke Bond Şirketlerine ait Lipton, PG Tips, Red Label, Bushells ve Tchae gibi markaları bulunmaktadır. Dünyanın 100 den fazla ülkesinde pazarlanan bu markaların yıllık cirosunun 2.35 milyon € olduğu ifade edilmektedir. (http://agritrade.cta.int/tea/executive_brief.htm, 1.8.2005, UNILEVER, 2005).

Bir diğer etkin şirket James Finlay Ltd.Şti. dir. Bu şirket 59,300 hektar çay plantasyon alanına sahip olup, yıllık 55 bin ton çay üretmektedir. Çay paketleme ve ticaretinde 100 bin ton dan daha fazla işletme kapasitesine sahip olduğu bilinmektedir. Finlay dünyadaki en büyük instant çay üreticisidir ve çay plantasyonları Kenya, Uganda, Bangladeş ve Sri Lanka'da bulunmaktadır. Finlay'e ait Afrika'nın tek orthodox fabrikası Kenya'dadır. Sri Lankada 16 bin ton, Bangladeşte 10 bin ton, Uganda'da ise 8 bin ton çay üretmektedir. (http://www.agritrade.cta.int/tea/executive_brief.htm 1.8.2005).

Hindistan'daki Tata Tea Ltd.Şti.'nin dünya çapında 18 yan şirketi bulunmaktadır. Bu şirket 35 ülkede faaliyetlerini sürdürmektedir. Hindistan'da 54 ve Sri Lanka'da 20 den fazla çay işletmesine sahip olup, yılda 60 bin ton çay üretmektedir. Hindistan'daki estate lerin 21'i Assam'da, 4'ü Batı Bengal'de, 24'ü Kerala'da, 5'i ise Tamil Nadu'da bulunmaktadır. Ayrıca 10 tane harmanlama ve paketleme fabrikası ve Munar'da 106 ton/gün kapasiteli orthodox çay üreten fabrikası, Assam'ın Kakajan Bölgesinde ise 100 ton/gün kapasiteli CTC fabrikası vardır. Tata Tea, Hindistan çay pazarının % 21'ine sahiptir. Tata Tea Ltd.Şti'nin en bilinen markası ise Tetley'dir. (http://www.agritrade.cta.int/tea/executive_brief.htm 1.8.2005).

Çay, bilindiği gibi, dünya nüfusunun üçte ikisinin ulusal içeceği. Tüketicinin çoğu, nüfusun hızla arttığı ve üretimin genel olarak bu bölgelerde yoğunlaşmasının da etkisi ile dünyanın güney kesiminde gerçekleşmektedir. FAO'nun verilerine göre, 1998-2000 yıllarında, dünyada tüketilen siyah çay miktarı yıllık 2.145 bin ton, yeşil çay tüketim miktarı

ise yaklaşık 700 bin tondur. Siyah çayın % 23'ü çay üreticisi olmayan gelişmekte olan ülkelerde, % 28'i gelişmiş ülkelerde, % 49'u ise Afrika, Asya ve Latin Amerika'da çay üreten ülkelerde tüketilmektedir. Çay tüketiminin en yüksek olduğu ülkeler İrlanda, İngiltere, Türkiye, ABD, Rusya, Pakistan, Irak Mısır, Japonya dır.

Dünyada, çay üretimindeki artış tüketimle eşleşmemektedir. 1992 yılında Rusya'da çay tüketiminde görülen ciddi düşüş, dünya çay tüketim toplamında da azalmaya neden olmuştur. Arzın artmasına rağmen, talepteki durgunluğun temel bazı sebepleri, Orta Doğu'daki savaş, eski Rusya'da satın alma şartlarının bozulması ve tüketiciler tarafından alternatif içecekler olan talebin giderek artmasıdır. Son yıllarda, İngiltere ve Kanada gibi çayın sıcak olarak tüketildiği ülkelerde çay tüketimine olan talep giderek azalmaktadır., Amerika gibi tüketimin % 80'ini RTD (Ready-to Drink-buzlu çay) in oluşturduğu pazarlardaki tüketim ise pek fazla değişmemiştir. Dünya çay piyasasında tüketim artış eğilimi, genel olarak, tea bags, ice tea ve çözünebilir çay (instant tea) çeşitlerine yöneliktir. Bu çeşit çaylarda ise daha az ve daha düşük kaliteli çaylar kullanılmaktadır. Dünya çay endüstrisinde, son yıllarda, özellikle Avrupa Birliği ve Amerika'da çayın sağlığa faydalarını vurgulamak suretiyle, tüketimi artırma çabasının var olduğu görülmektedir.

Dünyada çayın yoğun olarak tüketildiği ve pazarlandığı bölgelerden biri de Orta Doğu bölgesidir. Orta Doğu ülkelerinin talep ettiği çay tipi, Avrupa ülkeleri tarafından talep edilenden daha farklıdır. Örneğin; Birleşik Arap Emirlikleri, İngiltere'de hemen hemen hiç talep edilmeyen Low Grown Sri Lanka çayını satın almayı tercih etmektedir. İngitere 2.5 \$/kg a yüksek kaliteli Kenya çayı almayı tercih ederken, Almanya ve Japonya 30 \$/kg a birinci sürgün Darjeeling çayı satın almaktadır. Dünyada tüketici tercihleri yalnızca kalite ve orjine göre oluşmamakta, çay imalat sistemleri de tercihte etkili olmaktadır. Kıta Avrupa'sı Ortodox yaprak çayları daha fazla satın alırken, İngiltere tea bag' ler için uygun olan CTC çayı tercih etmektedir. Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da süper marketlerin büyümesiyle birlikte çay satın alma karakteri 1990'lı yıllardan itibaren değişmeye başlamıştır. Ülkeler ve bölgelere göre çok farklılık arz eden tüketici tercihlerini etkilemek ve satışları artırmak amacıyla, lider şirketler, çok büyük reklam harcamalarına ve promosyon faaliyetlerine yönelmeye başlamışlardır. Reklam harcamaları, satışların Japonya'da % 8'ine, Amerika'da % 4'üne, İngiltere'de ise %2.5'una ulaşmaktadır. (www.markettradefair.com/assets/english/TeaMarket.pdf 22.08.2005)

Çay tüketimini artırma amaçlı kullanılan reklam ve promosyon faaliyetlerinde, ana argüman, çayın sağlığa olan faydalarıdır. Araştırmacılar, çayda bulunan flavonollerin anti oksidan özelliğine sahip olduğu ve bu özelliği ile çeşitli hastalık risklerine karşı (kanser, kalp ve diş eti hastalıkları gibi) insanları koruduğunu bir çok bilimsel kaynakda ifade etmektedirler. (www.inpursuitoftea.com/health.htm 22.9.2003). Çayın sağlığa etkileri ile ilgili olarak FAO, Hükümetler arası Çay Çalışma Komitesi vasıtasıyla 'Çay Tüketimi ve İnsan Sağlığı' konulu bir proje yönetmiştir. Bu projenin bir uzantısı da, uluslararası çay piyasasında "Tea Mark"ın geliştirilmesidir. Tea Mark, siyah çay tüketiminin artırılmasına yönelik olarak yürütülen uluslar arası bir kampanyadır ve bu kampanya, çayın insan sağlığına etkilerini ön plana çıkarmaktadır.

Son yıllarda, dünya çay ticaretinde gelişen bir diğer hareket de, Fair Trade hareketidir. Fair Trade'in anlamı, gelişmekte olan üretici ülkelerde küçük ölçekli üreticilerin ve çalışanların yaşam kalitelerini yükseltmek için, bu ülkelerle daha uygun ticari ilişki yaratmak ve çalışma şartlarının iyileşmesine yardımcı olmaktır.

1940'larda başlayan ve 1960'lı yıllarda geliştirilen Fair Trade hareketi, 1997'de 17 ulusal fair trade etiketleme girişiminin bir çatı altında birleşmesiyle uluslar arası bir kimliğe

kavuşmuştur. Uluslar arası Fair Trade Labeling Organization'da (FLO), 2002 yılından itibaren, üreticiler ve ticareti yapanlar temsil edilmektedirler. Bilinen Fair Trade etiketleri, Max Havelaar, Transfair, FairTrade Mark dır. Çay 1994 yılında etiketli ürünler listesine TRANSFAIR International tarafından eklenmiştir. Çay için fair trade kriterleri; kiralık işgücü için özel standartlar (ILO standartları baz alınmaktadır), küçük çiftçiler (smallholder) için özel standartlar ve ayrıca çay üretim ve ticaretinde ürüne özgü standartlar şeklinde oluşturulmuştur. (<http://dol.gov/ilab/media/reports/iclp/sweat4/tea.htm> 19.09.2005).

Fair Trade kazancının, özellikle küçük çiftçilerin sosyal ve ekonomik gelişmelerini artırmak için kullanılması amaçlanmakta ve bu alanda üretici örgütlerinin demokratik yapıya sahip olmaları istenmektedir.

Fair trade ticaretinde standartlardan biri, satıcının alıcıdan sözleşme karşılığı değerini % 60'ını kredi olarak talep edebilme imkanının olmasıdır. Çay minimum fair trade fiyatı oluşturulmayan tek fair trade üründür. Bütün fair trade çay fiyatları, üretim maliyetlerini kapsayan pazar fiyatı üzerinden hesaplanmakta, prim pazar fiyatı üzerinden ödenmektedir. Orthodox çaylarından fannings ve dust ta dahil olmak üzere, CTC üretim metodu ile üretilen tüm çayların primi 0.50 €/kg, Orthodox metod ile üretilen diğer çaylar için fair trade primi 1 €/kg olarak belirlenmektedir.

2002'de 7 ülkede (Çin, Hindistan, Nepal, Sri Lanka, Tanzanya, Uganda ve Zimbabve) 49 Fair Trade sertifikalı üretici organizasyonu ve işletmesi (estate) vardır. Fair Trade çayın % 85'ini Hindistan, Sri Lanka ve Tanzanya sağlamaktadır. Fair Trade çay ticareti yapan 27 ihracatçı ve 49 ithalatçı bulunmaktadır. İhracatçılar FLO'dan, ithalatçılar ise, ithalat yapılan ülkede faaliyet gösteren ulusal etiketleme girişiminden lisans almak zorundadır. Fair Trade etiketli çay, ilk defa 1994 yılında İngiltere ve Almanya'da piyasaya sunulmuştur. Fair trade çay pazarı İngiltere, Almanya ve Hollanda'da yoğundur. Toplam tüketim içinde Fair Trade çayların pazar payı 2002 yılında % 0.32, miktarı 1266 ton dur. Fair Trade fiyatları, geleneksel tüketici fiyatlarından daha yüksek oluşmaktadır. Bunun nedeni, prim ve lisans ücretlerinin tüccarlar tarafından fiyatlara yansıtılmasıdır (FAO, 2003).

Bugün, çay ticaretini etkileyen en önemli uluslararası örgüt ve organizasyonlar; Avrupa Birliği (EU), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Uluslar arası Standartlar Örgütü (ISO), bölgesel işbirliği örgütleri ise, SAARC (Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü) ve COMESA (Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı) dır. Ayrıca, üretici ülkeler arasında karşılıklılık esasına dayanan ikili işbirliği anlaşmaları da bulunmaktadır.

Dünya Ticaret Örgütü (WTO) kuralları, diğer bir çok üründe olduğu gibi, bir ihraç ürünü olan çayı da etkilemektedir. Avrupa Birliği, Kenya'ya uyguladığı 'Tercihli Tarife' nin kaldırılması yönünde DTÖ baskısıyla karşı karşıyadır. Çünkü, Avrupa Birliği'nin bu uygulamasının dünya çay ticaretinde Kenya'ya büyük fiyat avantajı sağladığı bilinmektedir. Birleşmiş Milletler Örgütü olan FAO'nun Çay Çalışma Grubu, uluslar arası bir örgüt olarak çay endüstrisiyle yakından ilgilidir. FAO-Çay Çalışma grubu her 2 yılda bir üretici ve tüketici ülkelerin bir araya geldiği toplantılar düzenlemekte, projeler yürütmekte, alt çalışma grupları vasıtasıyla araştırmalar yapmaktadır. Bölgesel düzeyde etkili örgütler ise Güney Asya'da SAARC (Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü), Afrika'da COMESA dır.

Dünyada kaliteli ve katma değerli çay pazarında önemli yere sahip olan Hindistan ve Sri Lanka SAARC'a üye ülkelerdir. SAARC'a üye ve önemli bir tüketici ülke olan Pakistan ile Hindistan arasında Kaşmir davası ile ilgili çatışma, SAARC'ın çay ticareti üzerindeki etkisini giderek azaltmaktadır. Bu iki ülke, Pakistan ve Hindistan, yaptıkları karşılıklılık anlaşması gereği, birbirlerinden pamuk ve çay satın almaktadırlar. Güney ve Doğu Afrika'da çay üreten ve tüketen ülkeler de, çay ticaretinde, COMESA vasıtasıyla etkili olmaktadır.

2.4.1. Çay İhracatı

FAO 2003 yılı verilerine göre, dünyada üretilen çayın % 44'ü (1,383,000 ton) ihraç edilmektedir. Toplam ihracat içinde Asya kıtasındaki üretici ülkelerin payı % 64, Afrika kıtasındaki üretici ülkelerin payı % 30.9, güney Amerika ve diğerlerinin payı ise % 5.1'dir. İhracatta en büyük paya sahip üretici ülkeler ve bu ülkelerin ihracattaki payları sırasıyla; Sri Lanka (% 20.8), Kenya (% 19.2), Çin (% 18.7) ve Hindistan (% 11.7)'dir (<http://faostat.fao.org/servlet> 8.06.2005).

Tablo 2.7'de görülebileceği gibi, dünya çay ihracatı son on yılda % 30.3 artmıştır. 1994-2003 yılları arasında çay ihracatını en fazla artıran ülkeler Viet Nam ve Sri Lanka'dır. Viet Nam da artış oranı % 154.4, Sri Lanka'da ise % 152.8 olmuştur. Son on yılda ihracatını önemli ölçüde artıran diğer ülkeler Kenya (% 52.0), Almanya (% 45.4), Çin (% 42.8) ve Malawi'dir (% 40.0).

Hindistan'ın çay ihraç ettiği önemli ülkeler Rusya Federasyonu, Türkmenistan, İngiltere, Kazakistan, Irak, Amerika ve Pakistan dır. Sri Lanka'nın çay ihraç ettiği önemli ülkeler Rusya Federasyonu, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri, Libya, Türkiye ve İran dır. Kenya çay ihracatını yoğun olarak İngiltere, Pakistan ve Mısır'a yapmaktadır. Çin'in yeşil çay ihraç ettiği ülkeler, Fas, Özbekistan ve Japonya dır. Siyah çay ihracatını ise Japonya, Rusya Federasyonu ve Amerika'ya yapmaktadır.

Tablo 2.7. Ülkeler itibarıyla çay ihracatı (ton)

Çay İhracatı (ton)	Yıllar										1994- 2003 değişim %
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
Arjantin	43,355	41,175	35,042	56,806	58,987	52,144	50,000	58,110	57,643	59,062	19,6
Çin	184,071	169,788	173,000	205,000	220,000	203,000	231,000	252,000	255,000	263,000	42,8
Almanya	12,891	13,109	13,555	16,633	16,329	14,802	17,012	17,272	18,274	18,755	45,4
Hindistan	150,894	158,333	162,000	203,000	205,000	192,000	207,000	183,000	199,000	165,000	9,3
Endonezya	84,916	79,227	102,000	67,000	67,000	98,000	106,000	100,000	100,000	90,000	5,9
Kenya	176,962	258,564	244,000	199,000	263,000	242,000	217,000	258,000	266,000	269,000	52,0
Hollanda	10,061	11,963	9,715	10,145	9,991	10,155	9,357	9,745	11,688	10,970	9,0
Sri Lanka	115,097	178,005	234,000	257,000	265,00	263,000	280,000	288,000	286,000	291,000	152,8
Malavi	30,000	27,000	32,000	49,000	41,000	43,000	38,000	38,000	39,000	42,000	40,0
Türkiye	5,201	2,302	4,011	19,103	17,526	4,522	6,381	4,817	4,852	6,711	29,0
İngiltere	34,205	33,138	33,187	31,218	29,564	29,509	22,501	27,282	29,888	37,319	9,1
Viet Nam	23,500	18,800	20,800	32,901	33,000	36,000	55,600	67,900	77,000	59,800	154,4
Dünya	1,061,395	1,168,384	1,213,636	1,315,934	1,422,424	1,368,155	1,489,246	1,446,657	1,375,260	1,383,544	30,3

Kaynak: <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005)

Sugar and Beverages Group,FAO

Tablo 2. 8. Ülkeler itibarıyla çay ihracatı (1000\$)

Çay İhracatı (1000\$)	YILLAR										1994- 2003 değişim %
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
Arjantin	38,072	31,923	25,736	45,111	55,560	39,262	38,448	41,981	40,258	34,119	-10,4
Çin	315,407	293,501	303,773	352,319	384,655	355,351	364,351	358,348	347,814	385,158	22,1
Almanya	60,689	65,883	66,786	73,441	71,589	67,732	71,349	72,195	88,891	105,188	73,3
Hindistan	308,399	359,054	282,579	497,239	518,258	406,106	431,596	367,207	326,629	333,408	8,1
Endonezya	96,181	87,719	112,343	88,838	113,208	97,141	112,106	99,967	103,426	95,816	-0,4
Kenya	302,590	373,212	396,861	410,141	627,138	459,026	461,938	448,677	440,931	481,485	59,1
Hollanda	39,216	41,513	35,862	30,490	26,718	27,277	21,629	20,548	27,500	29,920	-23,7
Sri Lanka	207,450	369,009	544,957	716,630	747,806	605,347	683,153	679,951	650,961	650,000	213,3
Malavi	29,907	26,562	23,075	42,790	42,425	38,000	60,300	45,600	44,904	46,600	55,8
Türkiye	5,530	3,506	5,109	15,259	14,233	4,892	5,782	4,073	4,782	6,959	25,8
İngiltere	198,117	202,742	221,152	245,803	245,732	195,131	160,873	169,496	191,918	239,928	21,1
Viet Nam	25,300	19,000	30,000	48,237	50,496	45,147	69,596	78,406	82,000	70,000	176,6
Dünya	2,067,030	2,278,305	2,463,680	2,982,161	3,361,098	2,787,880	2,948,147	2,832,845	2,814,02	2,912,129	40,8

Kaynak:

<http://faostat.fao.org/servlet>

(8.06.2005)

Dünya çay ihracat değeri, 2003 yılı itibarıyla, yaklaşık toplam 3 milyar \$ dır. Tablo 2.8'den görülebileceği gibi, çay ihracat değeri açısından en yüksek paya sahip ülke Sri Lanka dır. Sri Lanka'nın 2003 yılı çay ihracat değeri 650 milyon \$, Kenya'nın çay ihracat geliri 440 milyon \$, Çin'in 385 milyon \$, Hindistan'ın ise 333 milyon \$ dır. Çay üretmediği halde re-export yoluyla çay ihraç eden ülkelerden İngiltere'nin çay ihracat değeri 240 milyon \$, Almanya'nın ise 105 milyon \$ dır. Son on yılda dünya çay ihraç değeri artışı ortalama % 40.8 olmuştur. İhracat gelirini en fazla artıran ülkeler Sri Lanka, Viet Nam, Almanya ve Kenya dır.

2.4.2. Çay İthalatı

Dünya da çay ithalatı, hem çay üreticisi olan ülkeler, hem de çay üreticisi olmayan ülkeler tarafından yapılmaktadır. FAO'nun 2003 yılı verilerine göre, toplam çay ithalatı 1.519.000 ton'dur. İthalatta en büyük paya sahip ülkeler, AB-25 ülke (% 21.7), Rusya Federasyonu ve Bağımsız devletler (% 14.2), Pakistan (% 7.1), ABD (% 6.5), Mısır (% 5.2), Irak (% 4.9) ve Japonya (% 3.3) dır (<http://faostat.fao.org/servlet> 8.06.2005).

Dünyada tüketim amaçlı net ithalat miktarı ise 1.395.000 tondur. Toplam ithalat ile net ithalat arasındaki fark 124.000 ton'dur. Bu miktar çay ise ülkeler tarafından re-export edilmektedir. Re-export dünya çaycılığında özellikle üretici ülkelerin birbirlerinin çaylarını harmanlamak suretiyle yada tüketici ülkelerin ithal ettikleri çayı yeniden harmanlayarak ihraç etme işlemidir. Re-export yapan en önemli tüketici ülke İngiltere'dir. Üretici ülkeler arasında re-export, özellikle Çin'den Hindistan'a ve Hindistan ve Sri Lanka arasında daha çok kaçakçılığa yol açar bir şekilde görülmektedir. Sri Lanka kendi çayını Hindistan çayı ile harmanlayarak dünya çay pazarlarına Hindistan'da dahil olmak üzere re-export etmektedir. Hindistan ise, Calcutta Borsa merkezi vasıtasıyla Nepal'in İlan Bölgesinden sağlanan çayı - bu çayın Darjeeling çayı ile karşılaştırılabilir özellikte olduğu ileri sürülmektedir- Darjeeling çayı gibi re-export etmektedir. (www.marketrade.com/assets/english/TeaMarket.pdf).

Tablo 2. 9. Ülkeler itibarıyla çay ithalatı, 1994-2003

Çay İthalatı (ton)	Yıllar										1994-2003 değişim %
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
Mısır	57,000	80,000	65,000	78,000	65,000	73,000	72,000	56,000	79,000	79,000	38,5
Almanya	29,000	31,000	39,000	35,000	39,000	39,000	35,000	38,000	41,000	46,000	58,6
İrlanda	11,000	11,000	12,000	12,000	11,000	11,000	11,000	11,000	12,000	12,000	9,1
Japonya	41,000	45,000	49,000	52,000	45,000	49,000	58,000	60,000	51,000	51,000	24,3
Fas	34,000	38,000	28,000	35,000	41,000	35,000	42,000	38,000	44,000	44,000	29,4
Hollanda	24,000	26,000	22,000	27,000	26,000	23,000	24,000	27,000	28,000	25,000	4,1
Pakistan	116,000	117,000	115,000	85,000	112,000	120,000	111,000	107,000	98,000	109,000	-6,0
Polonya	32,000	33,000	33,000	34,000	37,000	32,000	30,000	33,000	31,000	31,000	-3,1
Rusya Federasyonu	92,000	147,000	119,000	158,000	150,000	161,000	158,000	154,000	164,000	169,000	83,7
Türkiye	1,200	1,400	2,300	2,400	2,400	4,800	4,800	5,400	1,500	2,400	100,0
Birleşik Arap Emir.	40,000	35,000	41,000	30,000	71,000	63,000	61,000	40,000	59,000	36,000	-10,0
İngiltere	183,000	170,000	181,000	182,000	176,000	162,000	156,000	165,000	167,000	157,000	-14,2
Amerika	96,000	83,000	89,000	81,000	97,000	100,000	88,000	97,000	93,000	94,000	-3,8
Dünya	1,150,000	1,249,000	1,268,000	1,274,000	1,314,000	1,330,000	1,362,000	1,418,000	1,454,000	1,519,000	32,1

Kaynak: <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005)

Sugar and Beverages Group,FAO

Tablo 2.10. Ülkeler itibarıyla çay ithalatı ,1994-2003

Çay ithalatı (1000 \$)	Yıllar										1994- 2003 değişim %
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
Mısır	89,619	118,567	86,707	104,039	99,635	98,415	112,689	99,823	141,177	62,026	-30,7
Almanya	110,023	132,417	159,106	119,542	129,381	125,049	98,895	97,237	97,842	119,649	8,7
İrlanda	24,422	22,079	25,032	28,182	27,687	24,823	26,074	24,213	27,967	35,491	45,3
Japonya	162,927	184,100	200,843	195,668	180,640	178,556	208,045	208,686	178,941	160,713	-1,3
Fas	74,063	81,368	57,462	68,755	78,077	72,504	69,687	59,395	58,235	63,762	-16,1
Hollanda	52,155	49,068	44,255	51,424	58,015	45,092	45,725	50,811	56,679	56,433	8,2
Pakistan	185,428	191,193	171,201	135,675	244,278	245,296	222,171	178,791	160,861	174,848	-5,7
Polonya	60,126	65,776	69,831	75,204	86,785	60,192	50,568	53,636	47,444	47,402	-21,1
Rusya Fed.	260,369	291,411	202,931	281,156	311,627	283,007	225,815	205,005	228,677	244,834	-5,9
Türkiye	2,798	3,334	4,362	4,280	4,935	5,007	7,934	8,375	2,684	3,941	40,8
Birleşik Arap. Em.	88,727	77,332	92,353	95,000	210,000	152,123	147,382	102,000	150,066	84,366	-4,9
İngiltere	327,301	296,657	317,940	352,649	365,438	324,688	314,603	289,677	282,789	271,749	-16,9
Amerika	151,654	133,801	145,446	147,452	182,012	164,987	162,002	172,676	159,851	186,789	23,1
Dünya	2,510,861	2,702,375	2,686,355	2,780,145	3,262,642	2,942,611	2,950,944	2,823,712	2,815,203	2,657,914	5,8

Kaynak: <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005)

Tablo 2.9’da görülebileceği gibi, dünya çay ithalatı son on yılda % 32.1 oranında artmıştır. Önemli tüketici ülkelerden İngiltere’nin ithalatı % 14.2 azalırken, Rusya Federasyonu, Almanya ve Mısır’ın ithalatı önemli ölçüde artmıştır.

Tablo 2.11. Çay Ticaretinde Uygulanan Gümrük Vergileri

ÜRETİCİ ÜLKELER	G.T.İ.P			
	Paketli yeşil çay <= 3 kg 09.02.10	Paketli yeşil çay > 3 kg 09.02.20	Paketli siyah çay <= 3 kg) 09.02.30	Paket.siyah çay > 3 kg 09.02.40
Hindistan	100	100	100	100
Çin	15	15	15	15
Sri Lanka	27,5	27,5	27,5	27,5
Kenya	15	15	15	15
Endonezya	5	5	5	5
Viet Nam	50	50	50	50
Japonya	17	0	12	3
Türkiye***	145	145	145	145
TÜKETİCİ ÜLKELER				
AB Ülkeleri	3,2	3,2	0	0
Rusya Fed.**	23	8	23	8
ABD	6,4	0	6,4	0
Kanada	0	0	0	0
Pakistan*****	10	10	10	10
Mısır*	0-5	0-5	0-5	0-5
İran****	4	4	4	4

* Mısır COMESA üyesi olan Kenya ve Uganda’dan ithal ettiği çaya ‘0’, Hindistan’dan ithal ettiği çaya % 5 gümrük vergisi uygulamaktadır. ** FAO 1998 verisidir.

*** Türkiye AB ülkelerinden ithal edilecek 200 ton çay için % 45 gümrük vergisi uygulamaktadır.

**** İran aynı zamanda çay üreticisi bir ülkedir.

*****Pakistan, Hindistan çayı için % 10, Bangladeş, Nepal ve Sri Lanka çayları için ‘0’ gümrük vergisi uygulamaktadır.

Kaynaklar: Copyright 2004 Eurotariff www.telegraphindia.com, Friday, September 02,2005 ve Tuesday, August 23,2005

Dünya çay ithalatı miktarı son on yılda % 32.1 artarken, Tablo 10’dan görülebileceği gibi değeri yalnızca % 5.8 artmıştır. Bu da ithal edilen çayın ortalama satış değerinin düştüğünü göstermektedir. Örneğin Almanya’nın ithalatı % 58.6 oranında artarken ithalat değeri ancak % 8.7 artmış görünmektedir. Bunun aksine İrlanda’nın ithalat miktarı % 9.1 artarken, ithalat değeri % 45.3 artmıştır. Çay üreten ve tüketen ülkeler, uluslararası ticarete, gümrük vergisi ve değişik ilave vergiler uygulayabilmektedirler.

Uluslar arası ve bölgesel düzeyde oluşturulan örgütler ve ikili serbest ticaret anlaşmaları, çay ticaretinde uygulanan vergiler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Güney Asya ülkelerinin

bir araya gelerek oluşturdukları SAARC, Afrika ülkelerinin bir araya gelerek oluşturdukları COMESA ve Sri Lanka–Hindistan arasında yapılan Serbest Ticaret Anlaşması, Avrupa Birliği'nin dış ticarete uyguladığı Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi en önemlileridir. Tablo 2.11'de görülebileceği gibi, Önemli çay üreticisi ülkelere Hindistan'ın çay ithalatında uyguladığı gümrük vergi oranı % 100, Sri Lanka'nın % 27.5, Kenya'nın % 15, Çin'in % 15, Türkiye'nin % 145, Bangladeş'in % 25, Endonezya'nın % 5, Japonya'nın % 3-17'dir. Üretici olmayan bazı tüketici ülkelerin çay ithalatında uyguladığı gümrük vergi oranları, örneğin, AB ülkelerinde siyah çay için '0', yeşil çay için % 3.2, Pakistan'da % 10, İran'da ise % 4'dür.

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ÇAY TİCARETİ

Portekiz'in Azore Adalarında yapılan çok az üretim dışında, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde çay yetiştirilmemektedir. Portekiz'in Azor Adaları'ndan San Miguel adasına ilk çay fidanları 1878 yılında getirilmiş ve bölgede çay üretimine başlanmıştır. Bugün 36 hektar alanda çay yetiştiriciliği yapılmaktadır. 1883'te kurulan ilk çay fabrikası Gorreana Çay Fabrikasıdır. Bu fabrika da geleneksel eski teknoloji kullanılarak, Orthodox yöntemle Siyah ve Yeşil çay üretimi yapılmaktadır. Siyah çay, Orange Pekoe, Broken Leaf ve Pekoe olarak derecelendirilmektedir. Yeşil çayın tipi ise, Hysson'dur. Tasnif ve paketleme elle yapılmaktadır. Çay yetiştiriciliğinde pestisid ve insektisid kullanılmamaktadır. FAO'nun 2003 yılı verilerine göre, ada da gerçekleştirilen yıllık çay üretimi 27 ton'dur. (http://www.portugaltravelguide.com/en/maia_azores.htm(18.09.2005) <http://faostat.fao.org/servlet> 8.06.2005).

3.1. Çay İthalatı

AB ülkelerinde, Portekiz'in Azor adaları hariç, çay yetiştirilmemekle birlikte, 1650'li yıllardan itibaren yaygın bir şekilde tüketilmektedir. FAO 2003 yılı verilerine göre, Avrupa Birliği'ne üye 25 ülkenin yıllık toplam Siyah ve Yeşil çay ithalat miktarı 330.774 ton, ithalat değeri 826.598 bin \$'dır. Bu verilere göre, 1kg çayın ithalat değeri ise ortalama 2.49 \$'dır. Toplam çay ithalatının % 90'ı siyah, % 10'u yeşil çaydır. GOBİ International 2002 yılı verilerine göre, AB'i çay ithalatının % 29'unu Kenya'dan, % 14'ünü Hindistan'dan, % 9'unu Çin'den, % 8'ini Endonezya'dan ve % 8'ini de Sri Lanka'dan gerçekleştirmektedir.

Tablo 3.1'de görülebileceği gibi, AB ülkelerinin çay ithalatının % 47.3'ü İngiltere tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunu, % 13.8 ile Almanya, % 9,2 ile Polonya, % 7.9 ile Hollanda, % 5,3 ile Fransa izlemektedir. Bu ülkelerin toplam ithalat içindeki payları % 87.8'dir. En fazla yeşil çay ithal edenler ise, Almanya, Fransa, İspanya ve Belçika'dır.

Tablo 3.1 ve Tablo 3.2'de görülebileceği gibi, AB ülkelerinin ithalatı son on yılda ortalama % 2.9, ithalat değeri ise % 8.5 oranında artmıştır. Ancak, AB'inde önemli bir ithalatçı ülke olan İngiltere'nin rakamları incelendiğinde, son on yılda ithalat miktarının % 14.2, ithalat değerinin ise % 16.9 azaldığı görülmektedir. Aynı şekilde, Polonya'nın ithalat miktar ve değerinde de düşüş gözlenmektedir. İthalat miktar ve değeri önemli ölçüde artan ülkeler arasında Almanya, Hollanda, Fransa ve İrlanda yer almaktadır.

İngiltere tarafından ithal edilen çayın değeri 2003 yılında 1.73 \$/kg iken, Almanya'nın ithal ettiği çayın değeri 2.6 \$/kg'dir. Bunun yanında Fransa'nın ithal ettiği çayın değeri ise, katma değerli çay, yeşil ve organik çay gibi 5.59 \$/kg'dir (Tablo 3.2).

GOBİ International 2002 verilerine göre, İngiltere ithal ettiği çayın % 48'ini Kenya'dan, % 18'ini Hindistan'dan, % 8'ini Güney Afrika'dan, % 6'sını Endonezya'dan ve % 5'ini Sri Lanka'dan temin etmektedir.

Tablo 3.1. AB Ülkelerinde çay ithalat miktarları (1000 ton)

Ülkeler	Yıllar										1994-20003
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Değişim %
İngiltere	182,746	169,698	180,989	181,758	175,829	162,416	155,880	164,016	164,070	156,636	-14,2
Polonya	32,365	32,553	33,189	34,339	36,569	31,999	30,178	33,102	30,795	30,594	-5,4
Almanya	28,852	30,980	38,856	34,976	38,664	39,148	35,028	37,758	40,583	45,787	58,6
Hollanda	24,101	26,334	21,971	26,805	26,184	22,651	23,852	27,436	28,193	26,426	9,6
Fransa	14,593	14,202	17,609	18,421	15,489	14,901	17,213	17,186	17,441	17,726	21,4
İrlanda	11,493	11,128	12,243	11,573	10,502	11,116	11,058	10,654	11,853	14,406	25,3
Belçika-Lüks.	5,366	4,584	5,323	5,817	7,144	7,685	8,438	7,598	9,938	10,097	88,1
İtalya	5,007	4,983	4,693	4,843	5,005	5,472	5,313	5,096	6,234	6,371	27,2
İsveç	3,213	3,080	3,202	3,488	3,532	3,702	4,219	3,579	3,612	3,461	7,7
Danimarka	2,159	2,020	1,920	2,459	1,875	1,829	2,026	2,038	2,046	1,880	-12,9
Avusturya	2,147	2,276	2,109	2,055	2,326	2,648	2,497	2,420	2,124	1,843	-14,1
Macaristan	1,856	1,267	1,596	1,775	1,619	1,271	1,584	2,117	1,906	2,220	19,6
Çek Cumh.	1,365	1,833	2,052	2,055	2,238	2,093	2,140	2,498	2,055	2,297	68,2
İspanya	1,325	1,805	1,309	0,929	1,119	1,306	1,462	2,117	3,558	4,475	237,7
Finlandiya	1,234	1,123	1,885	1,772	1,221	0,994	1,129	1,235	0,970	1,108	-10,2
Slovakya	0,669	0,596	0,663	0,493	0,592	0,657	0,504	0,504	0,569	0,725	8,3
Litvanya	0,569	0,619	1,292	1,304	1,866	1,395	1,386	1,375	1,300	1,205	111,7
Estonya	0,536	0,494	0,662	0,774	1,354	0,582	0,575	0,593	0,542	0,459	14,3
Malta	0,506	0,492	0,573	0,485	0,608	0,525	0,480	0,688	0,590	0,535	5,7
Yunanistan	0,438	0,509	0,625	0,493	0,470	0,426	0,467	0,655	0,921	0,889	102,9
Portekiz	0,327	0,367	0,213	0,326	0,294	0,339	0,372	0,256	0,588	0,364	11,3
Letonya	0,298	0,212	0,519	0,796	1,073	1,115	1,241	1,085	1,128	1,044	250,3
Kıbrıs	0,130	0,134	0,183	0,182	0,222	0,152	0,180	0,130	0,149	0,145	11,5
Slovenya	0,77	0,52	0,51	0,46	0,38	0,500	0,760	0,56	0,64	0,81	5,2
TOPLAM (25)	321,372	311,341	333,727	337,974	335,833	314,922	307,982	324,192	331,229	330,774	2,9

Kaynak: [http://faostat.fao.org/servlet\(8.06.2005\)Sugar and Beverages Group,FAO](http://faostat.fao.org/servlet(8.06.2005)Sugar and Beverages Group,FAO)**Tablo 3.2.** AB Ülkelerinde çay ithalat değeri (1000\$)

Ülkeler	Yıllar										1994-2003
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	değişimi
İngiltere	327,301	296,657	317,940	352,649	365,438	324,688	314,603	289,677	282,789	271,749	16,9
Polonya	60,126	65,776	69,831	75,204	86,785	60,192	50,568	53,636	47,444	47,402	-21,1
Almanya	110,023	132,417	159,106	119,542	129,381	125,049	98,895	97,237	97,842	119,649	8,7
Hollanda	52,155	49,068	44,255	51,424	58,015	45,092	45,725	50,811	56,679	56,433	8,2
Fransa	58,315	62,063	63,718	70,083	75,383	82,396	71,617	74,454	84,245	99,218	70,1
İrlanda	24,422	22,079	25,032	28,182	27,687	24,823	26,074	24,213	27,967	35,491	45,3
Belçika-Lüksemburg	21,359	20,884	22,285	23,544	29,959	27,967	32,447	28,983	33,557	40,207	88,2
İtalya	31,683	29,753	28,933	29,869	33,282	33,836	32,034	30,863	36,725	39,151	23,5

İsveç	19,786	22,675	22,817	24,810	26,015	25,173	26,336	23,626	23,709	25,661	29,7
Danimarka	9,974	10,903	10,124	13,009	10,618	8,537	11,437	12,034	11,352	11,943	19,7
Avusturya	7,448	9,882	9,600	8,300	9,719	11,500	6,947	8,270	9,190	9,612	29,0
Macaristan	4,913	4,207	5,142	4,837	6,281	3,304	4,390	5,027	4,573	6,335	28,9
Çek Cumhuriyeti	4,707	6,920	6,976	6,825	8,517	7,603	7,219	8,409	7,235	8,194	74,0
İspanya	6,897	7,835	5,761	5,394	6,427	6,496	6,400	9,119	8,474	12,084	75,2
Finlandiya	9,461	9,204	12,921	13,027	10,565	10,295	10,485	11,345	10,422	11,523	21,8
Slovakya	1,973	2,211	2,288	1,863	2,245	1,912	1,758	1,679	1,780	2,218	12,4
Litvanya	1,761	1,902	4,806	5,715	8,470	6,964	6,221	6,656	6,189	6,305	258,0
Estonya	1,808	2,457	4,209	4,162	5,668	3,292	2,987	3,203	2,935	3,366	86,1
Malta	1,627	1,869	2,184	2,165	2,700	1,866	1,715	2,510	2,283	2,381	46,3
Yunanistan	2,340	2,685	3,536	2,799	2,146	1,843	2,148	2,590	3,134	3,928	67,9
Portekiz	1,301	1,536	1,708	1,835	1,733	2,099	1,832	1,683	2,203	2,865	120,2
Letonya	845	1,048	2,298	3,338	7,670	8,027	8,657	7,111	7,695	8,605	918,0
Kıbrıs	1,042	1,232	1,495	1,644	1,409	1,149	1,301	1,203	1,442	1,616	55,0
Slovenya	383	335	425	328	267	720	1,854	353	481	662	72,8
TOPLAM (25)	761,650	765,598	832,196	850,548	916,380	825,023	774,650	754,692	770,345	826,598	8,5

Kaynak: <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005)

Sugar and Beverages Group,FAO

Almanya ithal ettiği çayın % 23'ünü Hindistan'dan, % 18'ini Çin'den, % 13'ünü Sri Lanka'dan, % 12'sini Endonezya'dan, % 6'sını Kenya'dan ve % 5'ini Vietnam'dan temin etmektedir.

Polonya ithal ettiği çayın % 38'ini Hindistan'dan, % 32'sini Bangladeş'den, % 11'ini Çin'den, % 12'sini Sri Lanka'dan, % 8'ini Endonezya'dan ve % 7'sini Malawi'den temin etmektedir.

Hollanda ithal ettiği çayın % 23'ünü Endonezya'dan, % 12'sini Sri Lanka'dan % 9'unu Malawi'den % 6'sını Çin'den ve % 5'ini Türkiye'den temin etmektedir.

Fransa ithal ettiği çayın % 33'ünü Çin'den, % 26'sını Belçika –Lüksemburg'dan (% 26), % 18'ini Sri Lanka'dan, % 8'ini İngiltere'den ve % 4'ünü Endonezya'dan temin etmektedir.

İrlanda ithal ettiği çayın % 52'sini Kenya'dan % 15'ini Hindistan'dan, % 6'sını Endonezya'dan, % 5'ini İngiltere'den, % 5'ini Sri Lanka'dan ve % 5'ini Zimbabve'den temin etmektedir.

AB ülkelerinin yeşil çay ithalatı yaklaşık 33 bin ton dur. İthalatta en büyük paya sahip ülkelerden Almanya'nın ithalatı 7.600 ton, Fransa'nın 6.600 ton, İspanya'nın 3.400 ton, Belçika'nın 2.800 ton, İngiltere'nin 2.200 ton, Hollanda'nın 1.800 ton, Polonya'nın 1.500 ton dur (F.O.LICHT,2005)

Dünya'da üretilen 8-10 bin ton organik çayın yaklaşık % 50'si Avrupa Birliği ülkelerinde tüketilmektedir. Organik çay tüketen en önemli ülkeler Almanya, İngiltere ve Fransa'dır.

AB ülkeleri, dış ticarete Ortak Gümrük Tarifesi uygulamaktadır. OGT gereği, Avrupa Komisyonu tarafından her ürünle ilgili her yıl yeniden bir ortak gümrük vergisi belirlenmektedir. Bu uygulama kapsamında, Çay 0902 CN Kodu ile tanımlanmıştır. Bu tanımlama dört alt kategoriye ayrılmıştır. Bunlar:

- 0902 10 00 yeşil çay (fermente olmamış) 3 kg ı aşmayan paketlerde,
- 0902 20 00 diğer yeşil çay (fermente olmamış),
- 0902 30 00 siyah çay (fermente olmuş) ve kısmen fermente olmuş çay, 3 kg'ı aşmayan,
- 0902 40 00 diğer siyah çay (fermente olmuş) diğer kısmen fermente olmuş çay

2004 yılında uygulanacak ortak gümrük vergisi, 11 Eylül 2003 tarih ve (EC) No 1789/ 2003 sayılı Komisyon Tüzüğü'nde belirtilmiş olup, siyah çay için vergi oranı '0', yeşil çay için 3 kg'ı aşmayan paketli çaylarda % 3.2 olarak belirlenmiştir. (EK-1: (EC) No 1719/ 2005 sayılı Komisyon Tüzüğü)

3.2 Çay İhracatı

FAO 2003 yılı verilerine göre, Avrupa Birliği'ne üye 25 ülkenin yıllık toplam siyah ve yeşil çay ihracat miktarı 87.557 ton, ihracat değeri 531.858 bin \$, 1 kg çayın ihracat değeri ise 6.07 \$ dır. Yapılan ihracat re-export niteliğindedir. AB ülkeleri içinde en önemli çay ihracatçısı ülkeler; İngiltere (% 42.6), Almanya (% 21.4), Hollanda (% 12.5), Belçika-Lüksemburg (% 8.9), Fransa (% 4.2) ve Polonya (% 4) dır. Tablo 3.3 ve 3.4'te görülebileceği gibi, AB ülkelerinin yaptığı çay ihracat miktarı son on yılda % 25.1, değeri ise % 37.5 oranında artmıştır. Bir başka deyişle bir kg çayın ihracat değeri aynı dönemde 5.52 \$ dan 6.07 \$ a yükselmiştir (<http://faostat.fao.org/servlet> 8.06.2005).

AB ülkelerinden en fazla çay ihraç eden İngiltere ihracatını son on yılda % 9.1, Hollanda % 9, Almanya % 45.5 artırmıştır. ay ihracat miktarını son on yılda % 9.0 artan Hollanda'nın ihraç değerinde % -23.7 azalış görölmüştür.

GOBİ International 2002 yılı verilerine göre, AB ülkeleri çay ihracatının % 33'ü Fransa, Kanada, İngiltere, ABD ve Almanya'ya yapmaktadır. Türkiye'ye yapılan ihracat ise 1.264 ton (% 0.16) dur.

İngiltere'nin çay ihraç ettiği ölkeler; Kanada (% 14), Fransa (% 11), Suudi Arabistan (% 9), ABD (% 7) ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir (% 6). İngiltere ihracatını daha çok AB ölkeleri dışındaki ölkelere yapmaktadır

Tablo 3.3. AB Ülkelerinde çay ihracat miktarı (1000 ton)

Ülkeler	Yıllar										1994-2003 DEĞİŞİM %
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
İngiltere	34,205	33,138	33,187	31,218	29,564	29,509	22,501	27,282	29,888	37,319	9,1
Almanya	12,891	13,109	13,555	16,633	16,329	14,802	17,012	17,272	18,274	18,755	45,5
Hollanda	10,061	11,963	9,715	10,145	9,991	10,155	9,357	9,745	11,688	10,970	9,0
Belçika-Lüksemburg	4,636	3,102	4,093	3,992	4,938	5,981	10,866	4,860	7,812	7,800	68,2
Polonya	2,287	1,407	1,603	2,221	3,399	2,701	2,900	2,555	3,199	3,526	54,2
Fransa	2,151	2,829	2,734	2,226	2,751	3,107	3,939	3,491	3,835	3,714	72,7
Macaristan	0,686	0,434	0,485	0,379	0,474	0,349	0,516	0,669	0,768	0,985	43,6
Avusturya	0,684	0,794	0,651	0,971	0,631	0,682	0,489	0,594	0,442	0,779	13,9
Çek Cumhuriyeti	0,509	0,166	0,155	0,221	0,266	0,249	0,212	0,239	0,180	0,155	-69,5
Finlandiya	0,257	0,328	0,684	0,712	0,216	0,207	0,344	0,290	0,169	0,150	-41,6
İtalya	0,249	0,243	0,269	0,156	0,224	0,816	0,763	0,675	0,712	0,786	215,6
İsveç	0,246	0,586	0,579	0,644	0,683	0,782	1,137	1,040	0,835	0,839	241,0
Litvanya	0,237	0,310	0,474	0,421	0,675	0,355	0,240	0,255	0,231	0,187	-21,0
Estonya	0,184	0,75	0,94	0,289	0,904	0,114	0,80	0,158	0,49	0,62	-66,3
İrlanda	0,172	0,125	0,377	0,371	1,159	0,789	0,440	0,577	0,590	0,646	275,6
Danimarka	0,131	0,96	0,172	0,390	0,408	0,361	0,422	0,479	0,481	0,281	114,5
Letonya	0,100	0,41	0,46	0,25	0,87	0,75	0,31	0,42	0,19	0,28	-72,0
Yunanistan	0,91	0,39	0,35	0,26	0,64	0,44	0,18	0,127	0,84	0,80	-12,0
Slovakya	0,79	0,171	0,146	0,88	0,61	0,70	0,162	0,162	0,186	0,214	170,8
İspanya	0,40	0,82	0,22	0,42	0,64	0,74	0,150	0,147	0,114	0,230	475,0
Kıbrıs	0,32	0,9	0,63	0,145	0,24	0,37	0	0	0	0,2	-937,5
Slovenya	0,27	0,79	0,16	0,8	0,6	0,107	0,95	0,7	0,7	0,18	-33,3
Portekiz	0,20	0,7	0,6	0,22	0,36	0,40	0,28	0,27	0,51	0,29	45,0
Malta	0,3	0	0	0	0,11	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	33,3
TOPLAM	69,978	69,139	69,161	72,345	72,967	71,409	71,704	70,694	79,615	87,557	25,1

Kaynak: <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005) Sugar and Beverages Group,FAO

Tablo 3.4. AB Ülkelerinde çay ihracat değeri (1000\$)

ÜLKELER	Yıllar										1994-2003 değişim %
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
İngiltere	198,117	202,742	221,152	245,803	245,732	195,131	160,873	169,496	191,918	239,928	21,1
Almanya	60,689	65,883	66,786	73,441	71,589	67,732	71,349	72,195	88,891	105,188	73,3
Hollanda	39,216	41,513	35,862	30,490	26,718	27,277	21,629	20,548	27,500	29,920	-23,7
Belçika-Lüksemburg	31,036	23,840	33,301	34,492	44,062	42,335	44,791	32,992	49,660	57,179	84,2
Polonya	4,371	5,647	7,451	11,403	15,461	11,054	12,896	10,685	13,919	15,421	252,8
Fransa	24,316	33,766	35,229	26,709	32,488	31,917	29,547	33,709	34,858	42,174	73,4
Macaristan	8,132	4,570	4,522	2,988	3,883	2,411	2,978	3,985	5,049	7,929	-2,5
Avusturya	5,557	6,366	3,115	3,932	2,668	3,046	1,923	2,421	2,836	3,710	-33,2

Çek Cumhuriyeti	2,368	1,452	1,450	1,327	1,900	1,320	1,105	1,276	1,092	971	-59,0
Finlandiya	3,304	4,607	9,476	8,265	1,960	1,344	2,236	1,676	744	598	-81,9
İtalya	1,423	1,712	2,102	1,121	1,356	3,320	2,229	2,822	2,713	4,084	187,0
İsveç	2,254	7,295	8,149	7,914	8,617	8,957	12,039	11,594	8,708	10,621	371,2
Litvanya	683	1,056	1,680	1,792	3,147	2,130	1,546	1,729	1,715	1,502	120,0
Estonya	750	452	1,102	1,069	2,655	195	167	363	139	171	-77,2
İrlanda	864	736	1,520	2,545	5,852	5,823	2,244	2,919	2,533	4,829	459,0
Danimarka	1,491	913	1,478	2,820	3,332	3,086	2,945	3,298	4,069	3,216	115,7
Letonya	407	406	215	158	598	713	295	524	234	434	6,6
Yunanistan	200	105	105	113	138	123	52	279	164	247	23,5
Slovakya	423	468	354	447	373	421	1,223	1,168	1,281	972	129,7
İspanya	605	582	201	554	611	883	1,583	1,203	905	2,108	248,4
Kıbrıs	204	90	539	1,021	162	70	1	0	0	34	-83,3
Slovenya	85	305	142	103	71	276	598	63	79	120	41,1
Portekiz	132	191	113	319	256	315	291	319	411	493	273,4
Malta	12	0	0	0	30	21	11	7	7	9	-25,0
TOPLAM	386,639	404,697	436,044	467,826	473,658	409,900	374,551	375,271	439,425	531,858	37,5

Kaynak: <http://faostat.fao.org/servlet> (8.06.2005)

Sugar and Beverages Group, FAO

Almanya'nın çay ihraç ettiği ülkeler; İngiltere (% 21), Hollanda (% 10), Fransa (% 9), Avusturya (% 7) ve İsviçre'dir (% 5). Almanya ihracatını daha çok AB ülkeleri içine yapmaktadır.

Hollanda'nın çay ihraç ettiği ülkeler; Rusya (% 19), Almanya (% 17), İsviçre (% 10) ve İtalya'dır (% 7). Hollanda çay ihracatını hem AB içindeki ülkelere hem de AB dışındaki ülkelere yapmaktadır.

Belçika-Lüksemburg'un çay ihraç ettiği ülkeler; Fransa (% 33), İsveç (% 21), Hollanda (% 8) Almanya (% 7) ve Japonya'dır (% 6). Belçika Lüksemburg'un ihracatı daha çok AB ülkeleri içinde gerçekleşmektedir.

Fransa'nın çay ihraç ettiği ülkeler; Belçika-Luxemburg (% 18), Japonya (% 15), İngiltere (% 8) ve İsviçre'dir (% 7). Fransa ihracatını hem AB ülkelerine hem de AB dışındaki ülkelere yapmaktadır.

Polonya'nın çay ihraç ettiği ülkeler; Ukrayna (% 45), Rusya (% 20), Litvanya (% 9) ve Belarus'dur (% 5). Polonya çay ihracatını AB ülkeleri dışındaki ülkelere yapmaktadır.

AB'nde toplam yeşil çay ihracatı 8.000 ton dur. Bunun 3.000 tonu Almanya, 1.800 tonu Belçika, 1.700 tonu İngiltere ve 1.000 tonu da Fransa tarafından gerçekleştirilmektedir.

3.3 Çay Tüketimi

FAO 2003 yılı verilerine göre; Avrupa Birliğindeki 25 ülkenin siyah ve yeşil çay tüketim miktarı 243.217 ton dur. İngiltere 119.317 ton (% 49.0) ile tüketimde en fazla paya sahip ülkedir. Bu ülkeyi sırasıyla Polonya 27.068 ton (% 11.1), Almanya 27.032 ton (% 11.1), Hollanda, 15.456 ton (% 6.3), Fransa 14.009 bin ton (% 5.7) ve İrlanda 13.760 ton (% 5.6) izlemektedir (FAO,2004).

Avrupa Birliği ülkelerinde çay satışları düzenli bir şekilde artarken, İngiltere'de satışların 2000'li yıllardan itibaren düştüğü görülmektedir. İngiltere çay satışlarındaki azalma, siyah çayın tea bags formundaki azalma olarak ortaya çıkmakta, ancak, yeşil çay, organik ve fair trade çayların tüketiminde artış görülmektedir. İngiltere'de ortalama kişi başına tüketim 2.3 kg/yıl'dır. Tüketilen çayın % 95'i tea bag şeklinde olup, bu ülkede günde ortalama 3-4 fincan çay içilmektedir. Sütlü çay içenlerin oranı % 98, şekerle birlikte kullananların oranı ise % 45'dir. (http://www.tea4health.com/tea_news.latest01.html 19 Ocak 2005). İngiltere'de tüketiciler tarafından tercih edilen çay markaları Tetley, Typhoo, Broke Bond PG Tips ve Twinings'dir. Unilever'in Broke Bonds şirketinin İngiltere pazarında pazar payı % 27.6'dır. The Tea Council'a göre İngiltere'de yaklaşık 1500 farklı çay harmanı vardır. En ünlü harmanları English Breakfast ve Early Grey harmanıdır. English Breakfast Seylan ve Assam çaylarının, Early Grey ise Çin ve Bergamut esansı ile kokulandırılmış Darjeeling çaylarının harmanından oluşmaktadır (www.teaandcoffe.net/0103/tea.htm 15.09.2005, www.britannia.com/panorama/teabiz.html 19.09.2005).

Almanya'nın kişi başına çay tüketimi 0.7 kg/yıl'dır. Alkolsüz olarak tüketilen içecekler içinde çay, kahveden sonra en yaygın olarak kullanılan içecektir. Almanya'da geleneksel olarak tüketimin en fazla olduğu bölge Doğu Frisia bölgesidir. Ülkede çay pazarının % 30'una sahip olan şirket Ostfriesische Teegesellschaft (OTG) dir. Bu şirketin en ünlü markaları Messmer, Milford ve Onno Behrends'dir. Alman çay pazarının % 81'ini siyah çay, geri kalanını yeşil çay oluşturmaktadır. Bu ülkede yeşil çayın popülaritesi son yıllarda artmaktadır. Çay HoReCa (Hotel, Restaurant, Catering) Sektörü için de giderek önem kazanmaktadır. Almanya'da tüketilen çayın % 60'ı paketli dökme çay, % 40'ı tea bags'dir. Çayın % 44'ü gıda mağazalarında, % 17'si süpermarketlerde, % 17.2'si geleneksel çay satış yerleri olan çay dükkanlarında pazarlanmaktadır (www.teaandcoffe.net July-August, 2005).

Fransa'da kişi başına çay tüketimi 0.2 kg/yıl dır. Toplam çay pazarı içinde % 50 paya sahip olan siyah çayın % 21.43'ü standart siyah çay, % 28.57'si ise özel (special tea) siyah çaydır. Pazardaki yeşil çay oranı % 10.72'dir. Pazarda % 37.2 paya sahip olan şirket ise Kraft Jacobs Suchard'dır. Diğer büyük şirketler; Douwe Egberts France, Lavazza France SARL, Segafredo Zanetti France, Legal ve Nestla France dir. Çayın % 65.5'i süpermarket ve hypermarketler vasıtasıyla, % 20'si ise otel, bar ve diğer gıda satış yerlerinde pazarlanmaktadır (www.teaandcoffe.net July-August, 2005). Diğer Avrupa Birliği ülkelerinde kişi başına çay tüketimleri sırasıyla İrlanda da 1.5 kg/yıl, Hollanda'da 0.8 kg/yıl, İsveç'de 0.4 kg/yıl, Finlandiya'da 0.3 kg/yıl, Avusturya'da 0.3 kg/yıl, Danimarka'da 0.2 kg/yıl, Belçika-Lüksemburg'da 0.1 kg/yıl, İtalya'da 0.1 kg/yıl dır. (www.nationmaster.com/country/nl/lifestyle15.09.2005).

o **Dış Ticaret Rejimi**

AB'yi kuran Roma Anlaşması'nın 3(b) maddesi, Topluluğun göstereceği faaliyetler arasında 'üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesinin ve ortak bir ticaret politikasının oluşturulmasını' öngörmektedir. Bu bağlamda, uluslararası pazarlarda ticaretin önündeki engellerin ortadan kaldırılması girişimleri çerçevesinde AB bazı ülkeler yada ülke gruplarıyla da özel ticari ilişkiler sürdürmekte, ticaret ortağı olduğu üçüncü ülkelere farklı muameleler yapmaktadır.

AB'nin kullandığı Ortak Ticaret Politikası araçları şunlardır:

1-Ortak dış tarife aracı: (3. ülkelerden ithal edilen ürünlere ortak gümrük tarifesi uygulanması)

2-Ortak savunma araçları: (Anti-damping, anti-sübvansiyon, ticari engeller yönetmeliği ve diğer koruyucu önlemler)

3- AB ihracatı önündeki engellerin kaldırılması

4- Tercihli ticaret anlaşmaları ve çok taraflı müzakereler

Yıllık 331 bin ton çay ithal eden Avrupa Birliği ülkeleri, çay ticaretinde bazı dış ticaret araçlarını kullanmaktadır. Bunlar: Ortak Gümrük Vergisi, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi ve Tercihli Ticaret Anlaşmaları (Lomé Anlaşmaları ve Cotonou Anlaşması) dir. Ayrıca, ISO 3720 standardı yanında FAO ve WHO tarafından oluşturulan Codex Alimentarius standartları ve Maksimum Kalıntı Seviyesi (MRLs) sınırlamaları, çay ticaretinde etkili araçlardır.

Ortak Gümrük Vergisi: Ortak Gümrük Tarifesi Avrupa Komisyonu tarafından her yıl yeniden belirlenmekte olup, çayla ilgili 2004 yılında uygulanan gümrük vergi oranı, 11 Eylül 2003 tarih ve EC No 1789/2003 sayılı Komisyon tüzüğünde, siyah çay için '0', yeşil çay için % 3.2 olarak belirtilmiştir.

Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi: 1971 yılında, dünya ticaretinde, GATT çerçevesinde Genelleştirilmiş Tercihler Sisteminin öngörülmesinin ardından, Avrupa Topluluğu kendi GTS modelini 1971 yılı itibarıyla uygulamaya koymuştur. Bu modelin işleyişi gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere ithal ettikleri tarım ve sanayi malları üzerindeki 'karşılıklılık' esası dışında gümrük vergilerinin tek taraflı olarak sıfırlanması veya indirilmesi şeklindedir. AB, GTS modelini zaman zaman revize etmiştir. 2002-2004 dönemi için uygulanacak GTS rejimi (EC) No 2501/2001 sayılı Konsey Tüzüğü olarak yayınlanmıştır.

Dünya'nın önemli çay üretici ve ihracatçısı ülkelerinden Hindistan, Sri Lanka ve Bangladeş Güney Asya Birliği'ne (SAARC) üye ülkelerdir ve AB bu ülkelerle çay ticaretinde Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi uygulamaktadır.

Tercihli Ticaret Anlaşmaları (Lomé Anlaşmaları ve Cotonou Anlaşması); AB ile AKP (Afrika, Karaip, Pasifik) ülkeleri arasında imzalanmış olup, AKP orjinli malların AB

pazarına ihraç edilmesi önündeki sınırların kaldırılmasını kabul eder. Çay ürünü 3. ve 4. Lomé Sözleşmelerinde kapsama alınmıştır. AKP ülkeleri arasında çay üreticisi olan ülkeler; Kenya, Malawi, Mauritius, Brundi, Cameroon, Güney Afrika, Uganda, Tanzania, Rwanda, Zimbabwe, P.Yeni Gine, Mozambik'dir. Bu ülkelerin büyük çoğunluğu aynı zamanda COMESA üyesidir. Lomé Sözleşmelerinin süresinin sona ermesinden itibaren Cotonou Anlaşması 23 Haziran 2000'de imzalanmıştır. Cotonou Anlaşmasında, AB ve AKP ülkeleri arasında her biri için ayrı ayrı 'Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları' imzalanması öngörülmüştür. 27 Eylül 2002'de başlayan müzakereler her ülkenin özel şartlarına uygun olarak düzenlenip, en geç 2008 yılından itibaren yürürlüğe girecektir. Bu şekilde AB ile AKP ülkeleri arasında serbest ticaret alanları oluşturulacaktır.

Standartlar: AB dış ticaretinde, çay kalitesiyle ilgili olarak ISO 3720 standardını uygulamakta ve Codex Alimentarius'u referans almaktadır. AB'nin yayınladığı, çayın da içinde yer aldığı, meyve ve sebzeleri içeren bitkisel orijinli belli ürünlerde, maksimum pestisid kalıntı seviyelerini belirleyen temel Konsey Direktifleri 76/895 EEC, 89/186 EEC, 90/642 EEC dir. 90/642 EEC sayılı Konsey Direktifi, 2004 yılına kadar 7 Konsey ve 27 Komisyon Direktifi ile değiştirilmiştir. Bu direktiflerle, **çayda 145 pestisid** kalıntısı ile ilgili Maksimum Kalıntı Seviyeleri belirlenmiştir.

Çay ihraç eden ülkeler tarafından 'green barrier' diye de adlandırılan MRLs ile ilgili düzenlemeler AB ile yapılan çay ticaretinde önemli etkiye sahiptir. Örneğin, Almanya'ya Teekanne firması tarafından 1995 yılında ihraç edilen Darjeeling Gold çayında bulunan Tetradifon ve Ethion'un MRLs oranları ile ilgili Hindistan ve Almanya arasında anlaşmazlık oluşmuştur. Benzer bir şekilde Çin'den Fransa'ya ihraç edilen yeşil çayda tesbit edilen Cypermethirin kalıntısının yüksek oranda bulunması da iki ülke arasında anlaşmazlığa sebep olmuştur.

4. TÜRKİYE'DE ÇAY SEKTÖRÜ

4.1 Alan, Verim ve Üretim

Türkiye'de çay tarımı, olağan çay ekolojisinin (tropik ve subtropik iklim kuşaklarının) dışında, 42° kuzey enleminde, kuzey doğusu soğuğu kesen Kafkas Sıradağları güneyi ve doğusu birdenbire yükselen, yükseklikleri 3.500m'ye ulaşan ve denizden gelen nemli rüzgarların yağış bırakmalarına neden olan Kaçkar Sıradağları ile çevrili, denize açık kuytu bir mikroklima alanda Rize, Trabzon, Artvin ve Giresun il sınırları içinde yapılmaktadır (Kacar,1987). Türkiye'nin Doğu Karadeniz bölgesinde, 767 bin dekar alanda yetiştirilen çay bitkileri, tohumla üretilmiş olup, *Camellia sinensis* orijinli Çin ve Hindistan melezleridir. Çay yetiştiriciliği yapılan bölgenin genel olarak yıllık ortalama sıcaklığı 14°C, yağış ortalaması ise 2200 mm'dir. Çay bitkisi, her yıl Mayıs-Kasım ayları arasında 3 yada 4 kez sürgün vermekte, hasat işlemi bu iş için özel olarak geliştirilmiş hasat makasları ile yapılmaktadır (Kacar,1987). Tablo 4.1'ten görülebileceği üzere, son on yılda, çay yaprağı üretimindeki artışa paralel olarak, dekar başına yıllık ortalama verim 948'den 1.441 kg a yükselmiştir. Türkiye'de, kamu ve özel sektör tarafından satın alınan çay yaprağı miktarı 1995 yılında 728 bin ton, 2000 yılında 758 bin tondur. 2004 yılında satın alınan çay yaprağı miktarı 1.105 bin ton, değeri ise yaklaşık 580 Trilyon TL'dir (400 milyon \$). Çay yaprağı üretiminde son yıllarda ciddi bir artış söz konusudur. Tablo 4.1'de görülebileceği gibi, 2004 yılı verilerine göre, hammadde alımında kamunun payı % 53.2, özel işletmelerin payı % 46.8'dir. Kamu işletmelerinin kapasiteden yararlanma oranı % 75-80 özel sektörün kapasiteden yararlanma oranı ise kamudan daha düşüktür. (*2004 yılı dolar değeri ortalama 1400 000 TL olarak alınmıştır.)

4.2. Yetiştirici Profili

Türkiye’de çay yetiştiriciliği, Doğu Karadeniz bölgesinde yaşayan halka geçim kaynağı yaratmak ve ülke çay talebini yurt içi üretimle karşılamak amacıyla, Cumhuriyetin ilk yıllarında başlatılmıştır. Devletin uzun yıllar teşvik ve destekleme uygulamaları ile de bugünkü konumuna ulaşmıştır. 1940 yılında 3788 sayılı Çay Kanunu yayınlanmıştır. 1960’lı yıllara kadar ülkenin çay ihtiyacı, ithalat ile karşılanmış, bu yıllardan sonra üretimde kendine yeterli konuma ulaşmıştır. 1971 yılında 1497 sayılı Çay Kurumu Kanunu yayınlanarak, çay tarımı ve endüstrisine kurumsal bir kimlik kazandırılmıştır.

1984 yılına kadar devlet tekeli ve denetiminde yürütülen çay tarımı ve endüstrisi, 1984 yılında 3092 sayılı Çay Kanunu ile özel girişimcilerin faaliyet alanına açılmıştır (EK-2) (Sarıahmetoğlu vd, 1997). Çay tarımı ve endüstrisi özel girişimcilere açılmasına rağmen, özellikle çay tarımında ve üretiminde ana etkili ve yönlendirici kuruluş halen, bir İktisadi Devlet Kuruluşu olan Çaykur’dur. Türkiye’de çay yetiştiriciliği izne (ruhsata) tabidir (EK- 3). Tüm çay bahçelerinin ruhsatları 93/5096 sayılı KHK gereği yenilenmiş, bu tarihten itibaren de yeni çay bahçesi tesisi yasaklanmıştır. Aynı kararname de çay bahçelerinin ıslahı ve kaliteli çay üretiminin temini amacıyla, budamaya tabi tutulan çaylıklar nedeniyle, üreticilerin uğradığı gelir kaybının tazminin edilmesi hükmü yer almaktadır. Bu uygulama 1994 yılından itibaren, 2004 yılı hariç devam etmektedir. (EK-4).

Bugün, çay yetiştiriciliği 202 bin çiftçi tarafından küçük aile işletmeciliği şeklinde yapılmaktadır. Ortalama işletme büyüklüğü 7-8 dekarıdır. Üretici ülkelerdeki arazi büyüklükleri dikkate alındığında bu miktar oldukça küçüktür. Çay çiftçilerinin % 80’i 0.5-5 dekar, % 18’i 6-10 dekar, % 2’si 11-15 dekar çaylık alana sahiptir. Çay bahçelerinden hasat edilen çay yaprakları, her yıl Mayıs-Kasım aylarında kamu ve özel sektör tarafından belirlenen fiyatlar üzerinden satın alınmaktadır. Ayrıca, çay yetiştiricilerine devlet tarafından 2003 yılından itibaren destekleme primi ödemesi yapılmaktadır (EK-5). Son on yılda üreticilerden satın alınan çay yaprağının fiyatı 0.22 ile 0.36 \$/kg arasında değişmiştir (Tablo:4.1).

4.3. İmalatçı Profili

Türkiye’de Siyah çay üretimi, Doğu Karadeniz Bölgesinde konuşlanmış olan, kamu ve özel sektöre ait çay işleme fabrikalarında yapılmaktadır. Siyah çay üretiminde rotervan ilaveli Orthodox yöntem kullanılmaktadır. Kamuya ait 46 adet, özel sektöre ait ise 230 adet yaş çay işleme fabrikası bulunmaktadır. Sektörde, çay yetiştiricilerinin bir araya gelerek kurdukları bir adet kooperatif fabrikası bulunmaktadır. Sektörün çay işleme kapasitesi 15.546 ton/gün olup, bunun % 43.7’si kamuya ait % 56.3’ü özel sektöre aittir (DPT,2000). Rize Ticaret Borsasından edinilen bilgilere göre; 2004 yılında özel sektöre ait 180 yaş çay işleme fabrikası faaliyette bulunmuştur (RTB,2004).

Son on yılda, ülkede üretilen siyah çay miktarlarına ilişkin veriler incelendiğinde; 1995 de 137 bin ton ve 2000 yılında 138 bin ton olan üretimin, 2004 yılında tahminen 200 bin ton’a yükseldiği görülmektedir. Üretilen siyah çayın piyasa değeri yaklaşık 1 katrilyon (700 milyon \$)’a ulaşmaktadır. 2004 yılında Çaykur yeşil çay üretimine de başlamıştır. Üretim 150-200 ton ile sınırlıdır. Siyah çay harmanlama ve paketleme işlemi için kamunun 3, özel sektörde ise sayısının tam olarak bilinemediği, ülkenin çeşitli bölgelerinde, paketleme fabrikaları ve üniteleri bulunmaktadır. Kamuda ve özel sektörün bazı işletmelerinde ISO 9001 ve HACCP standartlarının giderek önem kazandığı görülmektedir.

4.4. Çay Ticareti Profili

Türkiye’de üretilen çayın yaklaşık % 95’i iç pazarda tüketilmektedir. Yıllık kişi başına çay tüketimi 3 kg’dır. Tüketim şekli demlemedir ve günün her saatinde içilebilmektedir.

Üretilen siyah çay, kamu ve özel sektör firmaları tarafından, harmanlanıp paketlenildikten sonra, toptan yada perakende satış yöntemiyle piyasaya sunulmaktadır. Çaykur'un dışında, çay piyasasında etkin firmalar; Doğuş, Lipton, Of Çay'dır. Türkiye'de, diğer üretici ülkelerde bulunan çay borsalarına benzer bir çay borsası yoktur. Siyah çay satışı ve çay fiyatı serbest piyasa koşullarında oluşmaktadır. Ancak çoğu kez Çaykur'un fiyatları özel sektör tarafından referans alınabilmektedir. 2004 yılında üretilen 200 bin ton siyah çayın % 3'ü ihraç edilmiştir. Tüketilen 190 bin ton siyah çayın ise % 1,5'i ithalat ile karşılanmıştır. Resmi ithalatın dışında yasal olmayan yollarla yaklaşık 25 bin ton çayın ülkeye girdiği tahmin edilmektedir. İthalatta, DTÖ Tarım Anlaşmaları gereği % 145 gümrük vergisi uygulanmaktadır. Yürürlükteki ithalat rejimi kapsamında çay ithalatı serbesttir.

Ayrıca AB ile 1995 yılında imzalanan Gümrük Birliği Kararı gereği, yıllık 200 ton siyah çay, 'tarife kontenjanı'na tabi olup, % 45 gümrük vergisi ile ithal edilebilmektedir. İhracat, kamu sektörü tarafından, ithalat ise özel sektör firmaları tarafından gerçekleştirilmektedir. Çaykur'un 2004 yılında yapmış olduğu toplam çay ihracat miktarı 5.904 ton, değeri 6.798 bin \$, özel sektörün toplam çay ithalat miktarı 2.872 ton, değeri ise 5.205 bin \$ dır (Tablo:4.1).

2003 yılında Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu ihracatın % 27.4'ü (1.935 ton) Avrupa Birliği ülkelerine yapılmış olup, ihracat yapılan başlıca AB ülkeleri Almanya, Hollanda, İngiltere, Fransa ve Belçika'dır (CAYKUR, 2003). İthalat yapılan başlıca üretici ülkeler ise; SriLanka, Endonezya, Kenya, Almanya dır (HDTM,2004).

4.5. Maliyetler

4.5.1. Çay Yaprağı Üretim Maliyeti

Bir kg çay yaprağının üretim maliyeti hesabında, çay bahçesinin tesisi ve üretim döneminde yapılan masraflar dikkate alınmaktadır. Yıllar itibarıyla üretim girdilerinde görülen fiyat dalgalanmaları ve 1 dekar çaylığın yıllık verimi çay yaprağı maliyeti üzerinde etkili olmaktadır. Çaylık alanın tesisi üç yıl olarak kabul edilmekte, bu yıldan sonra üretim masrafları ayrıca dikkate alınmaktadır. Bir kg çay yaprağının satış fiyatı, kg maliyetine belirli bir kar marjı ilave edilerek hesaplanmaktadır. 2004 yılında 1 kg çay yaprağı satın alma bedeli 525.000 TL (460+65 TL), dekara ortalama verim 1.441 kg, 1 kg ürün maliyeti 368.000 TL dir (CAYKUR, 2004a). 1 dekar çay bahçesinin aylık ortalama karlılık düzeyi 38.530.315 TL dir. Ortalama işletme büyüklüğü 7.5 dekar olarak belirlenen çay tarımında, işletme başına aylık ortalama karlılık düzeyi $38.530.315 \times 7.5 = 288.977.362$ dir. Yıllık karlılık ise 3.468 Milyon TL dir. (2.477 \$/yıl). Bir ailenin çay tarımından elde ettiği günlük net kazanç 9.501.369 TL (6.7 \$), bir kişinin günlük net kazancı ise 1.900.273 TL (1,36 \$) dır. (Ortalama işletme büyüklüğü 7.5 dekar, 2004 yılı dolar kuru ortalaması 1400 TL, bir aile 5 kişi kabul edilmiştir.) Yapılan maliyet hesabı, işletmecinin arazisi için kira, aile işgücü için ücret, öz sermayesi için faiz kalemlerini içermektedir. Gerçekte, işletmeci kendi arazisi, işgücü ve sermayesi için bir bedel ödememektedir. Bu nedenle, oluşan kar marjı, aslında daha yüksek olacaktır. Buna rağmen, çay tarımından bugünkü koşullarda, bir kişinin elde ettiği kazancın, yoksulluk sınırı olarak belirlenen 2 \$ seviyesine bile ulaşması mümkün görülmemektedir.

Tablo 4.1. Türkiye’de çay verileri

	Yıllar										1995-2004 % DEĞ.	
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004		
Üretim alanı (ha)	76,700	76,700	76,700	76,700	76,700	76,700	76,700	76,700	76,700	76,700	76,600	-0,1
Üretici sayısı (1000 kişi)	201	201	201	201	201	203	204	203	203	203	202	0,5
Yaş çay Üretimi (1000 ton)	Toplam	728	713	752	979	1095	758	824	791	874	1105	51,6
	Çaykur	428	527	542	718	843	499	547	553	517	588	37,3
	Özel sek.	300	186	210	261	252	259	277	238	357	517	72,3
Siyah çay Üretimi (1000 ton)***	Toplam	137	133	139	177	198	138	145	137	155	200	46,0
	Çaykur	83	100	101	130	153	91	95	94	91	107	28,9
	Özel sek.	54	33	38	47	45	47	50	43	64	93	72,2
Verim (Kg/dekar)	948	928	980	1,275	1,428	987	1,073	1,031	1,031	1,140	1,441	52,0
Yaş çay fiyatı *	1000 TL/Kg	12		50	82	118						
		12,5	25	52,5	90	130	162,5	250	320	400	460	
		12,5		55	90	130				+50	+65	4100
USD/Kg	0,28	0,33	0,36	0,33	0,29	0,26	0,22	0,22	0,22	0,32	0,34	21,4
Siyah çay birim malİYeti **	1000TL/kg	118	209	456	754	1,144	1,909	2,750	3,545	4,274	4,475	36,92
	USD/Kg	2,53	2,51	2,93	2,85	2,68	3,03	2,24	2,35	2,90	3,16	24,9
İhracat	Miktar(ton)	2,301	4,747	15,622	17,550	4,522	6,374	4,809	5,104	6,711	5,904	156,6
	Değer1000 \$	3,506	4,122	7,813	14,301	4,892	5,767	4,063	4,996	6,959	6,798	93,9
İthalat	Miktar(ton)	1,300	1,848	1,600	2755	4,744	2,431	5,365	1,539	2,455	2,872	120,9
	Değer1000 \$	2,983	3,528	3,685	5,000	7,884	3,351	8,375	2,684	3,941	5,205	74,4

Kaynak: Çaykur Yıllık Faaliyet Raporları, Çaykur HDTM İthalat Genel Müdürlüğü, Rize Ticaret Borsası

* 1995-1997-1998-1999 yıllarında sürgünler itibarıyla farklı fiyat uygulanmıştır. 2003-2004 yıllarında prim ödemesi yapılmıştır.

** Çaykur tasnifli siyah çay üretimi birim maliyetleridir.

*** Özel sektör siyah çay üretimi % 18 randıman üzerinden hesaplanmış tahmini rakamlardır.

4.5.2. Siyah Çay Üretim Maliyeti

2004 yılında kamu sektörü tarafından üretilen 1 kg dökme siyah çayın ortalama maliyeti 3.835.000 TL (2.74 \$), 1 kg paketli çay ortalama maliyeti ise, 4.263.000 TL (3.04 \$) dir. Dökme siyah çay üretim maliyeti içinde yer alan kalemler arasında hammadde (% 55) ve işçilik (% 30) en yüksek paya sahiptir. Özel sektör tarafından üretilen siyah çay maliyetinin ise kamu üretim maliyetinden daha düşük olduğu tahmin edilmektedir (CAYKUR, 2004b).

4.6. Kalite

4.6.1. Çay Yaprağı Kalitesi

Çay ürünü, kültüre alınan çay bitkisinin üzerindeki genç sürgünlerin ucundaki tepe tomurcuğu ile bu tomurcuğu izleyen taze ve körpe birinci ve ikinci yapraklardan oluşan, lif vermeyen ve tekniğine uygun olarak toplanan filizlerdir. Bu filizler '*iki buçuk yaprak*' olarak tanımlanmaktadır. Çay kalitesini fiziki olarak belirleyen de bu tanımdır. Çay yaprağının kimyasal bileşimi, Polifenoller, Enzimler, Alkoloidler, Azotlu bileşikler, Karbonhidratlar, Klorofil ve öteki pigmentler, Vitaminler, Mineral Maddeler ve Uçucu maddelerden oluşmaktadır (Kacar, 1987).

Çay yaprağının kimyasal bileşimini oluşturan maddelerin, yaprakta bulunma oranları, çok çeşitli etmenlere bağlıdır. Bunlar; bitkisel etmenler, çevresel etmenler ve kültürel tedbirler olarak sınıflandırılmaktadır. Bitkisel etmenler; Çayın çeşidi, çevresel etmenler; iklim ve toprak, kültürel tedbirler ise hasat, gübreleme, budama ve gölgelemedir.

4.6.2. Siyah Çay Kalitesi

Çay yaprakları üretim sırasında birçok kimyasal ve biyokimyasal değişikliklere uğramaktadır. Polifenol bileşiklerden Flavanollerin % 90'ı Flavandiollerin tamamı, Fenolik asitlerin bir kısmı değişikliğe uğrayarak, siyah çayda kalite maddeleri olan Theaflavin ve Thearubiginlere dönüşmektedir. Karotenoidler ve yağ asitlerin bir kısmı da uçucu aroma maddelerine dönüşerek çayda renk, tat ve koku gibi özelliklerini oluşturmaktadır. (Kacar, 1987).

Uluslararası Standartlar Organizasyonu (ISO) 1986 yılında, 3720 sayılı standart ile Siyah çay kalite standardını belirlemiştir (EK-6). Türkiye'de ise TSE, 1991 yılında 4600 sayılı Siyah çay kalite standardını yayınlamıştır. Bu standart 2003 yılında TS 4600 ISO 3720 standardı ile uyumlaştırılmıştır (TSE,2003). ISO ve TSE standartlarının uygulanması ihtiyaridir. Ancak ticarete bir çok ülke ISO standartlarını talep etmektedir. Türkiye de uygulanması zorunlu olan standart ise, 1996/10 sayılı Türk Gıda Kodeksi Siyah Çay Tebliğinde belirtilen kriterlerdir (KKGM, 2005) (EK-7). Bu tebliğde de Siyah çay kalite standartları belirlenirken ISO standartları göz önüne alınmıştır. Siyah ve yeşil çay üretimiyle ilgili ISO'nun 20, TSE'nin 30 adet standardı bulunmaktadır (EK-8) ISO 3720 standardı ile TS 4600 ISO 3720 çay standardı ve Türk Gıda Kodeksi Siyah Çay Tebliği'nde belirtilen standart değerler arasında tek fark "Su Ekstraktı" değerinde görülmektedir. ISO'da kuru maddedeki su ekstraktı en az % 32 iken, Siyah Çay Tebliği'nde ve TS 4600 ISO 3720'de bu değer Türk çayları için en az % 29 olarak belirtilmiştir. 1996/10 sayılı Siyah Çay Tebliği, 1997/11 ve 2003/24 sayılı tebliğlerle değişikliğe uğramıştır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan, 2004/42 sayılı Türk Gıda Kodeksi 'Gıdalarda Maksimum Bitki Koruma Ürünleri Kalıntı Limitleri Tebliği' 11 Ocak 2005 tarih ve 25697 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Bu tebliğde çay, kurutulmuş yapraklar ve sapsar, fermente edilmiş veya benzerleri; *Camellia sinensis* olarak tanımlanmıştır. Çay için 116 adet kimyasal maddeyle ilgili kalıntı limiti belirlenmiştir. Tebliğ, 2002 yılına kadar yayınlanan AB direktifleriyle uyumlu hale getirilmiştir.

Türkiye’de Çaykur’un ürettiği siyah çay 7 dereceye ayrılmaktadır. 1.Nev’i: Orange Fannings (OF), 2. Nev’i: Broken Orange Pekoe (BOP1), 3. Nev’i: Orange Pekoe (OP), 4. Nev’i: Fanning (F), 5. Nev’i: Broken Orange Pookeo (BOP2), 6. Nev’i: Broken Pekoe (BP), 7. Nev’i: Dust Tea (D). Özel sektörün derecelendirmesi kısmen farklı olabilmektedir.

2.4. Çay Üretim Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Çay yetiştiriciliği yapılan alanların % 65’i Rize ilinde, % 21’i Trabzon, % 11’i Artvin, % 3’ü Giresun-Ordu il sınırları içindedir. Yetiştiricilerin % 61’i Rize, % 24’ü Trabzon, % 9’u Artvin, % 6’sı Giresun-Ordu illerinde yer almaktadır.

DİE 2003 yılı verilerine göre, Rize ilinin kültüre alınan arazilerinin % 98’inde çay tarımı yapılmaktadır. Rize’nin tarımsal geliri yaklaşık 273 Trilyon TL olup bunun % 93’ü çaydan sağlanmaktadır. Trabzon ilinin tarımsal geliri yaklaşık 241 Trilyon TL, bu gelirin % 24.7’si çaydan elde edilmektedir. Artvin ilinin tarımsal geliri ise yaklaşık 85 Trilyon TL’dir. Bu gelirin % 27.6’sı çaydan elde edilmektedir (DİE, 2003).

Çay üretimi yapan işletme sayısı yaklaşık 110 bin’dir. DİE’nin 2003 yılı verilerine göre Türkiye’de bir ailede tarımda çalışan kişi sayısı 2.33 dür. Bu veriden hareketle çay tarımında çalışan faal nüfusun yaklaşık 255 bin kişi olduğu tahmin edilmektedir. Çay tarımında kendi nam ve hesabına çalışan 255 bin kişinin 2003 yılı verilerine göre elde ettiği yıllık kazancı 1.552.000.000 TL/kişi, günlük kazancı ise 4.253.000 TL/kişi’dir (2.84 \$/kişi). (2003 yılı dolar kuru ortalaması 1.500.000 TL alınmıştır.)

Çay tarımının en yoğun olarak yapıldığı Rize ilinde, çay tarımında çalışan faal nüfus yaklaşık 152 bin’dir. Toplam nüfus içinde tarımda çalışanların oranı % 44.4 dür. Rize ilindeki üreticiler, çaydan elde edilen toplam gelirden % 64 oranında pay almaktadırlar.

Çay yetiştiriciliğinin çeşitli safhalarında kullanılan toplam işgücünün % 75’i aile işgücü, % 8’i ücretli işgücü, % 17’side imece işgücüdür. Toplam işgücünün % 90’nı kadın, % 8’i erkek, % 2’si çocuk işgücünden oluşmaktadır. İşletmelerin % 87’si mülk sahibi tarafından, % 13’ü ise ortakçılık şeklinde işletilmektedir (Karakaş,1994). 2000’li yıllardan itibaren, ücretli işgücü kullanım oranı artmıştır.

Çay yetiştiricilerinin yaklaşık % 5’i çay tarımından başka bir gelir kaynağına sahip değildir. Yetiştiricilerin, % 44’ünün çay tarımından elde ettiği gelire ilave olarak çay işleme fabrikası işçiliği kazancı, % 1’inin memur maaş geliri, % 27’sinin emeklilik kazancı, % 23’ünün de ticaretten gelir kaynakları bulunmaktadır. Çay tarımı ile uğraşan ailelerin % 72.3’ü büyükbaş hayvancılık yapmaktadır (Kaptangil, 1992, Sarıahmetoğlu vd., 1997).

Çay yetiştiricilerinin % 72’si (146 bin kişi) kooperatif üyesidir. Rize’de, Merkez, Güneysu, Çayeli, Pazar, Ardeşen ve İyidere ilçelerinde olmak üzere 6 adet Çay Kooperatifler Birliğine bağlı 44 kooperatif, Trabzon’da S.S.61-41 Sayılı Of Tarımsal Kalkınma Kooperatif Birliği’ne bağlı 24 kooperatif, Artvin’de ise, Artvin- Hopa Bölgesi Çay Kooperatifleri Birliğine bağlı 8 kooperatif olmak üzere, bölgede toplam 74 adet kooperatif bulunmaktadır.

Sektörde kooperatifler Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri yapısında olup, üyelerine yalnızca girdi (gübre) temin etmektedirler. Trabzon Bölgesi’nde faaliyet gösteren ‘Kaban ve Çevre Köyleri Kalkınma Kooperatifi’ ne ait 150 ton/gün işleme kapasitesine sahip bir çay fabrikası çay üretmektedir (TEDGEM 2004, TKK, 2003).

5. AVRUPA BİRLİĞİ’NDE UYGULANAN BAZI ORTAK PİYASA DÜZENLERİ VE YARDIM MEKANİZMALARI

5.1 AB’de Ortak Piyasa Düzeni

Piyasa düzenleri, Avrupa Birliğine üye tüm ülkelerde, tarım ürünlerinin üretimini ve ticaretini düzenlemek üzere, Komisyon tarafından belirlenen kurallardan oluşmaktadır. Ortak

Tarım Politikasının başlangıcından bu yana ortak piyasa düzenleri, gerekli olduğu ölçüde, üye ülkelerde ulusal piyasa düzenlerinin yerini almaya başlamıştır. Topluluktaki nihai tarımsal üretimin yaklaşık % 90'ını kapsayan piyasa düzenleri, temel olarak, pazar istikrarı, çiftçiler için uygun bir yaşam standardı, tarımda verimliliğin artırılması gibi OTP amaçlarına ulaşmayı hedeflemektedir.

Piyasa düzenlerinin kurulması ve uygulanmasından Avrupa Komisyonu ve Bakanlar Konseyi sorumludur. Her bir piyasa düzeni, üye devletlerin temsilcilerinden oluşan bir İdari Komite tarafından yürütür. Komitenin başkanı Komisyon temsilcisidir. Piyasa düzenlerinin temel işlevleri ise; fiyat belirlemesi, üretici ve işletmecilere yardım verilmesi, üretimi kontrol edecek ve üye olmayan ülkelerle ticareti düzenleyen mekanizma kurulması, çiftçilerin üretici örgütü kurmalarının teşvik edilmesi, üye devletler ve komisyon arasındaki ilişkilerin düzenlenmesidir.

İdari Komitenin görüşleri ve Komisyonun önerileri üzerine hazırlanan ve genellikle Komisyon Tüzükleri, zaman zaman da temel politika alanlarında Konsey Tüzükleri ile ortak piyasa düzeninin işleyişine ve temel tüzüğün uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmektedir.

Portekiz'in Azor adalarında yapılan az miktarda üretim dışında, AB'nin diğer ülkelerinde çay üretilmediği için, çay ile ilgili de bir OPD'de mevcut değildir. Bu nedenle, çay için bir OPD düzeni oluşturmaya yönelik değerlendirme yapılabilmesi için, mevcut OPD'lerden bazılarının incelenmesi grubumuzca gerekli görülmüştür. İncelenmesi gerekli görülen mevzuatlar; EC No 2200/96 sayılı Taze Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni Konsey Tüzüğü (ABK,1996a), EC No 2201/96 sayılı İşlenmiş Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni Konsey Tüzüğü (ABK,1996b) ve EC No 1591/2001 sayılı Pamuk Destekleme Sistemine ilişkin Komisyon Tüzüğü'dür (AK,2001). Ayrıca, Portekiz'in Azor adalarında yetiştirilen ürünler arasında yer alan Çay (*Camelli sinensis*) ile ilgili de 2 tüzük bulunmaktadır. Bu çalışmada, çayı da kapsayan, EC No 1453/2001 sayılı Konsey Tüzüğü ve EC no 43/2003 sayılı Komisyon tüzükleri öncelikle incelenmiştir (EK-9 ve EK-10) (ABK, 2001 ve AK, 2003).

5.2 Çay Üretimi İle İlgili Yardım Düzenlemeleri

AB'de çay, sadece Portekiz'in Azore adalarından San Miguel'de yetiştirilmektedir. Ada da yapılan çay tarımı, geçmiş yıllarda 450 hektara kadar ulaşmış olmasına rağmen, günümüzde yalnızca 35 hektar alanda gerçekleştirilmekte, yıllık üretim 27 ton'la sınırlı kalmaktadır (<http://faostat.fao.org/servlet> 8.06.2005).

Tarımsal üretimin her alanında olduğu gibi, AB'nin bu bölge ile ilgili de tarımsal üretiminin korunması ve geliştirilmesine yönelik özel yardım mekanizmaları geliştirdiği görülmektedir.

AB'nin, merkezden uzak bölgelerinde (outermost), özellikle Portekiz'in Azor ve Madeira adalarında, çay üretiminin de içinde yer aldığı belli tarımsal ürünler için özel tedbirler, 28 Haziran 2001 tarih (EC) NO 1453/2001 sayılı Konsey Tüzüğü'nde tanımlanmıştır. Bu Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasıyla ilgili ayrıntılı kurallar, 23 Aralık 2003 tarihli (EC) NO 43/2003 sayılı Komisyon Tüzüğü'nde belirtilmiştir .

Konsey 91/315/EEC(2) No'lu kararı ile, Topluluğun merkezden uzak bölgeleri ile ilgili bir yardım politikası benimsemiştir. Bu politikaya uygun olarak da, Maderia ve Azor adalarının merkezden uzak ve ada niteliğinde oluşu göz önünde bulundurularak, bu bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişimini kolaylaştırmak, coğrafi ve ekonomik olarak tecrit eden faktörlere sahip olmalarına rağmen, tek pazarın avantajlarından faydalanmalarına olanak tanımak, OTP'nin bu bölgelerde uygulanmasını istemek, bölgede üretilen ve pazarlanan tarım

ürünlerinin koşullarını iyileştirmek gerekçeleriyle, (EC) NO 1453/2001 sayılı Konsey Tüzüğü hazırlanmıştır.

Bu tüzüğün hazırlanmasıyla ilgili diğer temel gerekçelerden bazıları ise şunlardır:

- Üretim maliyetlerini azaltmak,
- Ürünlerin rekabet edebilme özelliğini artırmak,
- Azor'daki mahsul yetiştiriciliğiyle ilgili olarak, çiftliklerin ekilebilir küçük alanı, küçük boyutu ve parçalara bölünmesi, üretimin geleneksel yöntemlerle yapılmasının yüksek üretim maliyetleri sonucunu doğurması nedeniyle, bu mahsullerin (pancar, hindiba, patates, tütün, ananas, şarap ve çay vs.) yetiştirilmeye devam edilmesi ve bunu teminen yerel işleme sanayine verilen yardımı devam ettirmek,

5.2.1. Avrupa Birliği'nin (EC) No 1453/2001 sayılı Konsey Tüzüğü:

Konsey Tüzüğü 5 ana başlıktan oluşmaktadır. Çayın da içinde yer aldığı yerel ürünlere yardım etme önlemleri II. Başlık altındadır. Bölüm I, Kısım 2, 5. ve 6. Maddelerinde, CN Kodu 0902 olarak tanımlanan Çay ve diğer tarımsal ürünlerle ilgili *alan ve pazarlama yardım* mekanizmasının genel çerçevesi belirtilmiştir. Bu bölümde, çay ile ilgili maddeler seçilerek rapora alınmıştır.

Madde 5:

1. Yerel olarak hasat edilen veya üretilen, kendilerine ait üretim bölgelerinin pazarlarına tedarik edilme amacına sahip olan, CN Kodu 0902'ye giren çaya da yardım verilmesini öngörmektedir.

Öngörülen yardım, Topluluk mevzuatı ile düzenlenen *ortak standartlara* veya bu türlü standartların mevcut olmadığı hallerde, tedarik sözleşmelerinde yazılan özelliklere uygun olan ürünler için verilecektir.

Yardımanın verilmesi, ürünlerin 2200/96 No'lu Tüzüğün 11,13 ve 14. Maddelerinde sözü edildiği gibi *bireysel üreticiler, üretici grupları veya üretici organizasyonları* ile gıda sanayi yada dağıtıcıları, lokantalar ve benzerleri yada yerel makamlar arasında yapılan, bir yıl yada daha uzun süreli *tedarik sözleşmesi* yapılmasına bağlıdır.

Yardım, yukarıda bahsi geçen bireysel üreticilere, üretici gruplarına yada üretici organizasyonlarına, her ürün kategorisi için tespit edilmiş olan yıllık miktar limitleri dahilinde ödenecektir.

Yardım meblağı, saptanacak ürün kategorilerinin her biri için, kapsanan ürünlerin ortalama değeri üzerinden, sabit fiyat bazında belirlenecektir. Yardım meblağı, faydalanıcının 2200/96 No'lu Tüzüğün 11, 13 ve 14. Maddelerinde sözü edilen üretici organizasyonlarından birisi olup olmadığına göre farklılaştırılacaktır.

Madde 6:

1. Yardım, Madde 5(1)'de sözü edilen ürünlere dahil edilmiş olan yaş ve işlenmiş ürünlerin *pazarlanmasıyla ilgili olarak* ise yıllık sözleşmelerin akdedilmeleri karşılığında verilecektir.

Sözleşmeler, adalarda kurulu olan 2200/96 No'lu Tüzüğün 11, 13 ve 14. Maddelerinde sözü edilen *bireysel üreticiler veya üretici grupları veya üretici organizasyonları* ile Topluluğun geri kalanında kurulu olan gerçek veya tüzel kişiler arasında akdedilecektir.

Yardım meblağı, pazarlanan ürünün varış yerinde teslimat fiyatının % 10'u olacaktır. Yardım, topluluğun geri kalanında kurulu olan bir operatörle, Paragraf 1'de sözü edildiği şekilde bir sözleşme akdetmiş olan bireysel üreticiler veya üretici grupları veya üretici organizasyonlarına verilecektir.

Paragraf 1’de şart koşulan önlemlerin ilgili bölgelerden gelen ürünlerin pazarlanması amacıyla, üreticiler veya üretici organizasyonları veya o bölgelerdeki birliklerce ve Topluluğun geri kalanında kurulu olan gerçek yada tüzel kişilerce oluşturulan girişimler tarafından üstlenildiği hallerde ve ortakların asgari üç yıllık bir süre boyunca ortak girişimin amacına erişmek için gerekli olan teknik bilgiyi ve bilgileri bir havuzda topladıkları hallerde, Paragraf 2’de sözü edilen yardım meblağı müştereken pazarlanan ürünün yıllık üretim değerinin % 13’üne çıkarılacaktır.

Bölüm III, Kısım 5, Tohum patates, Hindiba ve Çay ile ilgili olup, Madde 30(4), Çay yetiştirilmesi için hektar başına yardım verilmesini öngörmektedir. Bu yardım miktarı, *yıllık hasat edilen çay için hektar başına 800 €* olacaktır. Yardıma esas alan *100 hektar ile* sınırlandırılmıştır.

5.2.2. Avrupa Birliği’nin (EC) No 43/2003 sayılı Komisyon Tüzüğü:

Komisyon Tüzüğü 6 Başlıktan oluşmaktadır. Çay ile ilgili düzenlemeler Başlık I ve Başlık IV de yer almaktadır. Başlık I Alan yardımları, Başlık IV ise Yerel Pazarlama ile ilgili yardımları düzenlemektedir.

Başlık I Bölüm 1 Genel Düzenlemeleri, Madde 1 *Alan Yardımının* kapsamını belirlemektedir. Bu konuyla ilgili maddeler;

Madde 1: Kapsam

Madde 1(g), 1543/2001 No’lu Tüzüğün 30(4) Maddesinde şart koşulduğu şekilde çay yetiştirilmesiyle ilgili alan yardımıdır.

Madde 2: Yardıma ehil olma

1. Madde 1’de sözü edilen yardım her takvim yılında aşağıda belirtilen alanlar için ödenecektir.

- a) ekilmiş ve tüm normal yetiştirme işlerinin yapılmış olduğu alanlar,
- b) Madde 54 uyarınca kendisiyle ilgili olarak bir yardım başvurusunun sunulmuş olduğu alanlar.

Madde 3: İndirimler

1. Yardım başvuruları kapsamına giren alanın belirlenen maksimum alanı aştığı hallerde, yardım, başvuruda bulunan üreticilere başvurularında belirttikleri alanlara oranla verilecektir.

Başlık IV Bölüm I, Yerel Pazarlama ile ilgili kuralları belirlemekte olup, Madde 39’da kapsam açıklanmaktadır.

Madde 39: Kapsam

1453/2001 No’lu Tüzüğün 5(1) Maddesinde şart koşulduğu şekilde, yerel olarak hasat edilmiş yada üretilmiş olan ve kendi üretim bölgelerinin pazarlarına tedarik edilme amacını taşıyan ürünlerle ilgili yardım verilmesine ilişkin detaylı kuralları içermektedir.

Bu kurallar ise, yardıma ehil olma, tedarik sözleşmeleri yapılması, operatörlerin onaylanması, beyanname verilmesi ve indirim katsayısının belirlenmesinden oluşmaktadır.

Madde 40: Yardıma ehil olma

1. Madde 39’da sözü edilen yardıma ehil olan ürünlerin kategoriye göre sınıflandırılmış listeleri EK’lerde yer almaktadır. Çay III No’lu ekte Sütun II’de sınıflandırılmıştır.

Sınıflandırılan çay 3 farklı kategoriye ayrılmıştır. *A Kategorisi; Orange Pekoe Tea, B Kategorisi; Pekoe Tea, C Kategorisi; Broken Leaf Tea dir (EK-4).*

2. Ürünler Madde 41’de sözü edildiği gibi tedarik sözleşmeleri kapsamında ve meyve sebzelerle ilgili olarak, 2200/96 No’lu Tüzük’teki Başlık I’de belirtildiği şekilde saptanan standartlara, bu türlü standartların kabul edilmemiş olduğu hallerde ise sözleşmelerde geçen kalite şartnamesine uygun olacaktır.

Yardım, her ürün kategorisi için EK III sütun III’te belirtilen yıllık miktarlara kadar verilecektir. Belirlenen yıllık miktarlar, Orange Pekoe Tea için 10 ton, Pekoe Tea için 10 ton, Broken Leaf Tea için 5 ton dur.

Bu miktarlar için ödenecek yardım meblağı, üretici örgütleri ve bireysel üreticiler için farklı miktarlarda uygulanır. (EC) No 2200/96 sayılı Konsey Tüzüğü’nün 11 ve 14. maddelerine göre tanınan Üretici Örgütlerine yapılacak yardım bireysel üreticilere verilen yardımın iki katıdır. Uygulanan yardım meblağları, EC No 43/2003 sayılı Komisyon Tüzüğü EK III’te belirtilmiş olup, üretici örgütlerine üye olan üreticilere Orange Pekoe Tea için ton başına 2960 €, Pekoe Tea için 2180 €, Broken Leaf Tea için 880 € olarak uygulanır.

Yarımdan yararlanacak üretici örgütleri imalatçılarla tedarik sözleşmesi yapmak, ilgili kuruma sözleşme ile birlikte başvuruda bulunmak, imalatçılar ise yetkili kurum tarafından onaylanmak zorundadır.

Madde 41: Tedarik sözleşmeleri

1. Tedarik sözleşmeleri, bireysel üreticiler, üretici grupları veya üretici birlikleri ile onaylanmış operatörler arasında yapılır.

Sözleşmenin içeriğinde;

- a -Sözleşmeye taraf olanların ticari unvanları,
 - b -kapsanan ürünlerin tam bir tanımlanması,
 - c- Tedarik edilecek ürünün toplam miktarı ve tahmini teslim programı,
 - d- Yetiştirilen ürünün arazi tanımlaması ve her bir yetiştiricinin isim ve adresleri,
 - e- Taahhüt edilen süre,
 - f- Paketleme ve sunum metodu, nakliye koşulları ve maliyeti ile ilgili bilgiler,
 - g- Kesin teslimat aşamasına ilişkin bilgiler bulunmalıdır.
2. Sözleşmeyi yapan taraflar, başlangıçta sözleşmede belirtilmiş olan miktarı daha sonra sözleşmenin yazılı olarak tadil edilmesi suretiyle % 30’dan fazla artıramaz.
 3. Sözleşmeler ve bunlarla ilgili değişiklikler, ilgili teslimatların başlamasından ve yetkili makamlar tarafından belirlenen, her ürün için değişebilecek olan bir süre bitiminden önce imzalanmalıdır.
 4. Yetkili makamlar, sözleşme hükümlerinin ve yardımın uygulanmasında ki olumsuzlukların giderilmesi için ilgili sözleşmeye ilave hükümler ekleyebilir.

Madde 42 : Operatörlerin Onaylanması

1. Yardım programında yer almak isteyen toptan veya perakende gıda maddesi veya yiyecek ve içecek sağlama işinde çalışan ekonomik operatörler, yerel makamlar ile Azor, Madeira ve Kanarya adalarındaki gıda işleyicileri, yetkili makamlarca belirlenecek bir tarihten önce, yine bu makamlarca görevlendirilmiş olan organa onay için başvurularını sunacaklardır. Bu organ onaya ilişkin koşulları belirleyecek ve her yıl sözleşmelerin imzalanacağı son tarihten en az bir ay önce onaylanmış operatörleri ilan edeceklerdir.

2. Onaylanan operatörler şunları yapmayı taahhüt edeceklerdir.

- a- Tedarik sözleşmeleri kapsamına giren ürünleri münhasıran üretim bölgesinde pazarlamak veya işlemek,
- b- Tedarik sözleşmelerinin ifasını içeren ayrı hesapları tutmak,
- c- Bu tüzükteki taahhütlerin yerine getirilmesi ve sözleşmelerin performansını ilgilendiren destekleyici tüm belgelerin gerektiğinde yetkili makamlara vermek.

Madde 43: Beyannameler

Yarımdan yararlanmak isteyen bireysel üreticiler, üretici grupları ve üretici örgütleri, yetkili makam tarafından oluşturulan birime belirlenen son tarihten önce, sözleşme kopyasıyla birlikte başvuruda bulunurlar.

Madde 44: İndirim katsayısı

1. Madde 43'te sözü edilen belgelerin Madde 40 (3)'te şart koşulan miktarların aşılmasının olası olduğunu gösterdiği hallerde, yetkili makamlar ilgili kategoriyle ilgili olan tüm yardım başvurularına uygulanacak olan geçici bir indirim katsayısı belirleyecek ve ilgili tarafları bundan haberdar edeceklerdir. II, III, IV ve V no'lu eklerin III No'lu sütununda gösterilen miktar ile sözleşmelerin ve tüm tadilat klozlarının kapsamına giren miktarların arasındaki oran olacak olan katsayı, yardım verilmesiyle ilgili herhangi bir karar verilmeden önce Madde 41(3)'te sözü edilen süre bitiminden en az bir ay önce belirlenecektir.

2. Paragraf 1'in uygulandığı hallerde pazarlama yılının sonunda yetkili makamlar, pazarlama yılı esnasında sunulmuş olan ve ilgili ürün kategorisini kapsayan tüm yardım başvurularına uygulanacak olan kesin indirim katsayısını belirleyeceklerdir.

Komisyon Tüzüğü'nde Başlık VI Genel ve son hükümleri içermektedir. Bu başlık altında;

Bölüm 1: Yardım başvuruları : (Madde 53: pazarlama yılları, Madde 54: başvuruların yapılması ve yardımın ödenmesi, Madde 55: hataların düzeltilmesi, Madde 56: başvurunun gecikmesi, Madde 57: yardım başvurularının geri çekilmesi konularını kapsamaktadır.

Bölüm 2: Kontroller: Madde 58 Yerinde kontroller, Madde 59: Genel prensipler, Madde 60: Yerinde kontrol edilecek başvuruların seçimi, Madde 61: Denetim.

Bölüm 3: Haksız ödemenin sonuçları: Madde 62: Haksız ödemenin düzeltilmesi, Madde 63: Alan yardımıyla ilgili fazla bildirim sebebiyle yapılan düzeltmeler, Madde 64: Azaltma ve hariç tutma uygulamasından muafiyet, Madde 65: Mücbir haller ve istisnai şartlar, Madde 66: Onayın geri alınması.

Bölüm 4: Genel hükümler: Madde 67: İlave ulusal tedbirler, Madde 68: tebligatlar.

Bölüm 5: Sonuç hükümleri: Madde 70: Yürürlükten kaldırma, Madde 71: Başvuru ve yürürlüğe giriş. konuları yer almaktadır.

5.3 AB'de Taze Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzenine İlişkin (EC) No 2200/96 Sayılı Konsey Tüzüğü'nün Değerlendirilmesi

Avrupa Birliği Konseyi, Taze Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzenine ilişkin ve (EC) No 2200/96 sayılı Konsey Tüzüğünü 28 Ocak 1996 tarihinde kabul etmiştir.

Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzenine ilişkin Konsey Tüzüğü 7 ana başlıktan oluşmaktadır. 1. Ürünlerin Sınıflandırılması, 2. Üretici Örgütleri, 3. Branşlar arası Örgütler ve Anlaşmalar, 4. Müdahale Düzenlemeleri, 5. Üçüncü Ülkelerle Ticaret, 6. Ulusal Kontroller ve Topluluk Kontrolleri, 7. Genel Hükümlerdir.

1. Ürünlerin Sınıflandırılması

Piyasaya taze olarak sunulan ürünler, bir dizi standart referans alınarak sınıflandırılmaktadır. Taze Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeninin uygulanmasında, Avrupa

Çalışma Partisi Ekonomik Komisyonunun, bozulabilir ürünlerin standardizasyonu ve kalitesine ilişkin önerdiği BM/AEK (UN/ECE) standartları dikkate alınır. Avrupa Birliği'nde Taze Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni kapsamında ürünler Ekstra, 1. Sınıf ve 2. Sınıf olmak üzere üç kalite sınıfına ayrılmaktadır. Ayrıca her kalite sınıfı boyut, etiketleme, paketleme ve sunuşa ilişkin asgari kalite gereklerine sahip olmak durumundadır. Söz konusu standartlar üreticinin paketleme merkezinden perakende satış yerine, ihracat ve ithalata kadar dağıtımın her aşamasında uygulanmaktadır.

Topluluk üreticileri, topluluk içinde bu standartlara uymayan ürünlerini sergileyemez, satışa sunamaz, teslim edemez yada pazarlayamaz. Ancak, üye devletler, hazırlama ve paketleme merkezlerine yada depolama tesislerine üretici tarafından teslim edilen yada satılan ürünlerde, kalite standartlarına uygunluk aramayı sağlar.

Ayrıca, endüstriyel işlemeye konu olacak ürünlerle ilgili asgari kalite kriterleri olmadığı durumlarda, işleme tesislerine nakledilen ürünler ve kişisel tüketim için çiftlikten satışı yapılan ürünlerde de kalite standartlarına uygunluk aranmaz. Bu gibi durumlarda, ilgili üye devletler alınan önlemleri Komisyona bildirmekle yükümlüdür.

Kalite standartları kapsamındaki ürünlerin, üçüncü ülkelerden ithalatına ve Topluluktan üçüncü ülkelere ihracatında, kalite standartlarına yada en azından bunlara eşdeğer standartlara uygun olması halinde izin verilir.

2. Üretici Örgütleri

Üretici örgütleri, üretim, hasat, depolama, paketleme ve ürünlerinin pazarlama konularında birlikte hareket eden üreticilerden oluşan gönüllülük esasına dayalı olarak kurulmuş olan ve ilgili üye devlet tarafından tanınan tüzel kişilerdir. Üretici örgütlerinin sayıları ve büyüklükleri üye devletler arasında farklılık göstermektedir. Beş üye devlette (Belçika, Danimarka, Avusturya, Finlandiya ve İsveç) 10'dan az üretici örgütü mevcutken, 4 üye devlette (Yunanistan, İspanya, Fransa, İtalya) 100 den fazla üretici örgütü bulunmaktadır. AB'de meyve ve sebze üretiminin % 40'ı 1.400 üretici örgütü kanalıyla pazarlanmaktadır. Ülkelere göre bu oran % 30-70 arasında değişmektedir. Üretici örgütlerinin amaçları;

- üretimi, özellikle kalite ve miktar açısından planlamak,
- üretim maliyetlerini azaltmak ve üretici fiyatlarında istikrar sağlamak,
- özellikle su, toprak ve peyzaj kalitesini koruyacak, bio-çeşitliliği muhafaza edecek üretim uygulamalarını, üretim tekniklerini ve çevreyle dost atık yönetimi uygulamalarının yaygınlaştırılmasını sağlamaktır.

Üretici örgütlerinin işletme fonu kurmak ve fona katkı sağlama sorumlulukları vardır. İşletme fonu üretici örgütüne ait ayrı bir hesapta tutulan ve üyelerden alınan aidatlar ile AB yardım ödemelerinden oluşan bir fondur. İşletme fonlarının kullanılma amacı, pazardaki geri çekmelerin finansmanı ve işletme programının finansmanını karşılamaktır.

İşletme programı, ürün kalitesinin artırılması, ürünlerin ticari değerinin yükseltilmesi, tüketiciyi hedefleyen ürünlerin teşvik edilmesi, organik ürün hatlarının oluşturulması, entegre üretimin yada çevreye saygılı üretim metodlarının teşvik edilmesini içermektedir. Bu programlar işletme fonu tarafından finanse edilmektedir. İşletme programları şu hususları kapsamaktadır.

- Üretim, pazarlama ve ekipman ile ilgili mevcut durumun tanımlanması,
- İşletme programının amaçları ve bunun gerçekleştirilmesi için alınacak tedbirlerin tanımlanması,
- Program süresi,
- Programın mali perspektifinin belirlenmesi

Üretici grubu, üye devletin yetkili makamlarınca onaylanmak üzere bir tanınma planı sunan ve üç ay içerisinde ön tanıma alan bir üretici topluluğudur. Tanınma planı uygulayan üretici grupları taslak bir işletme programı sunabilir.

3. Branşlar Arası Örgütler ve Anlaşmalar

Branşlar arası örgütler, belirlenen ürünlerin işlenmesi, ticareti veya üretimiyle bağlantılı ekonomik faaliyetlerin temsilcilerinden oluşan yasal oluşumlardır. Bu örgütlerin amacı, meyve ve sebze üretimi ve pazarlamasına üretici örgütlerinden daha genel bir yolla yardımcı olmaktır. Branşlar arası örgütler Topluluğun bir yada birkaç bölgesinde, tüketicilerin çıkarlarını da dikkate alarak şu önlemleri yürütürler:

- üretimi ve piyasanın şeffaflığını ve bilgiyi geliştirmek,
- piyasa araştırmalarının kullanarak, piyasadaki meyve ve sebzenin daha iyi koordine edilmesine yardımcı olmak,
- Topluluk kurallarına uygun standart sözleşme biçimleri hazırlamak,
- üretilen ürünlerin potansiyelinin tam kullanımını sağlamak,
- gerekli araştırmaları yürütmek ve bilgi akışı sağlamak,
- entegre üretim ve çevreyle dost üretim metotlarını teşvik etmektir.

Üye devletler, kendi ülkelerinde kurulan ve uygun şekilde başvuru yapan bir branşlar arası örgütü, tüzükte belirtilen koşulları yerine getirmesi koşuluyla tanımakla yükümlüdür. Üye devlet tanıma vermeden önce Komisyona bildirimde bulunmak zorundadır. Bir branşlar arası örgütün tanıma alması için gereken koşullar şunlardır:

2. bulunduğu ülkede bir veya birkaç bölgede faaliyet göstermeleri,
3. söz konusu bölge veya bölgelerdeki taze meyve ve sebze ile işlenmiş meyve ve sebzelerin üretimi ve/veya ticareti ve/veya işlenmesi açısından önemli bir paya sahip olmaları,
4. meyve ve sebze veya işlenmiş meyve ve sebzelerin üretimi veya işlenmesi veya pazarlanmasıyla uğraşmaları.

AB ülkelerinde tanıma almış 6 branşlar arası örgüt bulunmaktadır. Bu örgütler Fransa, İspanya ve Yunanistan'da faaliyet göstermektedir.

4. Müdahale Düzenlemeleri

Müdahale düzenlemeleri, üretici örgütleri ve birlikleri tarafından ürünlerin belirli bir dönem ve belirli bir miktar için pazara çıkarılmamasına ve pazara çıkarılmayan ürünün ne şekilde değerlendirileceğine ilişkin uygulamalardır. Müdahale düzenlemesine yol açan durumlar, meyve ve sebze üretiminin tahmin edilebilir nitelikte olmaması, bazı dönemlerde üretim fazlalığının fiyatlar üzerinde çarpıcı sonuçlara yol açmasıdır. Bu durumlarda, üretici örgütleri üretim fazlası ürünleri piyasadan geri çekme hakkına sahiptir. Bu uygulamada, Topluluk üretici örgütleri yada birliklerine belirli ürünler için belirli oranlarda **geri çekme telifisi** ödemektedir. Piyasaya müdahale ile geri çekilen ürünlerin ücretsiz dağıtımın ilişkin nakliye masrafları FEOGA'nın Garanti Bölümünce karşılanmaktadır. Üye devletler, çevreyle dost geri çekme metotlarına ilişkin genel şartları belirleyen bir ulusal çerçeve oluşturmak ve bunu Komisyona sunmakla yükümlüdürler.

5. Üçüncü Ülkelerle Ticaret

AB'ye ithalatta pek çok ürün, Avrupa Anlaşmaları, Akdeniz Ticaret Düzenlemeleri, Lome Sözleşmeleri ve Cotonou Anlaşması, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi gibi 3. ülkelerle yapılan ticaret anlaşmaları çerçevesinde tavizli oranlar söz konusu olmadığı sürece, Ortak Gümrük Tarifesindeki vergilere tabidir. İthalat ve ihracat lisansa bağlıdır.

AB'nin Taze Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni'nde uygulanan dış ticaret rejimi araçları, gümrük vergileri, özel koruma tedbirleri, tarife kotaları ve ihracat geri ödemelerinden oluşmaktadır.

Gümrük vergileri

Taze Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni kapsamındaki ürünlerin Topluluğa ithalatı ortak gümrük tarifesinde belirtilen oranlarda gümrük vergisine tabidir. Tüzük ekinde listelenen ürünlere Ortak Gümrük Tarifesindeki gümrük vergi oranları uygulanmaktadır. Üçüncü ülke menşei malların Topluluk pazarında satışı için minimum bir fiyat öngören sistem '**Giriş Fiyat ISistemi**' olarak adlandırılmaktadır. OGT'deki gümrük vergisi oranlarının uygulanmasının, ithal edilen malın 'Giriş Fiyatı'na bağlı olması durumunda, bu fiyatın doğruluğu, ürüne ve menşeiine göre, üye devletlerin temsili ithalat piyasaları veya diğer piyasalardaki ürünlerin fiyatlarının ağırlıklı ortalaması temelinde, Komisyon tarafından hesaplanan sabit oranlı bir ithalat değeri kullanılarak kontrol edilmektedir.

Oluşturulan giriş fiyatından, yada bunun üzerinde bir fiyattan ithal edilen ürünler sadece ad valorem vergiye tabidir. Bununla birlikte, eğer ürünler giriş fiyatının altında ithal edilirse, fiyat düşüşüyle ters orantılı olarak artan miktarlarda bir spesifik bazlı vergi tahsil edilmektedir. Bu vergiye '**Tarife Eşdeğeri**' denilmektedir. Tarife eşdeğeri ad valorem vergiye ek olarak ödenmektedir. Bu yolla ithalat fiyatını kabaca giriş fiyatı seviyesine getirmek amaçlanmaktadır. Giriş fiyatının çok altında bir fiyattan ithal edilen ürünler çok daha yüksek bir '**Maksimum Tarife Eşdeğeri**' uygulanmaktadır.

DTÖ özel koruma hükmü

OPD kapsamındaki ürünlerin Topluluğa ithalatında meydana gelen artışın Topluluk pazarında ortaya çıkabilecek olumsuz etkilerini önlemek için, DTÖ Tarım Anlaşması'nın 5. Maddesi çerçevesinde ilave bir ithalat vergisi uygulanabilmektedir. Bu özel koruma sadece Giriş Fiyatı Sistemine tabi olan ürünlere uygulanabilmektedir. Ek ithalat vergisi oranı, yan etkilerin artma olasılığı olan yıldan önce, 3 yıl içerisinde Topluluğa yapılan ithalat miktarı ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. İlave ithalat vergisi Topluluk tarafından DTÖ'ne bildirilmek zorundadır.

Tarife kotaları

DTÖ Tarım Anlaşması kapsamında, mevcut ve asgari pazara giriş fırsatları, genellikle tarife kotaları şeklinde uygulanmaktadır. Tarife kotalarının dağıtımı AB Komisyonu tarafından yapılmaktadır. Tarife kotaları sistemi, kotalar dahilinde daha düşük vergi ve kota haricindeki miktarlar için daha yüksek vergi oranı anlamına gelmektedir.

İhracat geri ödemesi

İhraç edilecek ürünlerde, ihracat fiyatı ile Topluluk fiyatları arasındaki fark, ihracat geri ödemeleri yoluyla giderilir. Ayrıntılı kurallar 1961/2001 sayılı Komisyon Yönetmeliği'nde belirtilmiştir. İhracat geri ödemeleri, A1 Sistemi (geri ödemenin önceden belirlendiği standart sistem), A2 Sistemi (geri ödemenin önceden belirlendiği özel sistem), A3 Sistemi (geri ödemenin önceden belirlendiği ihaleye davet çağrılarını) ve B Sistemine (geri ödemenin önceden belirlenmediği sistem) göre düzenlenen ihracat lisanslarına göre yapılır. Oranlar ve miktarlar her bir lisans başvuru dönemi için belirlenmekte olup, Üye Devletlerin ihracat lisanslarının düzenlenmesinden sorumlu organ yada organları görevlendirmesi ve bunları Komisyona bildirmesi gerekmektedir.

Geri ödemeler tüm Toplulukta aynı olmakla birlikte, uluslar arası ticaretteki durumun ve belirli piyasaların spesifik özelliklerinin gerekli kıldığı durumlarda, belirli bir ürün için yapılan geri ödeme ürünün varış yerine göre değişebilmektedir.

Geri ödemeler belirlenirken şu hususlar dikkate alınmaktadır:

- a) Mevcut durum:
- Topluluk piyasalarındaki meyve ve sebze fiyatları ile bunların bulunabilirliği,
 - Uluslar arası ticarete meyve ve sebze fiyatlarına ilişkin trendler
- b) Pazarlama masrafları
- c) Önerilen ihracatın ekonomik boyutu
- d) Roma Anlaşmasınının 228. maddesine göre yapılan anlaşmalardan doğan limitler.

5.3 AB'de İşlenmiş Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzenine İlişkin (EC) No 2201/96 Sayılı Konsey Tüzüğü'nün Değerlendirilmesi

Avrupa Birliği Konseyi, 28 Ekim 1996 tarihinde (EC) No 2201/96 sayılı Konsey Tüzüğü'nü kabul etmiştir.

İşlenmiş Meyve ve Sebze OPD'ni 3 temel başlıktan oluşmaktadır. 1. Yardım sistemi, 2. Üçüncü ülkelerle ticaret, 3. Genel hükümler.

1- Yardım Sistemi

Yardım sistemi, bu mevzuatta listesi verilen ürünlere uygulanmaktadır. Üretim yardımı, EC No 2200/96 sayılı Konsey Tüzüğü'ne göre tanınan üretici örgütleri ile imalatçılar arasında yapılan sözleşme çerçevesinde, üreticiden asgari fiyat seviyesinden az olmamak şartıyla hammaddeyi satın alan imalatçılara verilir. Ayrıca, bireysel üreticilerle sözleşme yapan imalatçılar da, bu Tüzüğünün uygulanmasını izleyen beş pazarlama yılı boyunca yardımdan yararlanır. Yardımlar dereceli olarak azaltılır (% 75, % 65, % 55, % 40, % 25).

Yardım, bir asgari fiyat temel alınarak yapılmaktadır. Asgari fiyat belirlemede; bir önceki pazarlama yılında uygulanan asgari fiyat, meyve ve sebze sektöründe bir önceki pazar fiyatlarının hareketi, işleme sanayine arzın sağlanması için taze meyve ve sebzelerin pazara sunulması gereği gibi temel unsurlar dikkate alınmaktadır.

Üretim yardımı, üretici ve ihracatçı ülkelerdeki hammadde fiyatı ile Topluluk üreticisine ödenecek asgari fiyat arasındaki farkı aşamaz.

Üretim yardım miktarı hesaplanmasında dikkate alınan hususlar; Topluluk hammadde fiyatı ile üçüncü ülkelerdeki hammadde fiyatı arasındaki fark ve bir önceki yılda tespit edilen veya hesaplanan yardımın miktarı, ürünün topluluk üretiminde önemli bir paya sahip olması, dış ticaret hacmi ve bu ticaretten elde edilen fiyatların seyridir.

Üretim yardımı, işlenmiş ürünün net ağırlığına göre tespit edilir. İşlenmiş ürünün net ağırlığı ve kullanılan hammaddenin ağırlığı arasındaki ilişkiyi açıklayan katsayılar, standart bir temele dayandırılır ve düzenli olarak güncelleştirilir.

Üretim yardımı, yalnızca, toplulukta yetiştirilen ve asgari fiyattan satın alınan, minimum kalite kriterlerini sağlayan işlenmiş ürünler için imalatçılara verilir. Hammadde fiyatı belirlenirken, üçüncü ülkelerde üretilmiş olan ürün dikkate alınır.

Topluluk tüketiminin en az % 50'sinin Toplulukta üretildiği durumlarda, fiyatlar , ithalat ve ihracat miktarlarındaki trendler, son iki yılın pazarlama verileri karşılaştırılarak değerlendirilir.

Üretim yardımı hesaplamalarında, işlenmiş ürünün CN Kodu ve ürünün çeşidi, işlenme biçimi önemlidir.

Komisyon, pazarlama yılının başlangıcından önce üretim yardım miktarını, daha önce belirlenen katsayılar ve minimum kalite gereklerine göre tespit eder.

İşlenmiş ürünlerden bazıları için, Topluluğun tamamında her bir pazarlama yılı için bir **garanti eşiği** miktar olarak tanımlanır. Garanti eşiğinin aşılması durumunda, üretim yardımı,

önceki üç pazarlama yılında üretilen ortalama ürün miktarına göre hesaplanır. Yardım miktarı izleyen pazarlama yılı için aşılın miktar oranına bağılı olarak azaltılır.

İşlenmiş domatesten elde edilen ürünler için ayrıca bir **kota sistemi** tanımlanmıştır. Bu kota sistemi, taze ürün miktarından elde edilen işlenmiş ürün miktarı ile ilişkilendirilmiştir.

Belirlenen kota, işlenmiş domatesin üç grubu (domates konsantresi, soyulmuş domates ve diğer ürünler) arasında her beş yılda bir paylaşılır. Belirlenen kota miktarları her yıl üye Devletler arasında paylaşılır.

Kurutulmak amacıyla yetiştirilen çekirdeksiz Sultaniye, Moscatel ve Frenk üzüm çeşitlerine üretim yardımı verilir. Yardım **hektar başına** ve işlenmeye hazır kurutulmuş ürünlere verilmektedir. Yardım miktarının hesabında;

-Geleneksel üretim alanlarının korunması,

-Kurutulmuş üzümler için elverişli satış yerlerinin olması dikkate alınır.

Yardım miktarı için, Toplulukta maksimum garanti edilmiş üretim alanı belirlenir, bu alanın aşılması durumunda üretim yardım miktarı azaltılır.

Floksera mücadelesi için, bağı alanlarını yenileyen üreticiler ve hastalıklara karşı yapısal önlemler için sağlanan yardımdan yararlanmayan üreticiler FEOGA'nın Garanti Bölümünden yararlanmaya hak kazanırlar.

İlgili Üye Devlet tarafından tanınan '**depolama ajansları**' (storage agencies), Toplulukta üretilen ve belirlenen kalite standartlarına uyumlu olan Sultaniye ve Frenk Üzümlü ile kurutulmuş incirleri gerektiğinde kullanmak için stoklama amacıyla satın alabilirler. Stoklama amacıyla satın alınan bu ürünlerin asgari miktarları ve satın alma fiyatları belirlenmektedir. Depolama ajanslarına, satın aldıkları ürün miktarına göre, depolama süresi için **stoklama yardımı** verilir. Stoklama yardımı yapıma süresi, pazarlama yılını takip eden 18 aylık bir sürenin sonuna kadardır.

Depolama ajanslarının satın alma fiyatları ile satış fiyatları arasındaki farka eşit bir miktar, **finansal telafi** olarak depolama ajanslarına ödenir. Depolama Ajansları üye devletler tarafından onaylanmış kurumlar olmak zorundadır.

(EC) No 2201/96 sayılı Konsey Tüzüğü Ek 1 de yer alan, yerel veya bölgesel düzeyde ekolojik ve ekonomik öneme sahip ürünlerde, bu ürünleri uluslararası rekabete karşı güçlendirmek ve desteklemek amacıyla özel tedbirler alınmaktadır. Bu tedbirler;

ürün özelliklerini işleme sanayinin gereklerine uyarlamak, hasat edilen ürünün işlenmesi için uygun şartları geliştirmek,

- üretim maliyetini azaltmak ve kaliteyi geliştirmek için yeni işleme metotları, teknik ve bilimsel ölçüler geliştirmek,
- yeni ürünler geliştirmek veya işlenmiş ürünlerin yeni kullanım alanlarını yaratmak,
- ekonomi ve pazar çalışmaları yapmak, söz konusu ürünlerin kullanım ve tüketimini teşvik edici tedbirler almak.

Bu tedbirler, (EC) No 2200/96 sayılı Konsey Tüzüğüne göre tanınan Üretici örgütleri tarafından ve sektörde ürünü işleyen ve/veya pazarlayan operatörleri temsil eden organizasyonlarla işbirliği içinde yerine getirilir.

2- Üçüncü Ülkelerle Ticaret

AB'nin işlenmiş Meyve ve Sebze Ortak Piyasa Düzeni'nde uygulanan dış ticaret rejimi araçları, gümrük vergisi, özel koruma tedbirleri, tarife kotaları ve ihracat geri ödemelerinden oluşmaktadır.

İthalat ve ihracat için bu tüzük kapsamındaki ürünlerle ilgili olarak lisans alma zorunluluğu vardır.

Gümrük vergisi

Tüzükte aksine bir hüküm olmadığı takdirde, bu tüzük kapsamındaki ürünlere ortak gümrük tarifesindeki gümrük vergisi oranı uygulanır.

Bu tüzük kapsamında listelenen bazı ürünler için **asgari ithalat fiyatı** belirlenir. Bu fiyatın belirlenmesinde göz önünde bulundurulmuş hususlar;

- Topluluğa ithalatta sınırda teslim fiyatı,
- Dünya pazar fiyatı,
- Topluluk iç pazar durumu,
- Üçüncü ülkelerle ticaret eğilimidir.

Asgari ithalat fiyatına uyulmadığı durumda tedarikçi olan üçüncü ülkelerin fiyatları temelinde, gümrük vergisine ilave olarak **telafi edici vergi** uygulanır. Asgari ithalat fiyatı, pazarlama yılının başlangıcından önce belirlenir.

Özel koruma hükmü

OPD kapsamındaki ürünlerin Topluluğa ithalatında meydana gelen artışın Topluluk pazarında ortaya çıkabilecek olumsuz etkilerini önlemek için, DTÖ Tarım Anlaşması'nın 5. Maddesi çerçevesinde ilave bir ithalat vergisi uygulanabilmektedir. Bu özel koruma sadece Giriş Fiyatı Sistemine tabi olan ürünlere uygulanabilmektedir. Ek ithalat vergisi oranı, yan etkilerin artma olasılığı olan yıldan önce 3 yıl içerisinde Topluluğa yapılan ithalat miktarı ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. İlave ithalat vergisi Topluluk tarafından DTÖ'ne bildirilmek zorundadır. İlave vergi için dikkate alınacak ithalat fiyatı cif fiyat üzerinden belirlenir.

Tarife kotaları

Tüzükte listelenen işlenmiş meyve ve sebze ürünleri için 'tarife kotaları' açılabilir. Tarife kotaları, başvuruların yerleştirildiği kronolojik sırayı temel alan, başvuruların talep ettikleri miktarlar oranında ve geleneksel ticaret akışını dikkate alan metot olmak üzere üç farklı metoda göre tespit edilir.

İhracat geri ödemesi

İhraç edilecek ürünlerde, ihracat fiyatı ile Topluluk fiyatları arasındaki fark, ihracat geri ödemeleri yoluyla giderilir. Geri ödemeler, ilgili ihracat lisansının sunumu ve başvuru üzerine yapılır.

İhracat geri ödemelerine konu olacak ihracat miktarı belirlenmesinde kullanılan yöntem; kaynakların en etkili kullanımına imkan veren, pazarın yapısına ve ürünün doğasına en uygun, topluluk ihracat yapısı ve etkinliğini dikkate alan, küçük ve büyük işletmeler arasında ayrımcılık yaratmayan özellikte bir yöntem olmalıdır. İhracat geri ödemeleri, üye devletin talebi durumunda, Komisyon tarafından gerekli olduğu takdirde belli aralıklarda değiştirilebilir. Geri ödemelerde dikkate alınması gereken hususlar;

- meyve ve sebzeden işlenmiş ürünlerin Topluluk pazarındaki potansiyeli ve fiyatlarıyla, uluslararası ticaretteki hakim olan fiyatlar,
- asgari pazarlama ve nakliye masrafları,
- hedeflenen ihracatın ekonomik göstergesi,
- kurucu anlaşmadan kaynaklanan sınırlamalar.

İhracat iadesi, ürünlerin Topluluktan ihraç edilmiş olması ve Topluluk menşeli olmasının kanıtlanmasıyla ödenecektir.

5.5 AB’de Pamuk Üretiminde Destekleme Sistemine İlişkin (EC) No 1591/2001 Sayılı Komisyon Tüzüğü’nün Değerlendirilmesi

Dünya pamuk üretiminin % 2.5’u AB ülkelerinde gerçekleştirilmektedir. AB pamuk üretiminde, dünyada 7. sırada yer almaktadır. Avrupa Birliği’nin ortak tarım politikası kapsamındaki ürünler içinde, Pamuk yer almamaktadır. Ancak, Yunanistan’ın 1981 yılında, Birliğe tam üye olması ile birlikte, tam üyeliğe katılım belgesine, pamuk ile ilgili 4 No’lu protokol eklenmiştir.

Pamuk destekleme sistemi olarak da bilinen bu düzenlemenin temel amacı; pamuk üretiminin desteklenmesi, üretici gelirlerinin iyileştirilmesi, pamuk arzı ve piyasalarında istikrarın sağlanması olmuştur. Söz konusu 4 No’lu protokolün 4. paragrafı pamuk üretimiyle ilgili üretici örgütleri veya üretici birliklerinin oluşturulmasını teşvik etmekte ve buna yönelik topluluk yardımını öngörmektedir.

AB’nin Pamuk destekleme sistemi, bugüne kadar, Avrupa Birliği pamuk işleyicilerinin dünya pamuk piyasasına uyum sağlamasına olanak sağlarken, üreticileri de dünya fiyat dalgalanmalarından korumuştur.

Avrupa Birliği’nde Pamuk Destekleme Sistemine İlişkin Mevzuat

Yunanistan’ın tam üyeliğe katılım belgesi ekinde yer alan 4 No’lu protokol yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, bu konuda çıkarılan mevzuatlar, bugüne kadar 6 kez değişikliğe uğramıştır.

Pamuk destekleme sistemi ile ilgili çıkarılan ilk mevzuat, 15 Şubat 1982 tarih ve (EC) No 389/82 sayılı Konsey Tüzüğüdür. Bu tüzük ile üretici grupları ve pamuk üretici birliklerinin oluşturulması desteklenmiş ve yardım projesinin genel kuralları ortaya konmuştur.

Pamuk destekleme sistemiyle ilgili ikinci mevzuat, 26 Temmuz 1983 tarih ve (EEC) No 83/465 sayılı Komisyon Kararıdır. Karar, üretici gruplarına ve ilgili birliklere, üye devletler tarafından garanti edilen yardımın ödenmesine yöneliktir. Pamuk destekleme sistemine ilişkin mevzuatlar, uygulamaların basitleştirilmesi amacıyla (EC) No 1051/2001 sayılı Konsey Tüzüğü ile yeniden düzenlenmiştir. Bugün uygulamada olan tüzük budur. Destekleme sisteminin detaylı kuralları ise (EC) No 1591/2001 sayılı Komisyon Tüzüğü ile belirlenmiştir. Bu Komisyon Tüzüğü de (EC) No 1486/ 2002 sayılı Komisyon Tüzüğü ile konsolide edilmiştir. Pamuk yardım sistemine ilişkin diğer düzenlemeler ise, dünya pamuk fiyatlarının saptanması, üretim tahmini ve hedef fiyatın azaltılmasına ilişkin mevzuattır.

Destekleme Sisteminin İşleyişi

Genel olarak sistem, çırçır işletmeleri kanalıyla üreticilerin desteklenmesine dayanmaktadır. Kütlü pamuk için, önceden belirlenen hedef fiyat (Guide price), asgari fiyat (minimum price) ve çırçır işletmeleri için yardım (aid) mekanizması bulunmaktadır. Çırçır işletmeleri ürün alımlarında asgari fiyatı üreticilere garanti etmektedir. Yardım ödemesi ise doğrudan çırçır işletmelerine yapılmaktadır. Kütlü pamuk için, işletmelere ödenecek yardım miktarı Konsey tarafından belirlenen hedef fiyat ile dünya piyasa fiyatı arasındaki farka eşit olmaktadır.

Dünya piyasa fiyatı ise, uluslar arası lif pamuk piyasasından elde edilen veriler yardımıyla Komisyon tarafından saptanmaktadır. Bu sistemde, Topluluk için, üretim sınırını belirten “üretim eşikleri” de tespit edilmektedir. Tespit edilen üretim eşiği aşıldığında ise, hedef fiyat ve asgari fiyat azaltılmakta, bu da yardım miktarını etkilemektedir. Sistemin temel

unsurlarından biri, hedef fiyat ve asgari fiyatın belirli bir standart ve kalitedeki kütlü pamuk için saptanmasıdır.

Üçüncü Ülkelerle Ticaret

Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkelerle gerçekleştirdiği pamuk ticaretinde, gümrük vergisi yada ithalat kotası gibi bir uygulaması bulunmamaktadır. Topluluk pazarına giriş tamamen serbesttir. İhracatta ise, herhangi bir ihracat desteği bulunmamaktadır.

6. ÇAY İÇİN BİR ORTAK PİYASA DÜZENİ OLUŞTURULMASINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Bildiği üzere AB'de çay için bir ortak piyasa düzeni olmamakla birlikte, üretici ve işleyicilerin korunmasına yönelik bir dizi yardım mekanizması bulunmaktadır.

(EC) No 1453/2001 sayılı Konsey ve (EC) No 43/2003 sayılı Komisyon Tüzükleri çay üretimi ve pazarlanmasıyla ilgili yardım mekanizmasını açıklamaktadır. Yardım mekanizması, bireysel üreticiler, üretici grupları ve üretici örgütleri ile imalatçıları kapsamaktadır.

Yunanistan'ın 1981 yılında Birliğe tam üye olmasıyla birlikte, tam üyeliğe katılım belgesine Pamukla ilgili olarak 4 No'lu protokol eklenmiştir. Pamuk destekleme sistemi olarak da bilinen bu düzenlemenin temel amacı; Pamuk üretiminin desteklenmesi, üretici gelirlerinin iyileştirilmesi, Pamuk arzı ve piyasalarında istikrarın sağlanması olmuştur. Söz konusu 4 No'lu protokolün 4. paragrafı pamuk üretimiyle ilgili üretici örgütleri veya üretici birliklerinin oluşturulmasını teşvik etmekte ve buna yönelik Topluluk yardımını öngörmektedir.

İşlenmiş sebze ve meyve ile ilgili de, (EC) No 2201/96 No'lu Konsey Tüzüğü ile düzenlenen bir ortak piyasa düzeni bulunmaktadır.

İşlenmiş sebze ve meyve OPD'sinin amacı ise;

- ürün özelliklerini işleme sanayinin gereklerine uyarlamak, hasat edilen ürünün işlenmesi için uygun şartları geliştirmek,
- üretim maliyetini azaltmak ve kaliteyi geliştirmek için yeni işleme metotları, teknik ve bilimsel ölçüleri geliştirmek,
- yeni ürünler geliştirmek veya işlenmiş ürünlerin yeni kullanım alanlarını yaratmak,
- ekonomi ve pazar çalışmaları yapmak, söz konusu ürünlerin kullanım ve tüketimini arttırmaktır.

Yukarıda sözü edilen desteklemeler dışında, Avrupa Birliği'nde geniş bir alanda uygulanma imkanı olan taze meyve ve sebze üretimi ortak piyasa düzeni ile ilgili 2200/96 sayılı Konsey Tüzüğü mevcuttur. Bu tüzükte temel olarak, kalite ile ilgili zorunlu standartlara uyma, üretici örgütlerinin sisteme etkin katılımı ve müdahale düzenlemeleri ile üçüncü ülkelerle ilgili yapılması muhtemel ticaretin araçları yer almaktadır.

Bütün bu destekleme sistemleri ve ortak piyasa düzenlerinin işleyişinde kullanılan araçların, ülkemizdeki çay üretimi ve pazarlanmasının sürdürülebilirliği için de kullanılabileceği varsayımından hareketle, çay ürünü için bir OPD oluşturma gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Böyle bir OPD'nin temel gerekçeleri aşağıda belirtilmiştir.

6.1. Gerekçe

- 1- Doğu Karadeniz Bölgesinde üretilen çayın, yerel ve bölgesel düzeyde ekolojik ve ekonomik öneme sahip olması nedeniyle, çay üretimine sürdürülebilir bir nitelik kazandırılması,

- 2- Çay yetiştiricilerinin gelirlerinin iyileştirilerek, yaşam standartlarının yükseltilmesi yoluyla bölgesel göçün önlenmesi ihtiyacı,
- 3- Diğer üretici ülkelerden daha yüksek olan çay yetiştirme maliyetlerinin düşürülmesine yönelik dekar başına **alan yardımı** yapılması gibi tedbirlerin alınması ihtiyacı,
- 4- Ekonomik ömrünü tamamlamış çay bahçelerini kaliteli ve verim açısından yüksek nitelikli klonlarla çay bahçesini yenileyen üreticilere teşvik amacıyla destek sağlanması ihtiyacı,
- 5- Çay üretiminde üretici örgütlenmesinin teşvik edilmesi ve işletme fonu oluşturularak örgütlerin piyasadaki pozisyonlarının güçlendirilmesi ihtiyacı,
- 6- Doğu Karadeniz Bölgesinde çay üretim ve pazarlanmasında, özellikle su kalitesinin korunması, biyo-çeşitliliğin muhafaza edilmesi, kırsal alanların korunması amacıyla atık yönetimi de dahil olmak üzere çevresel kaygıların da hesaba katıldığı **İyi Tarım Uygulamaları**'nın etkinleştirilmesi ihtiyacı,
- 7- Çay yetiştiricilerine bir **asgari fiyatın** ödenmesini temin için, uygun kalitede ürün arzı sağlamak amacıyla, imalatçılar ile üreticiler arasında **sözleşme yapılması** ihtiyacı,
- 8- Çay imalatçılarının Gıda Kodeksi Yönetmeliklerine ve ISO-TSE Standartlarına uygun çay üretmelerinin teşvik edilmesi amacıyla, sektörde alt yapının iyileştirilmesine yönelik yardım yapılması ihtiyacı,
- 9- Dünya çay üretim maliyetlerinden yüksek olan Türkiye çay üretim maliyetlerinin düşürülmesine yönelik tedbirlerin alınması ihtiyacı,
- 10- Dünya çay fiyatlarıyla, Türkiye'de oluşan fiyatlar arasındaki farkı gidermek amacıyla ve Türk çayının rekabet edebilirliğini temin için, bir **hedef fiyat** belirlenmesi yapılması ve hedef fiyat ile dünya fiyatı arasındaki farka eşit bir yardımın imalatçıya ödenmesine yönelik tedbir alınması ihtiyacı,

6.2 Çay İçin Bir Ortak Piyasa Düzeni

Çay için bir ortak piyasa düzeni ile ilgili mevzuat, diğer mevzuatlarda olduğu gibi, 4 temel başlıktan oluşabilir. 1-Yardım sistemi, 2- Ürünlerin sınıflandırması, 3-Üçüncü ülkelerle ticaret 4- Diğer hükümler.

6.2.1. Yardım Sistemi

Yardım sistemi içerisinde alan yardımı ve pazarlama yardımı yer almalıdır.

6.2.1.1. Alan Yardımları

Topluluğun Azore ve Maderia Adalarında belli tarımsal ürünler için aldığı özel tedbirleri tanımlayan, EC No 1453/2001 sayılı Konsey Tüzüğü'nün, Başlık II Bölüm III Kısım 5 Madde 30(4) ve EC No 43/2003 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün Başlık I de yer aldığı şekliyle, dikkate alınarak, çayda alan yardımları uygulaması yapılabilir. Bu yardımın genel çerçevesini, dekar başına yıllık belli bir miktar ödeme yapılması, bir çay üreticisinin yardımdan yararlanabilmesi için gerekli asgari büyüklükteki alanın belirlenmesi gerekmektedir.

Verim ve kaliteyi artırmak amacıyla, belirli bir plan dahilinde çay bahçelerini yenileyen üreticiler; 2201/96 sayılı İşlenmiş Meyve ve Sebze Tüzüğü'nün, Başlık I Madde 7(4)'de belirlendiği şekilde, bağ alanlarını yenileyen üreticilere uygulandığı gibi, Avrupa Birliği'nin Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu'nun Garanti Bölümünden yararlandırılabilirler.

6.2.1.2. Pazarlama İle İlgili Düzenlemeler

Topluluğun Azore ve Maderia Adalarında çayın da içinde yer aldığı belli tarımsal ürünler için özel tedbirleri tanımlayan, EC No 1453/2001 sayılı Konsey Tüzüğü ve EC No 43/2003 sayılı Komisyon Tüzükleri yanında İşlenmiş Meyve ve Sebze Ortak Piyasa düzenine ilişkin EC No 2201/96 sayılı Konsey Tüzüğü ile Pamuk Yarım Sistemine ilişkin EC No 1051/2001 sayılı Konsey Tüzüğü dikkate alınarak, çayda pazarlama yardımları yapılabilir. Bu yardımın genel çerçevesini üretici örgütleri, üretici grupları yada bireysel üreticilerin imalatçılarla yaptıkları tedarik sözleşmeleri oluşturmalıdır. Yardımın verilebilmesi için: çay için yıllık üretim miktarları belirlenmesi, çay ürününün ortalama değeri temelinde sabit bir fiyat üzerinden yardım miktarının belirlenmesi, sözleşmeye taraf üretici örgütlerinin üye devletler tarafından onaylanmış olması, imalatçıların da yetkili makamlar tarafından onaylanmış olması gereklidir.

Tedarik sözleşmeleri, ürün alımlarında üreticilere **asgari bir fiyatı** garanti etmelidir. Asgari fiyat, ortak tarım politikaları çerçevesinde AB'nin yetkili organı tarafından belirlenir. Bu çalışmada incelenen 43/2003 sayılı Komisyon Tüzüğü'nde yer aldığı gibi, çayla ilgili bir tedarik sözleşmesi düzenlenmesinin söz konusu olduğu durumda, sözleşmede bulunması gereken asgari hükümler ;

- Sözleşmeye taraf olanların ticari kimlikleri,
- İlgili ürünün kalite tanımlaması,
- Ürün miktarı ve tahmini teslim planı ve süresi (alım programı),
- Yetiştirilen ürünün arazi tanımlaması ve her bir yetiştiricinin isim ve adresleri,
- Paketleme metodu, nakliye koşulları ve maliyetiyle ilgili bilgileri içeren hükümler olmalıdır.

Tedarik sözleşmesi taraflar arasında ürün tesliminden önce imzalanmalıdır. Sözleşmede belirtilen ürün teslim miktarının en çok ne kadar arttırılabileceği, gerekçesiyle birlikte sözleşmede yer almalıdır.

Sözleşme yapan üretici örgütleri, üretici grupları yada bireysel üreticilere, şu anda Türkiye'de uygulanan, çay için prim ödeme sisteminde olduğu gibi, kilo başına üretim yardımı (kalite primi) ödemesi yapılır. (EC) No 43/2003 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün EK III Sütun IV ve V'in de belirtilen duruma benzer şekilde de, kilo başına üretim yardımı ödemesi üretici örgütlerine üye olan üreticilere, bireysel üreticilere uygulanan yardımın iki katı şeklinde uygulanabilir.

Tedarik sözleşmesi yapacak olan işletmelerin, yetkili makamlar tarafından oluşturulacak kurum tarafından onaylanması gerekir. Onay için yetkili kuruma başvuran işletmeler, yürürlükteki gıda kanununun gerektirdiği resmi belgeleri ve ilave destekleyici tüm belgeleri yetkili kuruma vermeyi ve sözleşme hesaplarının ayrı tutulmasını taahhüt ederler. Başvuruları uygun görülenlerin listesi tedarik sözleşmesi imzalanma tarihinden bir ay önce yetkili kurum tarafından ilan edilir.

Ayrıca, tedarik sözleşmesi yapan işletmelere de yardım ödemesi yapılmalıdır. İşletmelere ödenecek yardım miktarı, Konsey tarafından, üretim maliyetleri dikkate alınarak belirlenecek olan **hedef fiyat** ile dünya çay piyasa fiyatı arasındaki farka eşit olmalıdır. Dünya çay piyasa fiyatı, Dünya Bankasının çayda fiyat indikatörü olarak belirlediği Calcutta, Colombo ve Mombasa çay borsalarından elde edilen veriler yardımıyla, Komisyon tarafından saptanmalıdır. Yardım miktarı, yıllık belirli bir üretim miktarı ile sınırlandırılarak **üretim eşiği** tespit edilir. Üretim eşiği, üretim potansiyeli dikkate alınarak belirlenebilir. Belirlenen miktarın aşılması halinde verilen yardım azaltılır.

6.2.2. Ürün Sınıflandırılması

(EC) No 43/2003 sayılı Komisyon Tüzüğü EK III Sütun II'ye benzer şekilde, Türkiye çay üretimindeki mevcut sınıflandırma dikkate alınarak, kalite bazlı üretim yardımı oranları belirlenebilir. Türkiye'de çay, 1-Orange Fannings (OF), 2- Broken Orange Pekoe 1 (BOP1), 3-Orange Pekoe (OP), 4-Fannings (F), 5- Broken Orange Pekoe 2 (BOP2), 6-Broken Pekoe (BP), 7- Dust (D) olmak üzere 7 kategoride üretilmektedir. 1.2. ve 3. kategorilerdeki çaylara verilecek yardım diğerlerinden daha yüksek olmalıdır. Bu şekilde, daha kaliteli çay üretme yönünde, imalatçıları teşvik etmek mümkün olabilecektir.

6.2.3. Üçüncü Ülkelerle Ticaret

AB çay ithalatında Ortak Gümrük Vergisi uygulamaktadır. 2004 yılı itibarıyla siyah çayda OGV'si '0', yeşil çayda ' % 3.2' dir. Türkiye'nin uyguladığı GV'si ise % 145 dir. Bu oran, Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşmaları ile uyumludur. AB'ye üye olduğu ve bir OPD içinde çayın yer aldığı durumda, çay sektörünün düşük maliyetli üçüncü ülke çay piyasalarında rekabet edebilirliğini sağlamak için, çay ithalatında, AB tarafından uygulanan Ortak Gümrük Vergisi'ne ilave olarak, (EC) No 2200/96 sayılı Yaş meyve ve sebze Ortak Piyasa Düzeni ile ilgili Konsey Tüzüğü'nün Üçüncü Ülkelerle Ticaret başlığında yer aldığı gibi, çay için de **asgari ithalat fiyatı** ve **tarife eşdeğeri** araçları kullanılmalıdır. İlgili tüzüğe göre asgari ithalat fiyatı, Komisyon tarafından belirlenmektedir. Bu fiyatın belirlenmesinde şu hususlar göz önünde bulundurulmaktadır:

- Sınırdaki teslim fiyatı,
- Dünya pazar fiyatı,
- Topluluk iç pazar durumu,
- Üçüncü ülkelerle ticaret trendi

Asgari ithalat fiyatının uygulanmadığı durumlarda veya bu fiyatın çok altında bir fiyattan ithalat yapılması halinde, OGV'sine ilave, çok daha yüksek bir **'maksimum tarife eşdeğeri'** ne tabi olmalıdır.

(EC) No 2200/96 ve (EC) No 2201/96 sayılı Konsey Tüzüklerinde de belirtildiği üzere, diğer ürünlerde olduğu gibi, çay ithalat ve ihracatı da lisansa bağlı olmalıdır. Çayın ihracatında, ihracat fiyatı ile Topluluk fiyatı arasındaki fark, ihracat geri ödemeleri yoluyla giderilebilir. Geri ödemeler yapılırken şu hususlar dikkate alınır:

a) Mevcut durum:

- Topluluk piyasalarındaki çay fiyatları ile bunların bulunabilirliği,
- Uluslararası ticarete çay fiyatlarına ilişkin trendler

b) Pazarlama masrafları

c) Önerilen ihracatın ekonomik boyutu

7. SONUÇ

Dünya çay üretimi ve tüketimi içinde önemli bir paya sahip olan Türkiye Avrupa Birliği'ne üyelik halinde tek çay üreten ülke konumunda olacaktır. Bu durum sektör için bir avantaj olabileceği gibi, dezavantaja dönüşme potansiyeline de sahiptir. Türkiye'de çay üretiminin yerel, bölgesel, ekolojik ve sosyo-ekonomik özelliklerinden dolayı sürdürülebilirliğinin sağlanması zorunludur. Ancak, Türkiye'de çay yetiştiriciliğinin temel göstergeleri diğer üretici ülkelerle kıyaslandığında oldukça farklılık arz etmektedir. Bu nedenle, Türk çaycılığının dünya çay piyasasında rekabet edebilirliğini geliştirmek ve sürdürmek için, AB'ye üyelik halinde bir OPD içinde değerlendirilmesi önemlidir. Çayla ilgili bir Ortak Piyasa Düzeni oluşturuluncaya kadarki süreçte ise sektörün güçlendirilmesi için yukarıda referans alınan ve önerilen model ve sistemler kapsamında destek tedbirlerin alınması gereklidir.

8. KAYNAKLAR

- ABK** (Avrupa Birliği Konseyi) (1996a), COUNCIL REGULATION (EC) No 2200/96.
- ABK** (1996b), COUNCIL REGULATION (EC) No 2201/96.
- ABK** (2001), COUNCIL REGULATION (EC) No 1453/2001.
- AK** (Avrupa Komisyonu), (2001), COMMISSION REGULATION (EC) No 1591/2001.
- AK** (2003), COMMISSION REGULATION (EC) No 43/2003.
- AK**(2005),COMMISSION REGULATION (EC) No 1719/2005
- Chakraborty, Usha ve Bishwanath, (2004)**. Current Status of Tea Reserach and Production in India, University of North Bengal, India.
- ÇAYKUR** (Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü)(2004a),Tarım Dairesi Başkanlığı. 2004 Yılı Alım Talimatı, Maliyet Tablosu, Rize.
- ÇAYKUR** (2004b), Yıllık Faaliyet Raporu, Rize
- ÇAYKUR** (2003), Pazarlama Dairesi Başkanlığı Kayıtları, Rize.
- DB** (Dünya Bankası) (2005), Commodity Price Data,
http://siteresources.worldbank.org/INPROSPECTS/Resources/pnk_0805.pdf ,17.08.2005
- DİE** (Devlet İstatistik Enstitüsü)(2003), Tarımsal Yapı:Üretim, Fiyat, Değer. DİE Yayın No. 2758, Ankara.
- DPT** (Devlet Planlama Teşkilatı)(2000), Çay Sanayi Alt Komisyonu Raporu, 8.BYKP-ÖİK Raporu, DPY Yayını, Ankara.
- FAO** (Food and Agriculture Organization) (2004),FAO Sugar and Beverage Group Statistics, FAO, Sugar and Beverage Group'tan elektronik posta ile alınan istatistikler, Rome.
- FAO** (2003),FAO Intergovernmental Gropu on Tea, Fifteent Seasion, Colombo, Sri Lanka, 18-19 August 2003.
- F.O.LICHT (2005)**, F.O.Licht World Tea Markets Montly, March 2005, Vel.6 No.9.
- GOBİ (2002)**, GOBİ İnternational'dan elektronik posta yoluyla alınan istatistikler, England,
www.gobi.co.uk.
- ISO** (International Standart Organization)(2005), Standarts and/or guides of TC 34/SC 8,
www.iso.org/en/catalogue/list.pageCatalogue/list?ICS1=67&ICS2=140&ICS3=10&scoplist=,2
Eylül 2005.
- Gülçubuk, B. vd., (2003)**. Türkiye'de Çay Üretim, İşleme Ekonomisi ve Çay Politikalarının üretici Davranışlarına Etkisi. Tek-Gıda İş Sendikası, Ankara.
- Günler. N. (2003)**, Pazarlar ve Pazarlama, Çeviri. Worldhead Publishing Ltd: Markets and Marketing.
- HDTM (2004)**, Çay ithalatı verileri. İthalat Genel Müdürlüğü'nden alınan elektronik postalar.
- Kacar, B. (1987)**, Çayın Biyokimyası ve İşleme Teknolojisi. Çay İletmeleri Genel Müdürlüğü Yayını No.6, DSİ Matbaası, Ankara.

- Kaptangil, K. (1992), Çay Tarımının Ülkemizdeki Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Değerlendirilmesi.** Çaykur Yayını No. 15, Rize.
- Karakaş, A.A. (1994).** Rize ili Merkez İlçede Ortapazar Çay Fabrikası Bölgesinde Çay Üreticilerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD, Doktora Tezi (Basılmamış), Ankara.
- KKGM (T.C.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü)(2003),** Gıda Kodeksi Siyah Çay Tebliği, www.kkkm.gov.tr/Mevzuat/khk560/Kodeks/Tebliğler/96-10.htm ,04.08.2005.
- Marita, A.,(2004),** A Cap of Japanese Green Tea. Shizuoka University and Shizuoka Prefectural Government, printed by Creators Club 'Agro' Ltd. Japan.
- RTB,(2004),** Kamu ve Özel Sektör tarafından satın alınan çay miktarı. Rize Ticaret Borsası'ndan elektronik posta yoluyla alınan istatistikler.
- Sariahmetoğlu, Y. Vd., (1997).** Çayda Yeniden Yapılanma: Türkiye'de Çay Sektöründe Yeniden Yapılanma ve Özelleştirmeye Yönelik Bir Model Araştırması. Oba Çay Yayını,İstanbul.
- TEDGEM (T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü) (2004),** Türkiye Çay Kooperatifleri Bölge Birlikleri Ortak Birliklere Ait Bilgi Formu, 2003.
- TKK (Trabzon Kooperatif Birlikleri)(2003),** Trabzon Kooperatif Birliklerine ait Bilgi Formu.
- TSE (Türk Standartları Enstitüsü)(2003),** Türk Standardı, TS 4600 ISO 3720, Siyah Çay-Tarif ve Temel Özellikler.
- UNILEVER (2005),** Tea, A Popular Beverage, Unilever, www.unilever.com/Images/2003%20Tea%20-%20A%20Popular%20Beverage_tcm13-5309.pdf , 20.09.2005).
- Resmi Gazete (1984),** Kanun numarası 3092, Kabul tarihi 4.12.1984, ÇAY KANUNU.Yayınlanma tarih ve sayısı 19.12.1984/18610.
- Resmi Gazete (1993),** BKK, Karar sayısı 93/5096, Karar tarihi 15.12.1993, Yayınlanma tarihi ve sayısı 27.12.1993/21801
- Resmi Gazete (2003),** BKK, Karar sayısı 6199, Karar Tarihi 14.9.2003, Yayınlanma tarih ve sayısı 9.10.2003 /25254
- Resmi Gazete (1994),** Çay Bahçesi Ruhsatlarının Yeniden Düzenlenmesinde Uygulanacak Esaslar Hakkında Yönetmelik, Yayınlanma tarih ve sayısı : 19.01.1994/ 21823.
- Wan, Xiaochun (2004),** Present Production and Research of Tea in China, Anhui . Agricultural University, China
- Wachira. N. Francis ve W. Ronno, (2004),** Current Research on Tea in Kenya, Tea research Foundation of Kenya, Kenya.
- Wijerante, A. M, (2004),** Tea Industry in Sri Lanka, Tea Research Institute of Sri Lanka, Sri Lanka.

http://agritrade.cta.int/tea/executive_brief.htm 1.08.2005
<http://dol.gov/ilab/media/reports/iclp/sweat4/tea.htm>, 19.09.2005.
<http://faostat.fao.org/servlet> ,8.06.2005.
www.britannia.com/panorama/teabiz.html, 19.09.2005.
www.eurpoa.eu.int/eur-lex
www.portugaltravelguide.com/en/maia_azores.htm, 18.09.2005.
www.tea4health.com/tea_news.latest01.html, 19 Ocak 2005.
www.teaandcoffe.net, July-August, 2005.
www.nationmaster.com/country/nl/lifestyle, 15.09.2005.
www.markettradefair.com/assets/english/TeaMarket.pdf
www.teaandcoffe.net/0103/tea.htm, 15.09.2005.
www.teaandcoffe.net, July-August, 2005.
www.teaboard.org , August 2005.
www.teaktdateas.com , August 2005.
www.competitiveness.lk/tea.htm , 5 Ekim 2005-10-10
www.teauktion.com , 5.10 2005.
www.inpursuitoftea.com/health.htm

9. EKLER

- EK-1** : (EC) No 1719/ 2005 sayılı COMMISSION REGULATION (EC) No 1719/2005 of 27 October 2005 amending Annex I to Council Regulation (EEC) No 2658/87 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff, p.1,92.
- EK-2** : 3092 Sayılı ay Kanunu
- EK-3** : ay Bahçesi Ruhsatlarının Yeniden Düzenlenmesinde Uygulanacak Esaslar Hakkında Yönetmelik.
- EK-4** : ay Bahçelerinin Islahı ve Kaliteli ay üretiminin Temini Amacıyla Budamaya Tabi tutulan aylıklar Nedeniyle reticilerin Uğradığı Gelir Kaybının Tazminine İlişkin 93/5096 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
- EK-5** : Yaş ay üreticilerine 2003 yılı ürünü Destekleme Primi denmesine İlişkin 2003/6199 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.
- EK-6** : TS 4600 ISO 3720 : Siyah ay –Tarif ve Temel zellikler.
- EK-7** : Gıda Kodeksi ‘Siyah ay Tebliğı’
- EK-8** : TSE-ISO ay Standartları Listesi
- EK-9** : (EC) No 1453/2001 Sayılı Konsey Tüzüğü
- EK-10** : (EC) No 43/2003 Sayılı Komisyon Tüzüğü

**COMMISSION REGULATION (EC) No 1719/2005
of 27 October 2005**

amending Annex I to Council Regulation (EEC) No 2658/87 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff

THE COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES,

Having regard to the Treaty establishing the European Community, Having regard to Council Regulation (EEC) No 2658/87 of 23 July 1987 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff (1), and in particular Articles 9 and 12 thereof, Whereas:

(1) Regulation (EEC) No 2658/87 established a goods nomenclature, hereinafter referred to as the 'Combined Nomenclature', to meet, at one and the same time, the requirements of the Common Customs Tariff, the external trade statistics of the Community and other Community policies concerning the importation or exportation of goods.

(2) In the interests of legislative simplification, it is appropriate to modernise the Combined Nomenclature and to adapt its structure.

(3) It is necessary to amend the Combined Nomenclature in order to take account of the following: changes in requirements relating to statistics and to commercial policy, changes made in order to fulfil international commitments, technological and commercial developments, the need to align or clarify texts, and the need for terminological adjustments for the sake of consistency in the languages of certain Member States which acceded in 2004.

(4) In accordance with Article 12 of Regulation (EEC) No 2658/87, Annex I to that Regulation should be replaced,

with effect from 1 January 2006, by the complete version of the Combined Nomenclature, together with the autonomous and conventional rates of duty resulting from measures adopted by the Council or by the Commission.

(5) The measures provided for in this Regulation are in accordance with the opinion of the Customs Code Committee,

HAS ADOPTED THIS REGULATION:

Article 1

Annex I to Regulation (EEC) No 2658/87 is replaced by the text set out in the Annex to this Regulation.

Article 2

This Regulation shall enter into force on 1 January 2006. This Regulation shall be binding in its entirety and directly applicable in all Member States.

Done at Brussels, 27 October 2005. *For the Commission*

László KOVÁCS

Member of the Commission

(1) OJ L 256, 7.9.1987, p. 1. Regulation as last amended by Regulation (EC) No 493/2005 (OJ L 82, 31.3.2005, p. 1).

CHAPTER 9
COFFEE, TEA, MATÉ AND SPICES

Notes

1. Mixtures of the products of headings 0904 to 0910 are to be classified as follows:

- (a) mixtures of two or more of the products of the same heading are to be classified in that heading;
- (b) mixtures of two or more of the products of different headings are to be classified in heading 0910.

The addition of other substances to the products of headings 0904 to 0910 (or to the mixtures referred to in paragraph (a) or (b) above) shall not affect their classification, provided the resulting mixtures retain the essential character of the goods of those headings. Otherwise, such mixtures are not classified in this chapter; those constituting mixed condiments or mixed seasonings are classified in heading 2103.

2. This chapter does not cover cubeb pepper (*Piper cubeba*) or other products of heading 1211.

Additional note

1. *The rate of duty applicable to mixtures referred to in note 1(a) shall be the one applicable to the component having the highest duty rate.*

CN code Description Conventional rate of duty (%) Supplementary unit 1 2 3 4

0902 Tea, whether or not flavoured:

0902 10 00 – Green tea (not fermented) in immediate packings of a content not exceeding 3 k-3,2

0902 20 00 – Other green tea (not fermented) Free

0902 30 00 – Black tea (fermented) and partly fermented tea, in immediate packings of a content not exceeding 3 kg Free

0902 40 00 – Other black tea (fermented) and other partly fermented tea Free

ÇAY KANUNU

Kanun Numarası: 3092 Kabul Tarihi: 04/12/1984

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih ve sayısı: 19.12.1984/18610

Madde 1 - Çay tarımı, üretimi, işletmesi ve satışı bu Kanun hükümleri dairesinde serbesttir.

Gerçek ve tüzelkişiler yaş çay işleme ve çay paketleme fabrikaları kurup, işletebilirler, ihtiyaçları olan yaş çay yaprağını doğrudan üreticiden satın alabilirler.

Madde 2 - Çay tarım alanları Bakanlar Kurulunca tespit edilir. Bu alanlar dışında çay tarımı yapmak yasaktır.

Çay tarım alanlarına giren yerlerde çay bahçesi kuracak olanlar önceden ruhsatname almak zorundadırlar. Ruhsatname verilmesine dair esaslar ilgili bakanlıkça tespit edilir.

Ruhsatsız olarak çay bahçesi kuranların çaylıkları söktürüldüğü gibi, her dekar için üçyüzkırkyedimilyon lira idari para cezası verilir. Daha küçük alanlar için bu para cezası oranlanarak uygulanır.

(Ek fıkra: 24/04/2003 - 4854 S.K./5. md.) Bu Kanunda yazılı olan idari para cezaları o yerin en büyük mülki amiri tarafından verilir. Verilen idari para cezalarına dair kararlar ilgililere 11/02/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebliğ edilir. Bu cezalara karşı tebliğ tarihinden itibaren en geç yedi gün içinde yetkili idare mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, idarece verilen cezanın yerine getirilmesini durdurmaz. İtiraz üzerine verilen karar kesindir. İtiraz, zaruret görülmeyen hallerde evrak üzerinde inceleme yapılarak en kısa sürede sonuçlandırılır. Bu Kanuna göre verilen idari para cezaları 21/07/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil olunur.

Madde 3 - a) 27/03/1940 tarihli ve 3788, 20/05/1942 tarihli ve 4223, 04/07/1953 tarihli ve 6133 sayılı kanunlar,

b) 09/02/1340 tarihli ve 407, 07/06/1949 tarihli ve 5433 sayılı kanunların çayla ilgili hükümleri, Yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 4 - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 5 - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Geçici Madde 1 - Bu Kanunun yürürlüğünden önce ilgili mevzuata göre, Devletle üretici arasında doğmuş haklar saklı olup, verilmiş olan çay ekimi ile ilgili ruhsatlar da geçerlidir.

**ÇAY BAHÇESİ RUHSATLARININ YENİDEN DÜZENLENMESİNDE UYGULANACAK
ESASLAR HAKKINDA YÖNETMELİK**

Resmi Gazete Tarih ve sayısı : 19.01.1994 / 21823

Devlet Bakanlığından

Amaç ve Kapsam

Madde 1 - Bu Yönetmelik hükümleri 15/12/1993 tarihli ve 93/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 2 ve 6 ncı maddelerine göre Bakanlar Kurulunca tesbit olunan çay tarım alanları içerisinde mevcut ruhsatlı ve ruhsatsız çay bahçelerinin yeniden tesbiti ile ruhsatların yenilenmesine ve ruhsatsız çay bahçesi kurmuş olanlara ruhsatname verilmesine dair esasları kapsar.

Çay Tarım Alanlarının Tesbiti

Madde 2 - Çay tarım alanları, Bakanlar Kurulunca tesbit edilmiş olan alanlardır. Bu alanlarda kurulmuş çay bahçeleri hakkında bu Yönetmelik hükümlerine göre işlem yapılır.

Çay Bahçelerinin Ruhsatlarının Yenilenmesi

Madde 3 - 15/12/1993 tarih ve 93/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereğince mevcut ruhsatların alan olarak ve bakım budama tekniğine göre gerçeğe uygunluğu tesbit edilir. 5 yıllık periyotta devam edecek bu uygulamaya göre her yıl 1/5 oranında budama yapılır.

(Değişik fıkra: 29/06/1996 - 22681 S.R.G. Yön) Uygulamada, Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından görevlendirilen ziraat mühendisi veya çay eksper-teknisyen ve yardımcı personelden oluşan kontrol ekibi tarafından çaylık alan ölçülerek, ruhsata uygunluğu tesbit edilir ve ruhsatı yenilenir.

Ruhsatsız Çay Bahçelerine Ruhsat Verilmesi

Madde 4 - Bakanlar Kurulunca tesbit edilen çay tarım alanlarının dışında çay tarımı yapmak yasaktır. Bakanlar Kurulunca tesbit edilen çay tarım alanlarının dışında kurulan çay bahçelerine ruhsat verilmez. 15/12/1993 tarih ve 93/5096 sayılı kararnamenin 6 ncı maddesine göre, çay tarım alanları içerisinde daha önceden tesis edildiği halde ruhsat verilmemiş olan çay bahçelerine; Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından çaylık tesis etme tekniğine uygunluğu kontrol edilmek kaydıyla ruhsat verilir.

Ruhsat verme işlemi sırasında ilgili elemanlar tarafından çay bahçesinin, Bakanlar Kurulunun saptadığı çay tarım alanları içerisinde olduğu tesbit edildikten sonra, çay bahçelerinin ölçüm ve tesbiti yapılır. Tesbit formu onaylanarak, sicil defterine işlenir. İlgili üreticiye yönetmelikte belirtilen yeni ruhsatı verilir. Ayrıca her üretici için yardımcı kayıt olarak sicil kartları düzenlenir.

Ruhsata bağı olmayan çaylıklardan Çaykur, Gerçek veya Tüzel İşletmelere yaprak satışı yapılamaz.

Çay Bahçesi Kurulması ve Bakımı İçin Aranılan Şartlar

Madde 5 - Çay tarım alanlarının tesbitinde ekonomik, ekolojik ve sosyal şartlar yanında aşağıdaki hususlar aranır.

Toprak yüzeyinden bir metre aşağıya çay köklerinin nüfusuna engel olacak sert bir tabaka bulunmaması,

Toprak yüzeyine bir metreden daha yakın mesafede taban suyunun bulunmaması,

Toprağın tamamen kumdan ibaret olmaması,

Toprak PH'sının 4,5 - 5 arasında olması,

Arazinin çukur ve tümsek yerleri düzeltilerek, meyilli yerler 100-120 cm. genişliğinde sertlendirilmiş olması,

Çay ocaklarının aralık-mesafesinin 100 cm. olması,

Çay bahçelerinde yabancı ot temizliğinin yapılmış olması,

Çay ocaklarında verim ve kaliteyi artırmak için 5 yılda bir budama yapılması,

Çay Yaprağı Satış Cüzdanı Verilmesi

Madde 6 - Çay bahçelerine yeniden ruhsat verildikten sonra üreticilere Çaykur ve özel firmalar, çay yaprağı satış cüzdanı verirler. Üreticilerin sattıkları ürün miktarları bu cüzdanlara işlenir. Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından şu ana kadar verilmiş olan cüzdanlar geçerlidir. Ancak üretici Çaykur'dan cüzdan alıp almamakta serbesttir.

a) (*Değişik bent: 08/06/2004 - 25486 S. R.G. Yön./1. mad.;Değişik bent: 19/08/2005-25911 S.R.G Yön/1.mad*) Çaykur kendisine yaş yaprak satacak ruhsatlı üreticilerle bir sözleşme yapar ve yaş çay ürününü bu sözleşme esaslarına göre satın alır.Yapılacak yaş çay yaprağı satış sözleşmesi, çay bahçelerini 1/7 oranında budayan ve tarımsal teknik önlemleri alan üreticilerle Çaykur arasında her yıl yeniden düzenlenir.

b) Çaykur, gerçek, tüzel kişiler ruhsatsız çaylıklara cüzdan veremez, yaş yaprak satın alma sözleşmesi yapamaz ve ürün satın alamaz.

Kaldırılan Yönetmelik

Madde 7 - 13/10/1985 tarih ve 18897 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Çay Bahçesi Kuracak Üreticilere Ruhsatname Verilmesinde Uygulanacak Esaslar Hakkında Yönetmelik" yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 8 - Bu Yönetmelik yayınlandığı, tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 9 - Bu Yönetmelik hükümlerini Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Bağlı olduğu Devlet Bakanı yürütür.

Bakanlar Kurulu Kararı

Karar sayısı :93/5096

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi ve sayısı 27.12.1993/21801

Çay bahçelerinin ıslahı ve kaliteli çay üretiminin temini amacıyla budamaya tabi tutulan çaylıklar nedeniyle üreticilerin uğradığı gelir kaybının tazminine ilişkin ekli karar'ın yürürlüğe konulması; Devlet Bakanlığınının 13/12/1993 tarih ve 0575 sayılı yazısı üzerine, 233 sayılı Kanun hükmünde Kararnamenin 35 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 15/12/1993 tarihinde kararlaştırılmıştır.

15/12/1993 Tarih ve 93/5096 sayılı Kararnamenin Eki

KARAR

Madde 1-Gerçek ve tüzel kişilerce usulüne uygun olarak, kurulan yaş çay işleme tesisleri, ihtiyacı olan yaş çay yaprağını doğrudan ruhsatlı çay bahçesi sahibi üreticilerden satın alabilirler. Satın aldıkları Ürün miktarını her ay ilgili Bakanlığa bildirirler.

Yaş çay işleme ve paketleme tesislerinin sahip olması gereken teknik ve hijyenik özellikleri taşıyıp taşımadığı Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü (ÇAY-KUR)'nce belirlenir. ÇAY-KUR, bu Kararın yürürlüğe girdiği tarihten önce kurulmuş olan yaş çay işleme ve paketleme tesislerini, bir yıl içinde teknik ve hijyenik durumları yönünden denetleyerek durumları uygun olmayanları gereği yapılmak üzere ilgili mercilere duyurur.

Madde 2-3092 sayılı Kanun ile bu Kanundan önceki kanunlara dayanılarak çıkarılan bakanlar Kurulu Kararları ile tespit edilmiş bulunan çay tarım alanlarından kaliteli çay yaprağı üretimi için çay bahçeleri, 5 yıllık bir süre için bakım ve yaprak üretim tekniğine uygun olarak her yıl 1/5 oranında gençleştirme budamasına tabi tutulur.

Ruhsatlı bahçelerin bakımı, budama esaslarının tekniğine uygunluğu ÇAY-KUR tarafından yeniden değerlendirilir. Mevcut ruhsatlarda belirtilen çaylık alanın ruhsata uygunluğu tespit edilerek ilgili mevzuat çerçevesinde yeniden ruhsata bağlanır.

Madde 3-Çay tarım alanları içindeki ruhsatlı çay bahçelerinin her yıl 1/5'inin budanmasından doğacak gelir kaybı üreticilere beş yıl için ödenir. Gelir kaybının hesaplanmasında, bu kararın yayımından önce ruhsata bağlanan alanlarda son iki yıl içinde üretilen çayın ortalamasınının 1/5'ine isabet eden veriminin %70'i esasa alınır.

Madde 4-Tazminat, gerekli belgelere istinaden T.C.Ziraat Bankasınca doğrudan üreticiye ödenir. Ayrıca, ÇAY-KUR Genel Müdürlüğü tarafından budama ve bakım uygulaması ile ilgili olarak yapılacak harcamalar da T.C. Ziraat Bankasınca adı geçen Genel Müdürlüğe belgelendirilmek koşulu ile ödenir.

Bu ödemeler için gerekli finansman adı geçen bankaca sağlanır. Bankanın sağlayacağı ana para ve cari faiz tutarı görev zararı olarak Hazinece bir sonraki bütçe yılı içinde ödenir.

Madde 5- Tazminat ödemelerinin denetimini sağlayacak tedbirlere almaya ilgili Devlet Bakanlığı yetkilidir.

Haksız yere tazminattan yararlanmak üzere sahte ve içeriği itibariyle gerçek dışı belge düzenleyen ve kullananlar hakkında ÇAY-KUR tarafından gerekli idari ve kanuni işlem yapılır.

Madde 6- Bakanlar Kurulunca tesbit edilen çay tarım alanları içindeki mevcut ruhsatsız çay bahçeleri, tekniğine uygunluğu kaydı ile bir defaya mahsus olmak üzere ruhsatlan-

dırılır. Ancak, bu Kararın yayımından sonra bu alanlarda ruhsatsız çaylık kurmak suretiyle üretim yapılamaz, kurulanlar ÇAY-KUR tarafından söktürülür ve söküm bedeli ilgililerden tahsil edilir.

Birinci fıkra hükmüne aykırı olarak ruhsatsız çaylık kurduğu saptananlar bu Karar'da öngörülen uygulamalardan yararlanamazlar.

Madde 7- Bu Karar yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 8- Bu Karar ÇAY-KUR' un ilgili olduğu Devlet Bakanlığı tarafından yürütülür.

93/5096 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ilgili Değişiklikler

1- Karar tarih ve sayısı: 7.10.1998/11807

Resmi gazete yayın tarihi ve sayısı:17.10.1998/23496

2- Karar tarih ve sayısı :7.5.2001/2493

Resmi Gazete yayın tarih ve sayısı: 21.6.2001/24439

3- Karar tarih ve sayısı: 2004/7758

Resmi Gazete yayın tarihi ve sayısı: 27.Ağustos 2004/25566

Karar Sayısı : 2003/6199

Resmi Gazete Tarih ve sayısı: 9.10.2003 /25254

Tarım ve Köyişleri Bakanlığından

Yaş Çay Üreticilerine 2003 Yılı Ürünü**Destekleme Primi Ödenmesine****İlişkin Karar**

Madde 1- Yaş çay ürünü destekleme priminden 15/12/1993 tarihli ve 93/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereği ruhsatlandırılmış çay tarım alanlarında yaş çay üreten ruhsat sahibi üreticiler ile bu Kararın yayımı tarihinden önce alınmış bulunan çay cüzdanına sahip üreticiler faydalanır.

Madde 2- Yaş çay ürün destekleme priminden faydalanmak üzere başvuran çay üreticilerine 2003 yılı ürünü için kilogram başına 50.000 TL ödeme yapılır.

Madde 3- Destekleme primi, 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında faaliyet gösteren kamu veya özel sektör yaş çay işleme tesislerine üreticiler tarafından satılan yaş çay yaprağı ürünü karşılığında T.C. Ziraat Bankası A.Ş. aracılığı ile ödenir.

Madde 4- Uygulamadan yararlanmak isteyen üreticiler, 14/11/2003 tarihi mesai bitimine kadar Çiftçi Belgesi, nüfus cüzdanının fotokopisi, T.C. Kimlik Numarası ile Vergi Kimlik numarasını gösterir belge ile kamu veya özel sektör yaş çay işleme tesislerine başvururlar. Üreticilerin 2003 yılı Doğrudan Gelir Desteği için aldıkları çiftçi belgesi, yaş çay primi uygulamalarında da geçerlidir. Kamu veya özel sektör yaş çay işleme tesisleri satın aldıkları yaş çay ürünü miktarını ticaret borsasına tescil ettirirler. Tescil edilen miktar karşılığı Tarım ve Köyişleri Bakanlığı veya ilgili ya da bağlı kuruluşlarınca hazırlanan formlara göre üretici bazında düzenlenen icmaller, kamu veya özel sektör yaş çay işleme tesislerinin buldukları yerde, ticaret borsasında tescilini müteakip 3 iş günü içerisinde kamu ve özel sektör yaş çay işleme tesislerince 10 gün süreyle askıya çıkarılır.

Askıya çıkarma, indirme tarih ve saati tutanağa bağlanır. Askı süresince herhangi bir itiraz olmaz ise icmallerdeki bilgiler doğru kabul edilir. Daha sonra yapılacak herhangi bir itiraz değerlendirmeye alınmaz ve herhangi bir hak doğurmaz.

İcmallerin askıda kalma süresi zarfında maddi hatalara ilişkin olarak yapılan yazılı itirazlar, askı süresi ve bu sürenin bitiminden itibaren 10 gün içerisinde değerlendirilir. Askı süresince itirazın bulunmaması ya da itirazların değerlendirilerek sonuçlandırılması hâlinde, kamu veya özel sektör yaş çay işleme tesislerince icmaller düzenlenir.

Kamu ve özel sektör yaş çay işleme tesislerince askı ile ilgili tutanaklar, hazırlanan icmaller ile birlikte Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve/veya ilgili ya da bağlı kuruluşlarına intikal ettirilir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve/veya ilgili ya da bağlı kuruluşları tarafından hazırlanan icmaller, üreticilere yapılacak ödemelere esas olmak üzere Hazine Müsteşarlığına ve T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğüne gönderilir.

Madde 5- Kamu veya özel sektör yaş çay işleme tesislerince yaş çay yaprağı karşılığı 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun ilgili maddeleri gereğince düzenlenen müstahsil makbuzu ve/veya fatura ile onaylı yaş çay tahakkuk bordrosu üreticiye verilir. Bu belgelerin, üretici tarafından 5 yıl saklanması zorunludur.

Kamu veya özel sektör yaş çay işleme tesisleri düzenledikleri bilgi ve belgelerin doğruluğundan sorumludurlar. Ürün teslim edildiği halde, ürün karşılığı belge vermeyen yaş çay işleme tesisleri hakkında, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun ilgili maddeleri uyarınca ceza kovuşturması ve diğer kanuni işlemler yapılır.

Madde 6- Hazine Müsteşarlığı 2003 Mali Yılı Bütçesinin ilgili harcama kaleminden doğrudan üreticilere ödeme yapılmak üzere T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'ne kaynak aktarır. T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'ne üstlendiği hizmetlerden dolayı üreticilere yapılan ödemelerin % 0,5'i oranında hizmet komisyonu Hazine Müsteşarlığı tarafından ayrıca ödenir.

Madde 7- Uygulamaya yönelik işlemlerin denetimi Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı tarafından yapılır.

Haksız yere ödemeye neden olanlar ile haksız yere ödemelerden yararlanmak üzere sahte veya içeriği itibarıyla gerçek dışı belge düzenleyen ve kullananlar hakkında gerekli cezai ve diğer kanuni işlemler yapılır. Haksız yere yapılan ödemeler 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde, haksız ödemenin yapılmasına esas olan belge veya belgeleri düzenleyen gerçek ve tüzel kişilerden ve ödemelerden yararlananlardan geri alınır. Söz konusu gerçek ve tüzel kişiler haksız yere yapılan bu ödemelerden müştereken ve müteselsilen sorumlu tutulurlar.

Madde 8- Mücbir sebepler (Savaş, destekleme priminden faydalanacak ruhsat sahibinin ölümü, yangın ve sel, deprem gibi tabii afetler) dışında bu Kararın 4 üncü maddesinde belirtilen süre içerisinde istenilen belgeler ile, listelerde isminin bulunmaması veya askı süresi sonuna kadar hatalı kayıtların düzeltilmesi için başvuru yapmayan kişiler, destekleme priminden yararlanamazlar.

Madde 9- Bu Karar yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 10- Bu Karar, Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Devlet Bakanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından müştereken yürütülür.

TÜRK STANDARDLARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK STANDARDI -TURKISH STANDARD
TS 4600 ISO 3720 (ISO 3720/Corr 1:1991 dahil)
Nisan 2003
ICS 67.140.10

SİYAH ÇAY - TARİF VE TEMEL ÖZELLİKLER

Black tea - Definition and basic requirements

1

Siyah çay - Tarif ve temel özellikler**Giriş**

Çay, dünyanın bir çok ülkesinde yetiştirilmekte, üretilmekte ve bir çoğunda da harmanlanmakta ve/veya içilmektedir. Siyah çay, bir bahçeden veya bölgeden üretilebilir veya iki veya daha fazla kökenden elde edilen çayların bir harmanı olabilir. Bir siyah çayın ve bu çaydan elde edilen demin istenen özellikleri, demleme işleminde kullanılan suyun tipi, çay deminin sütle veya limonla içilip içilmediği ve her bir çayın lezzeti gibi bir çok faktöre bağlıdır. Bu standardın amaçları, siyah çayın üretilmiş olduğu bitki kaynağını açıkça belirtmek ve çayın iyi bir şekilde üretildiğinin bir göstergesi olan belirli kimyasal özellikler için gerekli olan şartları ayarlamaktır. Bu standardın özelliklerinin bir sevkıyat veya çok miktarda siyah çay için uygulanıp uygulanmayacağı ilgili taraflar arasındaki bir husustur. Çayların kalitesi genellikle, kararlarını, üretim alanlarından edindikleri önceki çay tecrübelerine, ulusal ve bölgesel şartlar hakkındaki bilgilerine ve tüketici ülke tercihlerine dayandıran çay tadımcıları tarafından değerlendirilir. Çay deminin hazırlanmasından önce çayın görünüşü, dem içerisindeki çay yaprağının görünüşü ve çay deminin tadı, kokusu ve görünüşü gibi özellikler de dikkate alınabilir. Uzman bir çay tadımcısı, bir çayın istenen kimyasal özelliklerinin uygun olup olmadığını tahmin edebilir. Böylece, uygulamada, çayın, sadece bir çay tadımcısı tarafından şüpheli olarak değerlendirilmesi halinde kimyasal analizler için gönderilmesiyle oluşan zamandan tasarruf edilebilir.

1 Kapsam ve uygulama alanı

Bu standard, içecek olarak tüketim için siyah çay üretimine uygun bitkinin kısımlarını ve ilgili kaynaktan gelen çayın iyi bir üretim yöntemiyle üretildiğini göstermede kullanılan kimyasal özelliklerini kapsar.

Bu standard, ayrıca ambalajlı siyah çay için ambalajlama ve işaretleme özelliklerini de kapsar.

Bu standard, kafeinsiz siyah çay için uygulanamaz.

2 Atıf yapılan standard ve/veya dokümanlar

Aşağıda verilen atıf yapılan standard ve/veya dokümanın hükümleri bu standardın hükümleri sayılır. Tarih belirtilen atıflarda daha sonra yapılan tadil ve revizyonlar uygulanmaz. Bununla birlikte bu standarda dayalı anlaşmalarda taraflara, aşağıda verilen standard ve/veya dokümanın en yeni baskılarını uygulama imkânını araştırmaları önerilir. Tarih belirtilmeyen atıflarda, ilgili standard ve/veya dokümanın en son baskısı kullanılır.

Bütün standard ve/veya dokümanların yürürlükte bulunan baskıları TSE'den temin edilebilir

EN, ISO, IEC vb. No	Adı (İngilizce)	TS No1	Adı (Türkçe)
ISO 1572	Tea - Preparation of ground sample of known dry matter content	TS 1561	Çay-Ögütülmüş Numunenin Hazırlanması ve Kuru Madde Tayini
ISO 1573	Tea - Determination of loss in mass at 103 Oc	TS 1562	Çay-Rutubet Tayini
ISO 9768	Tea - Determination of water extract	TS ISO 9768	Çay-Su Ekstraktı Tayini
ISO 1575	Tea - Determination of total ash TS 1564 Çay-Toplam Kül Tayini	TS 1564	Çay-Toplam Kül Tayini
ISO 1576	Tea - Determination of watersoluble ash and water-insoluble ash	TS 1565	Çay-Suda Çözünen Kül ve Suda Çözünmeyen Kül Tayini
ISO 1577	Tea - Determination of acidinsoluble ash	TS 1566 ISO 1577	
ISO 1578	Tea - Determination of alkalinity of water soluble ash	TS 1567	Çay Suda Çözünen Külde Alkalilik Tayini
ISO 1839	Tea - Sampling	TS ISO 1839	Çay-Numune Alma
ISO 3103	Tea - Preparation of liquor for use sensory tests	TS 3907	Çay- Duyusal Değerlendirme İçin Hazırlama
ISO 5498	Agricultural food products -Determination of crude fibre content- General method	TS 6932	Gıda Maddelerinde Ham Selüloz Tayini- Genel Metot
ISO 6078	Black tea - Vocabulary	TS ISO 6078	Siyah Çay - Terimler ve Tarifler

1) TSE Notu: Atıf yapılan standartların TS numarası ve Türkçe adı 3. ve 4. kolonda verilmiştir.

3 Tarif

Siyah çay : içecek olarak tüketim için çay üretimine uygun olarak bilinen *Camellia sinensis* (Linnaeus) O. Kuntze türüne ait çeşitlerin, yaprak, tomurcuk ve yumuşak dallarından fermentasyon ve kurutma gibi kabul edilebilir işlemlerle üretilen çay. (Tarif ISO 6078'den alınmıştır.)

4 Temel özellikler

4.1 Genel özellikler

Çay kusurlu olmamalı ve mümkün olduğunca yabancı madde içermemelidir. Çay demi, kusurun belirlenmesi için ISO 3103'de tanımlanan yöntem ile hazırlanmalıdır. Bu değerlendirme, ISO 6078'de tarif edilen terimler kullanılarak deney raporunda açıklanmalıdır.

4.2 Kimyasal özellikler

4.2.1 Çay, ISO 1572'de açıklanan yöntem ile 103 ± 2 °C'da etüvde kurutulmuş numune temel alınarak verildiği çizelge belirtilen özelliklere uygun olmalıdır.

4.2.2 Laboratuara alınan numunenin rutubet içeriği için herhangi bir sınır değer belirtilmemiştir. İstenirse, laboratuara alınan numunenin 103 oC' da kütle kaybı tayin

edilebilir ve bu sonuç, deney raporunda belirtilir. Bu gibi durumlarda, tayin ISO 1573'de açıklanan yöntem ile yapılmalıdır.

Çizelge - Siyah çay için kimyasal özellikler

Özellik	İstenen değer	Deney yöntemi
Su özütü % (m/m), en az	32 (3)(4)	ISO 1574
Toplam kül, % (m/m)	4-8	ISO 1575
Toplam külün suda çözünabilir kısmı, % (m/m), en az	45 I	ISO 1576
Suda çözünen külün alkaliliği (KOH olarak), % (m/m) en çok	1,0	ISO 1577
Ham selüloz, % (m/m), en çok	16,5	ISO 5498
* Suda çözünen külün alkaliliğinin öğütülmüş numunenin 100 g'ında milimol KOH olarak verilmesi durumunda sınır değerler en az 17.8, en çok 53.6 olmalıdır.		

5 Numune alma

Numune alma, ISO 1839'a göre yapılır.

6 Deney yöntemleri

6.1 Çay numuneleri, bu standarddaki kimyasal özellikleriyle uygunluk açısından çizelgede verilen yöntemlerle deneye tabi tutulmalıdır. Çizelgede belirtilen bu tayinler, ISO 1572'ye göre hazırlanmış öğütülmüş bir numune üzerinde yapılmalıdır.

3) TSE Notu: Bu standardda yer almayan konularda Türk Gıda Kodeksi hükümlerine göre işlem yapılır.

4) TSE Notu: Bu değer, Türkiye'de üretilen çaylarda 29 olarak aranacaktır.

7 Ambalajlama ve işaretleme

7.1 Ambalajlama

Çaylar, çayı etkilemeyen malzemeden yapılmış kapalı, temiz ve kuru kaplarda ambalajlanmalıdır.

7.2 İşaretleme

Çay ambalajları, konuyla ilgili herhangi bir yasal düzenlemeye ve ilgili taraflar arasındaki anlaşmaya göre işaretlenmelidir.

TÜRK GIDA KODEKSİ- SİYAH ÇAY TEBLİĞİ

Tebliğ No: 96-10 - 13.12.1996 / 22846

1.Değişiklik Tebliğ No : 97-11 25 Aralık 1997 / 23211

2.Değişiklik Tebliğ No: 2003 / 26

Tebliğ No: 96-10

Resmi Gazete Yayın Tarihi ve Sayısı: 13.12.1996 / 22846

1. Resmi Gazetede yayınlanarak Mecburi uygulama konulan "TÜRK GIDA KODEKSİ - Siyah Çay" yayını tarihinden itibaren üretim ve satış safhalarında mecburi olarak uygulanacaktır.

2. TÜRK GIDA KODEKSİ - Siyah Çay kapsamına giren malı üreten ve satanların bu hükümlere uymaları gerekmektedir.

3. Bu bölüme ait hükümler, 4128 sayılı Kanun ve 560 ve 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre Bakanlığımıza uygulanacaktır.

4. TS 4600 "Siyah Çay Standardı" Mecburi Uygulamadan kaldırılmıştır.

TÜRK GIDA KODEKSİ - SİYAH ÇAY

1- KAPSAM : Bu bölüm siyah çayın tanımını ve özelliklerini kapsar. Kafeini alınmış siyah çay, poşet siyah çay ve aroma verici maddeler katılmış siyah çayı kapsamaz.

2- TANIMLAR :

2.1. Siyah Çay : Siyah Çay, *Camellia sinensis* (Linnaeus) O.Kuntze, türünün farklı varyetelerinin yaş çay yaprağı (iki buçuk yaprak) tomurcuk ve bunlara bitişik taze sap kısımlarının uygun yöntemlerle işlenmesiyle elde edilen üründür.

2.2. Yabancı madde : Yabancı Madde çayın dışındaki bütün maddelerdir.

3- ÖZELLİKLERİ :

3.1. Duyu Özellikleri : Siyah çay kendine has görünüş, renk ve kokuda olmalı yabancı koku ihtiva etmemelidir. Gözle görülebilen yabancı madde bulunmamalıdır.

3.2. Fiziksel ve Kimyasal Özellikleri : Siyah çayın fiziksel ve kimyasal özellikleri çizelge 1'e uygun olmalıdır.

3.3. Diğer Özellikler :

3.3.1. Siyah çayın: katkı maddesi, bulaşan pestisit rezidü limitleri, hijyen, ambalajlama, etiketleme, taşıma ve depolama kuralları ile numune alma ve analiz metodlarına ilişkin hükümler Türk Gıda Kodeksinin ilgili bölümlerine uygun olmalıdır.

3.3.2. Ambalaj büyüklüğü , ambalaj içindeki çayın net miktarına göre;; 50 g, 100 g, 125g, 200g, 250g, 400g, 500g, 800g, 1kg, olmalıdır.

4. Çizelge : 1

SİYAH ÇAYIN FİZİKSEL VE KİMYASAL ÖZELLİKLERİ

Özellikler	Değerler
Toplam Toz Çay Miktarı (m/m) %	En çok 14
Okside Olmamış Parça (m/m) %	En çok 8
Toplam Kül (Kuru Maddede) (m/m) %	En az 4
Su Ekstrakti (Kuru Maddede), (m/m) %	En az 29
Ham Selüloz (Kuru Maddede) (m/m) %	En çok 16,5
Suda Çözünen Külde Alkalilik (KOH) cinsinden) %	En çok 1,5
%10'luk Hidroklorik Asitte Çözünmeyen Kül (Kuru Maddede), (m/m) %	En çok 1
Kafein (Kuru maddede) (m/m) %	En az 1,5
Suda Çözünen Kül (Toplam Küle göre) (m/m)%	En az 45

Tebliğ No : 97/11

Resmi Gazete Yayım Tarihi ve Sayısı: 25 Aralık 1997 /: 23211

SİYAH ÇAY TEBLİĞİ

Madde 1- 13 Aralık 1996 tarih ve 22846 sayılı Resmi Gazete de yayımlanan TÜRK GIDA KODEKSİ - Siyah Çay'a ait Çizelge-1'de Toplam Kül ve Suda Çözünen Külde Alkalilik değeri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Çizelge-1

- Toplam Kül (Kuru Maddede), (m/m) % en az 4, **en çok 8**
- Suda Çözünen Külde Alkalilik (KOH cinsinden) % **en az 1,5, en çok 3**

Madde 2- Bu Tebliği Tarım ve Köyişleri Bakanı yürütür.

Tebliğ No : 2003 / 26

Resmi Gazete Yayım Tarihi ve Sayısı: 26 Temmuz 2003/25180

Madde 1-: 13/12 1996 tarihli ve 22846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "TÜRK GIDA KODEKSİ - Siyah Çay Tebliği'nin 3üncü maddesi 3.3.2 ambalaj büyüklüğü fıkrası aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

"Ambalaj büyüklüğü; ambalajlı olarak tüketiciye sunulan çayın net miktarına göre; 50g, 100g, 125g, 200g, 250g, 400g, 500g, 800g, 1 kg, **3 kg, 5 kg** şeklinde olmalıdır."

Madde 2 - Bu tebliğ yayım tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 - Bu Tebliğ hükümlerini Tarım ve Köyişleri Bakanı ile Sağlık Bakanı yürütür.

EK-8

Çizelge 1; ÇAY konusunda 2005 yılına kadar TSE tarafından yayınlanan ve ISO ile uyumlaştırılan standartlar*

Sıra no	Standart No	Tarih	Adı	ISO Karşılığı
1	TS 3224	29.4.1978	Çay Tohumu	Yok
2	TS 3225	29.4.1978	Yaş Çay Yaprağı	Yok
3	TS 3907	01.3.1983	Çay-Duyusal Değerlendirme için Hazırlama	3103:1980
4	TS 5037	27.1.1987	Hayv.ve Bitkisel Yağlar-Çay Tohumu yağı aranması	Yok
5	TS 6932	14.4.1989	Gıda Maddelerinde Ham Selüloz Tayini	5498:1981
6	TS 1561	01.3.1990	Çay-Öğütülmüş numunenin hazırlanması ve Kuru madde tayini	ISO/R 1572:1980
7	TS 1562	01.3.1990	Çay-Rutubet Tayini	1573:1980
8	TS 1564	01.3.1990	Çayda toplam Kül tayini	1575:1987
9	TS 1565	01.3.1990	Çay-suda çözünen kül ve suda çözünmeyen kül Tayini	1576:1988
10	TS 1567	01.3.1990	Çay-suda çözünen külde alkalilik tayini	ISO/R 1578:1975
11	TS ISO 6079	18.1.1996	Çözülebilir Çay-Katı halde-Özellikleri (duyusal test için)	6079:1990
12	TS ISO 7516	01.9.1996	Katı halde Çözünebilir Çay-numune alma	7516:1984
13	TS 12076	1.10.1996	Yaş çay işleme Fabrikaları ve /veya Paketleme Tesisleri Genel Kuralları	Yok
14	TS ISO 9768	18.3.1997	Çay -Su Ekstraktı Tayini	9768:1994
15	TS 3606	16.4.1997	Gıdalar-Metaller ve diğer elementlerin tayini-Atomik Absorbsiyon Spektrofotometrik Metod	Yok
16	TS ISO 7513	29.12.1997	Çözünebilir Çay -Katı halde -Rutubet Tayini (103°C de kütle kaybı)	7513:1990
17	TS ISO 9884-1	20.04.1998	Çay torbaları-Özellikler Bölüm 1-Paletli ve Konteynerli Çay taşınması için Referans torba.	9884-1:1994
18	TS ISO 7514	20.01.1998	Çözünebilir çay (katı halde)-Toplam Kül Tayini	7514:1990
19	TS ISO 1839	02.4.1998	Çay-Numune Alma	1839:1980
20	TS ISO 6770	17.3.1999	Çözünebilir çay-Gevşek (Serbest akış)ve Sıkıştırılmış yığın yoğunlukları Tayini	6770:1982

Sıra no	Standart No	Tarih	Adı	ISO Karşılığı
---------	-------------	-------	-----	---------------

21	TS 1566 ISO 1577	31.1.2001	Çay-Asitte Çözünmeyen Kül Tayini	1577:1987
22	TS 12691	16.1.2001	Yeşil çay	yok
23	TS ISO 9768/T1	18.11.2003	Çayda Su Ekstraktı Tayini Tadil 1	9768:1994
24	TS ISO 10727	30.12.2004	Çay ve Katı haldeki çözünbilir çay-kafein içeriğinin tayini-yüksek performanslı sıvı kromatografi yöntemi	10727:2002
25	TS 12929	03.3.2003	Poşet süzme siyah çay	Yok
26	TS ISO 15598	05.3.2003	Çay-Ham Lif İçeriğinin Tayini	15598:1999
27	TS 4600 ISO 3720	28.4.2003	Siyah çay –Tarif ve Temel Özellikler	3720:1996
28	TS ISO 9884-2	28.4.2003	Çay torbaları-özellikler-bölüm 2:Paletli ve Konteynerli çay taşınması için torbaların performans özellikleri	9884-2:1999
29	TS ISO 6078	28.04.2003	Siyah Çay- Terimler ve Tarifler	6078:1982
30	TS 12929/T1	15.2.2005	Poşet süzme siyah çay Tadil 1	Yok

*Grup tarafından derlenmiştir.
Kaynaklar: TSE ve ISO,2005

28 Haziran 2001 tarihli
Azores ve Madeira'nın belirli tarım ürünleri için spesifik önlemleri sunan ve 1600/92 No.'lu
Tüzüğü (Poseima) yürürlükten kaldıran
KONSEY TÜZÜĞÜ (EC) No. 1453/2001

AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ.

Avrupa Topluluğunu kuran Anlaşmayı ve özellikle onun 36, 37 ve 299(2) Maddelerini göz önünde tutarak,

Komisyon'dan gelen teklifi göz önünde tutarak,

Avrupa Parlamentosunun Görüşünü göz önünde tutarak⁽¹⁾,

(1) 91/315/EEC ⁽²⁾ No.'lu kararla Konsey Topluluğun merkezden en uzakta bulunan bölgelerle ilgili yardım politikasına uygun olarak Madeira ve Azores'in (Poseima) uzak ve ada niteliklerine özgün bir görüşler programı benimsediğinden; programın amacı bu bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişimini kolaylaştırmak ve kendilerini coğrafi ve ekonomik olarak tecrit eden faktörlere rağmen ayrılmaz bir parçası oldukları tek pazarın avantajlarından faydalanmalarına olanak tanımak olduğundan; program OTP'nin (Ortak Tarım Politikası) bu bölgelerde uygulanmasını istediğinden ve özellikle orada üretilen ve pazarlanan tarım ürünlerinin koşullarını iyileştirmek ve bu bölgelerin istisnai coğrafi durumlarının ve Anlaşmanın 299(2) Maddesinde tanıdığı şekilde kısıtlamaların etkilerini hafifletmek için özel önlemler sağladığından;

(2) Madeira ve Azores'in hususi coğrafi durumu insan tüketimi, işleme ve tarımsal girdilerle ilgili olan temel ürünlerin tedarikinde ilave nakliye masrafları yüklediğinden; buna ilaveten, ada olma durumundan kaynaklanan önemli faktörler bu adalarda operatörler ve üreticileri üzerinde faaliyetlerini engelleyici ilave kısıtlamalar ortaya koyduğundan; bu engeller bu temel ürünlerin fiyatlarının düşürülmesiyle hafifletilebileceğinden; dolayısıyla, bu dalara tedariki garanti altına alacak ve bunların uzaklığı, ada olma durumları ve merkezden uzak konumlarından kaynaklanan ilave masrafları telafi edecek spesifik tedarik düzenlemelerinin sunulması uygun olduğundan;

⁽¹⁾ 14 Haziran 2001 tarihinde beyan edilmiş olan görüş (Resmi Gazetede henüz yayınlanmadı).

⁽²⁾ RG L 171, 29.6.1991, sf. 10.

(3) Bu amaçla, Anlaşmanın 23. Maddesine rağmen, ilgili ürünlerin üçüncü ülkelere ithalatının uygulamadaki gümrük rüsumundan muaf tutulması gerekli olduğundan;

spesifik tedarik düzenlemelerinin faydalarından yararlanılmak amacıyla, bunların menşelerini ve bunlara Topluluk hükümleri kapsamında tanınan gümrük muamelesini nazarı itibara almak için dahilde işleme veya gümrük antrepo rejimi düzenlemeleri kapsamında Topluluğun gümrük bölgesine giren ürünlerin direkt ithalat olarak değerlendirilmesi gerekli olduğundan;

(4) Bu bölgelerde fiyatları düşürme ve bunların uzaklığından, ada olma durumlarından ve merkezden uzak konumlarından kaynaklanan ilave masrafları hafifletme amacına erişmek için Topluluk ürünlerinin rekabetçiliğini muhafaza ederken, adalara Topluluk menşeli ürünlerin tedarikine ilişkin yardım verilmesi gerekli olduğundan; bu yardımın Madeira ve Azores'e kadar olan ilave nakliye masraflarını ve üçüncü ülkelere yapılan ihracatlara uygulanan fiyatları ve, işleme amacını taşıyan tarımsal girdiler ve ürünler durumunda ise, ada olma durumu ve merkezden uzak konumdan kaynaklanan ilave masrafları hesaba katması gerekli olduğundan;

(5) Spesifik tedarik düzenlemeleri kapsamındaki miktarlar bu bölgelerin tedarik gereksinimleri ile sınırlı olması nedeniyle, bu düzenlemeler iç pazarın düzgün işlemesine zarar vermediğinden; buna ilaveten, spesifik tedarik düzenlemelerinin ekonomik faydalarının ilgili ürünlerin ticaretinde sapmaları tetiklememesi gerektiğinden; dolayısıyla, o ürünlerin Madeira ve Azores'ten yeniden sevkiyatının yada yeniden ihracatının yasaklanması gerekli olduğundan; bununla birlikte, bu yasaklama Madeira ve Azores bölgeleri arasındaki ticaret akışına uygulanmadığından; aynı şekilde, bu durum işlemeyle ilgili hallerde ve belirli koşullara tabi olarak bölgesel ticareti teşvik etmek amacıyla üçüncü ülkelere ihracata ve Topluluğun geri kalanına yapılan geleneksel mal sevkiyatına da uygulanmadığından;

(6) Üretim maliyetlerini azaltmak ve son kullanıcıya uzanan üretim ve dağıtım zinciri boyunca fiyatları düşürmek ve düşük tüketici fiyatları elde etmek için spesifik tedarik düzenlemelerinin avantajlarının yansıtılması gerekli olduğundan; dolayısıyla bunların sadece yansıtılmaları koşuluyla verilmeleri gerekli olduğundan ve bu amaçla denetim yapılması zorunlu olduğundan;

(7) Özellikle prosedürlerin yavaşlığı ve karmaşıklığı ile önerilen yardımın yapılandırılma yöntemi nedeniyle, bölge yardımının meyve ve yenebilir sebzeler, kök ve

yumru kökler, çiçekler ve canlı bitkilerle ilgili olarak uygunsuz olduğu kanıtlanmış olduğundan; bu sektördeki Poseidom reformunun cesaret verici sonuçlarından dersler çıkarılması gerektiğinden ve Madeira ve Azores'te pazara ikmal yapmak amacıyla pazarlama ve işleme yardımının yapılmasının ön görülmesi gerekli olduğundan; bu yardımın yerel mahsulün diğer yerlerdeki gelişmiş pazarlardan gelen ürünlerle rekabet etmesine yardımcı olması, müşterilerin ve yeni dağıtım kanallarının gerekliliklerini karşılaması,

çiftliklerin üretkenliğini iyileştirmesi ve ürünlerin kalitesini yükseltmesi gerekli olduğundan; bu ürünlerin hem yaş hem de işlenmiş olarak pazarlamasının sürdürülmesi ve bunların Topluluk pazarında teşvik edilmesi gerekli olduğundan; her bölgeye ilişkin bir ekonomik araştırmanın bu iki bölgedeki sektörün yapısını düzeltmeye yardımcı olacağından;

- (8) Hem ekonomik hem de çevresel nedenlerden dolayı en yaygın mahsul olan asmaların Madeira'da korunması gerekli olduğundan; yerel üretim desteğine yardımcı olmak amacıyla, belirtilen bölgelerde üretilen şarabın üretim kalitesiyle ilgili olarak asma yetiştirilmesi için sabit fiyatlı bir yardım verildiğinden;
- (9) Benzer şekilde, piyasa düzenleme mekanizmaları ve son verme primleri bu iki bölgede uygulanmamakta olduğundan;
- (10) Azores ve Madeira'daki tarım üreticilerinin kaliteli ürünler tedarik etmeye teşvik edilmeleri ve bunların pazarlamasına yardım edilmesi gerekli olduğundan;
- (11) Yerel tüketim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Madeira'da geleneksel hayvancılık faaliyetlerinin desteklenmesi gerekli olduğundan; bu amaçla, üretimi kısıtlayan ortak Pazar düzenlemelerinin bazı hükümlerinin derogasyonuna, Topluluğun geri kalanındakinden oldukça farklı olan yerel üretimin belirli koşullarının ve gelişiminin hesaba katılmasına ihtiyaç duyulduğundan; bu hedef ayrıca safkan damızlık hayvanların alınmasını gerektiren genetik gelişim programlarını finanse ederek ve süt veren ve kesimlik inek primi ilavesi yaparak yerel koşullara daha uygun ticari ırklar satın alarak dolaylı yoldan izlenebileceğinden ve, yerel hayvancılık gelişimi için ve her yıl tedarik edilecek olan bu hayvanların sayısı yukarıda zikredilen hedefi tehlikeye atmayacak şekilde sınırlanmış olarak, beslemek için erkek hayvanların tedarikine ilişkin geçici bir hüküm konulması gerekli olduğundan; yerel tüketim gereksinimleri tahmininin periyodik denge içinde tasarlanması gerekli olduğundan; Topluluk desteğinin etkin bir şekilde seferler edilmesini teminen, hayvancılık ve süt ürünleri sektörlerindeki yerel faaliyetleri destekleme amacını taşıyan kapsamlı bir programın ilgili sektörlerin ekonomik gelişimin yerel bağlamı, üretimin mekansal organizasyonu ve üreticilerin profesyonelliğinin artırılması için yapılmış stratejileri tanımlanmalarına ve

uygulanmalarına olanak sağlaması gerekli olduğundan;

- (12) Madeira'da, taze inek sütünden mamul ürünlerin halk tarafından tüketilmesiyle ilgili yardım mandıralara ödendiğinden; esas olarak sektörü ve zayıf olan yeni çevrelere adapte olma kapasitesini etkileyen ciddi yapısal zorluklar nedeniyle, bu yardım yerel ve dış tedarik arasındaki dengeyi muhafaza etmede başarılı olmadığını; dolayısıyla, tedarik dengesi bağlamında bu

yardımanın direkt olarak, yerel tüketimin daha tam olarak kapsanması amacıyla, Topluluk menşeli süt tozundan yeniden yapılandırılmış UHT süt üretilmesi izniyle bağlantılı olan yerel süt toplanmasına yönlendirilmesi planlandığından;

- (13) Yerel üretimi teşvikler ile koruma ihtiyacının 3950/92 No.'lu Tüzüğü'nün ⁽¹⁾ uygulanmamasını haklı çıkardığından; bu muafiyetin mevcut 2000 tonluk üretime ve şu anda azami 2000 ton olarak tahmin edilen makul üretimi artışı olasılığına tekabül eden 4000 tonluk bir limit dahilinde tesis edilmesi gerekli olduğundan;
- (14) Patates üretimi hem ekonomik, hem sosyal ve çevresel gerekçelerden dolayı Madeira'da temel zorunluluk olduğundan; çiftliklerin küçük ölçekli olması ve girdilerin maliyeti oldukça yüksek üretim maliyetlerine yol açtığından; adanın tüketim alışkanlıklarını tatmin etmek için yerel üretimi desteklemek amacıyla insan tüketimine uygun patates yetiştirilmesine özel bir yardım verildiğinden;
- (15) Madeira'daki kamış şekeri romu yardımı, bölgede kullanılan geleneksel yöntemlerden kaynaklanan gerekliliklerin sınırları dahilinde, şeker kamışından işlenen ürünlerin üretimi için ihtiyaç duyulan şeker kamışının yerel üretimine verildiğinden;
- (16) Konsantre şıraların ve Topluluğun geri kalanında üretilen şarap alkolünün alımını kolaylaştırarak ve bu şarapların yıllandırılması için gereken yardımı vererek adalarda geleneksel yollar kullanarak hazırlanacak olan likör şarabı üretiminin devam etmesi gerekli olduğundan; bu ürünleri kalitesini ve orijinalliğini korumak için gösterilen çabalara yardım etmek amacıyla, bunların pazarlaması için yardım verilmesi gerekli olduğundan;
- (17) Çiftçilik için yardımcı bir madde olarak önemli olan ve adaların en dezavantajlı bölgelerinde aile zanaat işlerinde geçinme aracı işlevi gören saz üretimi için Madeira'da yardım verilmesi gerekli olduğundan;

⁽¹⁾ Süt ve süt ürünleri sektörüne ilave bir vergi koyan 28 Aralık 1992 tarihli 3950/92 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 405, 31.12.1992, s. 1). 1256/1999 No.'lu Komisyon Tüzüğü ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 160, 26.6.1999, s. 73).

- (18) Şarapta pazarın ortak düzenlenmesi ile yasaklanmış olan melez asma türleri dikilmiş olan alanların zamanında tamamen dönüştürülmesi teknik ve sosyoekonomik zorluklardan dolayı engellenmiş olduğundan; bu üzüm

bağlarından elde edilen şarap sadece geleneksel yerel tüketim amacına haiz olduğundan; bölgesel ekonomik yapının oldukça yoğun olarak asma bağı yetiştirilmesine dayalı olması gerçeğini muhafaza ederken, bu üzüm bağlarının dönüştürülmesi ilave bir süreyle mümkün olacağından; Portekiz'in Komisyona her yıl ilgili alanların dönüştürülmesi hakkında bilgi vermesi gerekli olduğundan;

(19) Süt üretimi ve hayvan besiciliği Azores'in tarım ekonomisinin ana dayanağı olup, sektöre verilecek desteğin, özellikle küçük çiftçilerle ilgili olarak, hem sosyal hem de ekonomik açıdan bu faaliyetlerin hayati önemini hesaba katması gerekli olduğundan; bu sektördeki geleneksel faaliyetin sürmesini teminen, mevcut yerel kota sınırlarını dahilinde, süt ineği priminin ve mandıra inekleri yardımının sürdürülmesi gerekli olduğundan; bir kesim primi ilavesinin sunulması ve, bölgenin özel coğrafi durumu göz önüne alındığında, kendileri için adalarda normal mahreç bulunmayan ve Topluluğun geri kalanına önemli miktarda ilave maliyetle sevk edilmek zorunda olan fazla erkek büyükbaş hayvanların satılması için yardım verilmesi gerekli olduğundan; Topluluk desteğinin etkin bir şekilde seferler edilmesini teminen, hayvancılık ve süt ürünleri sektörlerindeki yerel faaliyetleri destekleme amacını taşıyan kapsamlı bir programın ilgili sektörlerin ekonomik gelişimin yerel bağlamı, üretimin mekansal organizasyonu ve üreticilerin profesyonelliğinin artırılması için yapılmış stratejileri tanımlanmalarına ve uygulanmalarına olanak sağlaması gerekli olduğundan;

(20) Azores'teki tarımsal faaliyetler yüksek oranda sür üretimine bağlı olduğundan; merkezden uzak konumları ve gerçekleştirilebilir alternatif üretim yokluğu ile bağlantılı olarak diğer engellerle birleşmiş olan bu bağımlılık ekonomik gelişim çıkarlarına aykırı olduğundan; bu adalarda yerel üretim kapsamında bulunan yerel tüketim ihtiyaçlarının hesaba katılması gerekli olduğundan ve üretimin sınırlandırılmasına ilişkin süt ve süt ürünleri için ortak pazar organizasyonunun bazı hükümlerinin gelişim seviyesini ve yerel üretim koşullarını hesaba katmak için 1999/2000'den başlayan dört pazarlama yılı boyunca derogasyona tabi tutulması gerekli olduğundan; her ne kadar bu önlem Anlaşmanın 34(2) Maddesinin ikinci fıkrasının derogasyonunu gerektiriyorsa da, Azores'teki süt üreticilerine münhasır olduğundan ve Portekiz'in toplam kotasına kıyasla çok düşük ekonomik darbe oluşturduğundan; bu önlemin uygulama süresi boyunca süt piyasasına müdahalede bulunmadan ve Portekiz yada Topluluk seviyesindeki vergi programının sağlam işlemlerini fazla etkilemeden Azores'teki sektörün yeniden yapılanmasına olanak sağlaması gerekli olduğundan;

(21) Azores'teki mahsul yetiştiriciliğiyle ilgili olarak, çiftliklerin ekilebilir küçük alanı, küçük boyutu ve parçalara bölünmesi ve üretimin kaba niteliği etkenlerinin tamamı yüksek üretim maliyetleri sonucunu doğurmakta olduğundan; bu

mahsullerin (pancar, hindiba, patates, tütün, ananas, şarap, çay vs.) hayvancılığın üstünlüğünün karşı dengesi alternatif olarak yetiştirilmeye devam edilmesi hayati önem arz ettiğinden; bunu teminen yerel işleme sanayine verilen yardımın devam ettirilmesi gerekli olduğundan;

(22) Buna ilaveten, Azores'te geleneksel yöntemlerle likör şarabı yapımının "verdelho" şarabının yıllandırılması için yardım vermek suretiyle devam ettirilmesi gerekli olduğundan;

(23) Madeira'daki tarım mahsullerinin bitki sağlığı iklim ve adada şu ana kadar uygulanmakta olan kontrol önlemlerinin yetersizliği ile birleşik olan belirli problemlere bağlı olduğundan; organik yöntemlere dahil olan zararlı organizmalarla mücadele programlarının uygulanması gerekli olduğundan; Topluluğun bu programlara yapacağı mali katılımın belirtilmesi gerekli olduğundan;

(24) 1257/1999 No.'lu Tüzük (1) Topluluk desteği verilebilecek olan kırsal kalkınma önlemlerini ortaya koyduğundan ve bu desteğin alınmasına ilişkin kuralları belirlediğinden;

(25) Bu Tüzükte bu bölgelerin uzak ve ada yapılarından dolayı ortaya çıkan engellerin giderilmesi istendiğinden;

(26) Bu bölgelerde yerleşik bulunan belirli küçük tarım çiftlikleri veya işleme ve pazarlama girişimlerinde ciddi eksiklikler olduğundan ve özgün zorluklarla kuşatılmış olduklarından; belirli yatırım türleri için buna uygun olarak 1257/1999 No.'lu Tüzükte şart koşulan bazı yapısal yardımların verilmesini sınırlayan hükümlerin derogasyona uğratılmasına ilişkin hüküm verilmesi gerekli olduğundan;

(27) 1257/1999 No.'lu Tüzüğün 29 (3) Maddesi Özel mülkiyet sahiplerine ve belediyelere ve bunların birliklerine ait olan ormanlar ve ağaçlık alanlara yapılacak olan ormancılık desteğini kısıtladığından; bu bölgelerde bulunan ormanların ve ağaçlık alanların bir kısmı belediyelerin haricindeki kamu otoritelerine ait olduğundan; bu şartlar altında, mezkur Maddede ortaya konulan şartların daha esnek hale getirilmesi gerekli olduğundan;

(1) Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonundan kırsal kalkınmayla ilgili olarak verilecek desteğe ve bazı Tüzüklerin tadilatına ve iptaline ilişkin 17 Mayıs 1999 tarihli 1257/1999 No.'lu KONSEY Tüzüğü (RG L 160, 26.6.1999, sf, 80).

(28) 1257/1999 No.'lu Tüzüğün 35 (1) Maddesinde sözü edilen ekli önlemlerin üçüne ilişkin Topluluğun mali katkısı merkezden uzak bölgelerde doğrudan toplam tutarın %85'ine erişen meblağda olabilir. Öte yandan, 1257/1999 No.'lu Tüzüğün 47 (2) maddesinin ikinci paragrafının üçüncü paragraf başına uygun olarak, dördüncü ekli önlemleri

oluşturan Topluluğun tarımsal-çevresel önlemlere mali katılımının Amaç 1 kapsamına giren tüm alanlar için %75 ile sınırlandırılması gerekli olduğundan; kırsal kalkınma çerçevesi dahilinde tarım-çevreye atfedilen önem karşısında Topluluk mali katkısının oranının merkezden uzak bölgelerde ekli önlemlerle ilgili olarak uyumlulaştırılması gerekli olduğundan;

(29) 1257/1999 No.'lu Tüzüğün 24 (2) Maddesi ve bu Tüzüğe yapılan Ek Topluluk tarımsal-çevresel yardımının alınabilir yıllık meblağlarını belirlediğinden; Azores'taki bazı çok hassas otlak alanların spesifik çevresel durumunu ve tarım arazisinin korunmasını, özellikle Madeira'daki taraça ekim alanlarını, hesaba katmak için, belirli spesifik önlemler olması durumunda, bu meblağları iki katına çıkarma imkanı ile ilgili düzenleme yapılması gerekli olduğundan;

(30) 1260/1999 No.'lu Tüzüğün ⁽¹⁾ 14. Maddesi uyarınca, her planın, Topluluk desteğinin çerçevesinin, operasyonel programın ve tek program belgesinin yedi yıllık bir süreyi kapsamaması gerekli olduğundan ve program süresinin 1 Ocak 2000 tarihinde başlaması gerekli olduğundan; kaynaştırma yararına ve aynı programın faydalanıcıları arasındaki ayrımcılığı önlemek için bu Tüzükte şart koşulan derogasyonların istisnai olarak tüm program süresi boyunca uygulanması gerekli olduğundan;

(31) Uzaklıkları, ada olma durumları ve merkezden uzakta olmaları, küçük olmaları, dağların hakim olması, iklimleri ve az sayıdaki ürüne olan ekonomik bağımlılıkları sonucu ortaya çıkan Azores ve Madeira'da tarım üzerindeki spesifik zorlukları hafifletmek amacıyla Anlaşmaya yapılan Ek I kapsamına giren tarım ürünlerinin üretimi, işlenmesi ve pazarlanmasıyla ilgili olarak, Komisyonun Devlet işletme yardımına izin vermeyen tutarlı politikasından bir derogasyonda bulunulabileceğinden;

⁽¹⁾ Yapısal Fonlar hakkındaki genel hükümleri ortaya koyan 9 Haziran 1999 tarihli ve 1260/1999 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 161, 26.6.1999, sf. 1).

(32) Bu Tüzüğün uygulanması için gerekli olan önlemlerin Komisyona verilen uygulama yetkilerinin yerine getirilmesi hakkındaki prosedürleri ortaya koyan 28 Haziran 1999 tarihli 1999/468/EC No.'lu Konsey Kararı uyarınca kabul edilmeleri gerekli olduğundan ⁽²⁾;

BU TÜZÜĞÜ KABUL ETMİŞTİR:

Madde 1

Bu Tüzük belirli tarım ürünleri ile ilgili olarak Azores ve Madeira'nın uzaklıkları, ada olma durumları ve merkezden uzak konularından kaynaklanan zorlukları gidermek için spesifik önlemler ortaya koymaktadır.

BAŞLIK I

SPEŞİFİK TEDARİK DÜZENLEMELERİ

Madde 2

Azores ve Madeira'da işleme için ve tarım girdileri olarak bu Tüzüğe yapılan Ek I ve II'de listelenen ve insan tüketimi için temel zorunluluk olan tarım ürünleri ile ilgili spesifik tedarik düzenlemeleri bu belge ile sunulmaktadır.

Her yıl tedarik gereksinimlerini karşılamak üzere ihtiyaç duyulan ve Ek I ve II'de listelenen tarım ürünlerinin miktarını belirten tahmini bir tedarik denge tablosu düzenlenecektir. Yerel Pazar, belirli koşullar altında üçüncü ülkelere ihracat veya Topluluğun geri kalanına geleneksel olarak gönderilmesi amacıyla ürünleri işleyen ve ambalajlayan sanayilerin gereksinimleriyle ilgili olarak ayrı bir tedarik denge tablosu düzenlenebilir.

Madde 3

1. Tedarik dengesi tablosunda saptanan sınırlar dahilinde, eğer menşe-ileri üçüncü ülkeler ise, spesifik tedarik düzenlemeleri kapsamına giren ürünlerin Azores ve Madeira'ya direkt ithal edilmelerine hiçbir rüsum uygulanmayacaktır.

Topluluğun gümrük bölgesine dahilde işleme veya gümrük antrepo rejimi düzenlemeleri kapsamında girmiş bulunan ürünler bu Başlıkta belirtilen amaçlar doğrultusunda direkt ithalat olarak değerlendirilecektir.

2. Topluluğun tedariklerdeki payını muhafaza etmek için özen gösterilirken, miktar, fiyat ve kalite açısından Madde 21 uyarınca tesis edilen gereksinimlerin kapsamını teminen kamu müdahalesi depolamasında (fazlalığın piyasadan çıkarılması) tutulan veya Topluluk pazarında mevcut olan Topluluk ürünleriyle ilgili olarak Azores ve Madeira'ya tedarik yapılması yardımı verilecektir.

⁽²⁾ RG L 184, 17.7.1999, sf. 23.

Bu yardım Azores ve Madeira'ya yapılacak nakliyatın ilave maliyetini ve üçüncü ülkelere yapılan ithalata uygulanan ihracat fiyatlarını ve, işleme amaçlı tarım girdileri ve ürünler durumunda, ada olma ve merkezden uzakta bulunmaya bağlı ilave maliyetleri hesaba katmak üzere belirlenecektir.

3. Spesifik tedarik düzenlemelerini uygularken, özellikle aşağıdaki hususlar hesaba katılacaktır:

- Azores ve Madeira'nın spesifik gereksinimleri ve, işleme ile tarım girdileri amacını taşıyan ürünler durumunda, spesifik kalite gereklilikleri;
- Topluluğun geri kalanı ile olan ticari akışlar
- önerilen yardımın ekonomik yönleri.

4. Spesifik tedarik düzenlemeleri kapsamındaki yararlanma hakkı, Topluluğun geri kalanından tedarik yapılması durumunda, ithalat rüsumundan muafiyetten yada yardımdan türetilmiş olan ekonomik avantajın son kullanıcıya fiilen yansıtılmış olması koşuluna bağlı olacaktır.

5. Spesifik tedarik düzenlemeleri kapsamında giren ürünler üçüncü ülkelere yeniden ihraç edilemez yada Topluluğun geri kalanına yeniden sevk edilemez. Bu yasaklama Azores ile Madeira arasındaki ticari akışlara uygulanmayacaktır.

İlgili ürünlerin Azores veya Madeira'da işlenmeleri halinde, yukarıda bahsi geçen yasaklama, Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedür kapsamında Komisyon tarafından ortaya konulan koşullar uyarınca, Azores veya Madeira'dan üçüncü ülkelere yapılan işlenmiş ürün ihracatlarına uygulanmayacaktır.

İlgili ürünlerin Azores veya Madeira'da işlenmeleri halinde, yukarıda bahsi geçen yasaklama işlenmiş ürünlerin Topluluğun geri kalanına yapılan geleneksel sevkıyatlara uygulanmayacaktır.

Hiçbir ihracat iadesi verilmeyecektir.

6. Bu Başlığın uygulanmasıyla ilgili detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir. Bu kurallar şunları içerecektir:

- Topluluğun geri kalanından yapılacak tedarikle ilgili yardımın belirlenmesi,
- verilen avantajların fiilen son kullanıcıya yansıtıldığını garanti etmek için hüküm,
- eğer gerekliyse, ithalat yada teslimat izinlerine ilişkin bir sistemin sunulması.

Komisyon Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedür uyarınca tedarik dengesi tablolarını hazırlayacaktır. Aynı prosedüre uygun olarak, bu tabloları ve Ek I ve II'de yer alan ürünlerin listesini Azores ve Madeira'nın gereksinimlerindeki değişiklikler ışığında revize edebilir.

Azores'in ham şeker gereksinimleri saptanırken, yerel şeker pancarı üretimindeki gelişme hesaba katılacaktır. Azores'te her yıl rafine edilen toplam şeker hacminin 10.000 aşmamasını

garanti etmek için tedarik düzenlemeleri kapsamına giren miktarlar saptanacaktır.

2038/1999 No.'lu Tüzüğü'nün (1) 9. Maddesi Azores'e uygulanmayacaktır.

BAŞLIK II

YEREL ÜRÜNLERE YARDIM ETME ÖNLEMLERİ

BÖLÜM I

HER İKİ BÖLGE İÇİN ORTAK ÖNLEMLER

KISIM I

Hayvancılık

Madde 4

1. Hayvancılık sektöründe, Azores'e gönderilecek safkan büyükbaş hayvanlar haricinde, Azores ve Madeira'ya Topluluk menşeli safkan hayvanların, ticari ırklardan olan hayvanların ve canlı hayvan ürünlerinin tedariki için yardım verilecektir.

2. Yardım verilmesine ilişkin şartlar özellikle yerel şartlara en uygun ırklara olan ihtiyacın ve canlı hayvan üretiminin başlatılması ve genetik ilerlemesi için Azores ve Madeira'nın tedarik gereksinimlerinin hesaba katılması ile ortaya konulacaktır.

3. Yardım belirlenirken aşağıdaki hususlar hesaba katılacaktır:

- coğrafi durumları nedeniyle, Azores ve Madeira'ya yapılacak tedarikin şartları ve özellikle maliyetleri;
- ürünlerin Topluluk pazarındaki ve dünya pazarındaki fiyatları;
- üçüncü ülkelere yapılan ithalatlar üzerine rüsum konulup konulmadığı;
- önerilen yardımın ekonomik yönü.

(1) Şekerde pazarların ortak organizasyonuna ilişkin 13 Eylül 1999 tarihli ve 2038/1999 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 252, 25.9.1999), 907 No.'lu Konsey Tüzüğü ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 127, 9.5.2001, sf. 28).

4. Madde 3 (4) ve (5) bu Maddenin 1. Paragrafı kapsamında yardıma ehil olan mallara uygulanacaktır.

5. Kapsanılan ürünlerin listesi, bu Maddenin 1. paragrafında sözü edilen yardımın seviyesi ve bu Maddenin uygulanmasına

ilişkin detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

Madde 6

1. Yardım Madde 5(1)'de sözü edilen ürünlere dahil edilmiş olan yaş ve işlenmiş ürünlerin pazarlamasıyla ilgili yıllık sözleşmelerin akdedilmeleri karşılığında verilecektir. Bitki ve çiçeklerle ilgili durumlarda ise yardım yıllık bir sözleşme akdedilmesine tabi olmayacaktır.

Bu yardım her iki bölge için de ürün başına yıllık 3 000 tonluk bir hacim sınırına kadar ödenecektir.

Sözleşmeler adalarda kurulu olan 2200/96 No.'lu Tüzüğü'nün 11, 13 ve 14. Maddelerinde sözü edilen bireysel üreticiler veya üretici grupları veya üretici organizasyonlar ile Topluluğun geri kalanında kurulu olan gerçek veya tüzel kişiler arasında akdedilecektir.

2. Yardım meblağı pazarlanan ürünün varış yerinde teslim fiyatının %10'u olacaktır.

3. Yardım Topluluğun geri kalanında kurulu olan bir operatörle Paragraf 1'de sözü edildiği şekilde bir sözleşme akdetmiş olan satıcılara verilecektir.

4. Paragraf 1'de şart koşulan önlemlerin ilgili bölgelerden gelen ürünlerin pazarlanması amacıyla üreticiler veya üretici organizasyonları veya o bölgelerdeki birliklerce ve Topluluğun geri kalanında kurulu olan gerçek yada tüzel kişilerce oluşturulan ortak girişimler tarafından üstlenildiği hallerde ve ortakların asgari üç yıllık bir süre boyunca ortak girişimin amacına erişmek için gerekli olan teknik bilgiyi ve bilgileri bir havuzda topladıkları hallerde, Paragraf 2'de sözü edilen yardım meblağı müştereken pazarlanan yıllık üretim değerinin %13'üne çıkarılacaktır.

5. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

Madde 7

1. Topluluk iki ekonomik analizin finansmanına azami 100 000 Euro'ya kadar katkıda bulunacak ve tropik prosedüre özel dikkat göstererek her iki bölgedeki yaş ve işlenmiş meyve ve sebze sektörünün araştırmalarını gönderecektir.

Araştırma her bölgedeki sektörün ekonomik ve teknik değerlendirmesini gösterecektir. Tedarik verileri ile işleme maliyetleri özellikle dikkate alınacak ve, dünya pazarındaki rekabet göz önünde tutularak, bölgesel ve

uluslararası seviyede ilerleme ve satışın kapsamı ve koşulları incelenecektir.

2. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

KISIM 2

Meyveler, sebzeler, bitkiler ve çiçekler

Madde 5

1. Yerel olarak hasat edilen veya üretilen, kendilerine ait üretim bölgelerinin pazarlarına tedarik edilme amacına sahip olan ve Kombine Nomenklatürün 6, 7 ve 8. Bölümlerinde listelenen meyveler, sebzeler, çiçekler ve canlı bitkilerle, CN kodu 0902'ye giren çayla, CN kodu 0409 00'a giren balla ve CN kodu 0904'e giren Capsicum ve Pimenta ırkı meyvelerle ilgili olarak yardım verilecektir. Bu yardım Madeira'da yetiştirilen muzlarla ilgili olarak verilmeyecektir.

Yardım Topluluk mevzuatı ile düzenlenen ortak standartlara veya, bu türlü standartların mevcut olmadığı hallerde, tedarik sözleşmelerinde yazılan özelliklere uygun olan ürünler için verilecektir.

Yardımanın verilmesi 2200/96 No.'lu Tüzüğü'nün (1) 11, 13 ve 14. Maddelerinde sözü edildiği gibi bireysel üreticiler yada üretici grupları, veya üretici organizasyonları ile gıda sanayi yada dağıtıcıları, lokantalar ve benzerleri yada yerel makamlar arasında yapılan bir yıl yada daha uzun süreli tedarik sözleşmelerine tabi olacaktır.

Yardım yukarıda bahsi geçen bireysel üreticilere, üretici gruplarına yada üretici organizasyonlarına her ürün kategorisi için tespit edilmiş olan yıllık miktar limitleri dahilinde ödenecektir.

Yardım meblağı saptanacak ürün kategorilerinin her biri için, kapsanan ürünlerin ortalama değeri üzerinden, sabit fiyat bazında belirlenecektir. Yardım meblağı faydalancının 2200/96 No.'lu Tüzüğü'nün 11, 13 ve 14. Maddelerinde sözü edilen üretici organizasyonlarından birisi olup olmadığına göre farklılaştırılacaktır.

2. Bu Madde Azores'te üretilen ananaslara uygulanmayacaktır.

(1) Meyve ve sebzelerde pazarın ortak düzenlenmesine ilişkin 28 Ekim 1996 tarihli 2200/96 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 297, 21.11.1996, sf. 1). 2826/2000 No.'lu Tüzükle en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 328, 23.12.2000, sf. 2).

3. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir. Paragraf 1'de sözü edilen ürün kategorileri ve yardım meblağları aynı prosedür uyarınca belirlenecektir.

KISIM 3

Şarap

Madde 8

1493/1999 No.'lu Tüzükteki ⁽¹⁾ Başlık III'ün Bölüm I ve II'si ile Başlık II'nin Bölüm II'si ve 1227/2000 No.'lu Tüzüğün ⁽²⁾ Bölüm III'ü Azores ve Madeira'ya uygulanmayacaktır.

Madde 9

1. Geleneksel üretim alanlarındaki belirlenmiş bir bölgede üretilen kaliteli şarapların imalatıyla ilgili üzüm asmalarının sürekli yetiştirilmesi için hektar başına sabit fiyattan bir yardım verilecektir.

Aşağıdaki alanlar yardıma ehil olacaklardır:

(a) 1493/1999 No.'lu Tüzüğün 19. Maddesinde sözü edildiği şekilde, Üye Ülkeler tarafından kendi topraklarındaki belirlenmiş bir bölgede üretilen kaliteli şarapların her birinin üretimi için uygun olarak sınıflandırılmış olan türler arasına dahil edilmiş asma çeşitlerinin dikildiği alanlar; ve

(b) 1493/1999 No.'lu Tüzüğün VI(I) Eki'nin kayıt ve şartları altında, hektar başına rekoltenin Üye Ülkeler tarafından belirlenecek olan ve üzüm, üzüm sıraları veya şarap miktarları olarak ifade edilen maksimumun altında olduğu alanlar.

2. Yardım miktarı yıllık hektar başına 650 Euro olacaktır. Yardım üretici gruplarına yada onların birliklerine ödenecektir. Bununla birlikte, yardım geçiş süreci esnasında bireysel üreticilere de verilecektir. Bu süre esnasında, yardımın tamamı Madde 35(2)'de sözü edilen prosedür uyarınca konulacak olan kurallara uygun olarak Madeira'daki Şarap Enstitüsü ve Azores'teki Üzüm Yetiştirme Kurulu aracılığıyla ödenecektir.

3. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

⁽¹⁾ Şarapta pazarın ortak düzenlenmesine ilişkin 17 Mayıs 1999 tarihli 1493/1999 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 179, 14.7.1999, sf. 1). 2826/2000 No.'lu Tüzükle en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 328, 23.12.2000, sf. 2).

⁽²⁾ Üretim potansiyeliyle ilgili olarak, şarapta pazarın ortak düzenlenmesine ilişkin 1493/1999 No.'lu Konsey Tüzüğünün uygulanmasıyla ilgili detaylı kuralları ortaya koyan 31 Mayıs 2000 tarihli ve 1227/2000 No.'lu Konsey Tüzüğü.

Madde 10

1. 1493/1999 No.'lu Tüzüğün 91. Maddesine bakılmaksızın, yasaklanmış direkt üretici melez asma türlerinden (Noah, Othello, Isabelle, Jacquez, Clinton ve Herbemont) elde edilen ve Azores ve Madeira'da hasat edilen üzümler o bölgelerde kalmaları zorunlu olan şarapların üretiminde kullanılabilirler.

2. 31 Aralık 2006 itibarıyla Portekiz, uygun olduğu hallerde, 1493/1999 No.'lu Tüzükte Bölüm III, Başlık II'de şart koşulan destek ile yasaklanmış direkt üretici melez asma türlerinin dikili olduğu üzüm bağlarını tedrici olarak ortadan kaldıracaktır.

3. Portekiz her yıl yasaklanmış direkt üretici melez asma türlerinin dikili olduğu alanların dönüştürülmesinde ve yeniden yapılandırılmasında kaydedilen ilerlemeyi Komisyona bildirecektir.

KISIM 4

Grafik Simge

Madde 11

1. Merkezden uzak bölgeler olarak Azores ve Madeira'ya özgü olan doğal yada işlenmiş olan kaliteli tarım ürünlerinin daha çok tüketimi ve bunlarla ilgili bilincin temin edilmesi amacıyla sunulan grafik simgenin kullanımına ilişkin koşullar profesyonel kurumlar tarafından önerilecektir. Portekizli makamlar kendi görüşleri ile birlikte bu önerileri onay için Komisyona göndereceklerdir.

Simgenin kullanılması yetkili Portekiz makamlarınca onaylanmış olan bir organ yada resmi makam tarafından izlenecektir.

2. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

BÖLÜM II

MADEIRA'DAKİ YEREL ÜRÜNLERE YARDIM ÖNLEMLERİ

KISIM 1

Hayvancılık ve süt ürünleri

Madde 12

1. Genç erkek büyükbaş hayvanların sayısı geleneksel sığır eti üretimini sürdürmeye yeterli seviyeye ulaşana kadar ve Madde 12'de sözü edilen sınır dahilinde:

(a) 1254/1999 No.'lu Tüzüğün ⁽¹⁾ 30. Maddesinde sözü edilen gümrük rüsumu yerinde besleme ve adalarda tüketim için üçüncü ülkelerden yapılan büyükbaş hayvan ithalatına uygulanmayacaktır;

(b) yardım (a)'da sözü edilen ve Topluluk menşeli olan hayvanların tedariki için 1 000 baş sınırına kadar verilecektir. En az %50'si yerel menşeli olan hayvanları beslemek için bulunduran üreticilere öncelik verilecektir.

Bu Maddenin ilk fıkrasında sözü edilen önlemlere ehil olan mallara Madde 3 (4) ve (5) uygulanacaktır.

2. Bu Maddenin 1. Paragrafından sözü edilen önlemlere ehil olan hayvanların sayısı yerel üretim gelişiminin göz önünde bulundurulduğu tahmini periyodik bir tedarik denge tablosunda belirlenecektir. Bu rakamlar, bu Maddenin 1 (b) Paragrafında sözü edilen yardım miktarı ve, özellikle besleme döneminin minimum süresi de dahil olmak üzere, bu Maddenin uygulanmasına ilişkin detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedür uyarınca belirlenecektir.

Madde 13

1. Bu Maddenin 2. ve 3. Paragraflarında şart koşulan yardım sığır eti ve dana eti üretimi ve ürün kalitesini geliştirme amaçlı önlemler ile bağlantılı geleneksel faaliyetlere yardım etmek amacıyla periyodik bir tedarik denge tablosu bağlamında değerlendirildiği şekliyle Madeira'daki tüketim ihtiyaçları sınırları dahilinde verilecektir.

2. 1254/1999 No.'lu Tüzüğün 11. Maddesinde ortaya konan kesim primi ilavesi üreticilere yerel olarak beslenip kesilmiş olan her hayvan için ödenecektir. İlave meblağ hayvan başına 25 Euro olacaktır. Prime yapılan ilave 2 500 adet kesilmiş hayvan sınırları dahilinde yıllık olarak verilecektir.

3. 1254/1999 No.'lu Tüzüğün 6. Maddesinde ortaya konulan süt emziren ineklerin muhafazası için prim ilavesi sığır eti ve dana eti üreticilerine ödenecektir. Bu ilavenin miktarı başvurunun sunulduğu tarihte üreticinin elinde bulunan süt emziren inek başına 50 Euro olacaktır.

4. Şunlarla ilgili hükümler:

(a) özel primler ilgili olarak 1254/1999 No.'lu Tüzüğün 6. Maddesinde ortaya konulan bölgesel tavan;

(b) temel süt emziren inek primi ile ilgili olarak 1254/1999 No.'lu Tüzüğün 6. Maddesinde ortaya konulduğu şekliyle küçük çiftlikte tutulan hayvanlara ilişkin bireysel tavan;

(¹) Sığır eti ve dana etinde pazarın ortak düzenlenmesine ilişkin 17 Mayıs 1999 tarihli ve 1254/1999 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 160, 26.6.1999, sf. 21).

(c) temel kesim primi ile ilgili olarak 1254/1999 No.'lu Tüzüğün 11. Maddesinde sözü edilen ulusal tavan

özel prim, süt emziren inek primi, kesim primi veya bu Maddenin 2. ve 3. Paragraflarında sözü edilen ilave primler durumunda Madeira'da uygulanmayacaktır.

5. Paragraf 3'te sözü edilen temel primler ve ilave primler her yıl sırasıyla maksimum 2.000 erkek büyükbaş hayvan, 1.000 süt emziren inek ve 6.000 adet kesilmiş hayvan için verilecektir.

6. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir. Bu Maddenin 1. Paragrafında sözü edilen denge tablolarının hazırlanmasını ve değişen gereksinimleri hesaba katmak için yapılan tüm gözden geçirmeleri içerecekler ve

(a) erkek büyükbaş hayvanlara ilişkin özel primle ilgili olarak şunları şart koşacaktır:

- 1254/1999 No.'lu Tüzüğün 4. Maddesinde konan bölgesel tavan dahilinde kendileri için Madeira'da 2000 yılında özel primin verildiği hayvanların sayısının "dondurulması",

- takvim yılı, çiftlik ve yaş grubu başına 90 hayvanlık sınır dahilinde prim verilmesi;

(b) süt emziren inek primi ile ilgili olarak, bu detaylı kurallar:

- kendilerine 1254/1999 No.'lu Tüzüğün 6. Maddesi kapsamında bir primin verildiği üreticilerin haklarını, gerekli olduğu ölçüde, garanti altına almak için hükümler içereceklerdir,

- hayvancılık sektöründe hedeflenen amaçları hesaba katarak Madeira için spesifik bir ihtiyat ayrılmasını ve hakların tahsisatı ve yeniden tahsisatı için özel koşulları tesis edilmesini şart koşabilir; ihtiyatın büyüklüğü Paragraf 5'te konulan tavan ve 2000 yılı için verilen primlerin sayısı bazında saptanacaktır.

(c) kesim primi ile ilgili olarak şunları şart koşacaktır:

- 2000 yılında kendileri için kesim primi verilen hayvanların sayısının 2342/1999 No.'lu Tüzüğün (?) 38 (1) Maddesinde konulan tavan dahilinde "dondurulması".

Detaylı uygulama kuralları ilave primlerin verilmesi için ilave koşulları içerebilir.

(²) Prim programlarıyla ilgili olarak, sığır eti ve dana etinde pazarın ortak düzenlenmesine ilişkin 1254/1999 No.'lu Konsey Tüzüğüne ilişkin 28 Ekim 1999 tarihli ve 2342/1999 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 281, 4.11.1999, sf. 30). 192/2001 No.'lu Konsey Tüzüğüyle en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 29, 31.1.2001, sf. 7).

Komisyon Paragraf 5'te belirlenen tavanları aynı prosedür uyarınca gözden geçirebilir.

Madde 14

1. 2002 – 2006 dönemi esnasında Madeira’da hayvancılık ve süt ürünleri sektöründeki yerel üretimin pazarlanmasını ve üretimini desteklemek amacıyla kapsamlı bir programın uygulanması için yardım verilecektir.

Program kaliteli ürünler ve teknik destek sağlanmasıyla ilgili olarak gelişmiş yerel iletişimi, üretimin rasyonelleştirilmesini, pazarlama yapılarını, sektör yapılandırmasını, pazarlamayı, kalite ve hijyeni teşvik etmekle ilgili önlemleri içerebilir. Program Madde 13 ve 15 kapsamında ödenen primlere ilaveten yardım verilmesini içeremez.

Program Üye Ülke tarafından atanan ve ilgili sektörlerdeki temsilci üretici organizasyonları ve bunların birlikleri ile yakın işbirliği içinde çalışan yetkili makamlarca hazırlanacak ve uygulanacaktır.

2. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)’de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir. Beş yıldan daha fazla kullanılmayacak olan taslak programlar yetkili makamlarca Komisyona sunulacak olup, Komisyon bunları Madde 35 (2)’de sözü edilen prosedür uyarınca onaylayacaktır.

3. Her yıl Portekiz makamları programın uygulanması hakkında bir rapor sunacaktır. 2005 yılı sonundan önce, Komisyon Avrupa Parlamentosuna ve Konseye, eğer uygulanabilirse uygun önerilerle birlikte, bu Maddede sözü edilen önlemlerin uygulanması hakkında bir değerlendirme raporu sunacaktır.

Madde 15

1. Aşağıda 2. Paragrafta şart koşulan yardım, periyodik tedarik denge tablosu bağlamında değerlendirildiği şekliyle Madeira’nın tüketim ihtiyaçlarının sınırları dahilinde, ineklerin süt üretimiyle ve ürün kalitesini artırma önlemleriyle bağlantılı olan geleneksel faaliyetlere yardım etmek için verilecektir. Denge tablosu Madde 2’de sözü edilen tedarik düzenlemeleri kapsamındaki süt ürünlerini hesaba katacaktır.

2. Yardım, düzenli olarak değerlendirildiği şekliyle Madeira’nın tüketim ihtiyaçlarının sınırları dahilinde, yerel olarak üretilmiş taze inek sütünün insanlarca tüketimiyle ilgili olarak verilecektir.

Yardım meblağı yukarıda bahsi geçen ürünlerin yerel piyasada düzenli olarak satılmalarını teminen bir mandraya teslim edilen 100 kg kaymaklı süt için 12 Euro olacaktır. Yardım mandıralara ödenecektir.

3. İnek sütü üreticilerine uygulanan ve 3950/92 No.’lu Tüzükte (1) şart koşulan ek vergi programı 4.000 tonluk yerel üretim sınırı dahilinde Madeira’da uygulanmayacaktır.

4. 2597/97 No.’lu Tüzüğün (2) 2. ve 3. Maddelerine bakılmaksızın, Madeira’da Topluluk menşeli süt tozundan yeniden oluşturulmuş UHT süt üretimine bu önlemin yerel olarak üretilmiş sütün toplanmasını ve satış yeri bulmasını temin etmesi ölçüsünde ve yerel tüketim gereksinimleri sınırları dahilinde izin verilecektir. Bu ürün sadece yerel tüketim amaçlı olacaktır.

5. Komisyon bu Maddenin 2. Paragrafında sözü edilen yardımı gözden geçirecek ve Madde 35 (2)’de sözü edilen prosedür uyarınca bu Maddenin uygulanması için detaylı kuralları kabul edecektir. Detaylı kurallar özellikle bu Maddenin 4. paragrafında sözü edilen yeniden oluşturulmuş UHT süt haline gelecek olan yerel olarak üretilmiş taze sütün miktarını saptayacaktır.

KISIM 2

Patates

Madde 16

1. CN kodu 0701 90 50 ve 0701 90 90’a giren patatesin insan tüketimiyle ilgili olarak yetiştirilmesi için hektar başına yardım verilecektir.

Yardımanın yıllık miktarı hektar başına yılda 596.9 Euro olacaktır.

Yardım yıllık olarak ekilen ve hasat edilen 2.000 hektarlık bir sınıra kadar verilecektir.

2. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)’de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

KISIM 3

Şeker kamışı romu

Madde 17

1. Şeker kamışı yetiştiricilerine her yıl sabit fiyat alan yardımı verilecektir.

(1) Süt ve süt ürünlerine sektörüne ek vergi koyan 28 Aralık 1992 tarihli ve 3950/92 No.’lu Konsey Tüzüğü (RG L 405, 31.12.1992, saf. 1). 1259/1999 No.’lu Tüzükle en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 160, 26.6.1999, sf. 73).

(2) İçme sütü için süt ve süt ürünleri pazarının ortak düzenlenmesine ilişkin ilave kurallar koyan 2597/97 No.’lu ve 18 Aralık 1997 tarihli Konsey Tüzüğü (RG L 351, 23.12.1997, sf. 13).

2. Yardım miktarı yıllık ekilen ve hasat edilen hektar başına 500 Euro olacaktır. Yardım 100 hektara kadar ödenecektir.

Madde 18

1. Yardım 1576/89 No.'lu Tüzüğü'nün ⁽¹⁾ 1 (4) (a) maddesinde tanımlandığı şekilde Madeira'da üretilmiş şeker kamışının şeker şurubu (mel de cana) veya zirai rom olarak direkt işlenmesi için verilecektir.

Yardım, şeker kamışı üreticilerine saptanacak olan minimum fiyatı ödemiş olmaları koşuluyla, şeker şurubu üreticilerine veya alkollü içki yapımcılarına ödenecektir.

2. Yardım yıllık 250 ton şeker şurubu ve zirai rom olması durumunda 71,8 derecelik 2.500 hektolitreye alkol üretimi için verilecektir.

Madde 19

Madde 17 ve 18'de ortaya konulan yardımın miktarı, üreticilere ödenecek minimum fiyat ve yukarıdaki Maddelerin uygulanmasına ilişkin detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

KISIM 4

Şarap

Madde 20

1. Bu Maddede sağlanan yardım bölgede geleneksel olarak kullanılan yöntemlerden kaynaklanan gereksinim limitleri dahilinde Madeira likör şaraplarının hazırlanmasına yardımcı olmak amacıyla verilecektir.

2. Yardım ilgili likör şaraplarını tatlandırmak amacıyla şarap imalinde kullanılmak üzere Topluluğun geri kalanında damıtılmış konsantre şıra satın almak için verilecektir.

3. Yardım şarap alkolü satın almak için verilecektir.

Bu spesifik pazara ilişkin şartlar Topluluktaki alkollü içki piyasalarının rahatsız olmamasını temin edecek şekilde ortaya konulacaktır.

4. Yardım meblağı belirlenirken aşağıdaki hususlar hesaba katılacaktır:

(a) coğrafi konumundan kaynaklanan koşullar ve özellikle Madeira'ya tedarik yapılmasının maliyetleri;

(¹) Alkollü içkilerin tanımlaması, tarifi ve sunumuna ilişkin genel kuralları koyan 1576/89 No.'lu ve 29 Mayıs 1989 tarihli Konsey Tüzüğü (RG L 160, 12.6.1989, sf. 1). Avrupa Parlamentosunun ve Konseyin 3378/94 No.'lu Tüzüğüyle en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 366, 31.12.1994, sf. 1).

(b) ürünlerin Topluluk ve dünya pazarındaki fiyatı;

(c) önerilen yardımın ekonomik yönü.

Madeira'dan yapılan şıra ve şarap alkolü ihracatlarına hiçbir iade verilmeyecektir.

5. Yardım Madeira likör şaraplarının yıllandırılması için her yıl azami 20.000 hektolitreye kadar verilecektir. Yardım 5 yıl veya daha fazla yıllandırma gerektiren likör şarapları için ödenecektir. Her parti için üç pazarlama yılı boyunca ödenecektir.

Yardımanın meblağı hektolitreye başına günde 0,040 Euro olacaktır.

6. Madeira şarabının sevkiyatı ve Topluluk piyasalarında pazarlanması için her yıl geçici yardım verilecektir.

Yardım meblağı yıllık 2.5 milyon litre sınırına kadar şişe başına 0,2 Euro olacaktır.

7. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

KISIM 5

Saz

Madde 21

1. Saz yetiştiricilerine her yıl sabit fiyat alan yardımı verilecektir.

2. Yardımın miktarı ekilen ve kasat edilen alanın hektarı başına, 200 hektarlık bir sınıra kadar, 575 Euro olacaktır.

3. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

BÖLÜM III

YEREL ÜRÜNLERE YARDIM ÖNLEMLERİ

KISIM 1

Azores'teki hayvancılık ve süt ürünleri

Madde 22

1. Bu Maddede ortaya konan yardım Azores'teki dana eti ve sığır eti ve süt sektörlerindeki temel geleneksel ekonomik faaliyetleri desteklemek amacıyla verilecektir.

2. 1254/1999 No.'lu Tüzüğü'nün 11. Maddesinde şart koşulan kesim primine ilave olarak kesilen her hayvan için üreticilere ödeme yapılacaktır. Yardım ilavesinin meblağı kesilen hayvan başına 25 Euro olacaktır.

3. 1254/1999 No.'lu Tüzüğü'nün 6. Maddesinde ortaya konulan süt emziren ineklerin muhafazası için prim ilavesi sığır eti ve dana eti üreticilerine ödenecektir. Bu ilavenin miktarı

başvurunun sunulduğu tarihte üreticinin elinde bulunan süt emziren inek başına 50 Euro olacaktır.

4. Şunlarla ilgili hükümler:

- (a) özel primler ilgili olarak 1254/1999 No.'lu Tüzüğün 6. Maddesinde ortaya konulan bölgesel tavan;
- (b) temel kesim primi ile ilgili olarak 1254/1999 No.'lu Tüzüğün 11. Maddesinde sözü edilen ulusal tavan

özel prim, kesim primi veya bu Maddenin 2. Paragrafında sözü edilen ilave primler durumunda Azores'te uygulanmayacaktır.

5. Paragraf 2'de sözü edilen temel primler ve ilave primler her yıl sırasıyla maksimum 40.000 erkek büyükbaş hayvan ve 33.000 adet kesilmiş hayvan için verilecektir.

6. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir. Değişen gereksinimleri hesaba katmak için yapılan tüm gözden geçirmeleri içerecekler ve şunları şart koşacaklardır:

- (a) erkek büyükbaş hayvanlara ilişkin özel primle ilgili olarak:
 - 1254/1999 No.'lu Tüzüğün 4. Maddesinde konan bölgesel tavan dahilinde kendileri için Azores'te 2000 yılında özel primin verildiği hayvanların sayısının "dondurulması",
- (b) kesim primi ile ilgili olarak:
 - 2000 yılında kendileri için kesim primi verilen hayvanların sayısının 2342/1999 No.'lu Tüzüğün 38 (5) Maddesinde konulan tavan dahilinde "dondurulması".

Detaylı uygulama kuralları ilave primlerin verilmesi için ilave koşulları içerebilir.

Komisyon Paragraf 5'te belirlenen tavanları aynı prosedür uyarınca gözden geçirebilir.

7. Maksimum 78.000 başa kadar mandıra sürüsünü muhafaza etmek için spesifik bir prim verilecektir.

Prim üreticilere ödenecektir. Bu primin miktarı başvurunun sunulduğu günde üreticinin elinde bulunan inek başına 96.6 Euro olacaktır.

8. Geleneksel olarak üretilmiş olan peynirlerin özel hususi depolaması için yardım verilecektir:

- en az altı aylık S. Jorge;
- en az 45 günlük Ilha.

Yardımanın miktarı Paragraf 10'da sözü edilen prosedür uyarınca belirlenecektir.

9. Azores'te doğan yavru erkek büyükbaş hayvanların Topluluğun geri kalanında satılması için yardım önerilecektir.

Yardım miktarı sevk edilen hayvan başına 40 Euro olacak ve 20.000 başa kadar bu hayvanları sevkıyattan önce en az üç ay boyunca elinde tutmuş olan üreticilere verilecektir.

10. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar, uygun olduğu şekilde, Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

Madde 23

1. 1999/2000, 2000/01, 2001/02, ve 2002/03 pazarlama yıllarını kapsayan geçiş dönemi boyunca, ek vergiyi 3950/92 No.'lu Tüzüğün 2 (1) Maddesinin ikinci cümlesinde sözü edilen üreticiler arasında paylaşmak amacıyla, sadece Azores'te kurulu olan, üretim yapan ve o Yönetmeliğin 9 (c) Maddesinde tanımlanan ve bu Paragrafın üçüncü fıkrasında sözü edilen yüzde kadar artırılmış olan referans adetlerini aşan miktarı pazarlayan üreticiler aşkın miktara iştirak etmiş olarak addedileceklerdir.

Ek vergi kullanılmamış miktarların yeniden tahsisatından sonra artırılmış referans miktarını aşan miktarlar üzerinden ve bu artıştan kaynaklanan pay dahilinde ilk fıkrada sözü edilen üreticiler tarafından ve her üreticinin elinde bulunan referans miktarı ile orantılı olarak ödenecektir.

İlk fıkrada sözü edilen yüzde 73.000 ton ile 31 Mart 2001 tarihinde her çiftlikte mevcut olan referans miktarlarının toplamı arasındaki orana eşit olacaktır. Yüzde sadece kendisinde 31 Mart 2001 tarihinde mevcut olan referans miktarlarının mevcut olduğu üreticilere uygulanacaktır.

2. Bu Maddenin 1. Paragrafında sözü edilen yeniden tahsisattan sonra referans miktarlarını aşan ancak aynı paragrafta sözü edilen yüzdeye uyan pazarlanmış süt ve süt muadili 3950/92 No.'lu Tüzüğün 2 (1) Maddesinin ilk cümlesine uygun olarak hesaplandığı şekilde Portekiz'deki herhangi bir aşkın miktar belirlenirken göz önüne alınmayacaktır.

Madde 24

1. Madde 23 uyarınca alınan önlemler yürürlüğe girmeden önce Portekiz Cumhuriyeti Komisyona bunlar hakkında bilgi verecektir.

Madde 25

1. Madde 35 (2)'de ortaya konulan prosedüre uygun olarak, gerekli olduğu hallerde Komisyon Madde 23'ün uygulanmasına ilişkin gerekli önlemleri kabul edecektir.

1. 2002 – 2006 dönemi esnasında Azores'te hayvancılık ve süt ürünleri sektöründeki yerel üretimin pazarlanmasını ve üretimini desteklemek amacıyla kapsamlı bir programın uygulanması için yardım verilecektir.

Program kaliteli ürünler ve teknik destek sağlanmasıyla ilgili olarak gelişmiş yerel iletişimi, kalite ve hijyeni teşvik etmek amacıyla ilgili önlemleri içerebilir. Program Madde 22 kapsamında ödenen primlere ilaveten yardım verilmesini içeremez.

Program Üye Ülke tarafından atanan ve ilgili sektörlerdeki temsilci üretici organizasyonları ve bunların birlikleri ile yakın işbirliği içinde çalışan yetkili makamlarca hazırlanacak ve uygulanacaktır.

2. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir. Beş yıldan daha fazla kullanılmayacak olan taslak programlar yetkili makamlarca Komisyona sunulacak olup, Komisyon bunları Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedür uyarınca onaylayacaktır.

3. Her yıl Portekiz makamları programın uygulanması hakkında bir rapor sunacaktır. 2005 yılı sonundan önce, Komisyon Avrupa Parlamentosuna ve Konseye, eğer uygulanabilirse uygun önerilerle birlikte, bu Maddede sözü edilen önlemlerin uygulanması hakkında bir değerlendirme raporu sunacaktır.

KISIM 2

Ananas

Madde 27

CN kodu 0804 30 00'a giren ananasların üretilmesi için yıllık 2.000 tonluk bir sınıra kadar yardım verilecektir.

Yardımanın miktarı kilogram başına 1,20 Euro olacaktır.

Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

KISIM 3

Şeker

Madde 28

1. Şeker pancarı üretimini geliştirmek için yıllık 10.000 ton beyaz şeker üretimine karşılık gelen bir alan sınırına kadar sabit fiyat alan yardımı verilecektir.

Yardımanın miktarı gösterilen ve hasat edilen hektar başına 800 Euro olacaktır.

2. Azores'te hasat edilen şeker pancarının beyaz şeker olarak işlenmesi için yıllık 10.000 tonluk toplam rafine şeker üretimi sınırına kadar spesifik yardım verilecektir.

Yardım miktarı her 100 kg rafine şeker için 27 Euro olacaktır. Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilebilir.

3. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

KISIM 4

Tütün

Madde 29

1. 2075/92 No.'lu Tüzükteki (1) Başlık I ile önerilen prime ilaveten, 250 tonluk bir sınıra kadar Burley P. cinsi yaprak tütünün toplanması için ek bir prim verilecektir. Ek primin miktarı yaprak tütün kilosu başına 0,24 Euro olacaktır.

Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedür uyarınca kabul edilen spesifik derogasyonlar hariç olmak üzere, 2848/98 No.'lu Tüzükte (2) ortaya konulan prim programının uygulanmasına ilişkin detaylı kurallar ek prime uygulanacaktır.

2. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

KISIM 5

Tohum patates, hindiba ve çay

Madde 30

1. CN kodu ex 0701 10 00'a giren tohum patateslerin üretilmesi için 200 hektarlık bir sınıra kadar yardım verilecektir.

(1) Ham tütünde pazarın ortak düzenlenmesine ilişkin 30 Haziran 1992 tarihli ve 2075/92 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 215, 30.7.1992, sf. 70). 1336/2000 No.'lu Tüzükle en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 154, 27.6.2000, sf. 2).

(2) Prim programı, üretim kotaları ve ham tütün sektöründe üretici gruplarına verilecek spesifik yardımla ilgili olarak 2075/92 No.'lu Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları ortaya koyan 22 Aralık 1998 tarihli ve 2848/98 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 358, 31.12.1998, sf. 17). 385/2001 No.'lu Komisyon Tüzüğüyle en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 57, 27.2.2001, sf. 18).

Yardım miktarı hektar başına 596,9 Euro olacaktır.

2. CN kodu 1212 99 10'a giren hindiba üretimi için azami yıllık 200 hektarlık bir alana kadar yardım verilecektir.

Yardım miktarı hektar başına 596,9 Euro olacaktır.

3. Yardım Madde 6'da ortaya konan aynı şartlarda bu Maddenin 1. Paragrafında sözü edilen patateslerin pazarlanmasıyla ilgili yıllık sözleşmelerin akdedilmesi için verilecektir.

4. Çay yetiştirilmesi için hektar başına yardım verilecektir.

Yardım miktarı yıllık hasat edilen çay için hektar başına 800 Euro olacaktır.

Yardım 100 hektara kadar ödenecektir.

5. Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

Madde 31

Her yıl azami 4.000 hektolitreye kadar Azores "verdelho" şarabının yıllandırılması için yardım verilecektir. Yardım üç yıl veya daha fazla yıllandırma gerektiren "verdelho" şarabı için ödenecektir. Üç pazarlama yılı boyunca her parti için ödenecektir.

Yardım miktarı hektolitreye başına günlük 0,08 Euro olacaktır.

BAŞLIK III

BİTKİ SAĞLIĞI ÖNLEMLERİ

Madde 32

1. Yetkili makamlar Komisyona bitkilere yada bitki ürünlerine zarar veren organizmaların kontrolüne ilişkin programlar sunacaktır. Programlarda özellikle başarılabacak hedefler, yürütülecek önlemler, bunların süresi ve maliyeti belirtilecektir. Bu Madde uyarınca sunulan programlar muzlarla ilgili koruyucu önlemlerle alakalı olmayacaktır.

2. Topluluk, bölgesel durumun teknik incelemesine dayalı olarak bu programların finansmanına katılacaktır.

3. Topluluğun mali katılımı ve yardımın miktarı Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak karara bağlanacaktır. Topluluk finansmanına ehil olan önlemler aynı prosedür uyarınca tanımlanacaktır.

4. Bu katılım yardımı tabi gideri %75 oranına kadar kapsayabilir. Ödeme yetkili makamlarca sağlanan

dokümantasyon üzerinden yapılacaktır. Eğer gerekirse, Komisyon tarafından soruşturmalar düzenlenebilir ve onun adına

2000/29/EC Yönergesinin (1) 21. Maddesinde sözü edilen eksperler tarafından yürütülebilir.

BAŞLIK IV

YAPISAL DEROGASYONLAR

Madde 33

1. 1257/1999 No.'lu Tüzüğün 7. Maddesine bakılmaksızın, yardıma ehil yatırımların hacminin yüzdesi olarak ifade edilen yardımın toplam değeri özellikle 1260/1999 No.'lu Tüzüğün 18 (3) Maddesinde sözü edilen tamamlayıcı programda tanımlanacak olan küçük ekonomik büyüklükteki tarım çiftliklerindeki sürdürülebilir tarıma doğru bir değişikliği, yeniden yapılanmayı veya çeşitlendirmeyi teşvik etmeyi amaçlayan yatırımların %75'ini aşmayacaktır.

2. 1257/1999 No.'lu Tüzüğün 28 (2) Maddesine bakılmaksızın, yardıma ehil yatırımların hacminin yüzdesi olarak ifade edilen yardımın toplam değeri genel olarak 1260/1999 No.'lu Tüzüğün 18 (3) Maddesinde sözü edilen tamamlayıcı programda tanımlanacak olan sektörlerdeki yerel üretimden oluşan tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması işini yürüten işletmelerdeki yatırımların %65'ini aşmayacaktır. Küçük ve orta ölçekli işletmelere verilecek yardımın toplam değeri aynı koşullar kapsamında %75'i aşmayacaktır.

3. 1257/1999 No.'lu Tüzüğün 29 (3) Maddesinde ileri sürülen yasaklama Azores ve Madeira'da bulunan astropikal ormanlara veya ağaçlık alanlara uygulanmayacaktır.

4. 1257/1999 No.'lu Tüzüğün 47 (2) Maddesinin ikinci fıkrasının üçüncü paragraf başına bakılmaksızın, Topluluğun o Tüzüğün 22., 23. ve 24. Maddelerinde şart koşulan tarım-çevresel önlemlere katılımı %85 olacaktır.

5. 1257/1999 No.'lu Tüzüğün 24 (2) Maddesine bakılmaksızın, bu Tüzüğün Ekinde ortaya konulan Topluluk yardımına ehil olan yıllık azami miktarlar Azores'teki göllerin korunmasıyla ilgili önlem alınması ve tarım alanının geleneksel özelliklerinin ve peyzajının, özellikle de Madeira'daki taraçaları destekleyen taş duvarların muhafazası ile ilgili önlem alınması halinde iki katına kadar çıkarılabilir.

(1) Topluluğa bitkilere ve bitki ürünlerine zararlı organizmaların girmesine ve bunların Topluluk dahilinde yayılmasına karşı koruyucu önlemlere ilişkin 8 Mayıs 2000 tarihli ve 2000/29/EC No.'lu Konsey Yönergesi (RG L 169, 10.7.2000, sf. 1). 2001/33/EC No.'lu Komisyon Yönergesi ile en son tadil edildiği şekliyle Yönerge (RG L 127, 9.5.2001, sf. 42).

6. Bu Madde kapsamında planlanan önlemlerin özet tanımlaması bu Bölgelerle ilgili olan ve 1260/1999 No.'lu

Tüzüğün 18. Maddesinde sözü edilen operasyonel programlara dahil edilecektir.

BAŞLIK V

GENEL VE NİHAİ HÜKÜMLER

Madde 34

Bu Tüzüğün uygulanması için gerekli olan önlemler Madde 35 (2)'de sözü edilen yönetim prosedürü uyarınca kabul edilecektir.

Madde 35

1. Komisyona 1766/92 No.'lu Tüzüğün ⁽¹⁾ 22. Maddesi ile kurulan Hububat Yönetimi Komitesi veya ilgili ürünler için pazarların ortak organizasyonuna ilişkin diğer tüzüklerle kurulan yönetim komiteleri yardım edecektir.

827/68 No.'lu Tüzük ⁽²⁾ kapsamına giren tarım ürünleri ve pazarın ortak düzenlenmesi kapsamına girmeyen ürünlerle ilgili durumda Komisyona 1696/71 No.'lu Tüzüğün ⁽³⁾ 20. Maddesi ile kurulan Şerbetçiotu Yönetimi Komitesi yardım edecektir.

Grafik sembol durumunda ve bu Tüzükte şart koşulan diğer durumlarda Komisyona 2200/96 No.'lu Tüzük ile kurulmuş olan Yaş Meyve ve Sebze Yönetimi Komitesi yardım edecektir.

Başlık III'ün yürütülmesi amacı doğrultusunda Komisyona 76/894/EEC No.'lu Karar ⁽⁴⁾ ile kurulmuş olan Bitki Sağlığı Daimi Komitesi yardım edecektir.

Başlık IV'ün yürütülmesi amacı doğrultusunda Komisyona 1260/1999 No.'lu Tüzüğün sırasıyla 48. ve 50. Maddeleri ile kurulmuş olan Bölgelerin Geliştirilmesi ve

⁽¹⁾ Hububatta pazarın ortak düzenlenmesine ilişkin 30 Haziran 1992 tarihli ve 1766/92 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 181, 1.7.1992, sf. 21). 1666/2000 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 193, 29.7.2000, sf. 1).

⁽²⁾ Anlaşmaya yapılan Ek II'de listelenen belirli ürünlerde pazarın ortak düzenlenmesine ilişkin 28 Haziran 1968 tarihli ve 827/68 No.'lu Tüzük (RG L 151, 30.06.1968, sf. 16). 3290/94 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 349, 31.12.1994, sf. 105).

⁽³⁾ Şerbetçiotunda pazarın ortak düzenlenmesine ilişkin 26 Temmuz 1971 tarihli ve 1696/71 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 175, 4.8.1971, sf. 1). 191/2000 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 23, 28.1.2000, sf. 4).

⁽⁴⁾ Bitki Sağlığı Daimi Komitesini kuran 23 Kasım 1976 tarihli ve 76/894/EEC No.'lu Konsey Kararı (RG L 340, 9.12.1976, sf. 25).

Dönüştürülmesi Komitesi ve Tarımsal Yapılar ve Kırsal Gelişim Komitesi yardım edecektir.

2. Bu Paragrafa gönderme yapıldığı yerlerde 1999/968/C No.'lu Kararın 4. ve 7. Maddeleri uygulanacaktır.

Bununla birlikte, Başlık III'le ilgili durumda 2000/29/EC No.'lu Yönergenin 18. Maddesinde ortaya konulan prosedür uygulanacaktır.

1999/468/EC No.'lu Kararın 4 (3) Maddesinde hükme bağlanan süre bir ay olacaktır.

3. Komiteler prosedürle ilgili olarak kendi kurallarını kabul edeceklerdir.

Madde 36

Anlaşmaya yapılan Ek I kapsamında giren ve kendilerine Anlaşmanın 87., 88. ve 89. Maddeleri uygulanacak olan tarım ürünleri için Komisyon uzaklıkları, ada yapıları ve merkezden uzak konumlarının sonucu olarak Azores ve Madeira'daki tarım endüstrisinin üzerindeki özgün kısıtlamaları hafifletmek amacıyla bu ürünlerin üretilmesi, işlenmesi ve pazarlanmasındaki sektörlere işletme yardımı yetkisi verebilir.

Madde 37

Madde 33 hariç olmak üzere, bu Tüzükte ortaya konulan önlemler 1258/1999 No.'lu Tüzüğün ⁽⁵⁾ 2 (2) Maddesinin anlamı çerçevesi içinde tarım piyasalarını stabilize etmeyi amaçlayan müdahaleyi oluşturacaklardır.

Madde 38

Üye Ülkeler bu Tüzüğe uyumu temin etmek için gerekli olan tüm önlemleri, özellikle denetimler ve idari cezalarla ilgili olarak, alacak ve Komisyona bununla ilgili bilgi vereceklerdir.

Bu Maddenin uygulanmasıyla ilgili olan detaylı kurallar Madde 35 (2)'de sözü edilen prosedüre uygun olarak kabul edilecektir.

Madde 39

1. Portekiz bu Tüzükte şart koşulan önlemlerin uygulanması hakkında Komisyona yıllık bir rapor sunacaktır.

2. Sistemin beşinci uygulama yılının bitiminden daha geç olmayacak şekilde Komisyon Parlamenta ve Konseye bu Tüzük kapsamında uygulanan projenin etkisini gösteren bir genel raporu, eğer uygulanabilirse uygun öneriler ile birlikte, sunacaktır.

⁽⁵⁾ Ortak tarım politikasının finansmanına ilişkin 17 Mayıs 1999 tarihli ve 1258/1999 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 160, 26.6.1999, sf. 103)

Madde 40

1600/92 No.'lu Tüzük ⁽¹⁾ bu belgeyle yürürlükten kaldırılmıştır. 1600/92 No.'lu Tüzüğe yapılan referanslar bu Tüzüğe yapılmıştır.

referanslar olarak yorumlanacaklardır ve Ek III'te bulunan korelasyon tablosuna uygun olarak okunmaları gereklidir.

Madde 41

Bu Tüzük *Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde* yayınlanmasını takip eden üçüncü gün yürürlüğe girecektir.

0Madde 33 1 Ocak 2000 tarihi itibariyle uygulanacaktır.

(¹) Belirli tarım ürünleriyle ilgili olarak Azores ve Madeira için spesifik önlemlere ilişkin 15 Haziran 1992 tarihli ve 1600/92 No.'lu Konsey Tüzüğü (RG L 173, 27.6.1992, sf. 1). 2826/2000 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 328, 23.12.2000, sf. 2).

Bu Tüzük bölünemez bir bütün olarak bağlayıcı olacak ve Üye Ülkelerde doğrudan uygulanacaklardır.

Lüksembourg'da 28 Haziran 2001 tarihinde yapılmıştır.

Konsey Adına

Başkan

B. ROSENGREN

EK I

Azores için Madde 3'te ortaya konulan spesifik tedarik düzenlemeleri kapsamına giren ürünlerin listesi

Tanımlama	CN kodu
İnsan tüketimi ve hayvan yemi amaçlı hububat ve hububat ürünleri	
Mısır tohumu	1005 10
Pirinç	1006
Soya tohumu	1201 00 90
Ayçiçeği tohumu	1206 00 99
Şerbetçiotu	1210
Ham şeker	1701 12 10
Bu Tüzükteki 5. Madde kapsamına girenlerin haricinde meyve suyu (ham maddeler)	2009
Zeytin yağı	1509 10 90, 1509 90 00, 1509 00 90

Madeira için Madde 3'te ortaya konulan spesifik tedarik düzenlemeleri kapsamına giren ürünlerin listesi

Tanımlama	CN kodu
İnsan tüketimi ve hayvan yemi amaçlı hububat ve hububat ürünleri	
Şerbetçiotu	1210
Kuru yonca	1214
Soya yemi	2304
Pirinç	1006
Bitkisel yağ	ex 1507 – 1516 arası
Şeker	1701 ve 1702 (izoglikoz hariç)
Bu Tüzüğün 5. Maddesi kapsamına girenlerin dışında meyve konserveleri ve konsantre meyve suları (ham maddeler)	2007 99, 2008 ve 2009
İnek ve sığır eti:	
Taze yada soğutulmuş	0201
Dondurulmuş	0202
Domuz eti	0203
Süt ve süt ürünleri:	
Süt tozu	ex 0402
Sıvı süt	0401
Tereyağı	0405
Peynir	0406
Tohumluk patates	0701 10 00

EK III
Korelasyon tablosu

1600/92 No.'lu Tüzük	Bu Tüzük
Madde 1	Madde 1
Madde 2	Madde 2
Madde 3 (1)	Madde 3 (1)'in ilk fıkrası Madde 3 (1)'in ikinci fıkrası
Madde 3 (2)	Madde 3 (2)
Madde 3 (3)	Madde 3 (3)
Madde 3 (4)	Madde 3 (4)
Madde 4	Madde 4
Madde 5	Madde 12
Madde 6	Silindi
Madde 7	Madde 3 (4)
Madde 8 (1)	Madde 3 (5)'in ilk fıkrası Madde 3 (5)'in ikinci fıkrası
Madde 8 (2)	Madde 3 (5)'in üçüncü fıkrası
Madde 9	Madde 3 (5)'in dördüncü fıkrası
Madde 10	Madde 3 (6)
Madde 11	Silindi
Madde 12	Madde 5
Madde 13	Madde 6
Madde 14 (1)	Madde 7
Madde 14 (2)	Madde 10
Madde 14 (3)	Madde 13 (1)
Madde 14 (4)	Silindi
Madde 15 (1)'in ilk fıkrası	Madde 13 (3)
Madde 15 (1)'in ikinci ve üçüncü fıkrası	Madde 13 (2)
Madde 15 (2)	Madde 13 (4)
Madde 16	Madde 13 (5)
Madde 17	Madde 13 (6)
Madde 18	Madde 14
Madde 19	Madde 15 (1)'in ilk fıkrası
	Madde 15 (2)
	Madde 15 (3)
	Madde 15 (4)
	Madde 15 (5)
	Madde 16
	Madde 17
	Madde 18
	Madde 19
1600/92 No.'lu Tüzük	Bu Tüzük
Madde 20	Madde 8

Madde 21

Madde 22

Madde 23

Madde 24 (1)

Madde 24 (2)

Madde 24 (3)

Madde 24 (4)

Madde 24 (5)

Madde 24 (6)

Madde 25

Madde 26

Madde 27

Madde 28

Madde 29

Madde 30

Madde 31

Madde 32

Madde 33

Madde 34

Madde 35 (1)

Madde 35 (2)

Madde 36

Ek I

Ek II

Madde 20

Madde 20 (6)

Madde 21

Madde 9

Silindi

Madde 22 (1)

Silindi

Madde 22 (2)

Madde 22 (3)

Madde 22 (4)

Madde 22 (5)

Madde 22 (6)

Madde 22 (7)

Madde 22 (8)

Madde 22 (9)

Madde 22 (10)

Madde 23

Madde 24

Madde 25

Madde 26

Madde 28

Madde 29

Madde 30

Madde 30 (4)

Madde 31

Madde 8

Madde 9

Madde 27

Madde 11

Madde 33

Madde 32

Madde 34

Madde 35

Madde 36

Madde 37

Madde 38

Madde 39 (1)

Silindi

Madde 39 (2)

Madde 40

Madde 41

Ek I

Ek II

Ek III

Avrupa Birliğinin merkezden uzak bölgelerindeki tarla ürünlerinin yerel üretimine yapılan yardımla ilgili olarak Konsey Tüzüğü (EC) No. 1452/2001, (EC) No. 1453/2001 ve (EC) No 1454/2001'in uygulanması için kurallar koyan

23 Aralık 2002 tarihli

KOMİSYON TÜZÜĞÜ (EC) No. 43/2003

AVRUPA TOPLULUKLARI KOMİSYONU,

Avrupa Topluluğunu kuran Anlaşmayı göz önünde tutarak,

Fransız denizaşırı idari kısımlarının belirli tarım ürünleriyle ilgili spesifik önlemleri sunan, 72/462/EEC Yönergesini tadil eden ve 525/77 ve 3763/91 (Poseidom) ⁽¹⁾ No.'lu Tüzükleri ve özellikle bunların 5 (2), 12 (4), 13 (4), 15 (7) ve 18. Maddelerini yürürlükten kaldıran 28 Haziran 2001 tarihli ve 1452/2001 No.'lu Konsey Tüzüğünü göz önünde tutarak,

Azores ve Madeira'daki belirli tarım ürünlerine ilişkin spesifik önlemleri sunan, 1600/92 No.'lu (Poseima) ⁽²⁾ Tüzüğü ve özellikle bu Tüzüğün 5 (3), 6 (5), 7 (2), 9 (3), 16 (2), 19, 20 (7), 21 (3) Maddelerini, 27. Maddenin üçüncü Paragrafını, 28 (3), 30 (5), ve 31. Maddelerini yürürlükten kaldıran 28 Haziran 2001 tarihli ve 1453/2001 No.'lu Konsey Tüzüğünü göz önünde tutarak,

Kanarya Adlarındaki belirli tarım ürünlerine ilişkin spesifik önlemleri sunan, 1601/92 No.'lu (Poseican) ⁽³⁾ Tüzüğü, 1922/200 No.'lu Komisyon Tüzüğü ⁽⁴⁾ ile en son tadil edildiği şekliyle, ve özellikle bu Tüzüğün 9 (2), 10 (5), 11 (2), 13 ve 14 (3) Maddelerini yürürlükten kaldıran 28 Haziran 2001 tarihli ve 1454/2001 No.'lu Konsey Tüzüğünü göz önünde tutarak,

Meyve ve sebzelerde pazarın ortak düzenlenmesi ile ilgili olan 28 Ekim 1996 tarihli ve 2200/96 No.'lu Konsey Tüzüğünü ⁽⁵⁾, 1881/2002 No.'lu Tüzük ⁽⁶⁾ ile neson tadil edildiği şekliyle, ve özellikle bu Tüzüğün 11 (2) (a) ve 48. Maddelerini göz önünde tutarak,

(1) Yasal kolaylık yararına, 980/92 No.'lu ⁽⁷⁾, 2165/92 No.'lu ⁽⁸⁾, 2311/92 No.'lu ⁽⁹⁾, 3491/92 No.'lu ⁽¹⁰⁾, 3518/92 No.'lu ⁽¹¹⁾, 1524/98 No.'lu ⁽¹²⁾, 2477/2001 No.'lu ⁽¹³⁾, 396/2002 No.'lu ⁽¹⁴⁾, 738/2002 No.'lu ⁽¹⁵⁾, 1410/2002 No.'lu ⁽¹⁶⁾ ve 1491/2002 No.'lu ⁽¹⁷⁾ Tüzüklerle kabul edilen hükümlerin bu Tüzükle birleştirilmesi, o Tüzüklerin yürürlükten kaldırılmaları ve 1453/2001 No.'lu Tüzük ile şart koşulduğu şekilde Madeira'daki belirlenen bölgelerde üretilen kaliteli şarapların üretiminde kullanılan asma, insan tüketimi için patates, şeker kamışı ve saz yetiştiricilerine, Azores'teki şeker pancarı, tohumluk patates, hindiba ve çay yetiştiricilerine, ve 1454/2001 No.'lu Tüzük kapsamında insan tüketimi için patates yetiştiricilerine verilen alan yardımının ve Fransız Guyanası ve Réunion'da üretilen muzların yerel

⁽⁴⁾ RG L 293, 29.10.2002, sf. 11.

⁽⁵⁾ RG L 297, 21.11.1996, sf. 1.

⁽⁶⁾ RG L 285, 23.10.2002, sf. 13.

pazarlamasına ilişkin yardımın detaylı kurallarının kabul edilmesi gerekli olduğundan; bu yardımın

⁽⁷⁾ Fransız Guyanası, Martinique ve Guadeloupe'te üretilen pirincin pazarlanmasına ilişkin yardım programının uygulanması için detaylı kuralları ortaya koyan 21 Nisan 1992 tarihli ve 980/92 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 104 22.4.1992, sf. 31); 625/98 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 85, 20.3.1998, sf. 6).

⁽⁸⁾ Patates ve hindiba ile ilgili olarak Madeira ve Azores'teki spesifik önlemlerin uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları ortaya koyan 30 Temmuz 1992 tarihli ve 2165/92 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 217, 31.7.1992, sf. 29); 1984/96 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 264, 17.10.1996, sf. 12).

⁽⁹⁾ Azores ve Madeira yararına meyve, sebze, bitki ve çiçeklerle ilgili olarak kabul edilen spesifik önlemlerin uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları ortaya koyan 31 Temmuz 1992 tarihli ve 2311/92 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 222, 7.8.1992, sf. 24); 1445/93 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 142, 12.6.1993, sf. 27).

⁽¹⁰⁾ Azores'teki şeker pancarı üretimi için tek fiyat yardımı ve şeker pancarının beyaz şeker olarak işlenmesi için özel yardım verilmesiyle ilgili 2 Aralık 1992 tarihli ve 3491/92 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 353, 1.12.1992, sf. 21); 1713/93 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 159, 1.7.1993, sf. 94).

⁽¹¹⁾ Azores'teki ananas üretimiyle ilgili olan spesifik önlemlerin uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları ortaya koyan 4 Aralık 1992 tarihli ve 3518/92 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 355, 5.12.1992, sf. 21); 1445/93 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük.

⁽¹²⁾ Fransız denizaşırı idari kısımlarının yararına meyve ve sebzeler, bitki ve çiçeklerle ilgili olarak kabul edilen spesifik önlemlerin uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları ortaya koyan 16 Temmuz 1998 tarihli ve 1524/98 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 201, 17.7.1998, sf. 29); 21/2002 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 8, 11.1.2002, sf. 15).

⁽¹³⁾ Fransız denizaşırı idari kısımlarında şeker kamışının nakliyatı ile ilgili yardım hakkında 17 Aralık 2001 tarihli ve 2477/2001 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 334, 18.12.2001, sf. 5).

⁽¹⁴⁾ Kanarya adalarının yararına meyve, sebze, bitki ve çiçeklerle ilgili olarak kabul edilen spesifik önlemlerin uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları ortaya koyan 1 Mart 2002 tarihli ve 396/2002 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 61, 2.3.2002, sf. 4).

⁽¹⁵⁾ Fransız denizaşırı idari kısımlarında şeker kamışının şükroz şurubu veya zirai rom olarak işlenmesi için verilen yardımla ilgili olan 29 Nisan 2002 tarihli ve 738/2002 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 113, 30.4.2002, sf. 13).

⁽¹⁶⁾ Madeira'da şeker kamışının şeker şurubu veya zirai rom olarak işlenmesi için verilen yardımla ilgili olan 1 Ağustos 2002 tarihli ve 1410/2002 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 205, 2.8.2002, sf. 24).

⁽¹⁾ RG L 198, 21.7.2001, sf. 11.

⁽²⁾ RG L 198, 21.7.2001, sf. 26.

⁽³⁾ RG L 198, 21.7.2001, sf. 45.

(17) 1453/2001 ve 1454/2001 No.'lu Komisyon Tüzükleri ile sunulan ve merkezden uzak bölgelerde şarapla ilgili olarak alınan spesifik önlemlerin uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları ortaya koyan 20 Ağustos 2002 tarihli ve 1491/2002 No.'lu Komisyon Tüzüğü (RG L 224, 21.8.2002, sf. 49); 1796/2002 No.'lu Tüzük ile en son tadil edildiği şekliyle Tüzük (RG L 272, 10.10.2002, sf. 19).

verilmesine ilişkin detaylı kuralların merkezden uzak bölgelerin ayırt edici kültürel ve iklimsel özelliklerini yansıtacak şekilde ortaya konulması gerekli olduğundan;

(2) belirlenen bölgelerde kaliteli şarap üretimiyle ilgili mahsus özellikler karşısında, o sektördeki hektar başına yardımla ilgili olarak spesifik kurallar konulması gerekli olduğundan;

(3) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 27. Maddesi yıllık 2.000 tona kadar olan yaş ananas üretimi için yardım verilmesini şart koştuğundan; bu yardım programı için detaylı kuralların konulması gerekli olduğundan;

(4) Yaş vanilya üretimi yardımı ve uçucu sardunya ve güve otu (vetiver) yağlarının üretimi yardımıyla ilgili olarak, eğer yardımı tam olarak faydalanıcı üreticilere ödeyen, kontrol gerekliliklerini karşılayan ve uçucu yağların toplanması ve pazarlanması işleriyle uğraşan yerel organların ve kuru vanilya ve vanilya özlerinin işleyicilerinin onaylanmasına ilişkin düzenlemeler sunulmuşsa, bu programlar mevcut Pazar yapıları dahilinde tatminkar şekilde uygulanabileceklerinden; 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 12 (2) ve (3) Maddelerinde belirlenen miktarlar Fransız makamlarınca bildirilen tahminlere göre orta vadede erişilmesi beklenmeyen tavanlar olduklarından;

(5) 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 16. Maddesi şeker kamışlarının hasta edildikleri tarlalardan kabul merkezlerine nakledilmeleri için yardım sağladığından; yardım taşımacılıkla ilgili mesafe ve diğer objektif kriterler bazında belirleneceğinden ve Fransız makamlarınca her idari kısımda ton başına tek fiyat bazında belirlenen nakliye masraflarının yarısını geçemeyeceğinden; yardım hem şeker hem de rom olarak işlenmesi amaçlanan şeker kamışına uygulanacağından;

(6) Fransız deniz aşırı idari kısımlarında nakliye masrafları önemli ölçüde değişkenlik gösterdiğinden; dolayısıyla, her idari kısma ait olan yardım meblağının ortalamasına uygun olan ve ton başına nakliye masraflarının yarısını aşmayan maksimum tek fiyat yardım meblağlarının tek fiyat bazında belirlenmiş olan maksimum meblağlara kadar belirlenmeleri gerekli olduğundan; Fransız makamlarının kendileri tarafından tesis edilen objektif kriter ışığında üreticilere verilen birim meblağları saptamaları gerekli olduğundan; bu meblağlar özellikle taşınan tonaja göre değişiklik gösterebileceğinden;

(7) Yardım başvuruları nakliye kanıtı ile desteklenmek zorunda olduklarından; programın spesifik özellikleri göz önünde tutulursa, Fransa'nın bunun uygulanması amaçlarıyla ilgili olarak gerekli tüm ilave önlemleri kabul etmesine izin verilmesi gerekli olduğundan;

(8) 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 13. Maddesi kapsamında, öncelikle, her kategori için belirlenen yıllık miktar sınırları dahilinde ve yerel işleme ve üretim gelişiminin kapsamında uygun olarak, yardıma ehil ürünlerin bir listesi düzenlenmesi gerekli olduğundan ve ikinci olarak sistemin izlendiğini ve yardım vermeye ilişkin ve özellikle de sözleşmelere ve üreticilere ödenmesi garanti edilen minimum fiyata ilişkin koşulların karşılandığını teminen özel detaylı kuralların kabul edilmesi gerekli olduğundan; bu amaçla, 1426/2002 No.'lu Tüzük (1) ile en son tadil edildiği şekliyle meyve sebzelerden işlenmiş ürünlere ilişkin üretim yardımı sistemiyle ilgili olan 2201/96 No.'lu Konsey Tüzüğü'nün (2) uygulanmasıyla ilgili detaylı kurallar getiren 2 Mart 2001 tarihli ve 449/2001 No.'lu Komisyon Tüzüğü'nün belirli hükümlerinin bu Tüzükle birleştirilmeleri gerekli olduğundan;

(9) 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 17. Maddesi ve 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 18. Maddesi Madeira'da ve Fransız deniz aşırı idari kısımlarında üretilen şeker kamışının doğrudan şeker şurubu, sükröz şurubu yada zirai rom olarak işlenmesi için verilecek Topluluk yardımını şart koştuklarından;

(10) Bu yardım, yukarıda bahsi geçen Maddelerde belirtilen yıllık maksimum miktarlara kadar şeker kamışı üreticilerine minimum fiyatın ödenmesi koşuluyla ödendiğinden; yardım, iki yardım meblağının arasındaki oran kullanılan ham madde miktarlarını hesaba katacak şekilde hesaplandı; açıklık yararına, rom miktarlarının saf alkol olarak hesaplanmaları gerekli olduğundan;

(11) Şeker şurubu veya rom üretimi ile ilgili olan şeker kamışı için yetkili makamlar tarafından şeker kamışı üreticileri ile yapılan istişareleri ve şeker kamışının şurup yada rom olarak işlenmesi işini hesaba katan bir minimum fiyatın belirlenmesi gerekli olduğundan;

(12) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 20. Maddesi Madeira likör şarabı hazırlanması için damıtılmış konsantre şıraların ve şarap alkolünün satın alınmasına ilişkin yardım verilmesini şart koştuğundan; yukarıdaki ürünlerin Madeira'ya getirilecek olan maksimum hacminin geleneksel olarak Madeira şarabının üretiminde kullanılan yöntemler göz önünde bulundurularak belirlenmesi gerekli olduğundan; yardım meblağının ürünlerin Topluluk dahilindeki ve dünya pazarındaki fiyatı ile coğrafi konumundan dolayı Madeira'ya yapılan tedarik maliyetleri göz

(1) RG L 206,3.8.2002, sf. 4.

(2) RG L 64, 6.3.2001, sf. 16.

önünde bulundurularak belirlenmesi gerekli olduğundan; tecrübeler 12,08 €/hektolitre yardımın bu ilave maliyetleri telafi etmeye yeterli olduğunu gösterdiğinden;

- (13) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 20. ve 31. Maddeleri kapsamında Madeira likör şaraplarının ve Azores "verdelho" şarabının yıllandırılması için yardım verilebileceğinden; bu yardımın verilmesine ilişkin detaylı kuralların ilgili ürünlerin spesifik özelliklerini hesaba katarak ortaya konulması gerekli olduğundan;
- (14) 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 12. Maddesi, 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 5. Maddesi ve 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 9. Maddesi, bu Maddelerde sözü edilen ürünlerin merkezden uzak bölgelerin yerel pazarlarında pazarlanmasına ilişkin yardım verilmesini şart koştuğundan; her ürün kategorisi için belirlenen yıllık miktar sınırları dahilinde saptanacak olan ürünlerin her birinin ortalama değerinin ışığında tek fiyat bazında bir yardım belirlenmesi zorunlu olduğundan; bu hükmün uygulanabilmesi için bölgesel pazarların gereksinimlerinin tedariki bazında yardıma ehil ürünlerin bir listesinin düzenlenmesi gerekli olduğundan, ürün kategorilerinin kapsam için ürünlerin ortalama değeri bazında belirlenmesi gerekli olduğundan, merkezden uzakta olan bölgelerin tümüne ilişkin maksimum miktarın belirlenmesi gerekli olduğundan ve yardım verilmesi için detaylı kuralların ortaya konulması gerekli olduğundan;
- (15) Belirlenen miktarların izlenmesini ve yardım verilmesine ilişkin ortaya konulan koşulların karşılanmasını teminen spesifik kurallar konulması gerekli olduğundan; bu amaçla, belirli gereklilikleri üstlenen yiyecek işleme, yerel otorite tesisleri ve dağıtım ve yiyecek içecek sektörlerindeki yetkili operatörlerle ilgili olarak düzenlemeler yapıldığı taktirde, yerel pazarlama sistemi tatmin edici bir şekilde ifa edilebileceğinden;
- (16) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 20. Maddesi kapsamında Madeira şarabının sevkiyatı ve Topluluk pazarında pazarlanması için yardım verilebileceğinden; esnasında yardımın verileceği geçiş sürecinin belirlenmesi ve yardımın verilmesine ilişkin detaylı kurallar konması gerekli olduğundan; programın hedefleri karşısında, yardımın satış yerlerinin ve ürünün pekişmesine izin verecek şekilde yeterli bir süre boyunca verilmesi gerekli olduğundan;
- (17) Farklı yardım meblağlarının verilmesi amacıyla 2200/96 No.'lu Tüzükte sözü edilen üretici organizasyonları ile diğer üreticilerin birbirlerinden tefrik edilmeleri gerekli olduğundan;
- (18) 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 5. ve 15 Maddesinde, 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 6. Maddesinde ve 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 10. Maddesinde sözü edildiği şekilde yıllık sözleşmeler kapsamında Topluluğun geri kalanındaki pazarlama yardımıyla ilgili olarak, yıllık sözleşmenin niteliğinin tanımlanması ve varış yerinde teslim fiyatı ile pazarlanan ürünün %10'una ve, sırasıyla 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 15 (4) Maddesinin, 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 6 (4) Maddesinin ve 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 10 (4) Maddesinin uygulandığı hallerde, %13'üne sabitlenmiş yardım meblağının

hesaplanmasında kullanılacak tabanın belirtilmesi gerekmekte olduğundan; son olarak, sınırların aşıldığı durumlarda miktarların tahsisatına ilişkin düzenlemelerin yapılması gerekli olduğundan;

- (19) 2200/96 No.'lu Konsey Tüzüğü'nün ⁽¹⁾, 1120/2001 No.'lu Tüzükle ⁽²⁾ en son tadil edildiği şekliyle, Üretici organizasyonlarının tanınmasıyla ilgili olarak uygulanmasına ilişkin kurallar koyan 3 Mart 1997 tarihli ve 412/97 No.'lu Komisyon Tüzüğü bir üretici organizasyonunun oluşturulması için gereken minimum pazarlanabilir üretim hacmini ve minimum üretici sayısını belirlediğinden; Fransa ile ilgili olarak, Fransız deniz aşırı idari kısımlarının spesifik üretim koşullarını hesaba katmak için hiçbir farklılık şart koşulmadığından; bununla birlikte, bu tür bir farklılık yapılması değişik üretim durumlarının titizlikle hesaba katılabilmesi için gerekli olduğundan; bu amaçla, 412/97 No.'lu Tüzüğe yapılan Ekte yer alan tablonun Fransız deniz aşırı idari kısımlarının kendileri için spesifik koşulların ortaya konduğu bölgelerin arasına dahil edilmeleri için tadil edilmesi gerekli olduğundan;
- (20) Bu önlemlere bir bütün olarak uygulanan genel hükümlerin ve özellikle yardım başvuruları, tebligat, izleme ve vadesi gelmemiş ödemelerin sonuçları ile ilgili olan genel hükümlerin ayrı bir başlık altında belirtilmeleri gerekli olduğundan;
- (21) Yardım başvurularının kapsamı ve bunların doğruluğunun değerlendirilmesi amacıyla eklenecek belgelerin her yardım programı için belirtilmeleri gerekli olduğundan;
- (22) Yardım başvurularında açık hataların olduğu hallerde, bunlar herhangi bir zamanda düzeltilebileceklerinden;
- (23) Ulusal makamların başvuruların doğruluğunu kontrol etmelerine ve program yapmalarına olanak tanıyacak şekilde başvuru sunumu ve tadiline ait süre bitimlerine riayet edilmesi zorunlu olduğundan; dolayısıyla, zaman sınırlarının bunları aşan geç sunumların artık kabul edilemeyecekleri şekilde belirlenmeleri gerekli olduğundan; ayrıca, yetiştiricileri zaman sınırlarına riayet etmeye teşvik edecek şekilde bir indirimin uygulanması gerekli olduğundan;

⁽¹⁾ RG L 62, 4.3.1997, sf. 16

RG L 153, 8.6.2001, sf. 10

- (24) Yetkili makamın yetiştiriciye başvuruda yer alan herhangi bir hata hakkında henüz bilgi vermemiş olması veya geri çekme ile ilgili hataları kısmen ortaya koyan yerinde kontrolü ilan etmemiş olması koşuluyla, yetiştiricilere başvurularını veya onların bir parçasını herhangi bir zamanda geri çekme izni verilmesi gerekli olduğundan;

- (25) Entegre idare ve kontrol sistemi kapsamında yönetilen yardım programlarına ait kurallara riayet etmenin etkin şekilde izlenmesi gerekli olduğundan; bu amaçla ve tüm Üye Ülkelerde uyumlaştırılmış bir izleme seviyesini yakalamak için idari ve yerinde kontrole ilişkin kriterin ve teknik prosedürlerin detaylarıyla açıklanması gerekli olduğundan; uygun olduğu hallerde, Üye Ülkelerin Topluluk hükümleri kapsamında şart koşulanlar ile bu Tüzük kapsamında yer alan çeşitli kontrolleri birleştirmek için çaba göstermeleri gerekli olduğundan;
- (26) Çeşitli yardım programları kapsamında yerinde kontrol uygulamalarına tabi olacak minimum yetiştirici sayısının saptanması gerekli olduğundan;
- (27) Yerinde kontrole ait minimum oranla ilgili numunenin risk analizi bazında ve kısmen rasgele alınması gerekli olduğundan;
- (28) Önemli yolsuzlukların bulunduğu hallerde, ilgili yardım başvurularının doğru olduklarını teminen kabul edilebilir bir seviye elde etmek için yerinde kontrollerin seviyesinin cari ve müteakip yıl esnasında artırılması gerekli olduğundan;
- (29) Yerinde kontrollerin etkin olabilmesi için, müfettişlerin ilgili yetiştiricilerin yerinde kontrol için seçilmiş olmalarına ait sebepler konusunda bilgilendirilmeleri önemli olduğundan; Üye Ülkelerin bu türlü bilgilere ait kayıtları tutmaları gerekli olduğundan;
- (30) Ulusal makamların ve tüm yetkili Topluluk makamlarının yürütülen yerinde kontrolleri takip etmelerine olanak tanımak için, kontrollere ilişkin detayların bir denetim raporuna kaydedilmeleri gerekli olduğundan; yetiştiriciler yada onların temsilcilerine raporları imzalama fırsatının verilmesi gerekli olduğundan; bununla birlikte, uzaktan algılamaya dayalı kontroller durumunda, Üye Ülkelerin bu hakkı sadece kontrolün yolsuzluklar ortaya koyduğu hallerde sağlamalarına izin verilmesi gerekli olduğundan; ayrıca, yürütülen yerinde kontrolün türüne bakılmaksızın, yetiştiricilere bulunan yolsuzluklara ilişkin raporun bir kopyasının gönderilmesi gerekli olduğundan;
- (31) Topluluğun mali çıkarlarını etkin bir şekilde korumak için ayıkırlıklar ve sahtekarlıkla mücadele amacıyla uygun önlemlerin kabul edilmeleri gerekli olduğundan;
- (32) Ölçülülük ilkesini ve *mücbir sebep* durumlarından, istisnai durumlardan ve doğal afetlerden kaynaklanan özel problemleri göz önünde bulundurarak, indirimlerin ve hariçte bırakmaların saptanması gerekli olduğundan; bu indirimler ve hariçte bırakmaların yapılan yolsuzluğun ciddiyetine göre derecelendirilmeleri gerekli olduğundan ve belirtilen bir süre boyunca bir yada birkaç yardım programının dışında bırakılma boyunca sürmesi gerekli olduğundan;
- (33) Genel bir kaide olarak, indirimlerin ve hariçte bırakmaların yetiştiricilerin gerçeklere dayanan doğru bilgileri sundukları veya başka yoldan hatalı olmadıklarını gösterdikleri hallerde uygulanmamaları gerekli olduğundan;
- (34) İlgili yetiştiricilerin yetkili makamın yerinde kontrol yapma niyetiyle ilgili olarak bilgilendirilmemiş olması ve yetkili makamın yetiştiriciye başvuruda yer alan herhangi bir yolsuzlukla ilgili olarak henüz bilgi vermemiş olması koşulan bağlı olarak, yetkili ulusal makamlara herhangi bir zamanda hatalı yardım başvuruları hakkında bilgi veren yetiştiricilerin hatalılığın nedenlerine bakılmaksızın indirimlere ve hariçte bırakmalara tabi tutulmamaları gerekli olduğundan; aynı kuralın bilgisayara geçirilmiş veritabanında yer alan hatalı verilere de uygulanması gerekli olduğundan;
- (35) Aynı yetiştiriciye farklı birkaç indirimin uygulanacağı hallerde, bunların birbirlerinden bağımsız ve bireysel olarak uygulanmaları gerekli olduğundan; ayrıca, bu Tüzük kapsamında şart koşulan indirimlerin ve hariçte bırakmaların diğer Topluluk yada ulusal yasa hükümleri kapsamındaki ilave cezalara halel getirmeksizin uygulanmaları gerekli olduğundan;
- (36) Küçük miktarların sevk ve idaresi Üye Ülkelerin yetkili makamları için yorucu bir görev olduğundan; dolayısıyla bu makamlara belirli bir asgari limitin altındaki miktarları ödeme yetkisinin verilmemesi ve ilgili meblağların göz ardı edilebilir olduğu hallerde yanlış ödenen miktarların iadesini isteme yetkisinin verilmemesi gerekli olduğundan;
- (37) *Mücbir sebep* yada istisnai durumların bir sonucu olarak sektörel kurallar kapsamında şart koşulan yükümlülükleri yerine getiremeyen yetiştiricilerin yardıma ehil olma durumlarını kaybetmemeleri gerekli olduğundan; hangi durumların, özellikle yetkili makamlarca istisnai durumlar olarak tanınabileceğinin belirtilmesi gerekli olduğundan;
- (38) Haksız olarak ödenmiş olan miktarların geri alındığı hallerde iyi niyet ilkesinin tüm Toplulukta tekbiçimli olarak uygulanmasını teminen, ortak tarım politikasının finansmanına ilişkin 17 Mayıs 1999 tarihli ve 1258/1999 No.'lu Konsey Tüzüğü kapsamında ⁽¹⁾ hesapların ibrası bağlamında ilgili gidere ilişkin muameleye halel getirmeksizin bu ilkeye başvurulacak şartların ortaya konulması gerekli olduğundan;

(1) RG L 160, 26.6.1999, sf. 103.

- (39) Genel bir kaide olarak, Üye Ülkelerin bu Tüzüğün düzgün bir şekilde uygulanmasını temin etmek için gerekli olan tüm ilave önlemleri almaları gerekli olduğundan;
- (40) Uygun olduğu hallerde, Komisyona bu Tüzükte belirtilen yardım programlarının uygulanması için Üye Ülkelerce alınan tüm önlemler hakkında bilgi verilmesi gerekli olduğundan; Komisyonun etkili bir şekilde izlemesine olanak tanımak için Üye Ülkelerin Komisyona düzenli olarak yardım programları hakkında belirli istatistikleri göndermeleri gerekli olduğundan;
- (41) Konsey tarafından belirli sektörlerde başlatılan yeni alan yardımı programlarının uygulanmasını teminen, Madde 1 (b), (c), (f) ve (g)'de sözü edilen yardım programlarının ve plantainden hariç olarak Fransız Guyanası ve Réunion'da üretilen muzların yerel pazarlamasına ilişkin yardımın 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren uygulanması gerekli olduğundan;
- (42) Operatörlerin daha önceden akdetmiş oldukları yıllık sözleşmelerin ifasını tamamlarına olanak tanımak için, pazarlama sürelerini yada yıllarını yöneten hükümlerin mevcut sözleşmelere uygulanmaması gerekli olduğundan;
- (43) Bu tüzükte şart koşulan önlemler Hububat, Yaş meyve ve sebze, Şarap, Şerbetçiotu, Canlı Bitkiler ve Şekerle ilgili ortak Yönetim Komitesinin görüşüne uygun olduğundan;

BU TÜZÜĞÜ KABUL ETMİŞTİR:

BAŞLIK I

ALAN YARDIMI

BÖLÜM I

Genel Düzenlemeler

Madde 1

Kapsam

Bu bölüm aşağıdaki yardım programlarının uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları ortaya koymaktadır:

- (a) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 16. Maddesinde şart koşulduğu şekilde insan tüketimine ilişkin patates yetiştirilmesiyle ilgili alan yardımı;
- (b) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 17. Maddesinde şart koşulduğu şekilde şeker kamışı yetiştirilmesiyle ilgili alan yardımı;
- (c) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 21. Maddesinde şart koşulduğu şekilde saz yetiştirilmesiyle ilgili alan yardımı;

- (d) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 28. Maddesinde şart koşulduğu şekilde şeker pancarı yetiştirilmesiyle ilgili alan yardımı;
- (e) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 30 (1) Maddesinde şart koşulduğu şekilde tohumluk patates yetiştirilmesiyle ilgili hektar başına alan yardımı;
- (f) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 30 (2) Maddesinde şart koşulduğu şekilde hindiba yetiştirilmesiyle ilgili alan yardımı;
- (g) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 30 (4) Maddesinde şart koşulduğu şekilde çay yetiştirilmesiyle ilgili alan yardımı;
- (h) 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 14. Maddesinde şart koşulduğu şekilde insan tüketimine ilişkin patates yetiştirilmesiyle ilgili alan yardımı;

Madde 2

Yardıma ehil olma

1. Madde 1'de sözü edilen yardım her takvim yılında şu alanlar içinde ödenecektir:

- (a) ekilmiş ve tüm normal yetiştirme işlerinin yapılmış olduğu alanlar;
- (b) Madde 54 uyarınca kendisiyle ilgili olarak bir yardım başvurusunun sunulmuş olduğu alanlar.

Buna ilaveten, Madde 1 (d)'de sözü edilen yardım için:

- hasattan önce şeker pancarı üreticileri yetkili makamlara ekili alanlarla ilgili beyanatta bulunacaktır,
- yardım ehil alanlar üretici başına en az 0,3 hektar olacaktır,
- hektar başına pancar üretimi 25 tondan daha az olamaz,
- pancar yardım ödenmeden önce işlenmesi için teslim edilmiş olmak zorundadır,
- işleyiciler her üretici tarafından teslim edilen pancar miktarını yetkili makamlara bildirmek zorundadır.

2. Madde 1 (h)'de sözü edilen yardım aynı tarladaki iki hasat için yılda iki kez ödenebilir.

Madde 3

İndirimler

1. Yardım başvuruları kapsamına giren alanın belirlenen maksimum alanı aştığı hallerde, yardım başvuruda bulunan üreticilere başvurularında belirttikleri alanlara oranla verilecektir.

1454/2001 No.'lu Tüzüğün 14. Maddesinde sözü edilen maksimum alanın aynı alan için belirli bir yılda iki kez yetiştirme yardımının verildiği alanla uyumlu olduğunu kontrol etmek için o alan iki ile çarpılacaktır.

2. Aynı zamanda hem yıllık hem de mevsimlik mahsulün ekili olduğu alan, mevsimlik mahsulün yıllık mahsullere ayrılan alanların koşullarıyla mukayese edilebilir koşullarda ekilebilmesi koşuluyla Madde 1'de sözü edilen yardıma hak kazanabilir.

Yardıma ehil olan alanın hesaplanabilmesi için sadece mevsimlik mahsul için kullanılan alan hesaba katılacaktır.

BÖLÜM II

Madeira, Azores ve Kanarya Adalarındaki belirtilen bölgelerde üretilen kaliteli şaraplar

Madde 4

Yardıma ehil olma

1. 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 9. Maddesi ile 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 13. Maddesinde şart koşulan yardım yalnızca şu alanlara verilecektir:

- tamamen ekilen ve hasat edilen ve üzerinde tüm normal yetiştirme işlerinin yapılmış olduğu alanlar, ve
- kendisinden elde edilen ürünün 1282/2001 No.'lu Komisyon Tüzüğünde ⁽¹⁾ şart koşulduğu şekilde hasat beyannameleri kapsamına giren alanlar.

2. Kendilerine yardımın ödeneceği üreticileri saptamak için:

- bireysel üreticilere yapılacak ödemelere ilişkin 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 13 (2) Maddesinde ve 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 9 (2) Maddesinde sözü edilen geçiş süreci 31 Temmuz 2007 tarihinde sona erecektir,
- üretici organizasyonları şarapta pazarın ortak düzenlenmesine ilişkin 1493/1999 No.'lu Konsey ⁽²⁾ Tüzüğünün 39. Maddesinde sözü edilenler olacaktır. İlgili Üye Ülkeler yardıma hak kazanmak için üretici organizasyonlarının uymak zorunda oldukları kriterleri ortaya koyacaklar ve Komisyona bununla ilgili bilgi vereceklerdir.

Madde 5

Yardım başvuruları

1. Alan yardımına ilişkin başvurular yetkili makam tarafından saptanmış süre dahilinde ve müteakip bağcılık yılıyla ilgili olarak her yıl 15 Mayıs'tan geç olmayacak şekilde ilgili kişi tarafından yetkili makama sunulacaktır.

2. Yardım başvuruları en azından şunları içerecektir:

- bağcının yada bağcılık grubu yada organizasyonunun soyadı, adı ve adresi,
- belirtilen bölgelerde üretilen kaliteli şarapların üretimi için ekilen alanların bu alanlarla ilgili olarak tapu sicile referans yapılarak yada alanların kontrolünden sorumlu olan organın tarafından muadil kabul edilen bilgilerle birlikte hektar ve ar olarak belirtilmesi,

⁽¹⁾ RG L 176, 29.6.2001, sf. 14

⁽²⁾ RG L 179, 14.7.199, sf. 1.

- kullanılan üzüm cinsi,
- hasat edilebilecek olan ürüne ilişkin bir tahmin.

Madde 6

Yardımanın ödenmesi

İlgili alanlar için fiili hasat ve rekolteyi belirledikten sonra Üye Ülkeler yardımın verildiği bağcılık yılının 1 Nisanı itibariyle yardımı ödeyecektir.

BAŞLIK II

ÜRETİM YARDIMI

BÖLÜM I

Ananas

Madde 7

Kapsam

Bu bölümde 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 27. Maddesinde şart koşulan ananaslar için üretim yardımının uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları ortaya koymaktadır.

Madde 8

Ön beyanname

Madde 7'de sözü edilen üretim yardımı programından faydalanmak isteyen üreticiler Portekiz tarafından görevlendirilmiş olan yetkili makam nezdinde, bu yetkili makamca saptanacak tarihten önce bir beyanname vereceklerdir.

Beyannameler en azından şunları içerecektir:

- ananasların yetiştirileceği ve 3805/92 No.'lu Konsey Tüzüğünün ⁽³⁾ 4. ve 5. Maddeleri uyarınca tanımlanmış olan referanslar ve parsel, hektar ve ar olarak alanlar, ve
- üretilecek miktarlara ilişkin bir tahmin.

Madde 9

Yardım başvuruları

Üreticiler şu aylar esnasında yardım başvurularını sunacaklardır.

- önceki yıl Temmuz ve Aralık arasında hasat edilmiş ürün için Ocak ayı,
- cari yılda Ocak ve Haziran arasında hasat edilmiş ürün için Temmuz ayı.

⁽³⁾ RG L 355, 5.12.1992, sf. 1.

Madde 10

Yardımanın ödenmesi

Yetkili makamlar yardıma tabi olan verildiği yıllık miktarların 1453/2001 Tüzüğü'nün 27. Maddesinde belirlenen hacmi aşmamasını temin etmek için gerekli olan önlemleri alacaklardır.

BÖLÜM II

Vanilya ve uçucu yağlar

Madde 11

Kapsam

Bu bölümde aşağıdaki yardım programlarının uygulanmasına ilişkin detaylı kurallar ortaya konulmaktadır:

- 1452/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 12 (2) Maddesinde şart koşulduğu şekilde, kuru (siyah) vanilya veya vanilya özü üretimi amacını taşıyan ve CN kodu ex 0905 00 00'a giren yaş vanilya için üretim yardımı;
- 1452/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 12 (3) Maddesinde şart koşulduğu şekilde, CN kodu 3301 21 ve 3301 26 kapsamına giren sardunya ve güve otu (vetiver) uçucu yağları için üretim yardımı.

Madde 12

Prosedürler ve teknik özellikler

Yetkili makamlar imalat prosedürlerini belirtecek ve yardıma ehil olan yaş vanilyanın ve sardunya ve güve otu (vetiver) uçucu yağlarının teknik özelliklerini tanımlayacaklardır.

Madde 13

İşleyiciler ile yerel toplama ve pazarlama organları

1. Madde 1 (a)'da sözü edilen yardım üreticilere yetkili makamlarca onaylanmış işleyiciler aracılığıyla ödenecektir.

Madde 1 (b)'de sözü edilen yardım üreticilere yetkili makamlarca onaylanmış yerel toplama ve pazarlama organları yoluyla ödenecektir.

2. Yetkili makamlar, Paragraf 1'de sözü edildiği şekilde, Madde 14'te ön görülen yükümlülükleri karşılayan, üretim bölgesinde kurulu bulunan ve bitki işleyen organlara ve işleyicilere ve kuru (siyah) vanilya veya vanilya özü hazırlanmasına veya uçucu yağların toplanmasına ve pazarlanmasına uygun olan ekipmana onay vereceklerdir.

Madde 14

İşleyiciler ile toplama ve pazarlama organlarının yükümlülükleri

Onaylanmış işleyiciler ile toplama ve pazarlama organları özellikle şunları üstleneceklerdir:

- 1452/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 12 (2) ve (3) Maddesinde sözü edilen yardımın tam meblağının üreticilere tedarik sözleşmeleri kapsamında yetkili makamca yardımın ödenmesini müteakiben bir aydan daha geç olmayan süre dahilinde ödenmesi,
- bu Tüzüğü'nün uygulanmasıyla ilgili olan işlemlerin ayrı ayrı hesaplarının tutulması,
- yetkili makamlarca gerçekleştirilen kontrol yada denetimlere izin verilmesi ve bu Tüzüğü'nün uygulanmasıyla ilgili olan tüm bilgilerin tebliğ edilmesi.

Madde 15

İndirim katsayısı

Yardım başvuruları kapsamında giren miktarların izin verilen yıllık miktarları aştığı hallerde, yetkili makamlar tüm başvurulara uygulanacak olan bir indirim katsayısı belirleyeceklerdir.

Madde 16

Yardımanın ödenmesi

Yetkili makamlar üretici ve, duruma göre, onaylı işleyiciler veya toplama ve pazarlama organları tarafından müştereken imzalanmış olan teslimat notlarının sunulması koşuluyla bağlı olarak ödemeyi yapacaklardır.

BÖLÜM III

Fransız deniz aşırı idari kısımlarında şeker kamışının nakliyatı

Madde 17

1. 1452/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 16. Maddesinde şart koşulan yardım şeker kamışının hasat edildiği tarlanın kenarından kabul merkezlerine nakledilmesi için şeker kamışını doğrudan kabul merkezlerine teslim eden üreticilere bu bölümde ortaya konulan kayıt ve şartlarda ödenecektir.

2. Nakliye yardımına ehil olmak için şeker kamışı şeker yada rom üretimine yönelik olmak zorundadır.

3. Yardım iyi durumda ve uygun pazarlanabilir kalitedeki şeker kamışı için ödenecektir.

4. "Kabul merkezi", teslimatın doğrudan fabrikaya gönderildiği hallerde, tartı merkezi yada şeker rafinerisi yada damıtma tesisi olan fabrikanın kendisi anlamına gelir.

Madde 18

1. Üreticilerin nakliye masrafları, tarlaya erişim koşulları ve doğal engeller de dahil olmak üzere, tarlanın kenarı ile kabul merkezi arasındaki mesafe ve diğer objektif ölçütler bazında saptanacaktır.

2. Paragraf 3'e hâle gelmeksizin, üreticiler için belirlenmiş olan yardımın birim miktarı şunları aşmayacaktır:

(a) Paragraf 1 uyarınca sabit fiyat bazında ton başına belirlenmiş olan nakliye masraflarının yarısı:

(b) her idari kısım için aşağıdaki maksimum meblağlar:

- Réunion için 5,49 Euro/ton,
- Guadeloupe için 5,34 Euro/ton,
- Martinique için 3,96 Euro/ton,
- Fransız Guyanası için 3,81 Euro/ton.

3. Şeker kamışı nakliyatı yardımı ilgili miktarlara bağlı olarak Fransız makamları tarafından her idari kısım ile ilgili olarak aşağıdaki ortalama birim meblağına göre saptanacaktır:

- Réunion için 3,2 Euro ton,
- Guadeloupe için 2,5 Euro ton,
- Martinique için 2,0 Euro ton,
- Fransız Guyanası için 2,0 Euro ton.

BAŞLIK III

İŞLEME YARDIMI

BÖLÜM I

Meyve ve sebzeler

Madde 19

Kapsam

1452/2001 No.'lu Tüzüğün 13. Maddesinde şart koşulan yardım Fransa tarafından bu bölümde belirtilen kayıt ve şartlar kapsamında onaylanmış olan işleyicilere ödenecektir.

Madde 20

Yardıma ehil olma

1. En azından Ek I'in B kısmında listelenen ürünlerden birinin üretimini kapsayan işleme sözleşmeleri kapsamındaki minimum işleyiciler tarafından fiyatın ödendiği ve Ek I'in A kısmındaki sütun II'de listelenen Fransa deniz aşırı idari kısımlarında hasat edilen meyve ve sebzelerin işlenmesi için ödenecektir.

2. Yardım A, B ve C olarak her üç ürün kategorisi için Ek I'in A kısmındaki sütun III'te belirlenen yıllık miktarlara kadar ödenecektir.

3. Her ürün kategorisine uygulanan yardım meblağları Ek I'in A kısmındaki sütun IV'te belirtildiği gibi olacaktır.

Madde 21

İşleyicilerin onaylanması

1. Yardıma ehil olmayı isteyen işleyiciler yetkili makamların atadığı ofislere gene bu makamlarca belirlenen tarihte Fransa tarafından yardım programının izlenmesi ve yönetilmesi için istenen tüm bilgileri veren bir başvuruyu onay için sunacaklardır.

2. Yetkili makamlar özellikle aşağıdaki hususları karşılayan işleyicilere veya yasal olarak kurulmuş işleyici birliklerine yada gruplarına onay verecektir:

(a) meyve ve sebzelerin işlenmesine uygun ekipmanlara sahip olanlar; ve

(b) yazılı olarak şunları taahhüt edenler:

- Madde 22'de sözü edilen sözleşmelerin ifasıyla ilgili ayrı ayrı hesapların tutulması, ve
- bu Tüzük kapsamında yapılan taahhütlerin yerine getirilmesi ve sözleşmelerin ifası ile ilgili tüm destekleyici dokümantasyonun yetkili makamların isteği üzerine kendilerine sunulması.

Madde 22

İşleme sözleşmeleri

1. 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 13 (1) Maddesinde sözü edilen sözleşmeler, bundan böyle "işleme sözleşmeleri" olarak adlandırılacaklardır, her pazarlama yılının başlangıcından önce yazılı olarak akdedileceklerdir. Aşağıdaki şekilde olacaklardır:

- (a) bir taraftan 2200/96 No.'lu Tüzüğün kapsamında tanınmış olan bireysel bir üretici veya bir üretici organizasyonu ile diğer taraftan ulusal makamlarca onaylanmış bir işleyici veya işleyici grubu arasındaki bir sözleşme;
- (b) (a)'da sözü edilen üretici organizasyonunun bir işleyici olarak hareket ettiği hallerde, bir malzeme tedariki taahhüdü.

2. Sözleşmeler her yıl bir takvim yılını kapsayacak ve sözleşmeyi yapan her iki taraf kendi aralarında yılda birden fazla sözleşme akdedemeyeceklerdir.

3. İşleme sözleşmelerinde özellikle şunlar belirtilecektir:

- (a) sözleşmenin taraflarının ticaret unvanları;
- (b) sözleşme kapsamına giren ürünün / ürünlerin tam tanımlaması;
- (c) tedarik edilecek ham madde miktarları;
- (d) işleyiciye yapılacak teslimatların zaman çizelgesi;
- (e) uygulandığı hallerde, ayrıca belirtilecek olan vergi giderlerinin ödemesi, ambalaj ve nakliyeyle ilgili masraflar özellikle hariç tutulmak üzere, ham maddelere ödenecek fiyat. Fiyat 1452/2002 No.'lu Tüzüğün 13 (1) Maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen minimum fiyattan daha düşük olmayacaktır.
- (f) üretilecek olan mamul ürün.

4. Yetkili makamlarca her ürün için ortaya konulan koşullar hakkında âkit taraflar yazılı bir tadilatla sözleşmede orijinal olarak ön görülen miktarları %30'dan fazla artırmamak konusunda karara varabilir.

5. Üretici organizasyonlarının aynı zamanda işleyiciler olarak hareket ettikleri hallerde, kendi üretimlerini kapsayan işleme sözleşmeleri Paragraf 6'da ortaya konulan sınır dahilinde aşağıdaki tafsilat yetkili makama gönderildikten sonra akdedilmiş olarak addedileceklerdir:

- tapu sicili referans numaraları veya denetim organınca muadil olarak tanına bir referans ile birlikte ham maddenin yetiştirildiği toplam alan;
- toplam hasat tahmini;
- işlenmesi amaçlanan miktar;
- tahmin edilen işleme programı.

6. İşleyiciler ve işleyici organizasyonları her işleme sözleşmesinin ve bunda yapılan tadilatın bir kopyasını yetkili makamlara bu makamlarca belirlenecek süre bitimine kadar göndereceklerdir.

Madde 23

Minimum fiyatın ödenmesi

1. Madde 22 (1) (b) kapsamına giren durumlara halel getirmeksizin, işleyiciler ham maddelerin ücretini üretici organizasyonlarına yada bireysel üreticilere münhasıran banka veya postane havale emriyle ödeyeceklerdir.

Üretici organizasyonları birinci fıkrada sözü edilen toplam meblağı aldıktan sonra 15 iş günü içinde üreticilere banka veya postane havale emriyle ödeyeceklerdir. Madde 22 (1) (b)'de sözü edilen hallerde, ödeme bir kredi açılması yoluyla da yapılabilir. Fransa bu paragrafa uyumluluğu kontrol etmek için gerekli olan kabul edecek ve özellikle herhangi bir ciddi uyumsuzluk durumunda üretici organizasyonlarının yönetimlerine uygulanacak olan cezaları belirleyecektir.

2. Fransa özellikle zaman sınırlarını, minimum fiyatın ödeme şekillerini ve koşullarını ve sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmediği durumlarda işleyiciler, üretici organizasyonları veya üreticiler tarafından ödenecek tazminatları kapsayan ve işleme sözleşmeleriyle ilgili olan ilave hükümleri kabul edebilir.

Madde 24

Ürünlerin kalitesi

2200/96 No.'lu Tüzüğün 46. Maddesinde şart koşulan hükümler uyarınca ortaya konmuş yada konulacak olan herhangi bir minimum kalite kriterine halel gelmeksizin, işleme sözleşmeleri kapsamında işleyicilere teslim edilmiş olan ham haddeler sağlam ve uygun pazarlanabilir kalitede ve işlemeye uygun olacaktır.

Madde 25

Yardım başvuruları

1. İşleyiciler Fransa tarafından görevlendirilen organa her pazarlama yılında iki yardım başvurusu sunacaklardır:

- birincisi 1 Ocak ila 31 Mayıs arası işlenen ürünlerle ilgili;
- ikincisi ise 1 Haziran ila 31 Aralık arası işlenen ürünlerle ilgili olacaktır.

2. Yardım başvuruları özellikle kullanılan ham maddelerin ve, sırasıyla Ek I'deki A ve B kısımlarına uygun olarak tanımlana, elde edilen mamul ürünün net ağırlığını belirtecektir. Madde 23 (1)'in ilk fıkrasında şart koşulan transfer siparişlerinin nüshalarını da içereceklerdir. Tedariklerin teslim edilmesiyle ilgili taahhütlerle ilgili olarak, bu nüshaların yerine işleyicinin en azından minimum fiyata eşit olan bir fiyatı ödemiş olduğunu ifade eden beyanname verilebilir. Bu nüshalar yada beyannameler ilgili sözleşmelerin referanslarını göstereceklerdir.

Madde 26

İndirim katsayısı

1. Madde 22 (6)'da sözü edilen bilgilerin Ek I, kısım A, sütun III'te gösterilen ürün kategorisinde düzenlenen miktarın aşılmasının olası olduğunu gösterdiği hallerde, yetkili makamlar Madde 25 (1) (a) kapsamında sunulan o kategoriye ait tüm yardım başvurularına ilişkin geçici bir indirim katsayısı düzenleyeceklerdir. Ek I, kısım A, sütun III'te sözü edilen miktarlar ile sözleşmeyle düzenlenenler ve tüm mutabık kalınan meblağlar arasındaki oran olacak olan katsayı 31 Mart tarihinden daha geç olmayacak şekilde hesaplanacaktır.

2. Paragraf 1'in uygulandığı hallerde, pazarlama yılının sonunda yetkili makamlar Madde 25 (1) (a) ve (b) kapsamında sunulan ilgili ürün kategorisi için yapılan tüm yardım başvurularına uygulanacak kesin indirim katsayısını belirleyeceklerdir.

Madde 27

Kayıtların tutulması

1. İşleyiciler en azından aşağıdakilerin gösterildiği kayıtları tutacaklardır:

- işleme sözleşmelerinin veya bunların eklerinin kapsamında yer alan satın alınmış ham maddelerin, gönderimler için tanzim edilmiş makbuzları sayısı ile birlikte, gönderilmesi ve tesislerine her günü girişleri;
- tesislerine getirilmiş olan her gönderimin ağırlığı ve sözleşmedeki diğer âkit tarafın adı ve adresi;

- (c) kendilerine yardımın ödendiği ham maddelerin işlenmesinden her gün elde edilen mamul ürün miktarları;
- (d) malı alacak kimsenin bilgileri ile birlikte, gönderimler halinde işleyicinin tesislerinden ayrılan ürünlerin miktarları ve fiyatları.

2. İşleyiciler işleme sözleşmeleri ve bunların ekleri kapsamında satın alınmış tüm ham maddelere ilişkin ödeme belgelerini ellerinde bulunduracaklardır.

3. İşleyiciler gerekli olarak görülen tüm denetim ve kontrollere tabi tutulacaklar ve yetkili makamlar gerekli gördükleri tüm kontrollerin yapılmasını gerekli kıldıkça bu ilave kayıtları saklayacaklardır. Bir denetim yada kontrolün işleyiciden kaynaklanan nedenlerle yapılamadığı hallerde, işleyiciye bununla ilgili resmi tebligat yapılmış olmasına rağmen, ilgili pazarlama yılı ile ilgili olarak hiç bir yardım ödenmeyecektir.

BÖLÜM II

Şeker

Kısım I

Şeker kamışı

Madde 28

Kapsam

Bu bölümde aşağıdaki yardım programlarının uygulanmasına ilişkin detaylı kurallar ortaya konmaktadır:

- (a) 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 17. Maddesinde şart koşulduğu şekilde, şeker kamışının şeker şurubu yada zirai rom olarak doğrudan işlenmesinde ilişkin Topluluk yardımı;
- (b) 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 18. Maddesinde şart koşulduğu şekilde, şeker kamışının şeker şurubu yada zirai rom olarak doğrudan işlenmesinde ilişkin yardım.

Madde 29

Yardımanın ödenmesi

1. Madde 28'de sözü edilen yardım durum bazında ödenecektir:

- (a) tüm sükroz şurubu üreticilerine veya damıtıcılarına:
- fabrikası Fransız deniz aşırı idari kısımlarından birinde yerleşik olan, ve
 - doğrudan aynı Fransız deniz aşırı idari kısmında hasat edilen kamıştan üretim yapan:
- (i) aperitiflerin üretiminde kullanılan %75'ten daha az saflıktaki sükroz şurubu; veya
- (ii) 1576/89 No.'lu Konsey Tüzüğü'nün ⁽¹⁾ 1 (4) (a) (2) Maddesinde tanımlandığı şekilde zirai rom;

(b) tesisleri Madeira topraklarında yerleşik olan ve doğrudan Madeira'da hasat edilen kamışı işleyen tüm şeker şurubu üreticilerine veya damıtıcılarına.

2. Şurup üreticisinin yada damıtıcısının ilgili şeker kamışı üreticilerine Madde 30'da sözü edilen minimum fiyatın ödendiğini kanıtlayan belgeler sunduğu ve doğrudan şeker şurubu, sükroz şurubu veya zirai rom olarak işlenmiş şeker kamışı miktarları için her yıl yardım ödenecektir.

3. İşleme yardımının meblağı bu Tüzük ile aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- (a) Madde 28 (a)'da sözü edilen yardım için,
- sükroz şurubu için, beyaz şeker olarak ifade edilen şekerin her 100 kilogramı için 9,0 Euro,
 - zirai rom için, üretilen saf alkolün hektolitresi başına 64,22 Euro;
- (b) Madde 28 (b)'de sözü edilen yardım için,
- şeker şurubu için, beyaz şeker olarak ifade edilen şekerin her 100 kilogramı için 53 Euro,
 - zirai rom için, üretilen saf alkolün hektolitresi başına 90 Euro.

Madde 30

Şeker kamışı için minimum fiyat

1. 1452/2001 No.'lu Tüzükteki 17 (1) Maddesinin ikinci fıkrasında ve 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 18 (1) Maddesinin ikinci fıkrasında sözü edilen minimum fiyatlar bu Tüzük ile aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Réunion: şeker kamışının tonu başına: 51,01 Euro,
- Martinique: şeker kamışının tonu başına: 45,16 Euro,
- Guadeloupe ve Fransız Guyanası: şeker kamışının tonu başına: 55,95 Euro,
- Madeira: şeker kamışının tonu başına: 78,9 Euro.

Minimum fiyat standart şeker içeriğine sahip ve sağlam ve uygun pazarlanabilir kalitedeki şeker kamışına uygulanacaktır. Şeker kamışının teslimat aşaması fabrika teslimi olacaktır.

2. Kamışın şeker içeriğinin standart şeker içeriğinden farklılık gösterdiği hallerde minimum fiyata uygulanacak olan standart şeker içeriği ile artış ve indirim cetveli damıtıcıların veya şurup üreticilerinin ve şeker kamışı üreticilerinin müşterek komitesinin teklifi üzerine yetkili makam tarafından kabul edilecektir.

Madde 31

Minimum fiyat

1. Şeker kamışı üreticisine minimum fiyatın ödendiğini kanıtlayan belge şurup üreticisi veya damıtıcı tarafından normal kağıt üzerinde tanzim edilecek bir belge ile düzenlenecektir. Belge şunları gösterecektir:

- (a) şurup üreticisinin yada damıtıcının adı;
- (b) şeker kamışı üreticisinin adı;

⁽¹⁾ RGL 160, 12.6.1989, sf. 1.

- (c) İlgili takvim yılında kendileri için belirlenen minimum fiyatın ödendiği ve ilgili üretici tarafından o takvim yılı esnasında şurup fabrikasına yada damıtma evine teslim edilmiş olan toplam şeker kamışı miktarları;
- (d) kendisi için minimum fiyatın ödendiği ürünün miktarı.
2. Belge şeker kamışı üreticisi ve şurup üreticisi yada damıtıcısı tarafından imzalanacaktır.
3. Üretici veya damıtıcı belgen orijinalini saklayacaktır. Şeker kamışı üreticisine bir suret verilecektir.

Madde 32

İndirim katsayısı

1. Belirli bir takvim yılındaki yardım başvurusu kapsamına giren miktarların toplam tutarının 1452/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 17 (2) Maddesinde ve 1453/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 18 (2) Maddesinde sözü edilen yıllık miktarlardan daha çok olduğu hallerde, ilgili ürün için her başvuruya standart bir indirim katsayısı uygulanacaktır.

Bununla birlikte, Fransa paragraf 1'de sözü edilen rom miktarını 1997 ila 2001 yılları arasında her idari kısım tarafından satılan ortalama zirai rom miktarı bazında idari kısım başına tahsis edebilir. Eğer yardım başvuruları kapsamına giren miktarlar genel miktarları aşarsa, indirim katsayıları idari kısım başına farklılaştırılabilir.

2. Yardım başvuruları duruma göre Fransa veya Portekiz tarafından görevlendirilmiş olan yetkili makamlara sunulacaktır.

Kısım II

Pancar şekeri

Madde 33

Bu bölümde 1453/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 28 (2) Maddesinde şart koşulan Azores'te hasat edilmiş şeker pancarının beyaz şeker olarak işlenmesiyle ilgili yardım için uygulanacak detaylar kurullar ortaya konulmaktadır.

Madde 34

1. İşleme girişimleri başvurularını yazılı olarak yetkili makamlara sunacaklardır. Başvuru Azores'te hasat edilen şeker pancarından üretilmiş olan beyaz şeker miktarını belirtecek ve sunularla birlikte sunulacaktır:

- (a) işlenmiş olan şeker pancarını teslim etmiş olan her üreticiden alınmış şeker pancarı satın alma belgesi;
ve
- (b) şeker pancarının beyaz şeker olarak işlendiği süre esnasında ham şeker rafine edilmeyeceğine dair yazılı taahhüt.

2. Paragraf 1'de sözü edilen yardım ancak beyaz şekerin Azores'te hasat edilen şeker pancarından üretildiğinin saptanmasından sonra ödenecektir.

Madde 35

Portekiz yardımının sadece 1453/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 28. Maddesinde sözü edilen maksimuma kadar verildiğini teminen gerekli tüm önlemleri alacaktır.

BÖLÜM III

Şarap

Kısım I

Madeira'da rafine edilmiş konsantre şıraların ve şarap alkolünün alınma ilişkili yardım

Madde 36

1. Madeira ada takımında kurulu olan ve 1453/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 20 (2) ve (3) Maddeleri kapsamında Madeira likör şaraplarının tatlandırılması amacıyla şarap yapımında kullanılmak üzere rafine edilmiş konsantre şıra alınma ilişkili yardıma veya şarap alkolü alınma ilişkili yardıma ehil olmak isteyen üreticiler yetkili organa bu organ tarafından belirtilen ve 31 Ekimden daha geç olmayan tarihte en azından aşağıdakileri içeren bir başvuruyu sunacaklardır:

- Topluluktaki başka bir yerden rafine edilmiş konsantre şıra veya şarap alkolü alınma sözleşmesinin bir sureti,
- kendisi için yardımın talep edildiği rafine edilmiş konsantre şıranın veya şarap alkolünün hektolitreye ve % vol cinsinden miktarı,
- şıraların veya şarap alkolünün teslim alınma tarihi,
- likör şaraplarının hazırlanması işlemlerinin başlaması için belirlenmiş tarih ve bu işlemlerin yerine getirileceği yer.

2. Yardım bu Tüzük ile hektolitreye başına 12,08 Euro olarak belirlenmiştir.

3. Yardım her pazarlama yılında en fazla 3.600 hektolitreye rafine edilmiş konsantre şıra ve 8.000 hektolitreye şarap alkolü alım miktarları için ödenecektir.

Madde 37

1. Yetkili organ başvuruların doğruluğunu teyit etmek için gerekli tüm önlemleri alacak ve başvuruların kapsamında bulunan rafine edilmiş konsantre şıra ve şarap alkolünün fiilen uygun şekilde kullanıldıklarını kontrol edecektir.

2. İlave kontrollerin neden olduğu tüm gecikmelere halletilmeksizin, yetkili organ ilgili şarap yılının bitiminden önce üreticilere yardımı ödeyecektir.

Kısım II

Madeira likör şaraplarının ve Azores şarabının yıllandırılmasıyla ilgili yardım

Madde 38

1. 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 20 (5) Maddesinde ve 31. Maddesinde şart koşulduğu şekilde Madeira likör şaraplarının ve Azores "verdelho" şarabının yıllandırılmasıyla ilgili yardım aynı tarihte yıllandırılmak üzere ve Madeira ile ilgili olarak kesintisiz şekilde en az beş, Azores'le ilgili olarak da üç yıllık bir süre boyunca depolanan tüm şaraplara uygulanacaktır.
2. Madeira likörünün ve Azores şarabının yıllandırılmasına ilişkin yardım her yılın ilk iki ayı esnasında yetkili organa bir başvuruda bulunan bu bölgelerdeki üreticilere verilecektir.
3. Yardım en son hasada öncelik verilmek suretiyle verilecektir. Önceki pazarlama yılları esnasında üretilmiş olan şaraplara ilişkin başvurular, en genç şaraplara öncelik verilerek, 1453/2001 No.'lu Tüzükte ortaya konulan maksimum miktarlara ulaşılmayan durumlarda kabul edileceklerdir.
4. Başvuruların kapsamına giren genel miktarın 1453/2001 No.'lu Tüzükte ortaya konulan maksimum miktarları aştığı hallerde, bir indirim katsayısı uygulanacaktır. Bir üreticinin yardım başvurusuna konu olan ürünün toplam miktarı 1282/2001 No.'lu Tüzükte şart koşulduğu şekilde bir üretim beyannamesi ile söz konusu pazarlama yılı kapsamına giren miktarı aşamaz.
5. Portekiz makamları şunları Komisyona bildirecektir:
 - her yıl akdedilen sözleşmelerin kapsamına giren genel miktarlar,
 - bu Paragrafın uygulanmasına ilişkin detaylı kurallar.
6. Yardım programına ehil olmayı isteyen operatörler yetkili organla Madeira ile ilgili olarak beş yıldan az olmayan ve Azores ile ilgili olarak da üç yıldan az olmayan bir yıllandırma sözleşmesi akdedeceklerdir.
7. Sözleşmeler yalnızca bir kez yukarıda sözü edilen sürenin başlangıcında sunulan yardım başvurusu bazında akdedileceklerdir. Başvurular en azından şunları içereceklerdir:
 - (a) istekli üreticinin adı ve adresi;
 - (b) yıllandırma sözleşmesi kapsamına giren parti adedi ve her partinin tam özellikleri (özellikle tank adedi, depolanan miktar, ve tam yeri);
 - (c) her parti için hasat yılı, ilgili likör şarabının teknik özellikleri ve, hususiyetle, toplam alkol sertliği, gerçek alkol sertliği, şeker içeriği, toplam asiditesi ve uçucu asiditesi;
 - (d) her parti için, konteyner tipi
 - (c) her parti için, depolama süresinin ilk günü ve son günü.

8. Yıllandırma sözleşmesinin doğru bir şekilde ifa edilmesi ile, sözleşme imzalandığı zamanki saptanmış olan tüm yardım meblağının ödemesine hak kazanılacaktır. Madeira'da depolamanın birinci, ikinci, ve beşinci yıllarında yardımın üçte biri ödenecektir. Azores'te her depolama yılında yardımın üçte biri ödenecektir.

9. Sözleşmenin kabul edilmesi sözleşme süresini kapsayan yardımın toplam tutarının %40'ına tekabül eden bir kesin teminatın verilmesine bağlı olacaktır. Teminat, tarım ürünleriyle ilgili teminat sisteminin uygulanmasına ilişkin genel kuralları ortaya koyan 22 Temmuz 1985 tarihli ve 2220/85 No.'lu Komisyon Tüzüğüne (1) uygun olarak verilecektir.

10. Yetkili organ üreticinin kayıtlarını kontrol ederek ve yerinde denetimler yaparak yıllandırma sözleşmesinin kayıt ve şartlarına uyulmasını temin edecektir.

11. Sözleşmenin uygun bir şekilde ifa edildiğinin saptanmasından sonra kesin teminatlar serbest bırakılacaktır.

12. Yetkili organ sözleşme kapsamındaki likör şarabının doğrudan insan tüketimi ile ilgili olarak satılması yada kullanılması için uygun olmadığını tespit ederse, sözleşmeyi sona erdirecektir. *Mücbir sebep* durumları haricinde, sözleşmenin sona erdirilmesi ödenen yardım miktarlarının geri alınmasını ve kesin teminatın kaybedilmesini gerektirecektir. Dayanılan *mücbir sebep* halleri ortaya çıktıkları günü takip eden üç iş günü içinde yetkili organa bildirileceklerdir.

BAŞLIK IV

BÖLÜM I

Yerel Pazarlama

Madde 39

Kapsam

Bu bölümde, 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 12 (1) Maddesinde, 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 5 (1) Maddesinde ve 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 9 (1) Maddesinde şart koşulduğu şekilde, yerel olarak hasat edilmiş yada üretilmiş olan ve kendi üretim bölgelerinin pazarlarına tedarik edilme amacını taşıyan meyveler, sebzeler, çiçekler ve canlı bitkilerle ilgili yardım verilmesine ilişkin detaylı kurallar ortaya konulmaktadır.

Madde 40

Yardıma ehil olma

1. Madde 39'da sözü edilen yardıma ehil olan ürünlerin kategoriye göre sınıflandırılmış listeleri sırasıyla Fransız deniz aşırı idari kısımları, Azores, Madeira ve Kanarya Adaları için II, III, IV ve V No.'lu Eklerde sütun II'de belirlendiği şekilde olacaktır.

(1) RG L 205, 3.8.1985, sf. 5.

2. Ürünler Madde 41'de sözü edildiği gibi tedarik sözleşmeleri kapsamında olacak ve meyve ve sebzelerle ilgili olarak 2200/96 No.'lu Tüzükteki Başlık I'e uygun olarak saptanan standartlara uygun olacak, bu türlü standartların kabul edilmemiş olduğu hallerde ise, sözleşmelerde geçen kalite şartnamesine uygun olacaktır.

3. Yardım her ürün kategorisi için II, III, IV ve V No.'lu Eklerdeki Sütun III'te belirtilen yıllık miktarlara kadar verilecektir.

4. Her ürün kategorisine uygulanan yardım meblağları II, III, IV ve V No.'lu Eklerdeki Sütun IV ve V'te belirlendiği şekilde olacaktır.

5. Fransız deniz aşırı idari kısımlarının tedarik gereksinimleri bir yada daha fazla ürünle ilgili olara bunu gerektirmesi durumunda, yetkili makamlar ürünün hasat edildiği idari kısımdan farklı bir idari kısma tedarik edilmesi için yardım vereceklerdir.

Madde 41

Tedarik sözleşmeleri

1. Tedarik sözleşmeleri bir taraftan bireysel üreticiler, üretici grupları yada üretici organizasyonları ile diğer taraftan Madde 42'de sözü edilen onaylanmış operatörler arasında akdedilecektir.

Sözleşmeler özellikle şunları içereceklerdir:

- sözleşme taraflarının ticari unvanları;
- kapsanan ürünlerin tam bir tanımlaması;
- tedarik edilecek olan toplam miktar ve tahmini teslimat programı;
- üzerlerinde ürünlerin yetiştirildiği parsellerin referansları ve alanları ile ilgili her üreticinin adı ve adresi;
- taahhüdün süresi;
- ambalajlama ve sunum metodu ile nakliyeyle ilişkin bilgiler (koşullar ve maliyetler);
- kesin teslimat aşaması.

2. Sözleşmeler başlangıçta sözleşmede belirtilmiş olan miktarı sözleşmenin yazılı olarak tadil edilmesi suretiyle %30'dan fazla artıramaz.

3. Sözleşmeler ve bunlarda yapılan tadilatlar ilgili teslimatların başlangıcından ve yetkili makamlarca saptanan, her ürün için değişebilecek olan, bir süre bitiminden önce imzalanacaklardır.

4. Yetkili makamlar, özellikle her sözleşme için minimum bir miktar belirlemek veya sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerin gözetilmemesi durumundaki tazminatla ilgili olarak, sözleşmelere ilişkin ilave hükümleri kabul edebilirler. Yardım programının yönetilmesinin böyle gerektirdiği hallerde, yetkili

makamlar her ürün için Madde 53'te sözü edilenden farklı olarak pazarlama dönemleri yada yılların belirtebilirler.

Madde 42

Onaylanmış operatörler

1. Yardım programında yer almak isteyen toptan veya perakende gıda maddesi veya yiyecek içecek sağlama işinde çalışan ekonomik operatörler, yerel makamlar ile Azores, Madeira ve Kanarya Adalarındaki gıda işleyicileri yetkili makamlarca belirlenecek bir tarihten önce yine bu makamlara görevlendirilmiş olan organa onay için başvurularını sunacaklardır. Bu organ onaya ilişkin koşulları belirleyecek ve her yıl sözleşmelerin imzalanacağı son tarihten en az bir ay önce onaylanmış operatörleri ilan edeceklerdir.

2. Onaylanan operatörler şunları yapmayı taahhüt edeceklerdir:

- tedarik sözleşmeleri kapsamına giren ürünleri münhasıran üretim bölgesinde pazarlamak veya, Azores, Madeira ve Kanarya Adaları ile ilgili olarak, işlemek;
- tedarik sözleşmelerinin ifasını içeren ayrı hesapları tutmak;
- yetkili makamlara, bunlardan gelecek talep üzerine, sözleşmelerin ifasına ve bu Tüzük kapsamında taahhüt edilen yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin tüm destekleyici dokümantasyonu sağlamak.

Madde 43

Beyannameler

Yardım programına ehil olmak isteyen bireysel üreticileri üretici grupları ve üretici organizasyonları yetkili makamlarca görevlendirilmiş olan daireye yine yetkili makamlarca belirlenecek olan tarihten önce Madde 41'de sözü edilen sözleşme ile birlikte bir beyanname göndereceklerdir.

Madde 44

İndirim katsayısı

1. Madde 43'te sözü edilen belgelerin Madde 40 (3)'te şart koşulan miktarların aşılmasının olası olduğunu gösterdiği hallerde, yetkili makamlar ilgili kategoriyle ilgili olan tüm yardım başvurularına uygulanacak olan geçici bir indirim katsayısı belirleyecek ve ilgili tarafları bundan haberdar edeceklerdir. II, III, IV ve V No.'lu Eklerin III No.'lu Sütununda gösterilen miktar ile sözleşmelerin ve tüm tadilat klozlarının kapsamında giren miktarların arasındaki oran olacak olan katsayı yardım verilmesiyle ilgili herhangi bir karar verilmeden önce ve Madde 41 (3)'te sözü edilen süre bitiminden en az bir ay önce belirlenecektir.

2. Paragraf 1'in uygulandığı hallerde, pazarlama yılının sonunda yetkili makamlar pazarlama yılı esnasında sunulmuş olan ve ilgili ürün kategorisinin kapsayan tüm yardım başvurularına uygulanacak olan kesin indirim katsayısını belirleyeceklerdir.

BÖLÜM II

Üretim bölgesinin dışında pazarlama

Kısım 1

Pirinç, meyve, sebzeler, bitkiler ve çiçekler ve patates

Madde 45

Kapsam

Bu kısımda aşağıdaki yardım programlarının uygulanmasına ilişkin detaylı kurallar ortaya konmaktadır:

- 1452/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 5. Maddesinde sözü edilen yardım;
- 1452/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 15. Maddesinde sözü edilen yardım;
- 1453/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 6. Maddesinde sözü edilen yardım;
- 1453/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 30 (3) Maddesinde sözü edilen yardım;
- 1454/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 10. Maddesinde sözü edilen yardım.

Madde 46

Yıllık sözleşmeler

1. "Yıllık sözleşme" merkezden uzak üretim bölgesinin dışında ve Topluluk dahilinde başka bir yerde kurulu gerçek yada tüzel kişi olan bir operatörün ilgili ürün yada ürünlerin pazarlama döneminin başlangıcından önce merkezden uzak bölgelerdeki bireysel bir üreticinin, bir üretici gurubunun veya bir üretici organizasyonunun bir üyesinin ürünlerinin tamamını yada bir kısmını üretim bölgesinin dışında pazarlamak amacıyla satın almayı taahhüt ettiği sözleşme anlamına gelecektir.

2. Bir yardım başvurusunda bulunmayı amaçlayan operatörler yıllık sözleşmeyi ilgili ürün yada ürünlerin pazarlama döneminin başlangıcından önce duruma göre Fransa, Portekiz yada İspanya yetkili makamlarına gönderecektir.

Sözleşmelerde en azından aşağıdaki bilgiler yer alacaktır:

- âkit tarafların ticaret unvanları ve kuruluş yerleri;
- kapsanan ürünlerin tam tanımlaması;
- tedarik edilecek olan toplam miktar ve tahmini teslimat programı;
- üzerlerinde ürünlerin yetiştirildiği parsellerin referansları ve alanları ile ilgili her üreticinin adı ve adresi;
- taahhüdün süresi;

- ambalajlama ve sunum metodu ile nakliyeye ilişkin bilgiler (koşullar ve maliyetler);
- kesin teslimat aşaması.

Sözleşmeler başlangıçta sözleşmede belirtilmiş olan miktarı sözleşmenin yazılı olarak tadil edilmesi suretiyle %30'dan fazla artıramaz.

3. Yetkili makamlar sözleşmenin bu bölüme ve Madde 45'te sözü edilen ilgili ürünlere olan uygunluğunu değerlendireceklerdir. Sözleşmelerin Paragraf 2'de belirtilen bilgilerin tamamını içerdiklerini doğrulayacaklardır. Madde 48'in uygulanmasının muhtemel olup olmadığını operatöre bildireceklerdir.

4. Yardımın hesaplanması amacıyla, hedef bölgeye teslim edilen pazarlanmış ürünün değeri yıllık sözleşme, hususi nakliye vesaiki ve ödeme başvurusunu gerçekleştirmek için sunulmuş olan tüm diğer destekleyici evrak bazında değerlendirilecektir. Hesaba katılacak olan pazarlanmış üretimin değeri ilk boşaltma limanına yada hava limanına yapılan teslimattaki değer olacaktır. Yetkili makamlar yardımın hesaplanmasına uygun olan herhangi bir bilgiyi yada ilave destekleyici evrakı talep edebilir.

5. Yardıma ilişkin başvurular ürünü pazarlamak için bir taahhütname imzalamış olan müşteri tarafından veya, 1453/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 6. Maddesinde sözü edilen durumlarda, satıcı tarafından sunulacaktır. Yardım programının sevk ve idaresinin böyle gerektirdiği hallerde ise, yetkili makamlar her ürünle ilgili olarak Madde 53'te sözü edilenden farklı pazarlama dönemleri yada yılları belirtebilir.

Madde 47

Azores ve Madeira'da üretilmiş olan çiçek ve bitkilerin pazarlanması

1. Azores ve Madeira'da üretilmiş olan çiçek ve bitkilerin Topluluk dahilinde başka bir yerde pazarlanmasına ilişkin 1453/2001 No.'lu Tüzüğü'nün 6. Maddesinde belirtilen amaçlar doğrultusunda, 2200/96 No.'lu Tüzüğü'nün 11., 13. ve 14. Maddelerinde sözü edilen ve yardım programında yer almak isteyen bireysel üreticiler, üretici grupları yada üretici organizasyonları başvurularını yetkili Portekiz makamlarınca saptanan bir tarihten önce ve yine bu makamlarla görevlendirilmiş olan organa sunacaklardır.

Bu organ onaya ilişkin koşulları ortaya koyacak ve her yıl pazarlama yılının başlangıcından en az bir ay önce onaylanmış bireysel üreticilerin, üretici gruplarının yada üretici organizasyonlarının bir listesini ilan edecektir.

2. Yukarıda sözü edilen ve yardım programına ehil olmak isteyen bireysel üreticiler, üretici grupları yada üretici organizasyonları ilgili ürünlere ait pazarlama yılının başlangıcından önce yetkili makamlarla görevlendirilmiş bölüme bir beyanname gönderecek ve özellikle şunları taahhüt edeceklerdir:

- çiçek ve bitkiler yalnızca Topluluk dahilindeki başka bir yerde pazarlamak;

- (b) âkit firmaların aracılara adreslerini ve kuruluş yerlerini bildirmek;
(c) özellikle şunları belirtmek:

- pazarlanacak olan bitkiler ve çiçekler,
- 3508/92 No.'lu Tüzüğün 4. ve 5. Maddeleri uyarınca tanımlanmış olan ve üzerlerinde ilgili ürünlerin yetiştirildiği parsellerin referansları ve alanları, üretici organizasyonlarıyla ilgili durumlarda ise, ilgili her üreticinin adı ve adresi; CN kodu 0603 90 00'a giren kuru çiçeklerle ilgili durumlarda parsel referanslarının bildirilmesine gerek yoktur;

- (d) ambalajlama ve sunum yöntemini ve nakliyeyle ilişkin bilgileri (koşullar ve maliyetler) ve tam teslimat aşamasını belirtmek;
(e) bu Maddede sözü edilen satışların yapılmasını kapsayan ayrı hesaplar tutmak;
(f) yetkili Portekiz makamlarına, bunların talebi üzerine, bu Maddede sözü edilen satışların yapılmasına ve bu Tüzük kapsamında yapılan taahhütlerin ifasına ilişkin tüm destekleyici dokümantasyonu sağlamak.

3. Yardımın hesaplanması amacıyla, hedef bölgeye teslim edilen pazarlanmış ürünün değeri hususi nakliye vesaii ve ödeme başvurusunu gerekçelemek için sunulmuş olan tüm diğer destekleyici evrak bazında değerlendirilecektir. Hesaba katılacak olan pazarlanmış üretimin değeri ilk boşaltma limanına yada hava limanına yapılan teslimattaki değer olacaktır. Yetkili makamlar yardımın hesaplanmasına uygun olan herhangi bir bilgiyi yada ilave destekleyici evrakı talep edebilir.

4. Yardım başvuruları ürünün pazarlanmasını üstlenmiş olan ve 2200/96 No.'lu Tüzüğün 11., 13. ve 14. Maddelerinde sözü edilen bireysel üreticiler, üretici grupları yada üretici organizasyonları tarafından sunulacaktır. Yardım programının sevk ve idaresinin böyle gerektirdiği hallerde ise, yetkili makamlar her ürünle ilgili olarak Madde 53'te sözü edilen farklı pazarlama dönemleri yada yılları belirtebilir.

Madde 48

İndirim katsayısı

1. Belirli bir ürüne ait olan yardım başvuruları kapsamına giren miktarların 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 15 (1) Maddesinde belirlenen hacmi veya, CN kodu ex 0807 10 90'a giren kavunlarla ve CN kodu 0408 30 00'a giren ananaslarla ilgili olan durumlarda, o Maddenin 6. Paragrafına belirlenen sınırı veya 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 10 (2) Maddesinde belirlenen sınırları aştığı hallerde, yetkili makamlar tüm yardım başvurularına uygulanacak olan standart bir yüzde indirimini saptayacaklardır.

2. Fransız Guyanasına ait pirinç:

- (a) eğer gerekliyse, yetkili Fransız makamları çekilmiş pirinç muadili olarak belirtilen ve kendisi için yardımın verildiği miktarın başvuruların kapsamına giren miktarların 12.000 tonu geçmemesini temin etmek için ve, bu tavan dahilinde, Guadeloupe ve Martinique dışında Topluluk dahilinde herhangi bir yerde satılan miktarların 4.000 tonu

geçmemesini temin etmek için ilgili başvurulara uygulanmak üzere standart bir indirim katsayısı belirleyeceklerdir;

- (b) standart indirim katsayısı aşağıdaki şekilde hesaplanacaktır:

- (i) yardım başvuruları kapsamına giren toplam miktarın 12.000 tondan az olduğu, ancak Guadeloupe ve Martinique dışında Topluluk dahilinde herhangi bir yerde satılan yada pazarlanan pirinç miktarının maksimum 4.000'lük hacmi aştığı hallerde aşağıdaki formülden elde edilen i çarpanı sadece bahsi geçen ikinci miktarlara uygulanacaktır:

$$i = \frac{4.000}{x}$$

burada:

x = Fransız Guyanasından gelen ve Guadeloupe ve Martinique dışında Topluluk dahilinde herhangi bir yerde fiilen satılan yada pazarlanan pirinç miktarı;

- (ii) yardım başvuruları kapsamına giren toplam miktarın 12.000 tondan fazla olduğu, ancak Guadeloupe ve Martinique dışında Topluluk dahilinde herhangi bir yerde satılan yada pazarlanan pirinç miktarının maksimum 4.000'lük hacmin altında kaldığı hallerde aşağıdaki formülden elde edilen j çarpanı tüm miktarlara uygulanacaktır:

$$j = \frac{12.000}{y}$$

burada:

y = Fransız Guyanasından gelen ve yardım başvuruları kapsamında bulunan toplam pirinç miktarı;

- (iii) yardım başvuruları kapsamına giren toplam miktarın 12.000 tondan fazla olduğu ve Guadeloupe ve Martinique dışında Topluluk dahilinde herhangi bir yerde satılan yada pazarlanan pirinç miktarının maksimum 4.000'lük hacmi aştığı hallerde aşağıdaki formülden elde edilen z çarpanı uygulanacaktır:

$$z = \frac{12.000}{(i * x) + k}$$

burada:

x = Fransız Guyanasından gelen ve Guadeloupe ve Martinique dışında Topluluk dahilinde herhangi bir yerde fiilen satılan yada pazarlanan pirinç miktarı;

i = Fransız Guyanasından gelen ve (i)'de sözü edilen Guadeloupe ve Martinique haricinde Topluluk dahilinde herhangi bir yerde fiilen satılan yada pazarlanan pirinç miktarına ilişkin yardım başvurularına uygulanacak olan katsayı;

k = Fransız Guyanasından gelen ve Guadeloupe ve Martinique'te fiilen satılan yada pazarlanan pirinç miktarı.

Bu paragraf uygulandığında, Yetkili Fransız makamları Komisyonu bununla ve ilgili miktarlarla ilgili bilgilendirecektir; (c) yardım, uygulanan hükümler uyarınca, yıllık sözleşme veya sözleşmeler kapsamında fiilen satılan yada pazarlanan miktarlar için ödenecektir;

- (d) bu Maddede belirtilen amaçlar doğrultusunda, aşağıdakilerin işlenmesine ilişkin katsayılar belirlenmiştir:
- kabuklu pirinçten beyazlatılmış pirinç için 0,45,
 - kabuksuz pirinçten beyazlatılmış pirinç için 0,69,
 - yarı beyazlatılmış pirinçten beyazlatılmış pirinç için 0,93,

Madde 49

Ortak girişimler

1452/2001 No.'lu Tüzüğün 15 (4) Maddesinde, 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 6 (4) Maddesinde ve 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 10 (4) Maddesinde sağlanan yardım artışı ortak girişimin amacını gerçekleştirmek için gerekli olan bilgi ve know-how'ın bir araya getirilmesi için ortakların üç yıldan daha az olmayan bir süre için taahhütte bulduklarını kanıtlayan belgenin sunulması üzerine ödenecektir. Bu taahhütlerin içinde yukarıda bahsi geçen üç yıllık sürenin bitiminden önce sözleşmenin feshini yasaklayan bir kloz da yer alacaktır.

Yukarıda sözü edilen taahhütler ihlal edildiğinde, operatör ilgili pazarlama yılında yardım başvurusunda bulunamaz.

Madde 50

Pirincin yeni adrese gönderilmesi ve reeksportu

1. 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 5. Maddesi kapsamında yardım alan ürünler ihraç edilemez; buna ilaveten, Guadeloupe ve Martinique'te satılan yada pazarlanan ürünler Topluluğun geri kalanında yeni bir alıcıya gönderilemez.

Kendilerine birinci fıkrada sözü edilen tarihin ödendiği ve Topluluk dahilinde başka bir yerde satılmış yada pazarlanmış olan ürünler Guadeloupe, Martinique veya Fransız Guyanasında yeni bir alıcıya gönderilemez.

2. Yetkili makamlar Paragraf 1'e uyulmasını temin etmek için gereken tüm izleme önlemlerini alacaklardır. Bu önlemler özellikle bildirilmemiş fiziksel kontrolleri içerecektir. İlgili Üye Ülke bu anlamda alınan önlemlerle ilgili olarak Komisyona bilgi verecektir.

Kısım II

Madeira şarabı

Madde 51

1. 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 20 (6) Maddesinde sözü edilen yardım 2005/06 şarap yılına kadar ve bu şarap yılı dahil olmak üzere ödenecektir.

2. Bir litreden daha az konteynerlerle ilgili yardım başvurusunun yapıldığı hallerde, indirim katsayısı şişenin hacmini hesaba katarak uygulanacaktır.

3. Yardım yetkili organa başvuruda bulunan sevkiyatçılara o organ tarafından belirlenmiş olan süre boyunca her parti için ödenecektir.

4. Başvurular en azından şunları içerecektir:

- Malı gönderenin ve malı alanın bilgileri (adı, adresi, ülkesi), litre olarak sevkiyat edilen şarabın hacmi, gümrük kodu tanımlaması, Madeira Şarap Enstitüsünün ürünü belgeleyen kaşesi ve Madeira gümrük makamlarının ürünün topraklarını terk ettiğini belgeleyen kaşesi ile birlikte ilişik idari belgenin (AAD) 3. kısmının gerekli şekilde doldurulmuş bir nüshası,
- nihai varış yerini gösteren ve nakliye / sevkiyat acentesi tarafından tanzim edilmiş faturanın yada ordinonun bir nüshası,
- AAD'de belirtilene karşılık gelmek zorunda olan ve hacmi litre cinsinden gösteren müşteriye kesilmiş faturanın bir nüshası.

BAŞLIK V

ÇALIŞMALAR

Madde 52

1. 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 7. Maddesinde ve 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 11. Maddesinde sözü edilen çalışmaların yürütülmesine ilişkin sözleşme yetkili makamların sorumluluğundaki bir ihale çağrısı ile yapılacaktır.

2. Teknik şartname de dahil olmak üzere, ihale çağrısı taslağı yetkili makamlarca Komisyona gönderilecek olup, Komisyon, varsa, kendi mülahazatını taslağın alınmasını müteakiben bir ay içinde bildirecektir.

3. Yetkili makamlar nihai çalışmayı Komisyona gönderecek ve Komisyon çalışmanın alınmasını müteakiben 45 gün içinde yorumlarını bildirecektir.

4. Topluluğun mali katılımı şunlara bağlı olarak ödenecektir:

- 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 7. Maddesine veya 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 11. Maddesine uyum, teknik şartname ve belirtilen tüm mülahazat,
- İspanya veya Portekiz devlet makamları tarafından katılımın ödenmesi.

BAŞLIK VI
GENEL VE NİHAİ HÜKÜMLER

BÖLÜM I

Yardım başvuruları

Madde 53

Pazarlama yılları

Pazarlama yılları, şarap haricinde, 1 Ocak ila 31 Aralık arasında olacaktır.

Madde 54

Başvuruların sunulması ve yardımın ödenmesi

1. Madde 5, 25, 34 ve 36'ya hanel gelmeksizin, yardım başvuruları Üye Ülkenin yetkili makamlarınca görevlendirilmiş olan daireye yine Üye Ülke tarafından belirlene örneklere uygun olarak ve belirttikleri süreler dahilinde sunulacaklardır. Başlık I kapsamına giren yardımla ilgili olarak bu süreler gerekli yerinde kontrollere zaman tanıyacak şekilde belirleneceklerdir.

2. Her bir yardım başvurusu en azından aşağıdaki bilgileri içerecektir:

- isteklinin adı, soyadı ve adresi;
- Başlık I kapsamına giren yardımla ilgili olarak, 3508/92 No.'lu Tüzüğün 4. ve 5. Maddelerine uygun olarak belirlenmiş olan hektar ve ar cinsinden ekili alanlar;
- Başlık II, Bölüm I kapsamına giren yardımla ilgili olarak, hasat edilen ananasların miktarı ve yardım başvurusu kapsamına giren miktar;
- Başlık II, Bölüm III kapsamına giren yardımla ilgili olarak, Fransa tarafından her idari kısım için görevlendirilmiş olan yetkili organlar yada işleme girişimlerinde tanzim edilmiş şeker kamışı teslimat notları başvurulara eklenecektir;
- Başlık II, Bölüm II; Başlık III Bölüm I; Başlık IV, Bölüm I ve II kapsamına giren yardımla ilgili olarak, tek başına yada grup halindeki faturalar ve yapılan operasyonlarla ilgili destekleyici belgeler, özellikle teslimat sözleşmelerinin, işleme sözleşmelerinin ve yıllık sözleşmelerin referansları, başvurulara eklenecektir.

3. Madde 6 ve 9'a hanel gelmeksizin, başvuruları ve ilgili destekleyici belgeleri doğruladıktan sonra, yetkili makamlar bu Tüzük uyarınca hesaplanmış olan yardımı başvuruların yapılmasına ilişkin sürenin bitimini müteakiben üç ay içinde ödeyeceklerdir.

Başlık I, Bölüm I kapsamında bulunan mahsuller bağlamında bir takvim yılı esnasında birden fazla hasadın mümkün olduğu hallerde, ilk fıkrada belirlenmiş olan süre bitimi ilgili yılın son hasadı için yardım başvurularının sunulması süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlayacaktır.

4. Üye Ülkeler üretici organizasyonlarının Başlık IV kapsamına giren yardımı üyelerine nasıl ödeyecekleri konusunda ilave kurallar kabul edebilir.

Madde 55

Bariz hataların düzeltilmesi

Yetkili makamın bariz bir hatayı fark etmesi halinde, yardım başvuruları sunulduktan sonraki her hangi bir zamanda düzeltililebilir.

Madde 56

Geç sunum

Madde 65'in anlamı dahilinde *mücbir sebep* halleri ve istisnai durumlar haricinde, Madde 54 (1)'e uygun olarak belirlenen zaman sınırından sonra yapılan bir yardım başvurusu, yetiştiricinin başvurusunu zaman sınırı dahilinde sunmuş olması durumunda alacak olduğu meblağların iş günü başına %1 indirimine tabi tutulmasına yol açacaktır. Eğer başvuru 25 takvim gününden daha fazla bir süreye ulaşırsa, başvuru kabul edilemez olarak değerlendirilecektir.

Madde 57

Yardım başvurularının geri çekilmesi

1. Bir yardım başvurusu herhangi bir zamanda kısmen yada tamamen geri çekilebilir. Bununla birlikte, yetkili makamın yetiştiriciye daha önceden başvuruda bulunan usulsüzlükler hakkında bilgi verdiği veya yetiştiriciye yerinde kontrol yapma amacına yönelik tebligatta bulunduğu hallerde ve bu kontrolün usulsüzlükler ortaya koyduğu hallerde, yardım başvurusunun usulsüzlüklerden etkilenmiş olan kısımlarıyla ilgili geri çekme işlemlerine izin verilmeyecektir.

2. Paragraf 1 kapsamındaki geri çekme işlemleri talep sahibini başvuruyu yada başvurunun bir kısmını sunmadan önceki durumuna geri döndürecektir.

BÖLÜM III

Kontroller

Madde 58

1. İncelemeler idari ve yerinde kontroller ile yerine getirileceklerdir. İdari kontroller ayrıntılı olacak ve uygun olduğu yerlerde, diğerlerine ilaveten, birleşik idare ve kontrol sisteminden alınan verilerle birlikte çapraz kontrolleri içerecektir. Risk analizine dayandırılmış olarak, ulusal makamlar yardım başvurularının en az %10'una örnekleme yöntemiyle yerinde kontrol uygulayacaklardır. Uygun olan tüm durumlarda, Üye Ülkeler 3508/92 No.'lu Tüzük ile tesis edilmiş olan birleşik idare ve kontrol sistemini kullanacaklardır.

2. Başlık III, Bölüm II, Kısım I kapsamına giren yardımla ilgili olarak, kontroller ayrıca teslim edilen kamış miktarını ve minimum fiyata uygunluğu da kapsayacaktır.

Madde 61

Denetim raporu

Madde 59

Genel ilkeler

1. Yerde kontroller ilan edilmeyecektir. Bununla birlikte, kontrolün amacının tehlikeye atılmaması koşuluyla, tam gereklilikle sınırlı olan ön tebligat yapılabilir. Bu tebligat, usulüne uygun olarak gerçekleştirilen durumlar haricinde, 48 saati geçmeyecektir.
2. Uygulandığı hallerde, bu Tüzükte şart koşulan yerde kontroller Topluluk kurallarında şart koşulan tüm diğer kontrollerle aynı zamanda gerçekleştirilecektir.
3. Eğer yetiştiriciler yada onların temsilcileri yerde kontrol yapılmasını önerlerse, ilgili başvuru yada başvurular reddedilecektir.

Madde 60

Yerde kontrol edilecek başvuruların seçilmesi

1. Yetiştiriciler risk analizleri ve sunulan yardım başvurularının gerektirmesi bazında yetkili makamlarca yerde kontrole tabi tutulmak üzere seçileceklerdir. Risk analizleri şunları hesaba katacaktır:
 - (a) ilgili yardım meblağı,
 - (b) başvuru kapsamına giren alanın tarımsal parsel adedi veya üretilen, nakledilen, işlenen yada pazarlanan miktar;
 - (c) önceki yıla göre değişiklik;
 - (d) geçmiş yıllarda yapılan kontrollere ait bulgular;
 - (e) Üye Ülkeler tarafından saptanacak diğer parametreler.

Kontrol gerektirme unsurunu sağlamak için Üye Ülkeler minimum yetiştirici adedinin %20'si ile %25'i arasında yerde kontrole tabi tutulmaları için yetiştiricileri rasgele seçeceklerdir.

2. Yetkili makam her üreticinin yerde kontrol için seçilmesine dair nedenleri kaydedecektir. Yerde incelemeyi yapan müfettiş denetime başlamadan önce bu nedenler hakkında bilgilendirilecektir.

1. Her bir yerinde kontrol için yapılan kontrollerin detaylarına ilişkin bir kontrol raporu düzenlenecektir. Rapor özellikle şunları belirtecektir:

- (a) yardım programları ve kontrol edilen başvurular;
- (b) hazır bulunan şahıslar;
- (c) kontrol edilen tarımsal parseller, ölçülen tarımsal parseller, ölçülen parsel başına ölçüm sonuçları ve kullanılan ölçüm yöntemi;
- (d) kontrol kapsamındaki üretilen, nakledilen, işlenen yada pazarlanan miktarlar, bulgular ve kullanılan yöntemler;
- (e) yetiştiriciye ziyaret hakkında ön tebligat yapıp yapılmadığı, eğer yapılmışsa, ne kadar süreli;
- (f) yerine getirilen tüm ilave denetim önlemleri.

2. Yetiştiricilere yada temsilcilerine raporu imzalamaları, kontrolde hazır bulduklarını tasdik etmeleri ve yorumlarını eklemeler fırsatı verilecektir. Usulsüzlüklerin bulunduğu durumlarda, yetiştiriciler kontrol raporunun bir nüshasını alacaklardır.

Yerde kontrolün uzaktan algılama yöntemiyle yapıldığı hallerde, Üye Ülkeler, eğer uzaktan algılama yoluyla yapılan kontroller esnasında hiçbir usulsüzlük ortaya çıkmamışsa, yetiştiricilere yada temsilcilerine kontrol raporunu imzalama fırsatı vermeme kararı alabilir.

BÖLÜM III

Haksız ödemelerin sonuçları

1. Eğer haksız yere bir ödeme yapılmışsa, yetiştirici söz konusu meblağı Paragraf 3 uyarınca hesaplanan faiziyle birlikte geri ödeyecektir.

2. Üye Ülkeler geri alma kararı tarihini izleyen diğer yardım programları kapsamına yetiştiriciye yapılan ödemeler yada avanslardan bu meblağı mahsup ederek haksız yere yapılmış bir ödemeyi geri almaya karar verebilir. Bununla birlikte, yetiştirici kesintiyi beklemeden meblağı geri ödeyebilir.

3. Faiz yetiştiriciye yapılan geri ödeme yükümlülüğü tebligatı ile geri ödemenin yada kesintinin yapıldığı tarih arasında geçen süre ile ilgili olarak hesaplanacaktır. Uygulanan faiz oranı ulusal yasa hükümleri uyarınca hesaplanacak olup, ulusal hükümler kapsamında meblağların geri alınmasına uygulanan faiz oranının altında olmayacaktır.

4. Sahte bir beyanname, sahte evraklar veya faydalanıcının ciddi ihmali nedeniyle haksız yere bir ödemenin yapılmış olduğu hallerde, Paragraf 3 uyarınca hesaplanan faiz ile birlikte haksız yere ödenen meblağa eşit bir ceza uygulanacaktır.

5. Paragraf 1'de sözü edilen geri ödeme yükümlülüğü, eğer ödeme yetkili makamın yada başka bir otoritenin kendi hatası ile yapılmışsa ve hata yetiştirici tarafından makul bir şekilde tespit edilemeyecek durumdaysa, uygulanmayacaktır.

Bununla birlikte, hatanın ilgili ödemenin hesaplanmasıyla ilgili gerçek unsurlarla ilintili olduğu hallerde, eğer geri alma kararı ödemeyi takip eden 12 ay içinde tebliğ edilmemişse, birinci fıkraya uygulanacaktır.

6. Paragraf 1'de sözü edilen geri ödeme yükümlülüğü, eğer yardımın ödendiği tarih ile faydalanıcıya yetkili makam tarafından ödemenin haksız yere yapılmış olduğunun ilk olarak tebliğ edildiği tarih arasında 10 yıldan fazla bir zaman geçmişse, uygulanmayacaktır.

Bununla birlikte, eğer faydalanıcı iyi niyetle hareket etmişse, ilk cümlede sözü edilen süre dört yıl ile sınırlanabilir.

7. Bu başlık kapsamında uygulanan ve indirimler yada istisnaların sonucunda geri alınacak olan meblağlar dört yıllık bir zaman sınırlamasına tabi olacaktır.

8. Avans verilen durumlarda paragraf 5 ve 6 uygulanmayacaktır.

9. Ulusal yasalarının bu türlü durumlarda geri almamayı gerektiriyor olması koşuluyla, Üye Ülkeler faiz hariç olmak üzere yetiştirici ve prim dönemi başına 100 Euro veya daha az olan meblağları geri almama kararı verebilir.

10. Geri alınan yardım ödemeyi yapan kurum veya dairelere ödenecek ve bunlar tarafından Avrupa Tarımsal Yönerme ve Garanti Fonu tarafından finanse edilen harcamalardan mahsup edileceklerdir.

Madde 63

Alan yardımı için fazla beyan durumlarındaki indirimler ve istisnalar

1. Başlık I kapsamına giren yardımla ilgili durumlarda, bir mahsul grubu için beyan edilen alanın kontroller sırasında kaydedilenden fazla olduğu hallerde, yardım kaydedilen alan bazında ve bulunan, iki hektarın %3'ünden fazla ancak saptanan alanın %20'sinden az olduğu durumlarda, farkın iki kat altından hesaplanacaktır.

Bulunan farkın kaydedilen alandan %20 daha fazla olduğu hallerde, ilgili mahsul grupları için hiçbir alan yardımı verilmeyecektir.

2. Başlık I kapsamına giren yardım programları kapsamındaki yardım başvurusuna tabi olan saptanmış alanın tümüyle ilgili olarak, eğer beyan edilen alan bulunan alanı %30'dan daha fazla aşarsa, yetiştiricilerin o yardım programları kapsamında talep edebilecekleri yardım ilgili takvim yılı için reddedilecektir.

Eğer fark %50'den fazla ise yetiştiriciye ayrıca ilk fıkraya kapsamında reddedilen meblağa eşit miktarda bir ceza da verilecektir. Meblağ bu Tüzük kapsamına giren tüm yardım programları altında yapılan yardım ödemelerinden veya bulunduğu yılı takip eden üç takvim yılı boyunca sunulmuş başvurular kapsamında yetiştiricinin ehil olduğu yardım ödemelerinden kesilecektir.

Madde 64

İndirimlerin ve istisnaların uygulanmasından muaf tutulma

1. Bu başlıkta şart koşulan indirimler ve muafiyetler yetiştiricilerin gerçeğe dayalı doğru bilgi vermiş oldukları veya hatalı olmadıklarını başka türlü ispatlayabildikleri hallerde uygulanmayacaktır.

2. Bu başlıkta şart koşulan indirimler ve muafiyetler, yetkili makamın yetiştiriciye henüz yerinde kontrol yapma amacını veya başvurudaki herhangi bir usulsüzlüğü bildirmemiş olması koşuluyla, yetiştiricinin yetkili makamlara hatalı olduklarını veya sunulduktan sonra yanlış duruma geldiklerini yazılı olarak bildirdiği yardım başvurusu bölümlerine uygulanmayacaktır.

İlk fıkrada sözü edilen yetiştirici tarafından verilmiş bilgiler bazında, yardım başvurusu gerçek durumu yansıtacak şekilde ayarlanacaktır.

Madde 65

Mücbir sebep ve istisnai durumlar

1. Bunu yapabilecek duruma geldikleri tarihten itibaren on iş günü içinde yetiştiriciler ilgili tatmin edici kanıtla birlikte yetkili makama *mücbir sebep* veya istisnai durum hallerini yazılı olarak bildireceklerdir.

2. Yetkili makam istisnai durumları aşağıdaki örneklerde görülen benzer durumlar olarak tanıyabilir:

- yetiştiricinin vefatı;
- yetiştiricinin uzun süreli iş göremezliği;
- çiftliğin tasım alanını önemli ölçüde etkileyen ciddi doğal afet.

Madde 66

Onayın geri alınması

Başvuruda verilen taahhütlerin yerine getirilmediği hallerde, ulusal makamlar Madde 42'de sözü edilen onayı geri alacaklardır. Ortaya çıkarılan usulsüzlüklerin ciddiyetine bağlı olarak, yardım ödemesini bir yada daha fazla pazarlama yılı boyunca askıya alabilirler.

BÖLÜM IV

Genel hükümler

Madde 67

İlave ulusal önlemler

Üye Ülkeler bu Tüzüğün uygulanmasına ilişkin tüm ilave önlemleri, özellikle Başlık II, Bölüm III kapsamına giren yardımın amaçları doğrultusunda teslim edilen kamış miktarları hususundaki kontrollerle ilgili olarak, kabul edeceklerdir.

Madde 68

Tebliğat

1. İlgili Üye Ülkeler Komisyon'a:
 - (a) 30 Nisandan geç olmayacak şekilde yardımın fiilen ödendiği cari pazarlama yılıyla ilgili olarak Başlık I, Bölüm II kapsamında yardım başvurularına dahil olan alanları bildireceklerdir;
 - (b) 31 Mayıs'tan geç olmayacak şekilde:
 - yardımın fiilen ödendiği cari pazarlama yılıyla ilgili olarak Başlık I, Bölüm I kapsamında yardım başvurularına dahil olan alanları,
 - kategori veya ürüne göre dökümü yapılmış şekilde, cari pazarlama yılında sözleşmeler kapsamına giren miktarları bildireceklerdir;
 - (c) 30 Hazirandan geç olmayacak şekilde önceki pazarlama yılında özellikle aşağıdakileri gösterir bir şekilde bu Tüzük kapsamındaki önlemlerin uygulanması hakkındaki bir raporu sunacaklardır:
 - Ek II, III veya IV'ün A kısmında belirtilen ürünlere göre dökümü yapılmış şekilde, kendileri için Başlık III kapsamına giren yardımın yada artırılmış yardımın ödendiği miktarlar,
 - ürüne göre ve Madde 40 (4)'ün anlamı dahilinde bunların ortalama değerine göre dökümü yapılmış şekilde, Başlık IV kapsamına giren yardıma ehil miktarlar;
 - (d) Başlık III, Bölüm II, Kısım II kapsamına giren yardım için, her pazarlama yılının bitimini müteakiben 45 iş günü içinde Portekiz Komisyonu şunları bildirecektir:
 - hektar başına sabit fiyatın talep edilip ödendiği alanlar ve toplam meblağ,
 - üretilen beyaz şeker miktarları ve ödenen özel işleme yardımının toplam meblağı;
 - (e) III, Bölüm II, Kısım I kapsamına giren yardım için, her pazarlama yılının bitimini müteakiben 45 iş günü içinde Fransa ve Portekiz Komisyonu şunları bildirecektir:

- beyaz şeker yada saf alkol hektolitrelere olarak ifade edilen ve yardım başvuruları kapsamına giren şeker şurubu, sükröz şurubu ve zirai romun toplam miktarları,
- yardım almakta olan rafineriler ve damıtım evleri,
- alınan yardım ve her bir rafineri ve damıtım evinde üretilmiş olan şeker şurubu, sükröz şurubu veya zirai rom miktarları.

2. Her pazarlama yılının başlangıcından önce Fransa Ek I'de belirtilen ürünlerin her kategorisi için 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 13. Maddesi uyarınca belirlenen ve Başlık II'de sözü edilen minimum fiyatları bildirecek ve uygulama raporunda şunları belirtecektir:

- Başlık II, Bölüm II kapsamında giren ve yardıma ehil olan yaş vanilya ile uçucu sardunya ve güve otu (vetiver) yağlarının miktarlarını,
- Ek I, Kısım A'da belirlendiği şekilde ürüne göre dökümü yapılmış olarak, Başlık III, Bölüm I kapsamına giren yardıma ehil ham maddelerin miktarları ile Ek I, Kısım B uyarınca dökümü yapılmış olan mamul ürünlerin ağırlık olarak miktarları.

3. Portekiz her yıl 1 Kasım'dan önce Komisyona kendileri için yardımın ödendiği hasat edilmiş ananas miktarlarını bildirecektir.

4. Üye Ülkeler *mücbir sebep* veya istisnai durumlar olarak gördükleri ve yardıma ehil olmaya devam etmeyi gerektireyen halleri derhal Komisyona bildireceklerdir.

5. Başlık II, Bölüm III kapsamına giren yardım için, Fransa Komisyonu şunları bildirecektir:

- (a) bu Tüzüğün yürürlüğe girmesini müteakiben dört ay içinde:
 - üreticilere verilen birim miktarların saptanmasına ilişkin ölçüt,
 - Madde 67 kapsamında kabul edilen ilave önlemler;
- (b) her idari kısım için, 1452/2001 Tüzüğün 27. Maddesi kapsamında şart koşulan yıllık raporda:
 - yardım başvuruları kapsamında giren ve ton olarak belirtilmiş toplam kamış miktarları,
 - toplam yardım meblağı ve nakledilen ton başına yardım miktarlarındaki sapma,
 - (a) noktasında sözü edilen ilave önlemlerde ve ölçütte yapılan tüm değişiklikler.

Madde 69

Fransız deniz aşırı idari kısımlarındaki üretici organizasyonları

412/97 No.'lu Tüzükteki Ek I burada bu Tüzükteki Ek VI ile değiştirilmiştir.

BÖLÜM V

Nihai hükümler

Madde 70

Yürürlükten kaldırma

980/92, 2165/92, 2311/92, 3491/92, 3518/92, 1524/98, 2477/2001, 396/2002, 738/2002, 1410/2002, 1491/2002 No.'lu Tüzükler yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 71

Yürürlüğe giriş ve uygulama

Bu Tüzük *Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde* yayınlanmasını izleyen üçüncü gün yürürlüğe girecektir.

1 Ocak 2002 tarihinden itibaren uygulanacak olan, Başlık IV Bölüm I kapsamında verilen Fransız Guyanası ve Réunion'da üretilen plantainlerden farklı olarak muzlarla ilgili olan ve Madde 1 (b), (c), (f) ve (g)'de sözü edilen yardım hariç olmak üzere, 1 Ocak 2002 itibariyle uygulanacaktır.

1452/2001 No.'lu Tüzüğün 15. Maddesi, 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 6. Maddesi, 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 10. Maddesi kapsamında bu Tüzüğün yürürlüğe girmesinden önce akdedilmiş olan yıllık sözleşmelere Madde 53 uygulanmayacaktır.

1452/2001 No.'lu Tüzüğün 12 (1) Maddesi, 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 5 (1) Maddesi, 1454/2001 No.'lu Tüzüğün 9 (1) Maddesi kapsamında verilecek yardım meblağının saptanması amacıyla, 2003 yılı için faydalanıcının durumu yardım başvurusunun yapıldığı zamanda değerlendirilecektir.

Bu Tüzük bölünemez bir bütün olarak bağlayıcı olacak ve tüm Üye Ülkelerde doğrudan uygulanacaktır.

Brüksel'de 22 Aralık 2002 tarihinde yapıldı.

Komisyon adına
Franz FISCHLER
Komisyon Üyesi

EK I

FRANSA DENİZ AŞIRI İDARİ KISIMLARI

Bölüm A

1452/2001 No.'lu Tüzüğün 13. Maddesinde sözü edilen ürünler

1452/2001 No.'lu Tüzüğün 13 (2) Maddesinde sözü edilen pazarlama yılı başına maksimum miktarlar

1452/2001 No.'lu Tüzüğün 13 (2) Maddesinde sözü edilen yardım meblağları

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)
A	ex 0703 10 ex 0706 10 00 ex 0709 90 90 0803 00 11 0803 00 19 0804 30 00 08 10 10 ex 0810 90 95 ex 0810 90 95	Rougail ve achard için soğan Rougail ve achard için havuç Chayote, ekmek ağacı meyvesi Plantain (tüm Fransız deniz aşırı idari kısımları) Plantain dışındaki muzlar (Fransız Guyanası ve Réunion) Ananas (Martinique hariç) Çilek Çilek guavası Ambarella	8.320	216
B	ex 0704 90 ex 0709 90 90 07 14 10 0714 20 10 ex 0714 90 ex 0805 20 0805 50 90 0807 20 00 ex 0810 90 30 ex 0810 90 40 ex 0810 90 95 ex 0804 50 00	Rougail ve achard için lahana Türban kabağı Manyok Tatlı patates Dachine Tangor mandalini Misket limonu Papaya Jackfruit, lychee, rambutan Carambola Antilles kayısısı, Surinam kirazı, soursop Guava	1.550	354
C	0703 20 00 0709 60 99 0708 20 00 ex 0714 90 ex 0804 50 00 ex 0805 90 00 ex 0810 90 40	Rougail ve achard için sarımsak Biber Rougail ve achard için fasulye Hint yer elması Mango Combava Çarkifelek meyvesi, maracuja ve garandilla		

Bölüm B

Madde 13 (2)'de sözü edilen ürünler

CN kodu	Ürün
ex 0710	Dondurulmuş, çiğ sebzeler
ex 0712	Kurutulmuş sebzeler
ex 0714	Kurutulmuş sebzeler
2001	Sirke veya asetik asitte konserve yapılmış sebze ve meyveler
2004 90 98	Dondurulmuş sebzeler
ex 2005 90	Sebze konserveleri ve sebzeler, vakumla sterilize edilmiş
ex 2006 00	Şekerde konserve edilmiş meyve
2007	Reçel, meyve jölesi, marmelat, meyve veya fındık püresi ve ezmesi
ex 2008	Meyve özü
2009	Meyve suyu
2008 20	Ananas (Martinique hariç)

EK II

FRANSA DENİZ AŞIRI İDARİ KISIMLARI

1452/2001 No.'lu Tüzüğün 12 (1) Maddesinde sözü edilen ürünler

1 Ocak'tan 31 Aralık'a kadar olan dönem başına 1452/2001 No.'lu Tüzüğün 12 (1) Maddesinde sözü edilen maksimum miktarlar

MEYVE VE SEBZELER

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)	
A	0701 90 ex 0706 10 ex 0707 00 05 0709 90 90 0803 00 11 0803 00 19 0804 30 00 0807 11 10	Patates Havuç Salatalık Chayote, ekmekek ağacı meyvesi Plantain (tüm Fransız deniz aşırı idari kısımları) Plantain dışındaki muzlar (Fransız Guyanası ve Réunion) Ananas Karpuz	7.800	80 (1)	160
B	0702 00 00 ex 0703 10 ex 0704 ex 0705 0709 90 10 0709 30 00 0714 20 10 0709 90 70 ex 0714 90 11 ex 0709 60 10 ex 0709 60 99 ex 0709 90 90 0804 40 00 ex 0804 50 00 ex 0805 0807 19 00 0807 20 00 ex 0810 90 30 ex 0810 90 85	Domates Soğan Lahana Marul Marul ve hindiba haricindeki salata sebzeleri Patlıcan Tatlı patates Dolmalık kabak Dasheen, gölevez Tatlı biber Diğer biberler Türban kabağı Avokado Mango Narenciye (portakal, mandalina, limon ve misket limonu, greyfurt ve pomelo) Kavun Papaya Lychee, rambutan Çilek guavası	13.000	120 (2)	241
C	0703 20 00 0708 20 0810 10 ex 0810 90 40 0809 30 ex 0714 90 0709 90 90 ex 0910 10 ex 0910 30 00	Sarımsak Yeşil fasulye Çilek Çarkıfelek meyvesi, maracuja, garandilla Şeftali Hint yer elması Gombo Zencefil Zerdeçal (Hint safranı)	700	158 (3)	315

(1) Bununla birlikte, yardım

- 2003 yılında EURO 120/ton,
- 2004 yılında EURO 96/ton olacaktır.

(2) Bununla birlikte, yardım

- 2003 yılında EURO 180/ton,
- 2004 yılında EURO 145/ton olacaktır.

(3) Bununla birlikte, yardım

- 2003 yılında EURO 236/ton,
- 2004 yılında EURO 189/ton olacaktır.

TAZE KESİM ÇİÇEKLER

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/1.000 adet)	
A	ex 0603 10 80 ex 0604 99 90 0602 90 91	Tropik çiçekler (standart anthurium, alpina, heliconia, porselen gülü, strelitzia) Yapraklar (dracaena, alocasia) Tomurcuklu ve çiçekli çiçek açmış bitkiler	2.640.000	150	157
C	ex 0603 10 80 ex 0603 10 30 0603 10 10 ex 0604 99 90 0602 90 91	Tropik çiçekler (melez anthurium, Canna indica) Orkide Gül Yapraklar (dracaena, alocasia) Çiçek açmış bitkiler (sardunya, begonya ...)	2.500.000	300	315

EK III

AZORES

1453/2001 No.'lu Tüzüğün 5. Maddesinde sözü edilen ürünler

1 Ocak'tan 31 Aralık'a kadar olan dönem başına 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 5 (1) Maddesinin dördüncü fıkrasında sözü edilen maksimum miktarlar

MEYVE VE SEBZELER

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)	
A	0709 90 90 0701 90 0703 10 19 0704 10 00 0704 90 90 0704 90 10 0704 10 0704 90 90 0709 70 00 0708 90 00 0706 10 00 0713 33 0804 40 00 0803 00 0804 50 00 0805 10 0805 20 0805 50	Başka yerde belirtilmeyen diğer meyve sebzeler Diğer patatesler Soğancık Karnabahar ve başlı brokoli Başka yerde belirtilmeyen diğer karnabaharlar Kırmızı lahanası Karnabahar Çin lahanası Ispanak Diğer baklagil sebzeleri Şalgam Barbunya fasulyesi Avokado Muz Guava Portakal Mandalina / mandarin Limon	60.000	100	200
B	0703 90 00 0709 40 00 0705 0709 90 20 0706 90 90 0714 20 0714 90 90 0706 90 90 0707 00 05 0709 90 60 0709 60 0709	Pırasa Kereviz Marul ve hindiba Pazı Kırmızı pancar Tatlı patates Diğer patatesler Turp Salatalık Şeker mısırı Biber Diğer sebzeler	10.000	150	300

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)	
C	0709 90 0703 20 00 0709 90 90 0708 10 00 0708 20 00 0709 90 90 0709 0810 0808 10 0810 0805 20 0805 30 90 0807 19 00 0810 0810 0810 0807 20 00 0806 10 10 0802 40 00	Diğer Sarımsak Diğer Bezelye Yeşil fasulye Diğer Başka yerde belirtilmeyen diğer sebzeler Diğer yaş meyve Elma Kivi Klementin Misket limonu Diğer kavunlar Maracuja Çilek Diğer yaş meyve Papaya Sofralık üzüm Kestane	7.000	200	400

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)	
A	0902	Altınbaşlı ve kıvrım çay (pekoe)	10	1.480	2.960
B	0902	Pekoe çayı	10	1.090	2.180
C	0902	Kırık çay	5	440	880
A	0904	Biberler	20	230	460
A	0409 00	Bal	110	250	500

CANLI BİTKİLER VE ÇİÇEKLER

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)	

Kategori A: soğanlar ve rizomlar

A1	0601 10	Tanesi 0,10 € ila 0,15 € arasında değer sahip olan soğanlar ve rizomlar	100.000	0.010	0.015
A2	0601 10	Tanesi 0,16 € ila 0,30 € arasında değer sahip olan soğanlar ve rizomlar	100.000	0.015	0.020

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)	

Kategori B: Canlı çiçekler, kesme ve aşılama

B1	0602	Tanesi 1 € ila 3 € arasında değere sahip olan canlı çiçekler, kemse ve aşılama	46.000	0.20	0.25
B2	0602	Tanesi 3.01 € ila 5 € arasında değere sahip olan canlı çiçekler, kemse ve aşılama	10.000	0.40	0.45
B3	0602	Tanesi 5.01 € ila 10 € arasında değere sahip olan canlı çiçekler, kemse ve aşılama	1.000	0.70	0.75
B4	0602	Tanesi 10.01 € ila 20 € arasında değere sahip olan canlı çiçekler, kemse ve aşılama	1.000	1.5	1.75

Kategori C: Taze çiçekler

C1	0603 10	Tanesi 0.20 € ila 0.40 € arasında değere sahip olan taze çiçekler	65.000	0.030	0.035
C2	0603 10	Tanesi 0.41 € ila 0.70 € arasında değere sahip olan taze çiçekler	30.000	0.055	0.060
C3	0603 10	Tanesi 0.71 € ila 1.5 € arasında değere sahip olan taze çiçekler	25.000	0.22	0.30
C4	0603 10	Tanesi 1.5 €'dan daha değerli olan taze çiçekler	20.000	0.50	0.55

Kategori D: Yapraklar ve dallar, taze ve kuru

D1	0604	Tanesi 0.05 € ila 0.15 € arasında değere sahip olan taze ve kuru yapraklar ve dallar	725.000	0.10	0.15
D2	0604	Tanesi 0.16 € ila 0.30 € arasında değere sahip olan taze ve kuru yapraklar ve dallar	25.000	0.00	0.25
D3	0604	Tanesi 0.31 € ila 0.50 € arasında değere sahip olan taze ve kuru yapraklar ve dallar	10.000	0.40	0.45
D4	0604	Tanesi 0.51 €'dan daha değerli olan taze ve kuru yapraklar ve dallar	10.000	0.50	0.55

EK IV

MADEIRA

1453/2001 No.'lu Tüzüğün 5. Maddesinde sözü edilen ürünler

1 Ocak'tan 31 Aralık'a kadar olan dönem başına 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 5 (1) Maddesinin dördüncü fıkrasında sözü edilen maksimum miktarlar

MEYVE VE SEBZELER

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)	
A	ex 0703 10 19 ex 0706 10 00 ex 0706 10 00 ex 0706 90 00 ex 0714 20 ex 0714 90 90 0807 11	Diğer soğanlar Havuç Şalgam Diğer Tatlı patates Hint yer elması Karpuz	1.500	100	200
B	ex 0703 90 00 ex 0704 90 90 ex 0706 90 90 ex 0708 90 00 0709 90 60 0709 0805 10 0805 50 10 0808 10 0808 20 50 ex 0809 30 0809 40 05 0810	Pırasa Diğer lahanalar Kırmızı pancar Bakla Şeker mısırı Başka yerde belirtilmeyen diğer sebzeler Portakal Limon Elma Armut Şeftali Erik Başka yerde belirtilmeyen diğer tropik olmayan meyve	1.000	125	250
C	0702 00 00 0704 10 00 ex 0705 0707 00 05 0708 10 00 0709 90 10 0709 90 70 ex 0709 90 90 ex 0802 40 00 0804 30 00 ex 0804 40 00 ex 0804 50 00 ex 0805 20 50 0809 10 00 0810 50 00	Domates Karnabahar ve brokoli Marul Salatalık Bezelye Salata sebzeleri Dolmalık kabak Diğer meyve ve sebzeler Kestane Ananas Avokado Guava Mandalina Kayısı Kivi	750	150	300

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)	
D	0703 20 00 0708 20 00 ex 0709 60 10 ex 0709 90 90 0802 31 00 ex 0804 50 00 0805 20 70 0806 10 10 0807 20 00 0809 20 95 0810 10 00 ex 0810 90 40 ex 0810 90 95	Sarımsak Fasulye Tatlı biber Başka yerde belirtilmeyen diğer meyve ve sebzeler Kabuklu ceviz Mango Mandalina Yaş sofralık üzüm Papaya Kiraz Çilek Çarkıfelek meyvesi Diğer tropik meyveler	250	150	300
E	0701 90	Patates	10.000	80	240

TAZE KESİM ÇİÇEKLER

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ADET)	Yardım (€/1.000 adet)	
A	0603 10 10 0603 10 20 0603 10 40 0603 10 50 0603 90 00	Gül Karanfil Glayöl Kasımpatı Diğer (taze) Diğer (taze olmayan)	500.000	100	200
B	ex 0603 10 80	Heliconia	400.000	120	240
C	0603 10 80	Protea	150.000	120	240
D	0603 10 30 0603 10 80	Orkide Anthurium	650.000	140	280
E	0603 10 80	Starlıçe	400.000	140	280

KANARYA ADALARI

1454/2001 No.'lu Tüzüğün 9. Maddesinde sözü edilen ürünler

1 Ocak'tan 31 Aralık'a kadar olan dönem başına 1453/2001 No.'lu Tüzüğün 9 (1) Maddesinin dördüncü fıkrasında sözü edilen maksimum miktarlar

MEYVE VE SEBZELER

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)	
A	ex 0703 10 0704 90 0709 90 60 ex 0709 90 90 ex 0709 0805 40 00 0805 50 10 0807 11 00 ex 0807 19 00	Soğan Lahana Şeker mısırı Balkabağı Başka yerde belirtilmeyen diğer sebzeler Greyfurt Limon Karpuz Kavun	16.320	40	120
B	0703 20 00 ex 0703 90 00 0704 10 00 0705 ex 0706 10 00 0707 00 05 0709 30 00 0709 40 00 ex 0709 60 10 0709 90 20 0709 90 70 0714 20 0805 10 ex 0805 20 0806 10 10 0808 10 0808 20 0809 10 00 0809 30 0809 40 05 ex 0810 90 95	Sarımsak Pırasa Karnabahar Marul ve hindiba Havuç Salatalık Patlıcan Kereviz Biber Pazı ve yabanenginarı Dolmalık kabak Tatlı patates Portakal Mandalina Sofralık üzüm Elma Armut Kayısı Şeftali ve nektarin Erik Başka yerde belirtilmeyen diğer tropik olmayan meyveler	32.830	90	180

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ton)	Yardım (€/ton)	
C	0708 20 00 ex 0709 70 00 ex 0709 90 ex 0802 0804 20 10 0804 30 00 0804 40 00 ex 0804 50 00 0807 20 00 0810 10 00 ex 0810 90 95	Yeşil fasulye Ispanak Tere Badem Yaş incir Ananas Avokado Mango Papaya Çilek Berberi inciri ve başka yerde belirtilmeyen diğer tropik meyveler	14.550	120	210
D	0701 90	1 Nisan – 31 Aralık arası hasat edilen patates	30.000	60	150

ÇİÇEKLER VE CANLI BİTKİLER

Sütun I	Sütun II		Sütun III	Sütun IV	Sütun V
Ürün Kategorileri	CN kodu	Ürün	Miktarlar (ADET)	Yardım (€/1.000 adet)	

Kategori A: Kesme

A	0602 90 45	Kesme	24.000.000	10	11
---	------------	-------	------------	----	----

Kategori B: Çiçekler

B1	ex 0603 10	Tanesi 0.07 € ila 0.15 € arasında değere sahip olan çiçekler	8.000.000	18	19
B2	ex 0603 10	Tanesi 0.16 € ila 0.45 € arasında değere sahip olan çiçekler	6.000.000	40	44
B3	ex 0603 10	Tanesi 0.461 € ila 1.20 € arasında değere sahip olan çiçekler	1.090.000	60	66

Kategori B: Bitkiler

C1	ex 0602 90	Tanesi 0.15 € ila 0.45 € arasında değere sahip olan bitkiler	2.500.000	45	48
C2	ex 0602 90	Tanesi 0.46 € ila 1.50 € arasında değere sahip olan bitkiler	1.000.000	222	240
C3	ex 0602 90	Tanesi 1.50 € ila 3.00 € arasında değere sahip olan bitkiler	750.000	456	480
C4	ex 0602 90	Tanesi 3.01 € ve üzerinde değere sahip olan bitkiler	500.000	601	637

EK VI

NARENCİYENİN DIŞINDA ÜRETİCİ ORGANİZASYONLARININ TANINMA KRİTERİ

Üye Ülkeler veya spesifik bölgeler	Üretici organizasyonları Madde 11 (1) (a) (i) – (iv) arası kategoriler		Üretici organizasyonları Madde 11 (1) (a) (vi) ve (vii) kategorileri ve Madde 11 (3)	
	Minimum üretici adedi	Minimum hacim (milyon €)	Minimum üretici adedi	Minimum hacim (milyon €)
Belçika, Almanya, İspanya (Balearic ve Kanarya Adaları hariç), Fransa (deniz aşırı idari kısımlar hariç), Yunanistan (1), İtalya, Hollanda, Avusturya, İngiltere (Kuzey İrlanda hariç)	40 veya 15 veya 5	1,5 2,5 3	5	0,25
Danimarka, İrlanda, Kuzey İrlanda, Yunanistan (2), Balearic ve Kanarya Adaları, Portekiz (Madeira ve Azores hariç)	15 veya 5	0,5 1		
Finlandiya, İsveç, Yunanistan (1) ve (2) kapsamındaki dışındaki <i>Nomoi</i> (bölgeler))	10 veya 5	0,25 0,5		
Yunanistan (adalar), Lüksembourg, Madeira ve Azores, Fransız denizaşırı idari kısımları	5	0,1	5	0,1
(1) <i>Nomoi</i> : Imathias, Pelas, Artas, Argolidas, Korinthias, Viotias, Serron, Kavallas.				
(2) <i>Nomoi</i> : Larisas, Magnisias, Karditsas, Evrou, Thessaloniki, Prevezas, Kilkis, Pierias, Lakonias, Kastorias				

